

T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

MALİYE NEZARETİ TEMETTUAT DEFTERLERİNE
GÖRE GÖRDES KAZASI'NIN
SOSYAL VE EKONOMİK DURUMU

135456

Fatih BOZKURT

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Muzaffer TEPEKAYA

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DEĞERLENDİRME MERKEZİ

MANİSA- 2003

ÖZET

“Maliye Nezareti Temettuat Defterlerine Göre Gördes Kazası'nın Sosyal ve Ekonomik Durumu” başlıklı çalışmamız, 1845 yılında yapılan Temettuat tahrirleri esnasında hazırlanan Gördes kazası Temettuat defterlerine dayanmaktadır. Söz konusu sayımlar, Tanzimat döneminde malî alanda yapılan düzenlemeler içinde önemli bir yer tutar. Malî alanda yapılan düzenlemelerle beraber vergilerin de daha düzenli ve adil bir şekilde toplanması gündeme gelmiştir. Bu amaçla halkın servet ve gelirine göre vergi talep edilmesi kararlaştırılmıştır. Halkın malî gücüne göre vergi tespit edilebilmesi amacıyla, Anadolu ve Balkanlar'daki şehir, kasaba ve köylerde yaşayan halkın emlak, arazi, hayvan ve gelirlerinin sayımı yapılmıştır. Ülke genelinde, dahil-i Tanzimat olan bölgelerde yapılan sayımlar esnasında hazırlanan Temettuat Defterleri, sayımın yapıldığı dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun sosyo-ekonomik yapısı hakkında zengin bilgiler içermektedir.

Biz de Gördes kazasının Temettuat Defterleri temelinde, kazanın 1844 yılında sosyo-ekonomik durumunu inceleyerek bazı değerlendirmeler yapmaya çalıştık. Bu sayede 1844 yılında kazanın nüfusu, yörede kullanılan âile-şahıs adları ve lakapları, halkın meslekleri, bu mesleklerden bir yıllık kazançları, arazileri, binaları ve hayvanları tespit edilmiştir. Kazada yetiştirilen ürünler ve devlete ödenen vergiler de tespit edilerek, çalışma tablolarla zenginleştirilmiştir. Ayrıca, Gördes halıcılığı da çalışmamıza dahil edilerek, çalışmanın alanı genişletilmiştir.

Çalışmamızda Gördes kazasının hem mahalleleri hem de köyler incelenmiş; yapılan karşılaştırmalarla da kasaba ve köylerin sosyal ve iktisadî yapılarının farklı özellikleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Yaptığımız araştırmada ulaştığımız bazı sonuçlar, Batı Anadolu bölgesinde yer alan diğer şehir ve kasabalar üzerine yapılan çalışmalarda ulaşılan sonuçlarla karşılaştırılarak, Gördes kazasının sosyo-ekonomik yapısı hakkında daha tatmin edici değerlendirmelere ulaşılmaya çalışılmıştır.

ABSTRACT

“The Social and Economical Structure of Gördes District according to the ‘temettuat’ Records of Finance Ministry” titled study is based on the ‘temettuat’ records of Gördes prepared during the enumeration of ‘temettuat’ recordings in 1845. The aforementioned enumerations have an important place among the regulations which have taken place in fiscal area. Together with regulations in fiscal area, collection of taxes in a more regular and just way, had become a current issue. Taking this aim into consideration it was decided to demand taxes from public according to their wealth and income. In order to establish taxes in accordance with the financial power of public, enumeration of real estates, animals and incomes had been effected which were belonged to people who lived in cities, districts, and villages of both Anatolia and Balkans. The ‘temettuat’ records prepared during the enumerations carried out in the regions of whole country which are included in Tanzimat, contains ample informations about the socio-economic structure of Ottoman Empire at the time these enumerations materialized.

Furthermore, we attempted to make some evaluations by analyzing the socio-economic structure of district in 1844, in the basis of ‘temettuat’ records of Gördes district. This study contributed to establish the population of the district in 1844, together with the family names and epithets used in the region, the occupations of people, their annual incomes from these occupations, their lands, buildings, and animals. The products yielded in the district, and taxes payed to the government are established as well, which contributed study to become more fruitful.

In this study the evaluations are made individually for districts and villages. Moreover, by means of comparisons drawn between districts and villages, different features of them are attempted to put forth for consideration. We have compared the results reached by this study with those of other studies on the cities and districts of West Anatolia province. In so doing we tried to conclude more satisfactory evaluations about the socio-economic structure of the district Gördes.

ÖNSÖZ

Şehir ve kasabaların iktisadî ve sosyal yapılarının birbirlerinden farklı hususiyetler taşıdığı bilinmektedir. Şehirler ile nüfusu şehirlere nispetle daha az olan kasabaları sosyo-ekonomik özelliklerine göre ayrı gruplar halinde tasnif edebilmek için, şehir ve kasabaların sosyal ve iktisadî yapılarını konu alan kapsamlı çalışmaların yapılmasına ihtiyaç vardır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde, şehir ve kasabaların monografileri üzerine yapılacak çalışmalara imkan veren ve bu tür çalışmalarda temel kaynak özelliği taşıyan iki defter serisi mevcuttur. Bunlardan ilki XVI. ve XVII. yüzyıllarına ait olan Tapu Tahrir Defterleri serisi; ikincisi ise Tanzimat devrinin ilk yıllarında hazırlanmış olan Temettuat Defterleri serisidir.

Yapmış olduğumuz çalışmanın temel kaynağını Temettuat Defterleri serisi içinde yer alan Gördes kazasına ait beş defter oluşturmaktadır. Bu defterlerden üçü kaza merkezi olan Gördes kasabasının 32 mahallesinin kayıtlarını; diğer ikisi de Gördes'in 16 köyünün kayıtlarını ihtiva etmektedir. Esasen, aynı dönemde yapılmış olan nüfus sayımına göre Gördes'e bağlı toplam 43 köy bulunduğunu tespit etmemize karşılık, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bu köylerden sadece 16'sının defterleri bulunabilmiştir. Bundan dolayı köyler için yaptığımız bütün değerlendirmeler köylerin tamamını değil defteri bulunan 16 köyü içermektedir.

Çalışmamızın amacı, XIX. yüzyılın ortalarında Saruhan sancağına tâbi' Gördes kazasının sosyo-ekonomik özelliklerini ortaya çıkarmak ve bu sayede bazı değerlendirmeler yapabilmektir. Ülke genelinde yapılacak vergi düzenlemesine esas teşkil etmesi gayesiyle yapılan tahrirler esnasında hazırlanan bu defterlerde, 1844 yılında kazada yaşayan hane ve âile reislerinin adları, meslekleri, bir yıllık gelirleri ve devlete ödedikleri vergiler, yetiştirdikleri tarım ürünleri, sahip oldukları bina, toprak ve hayvanlar kayıtlıdır.

Söz konusu sayımlar gelirlerin ve devlet tarafından toplanan vergi-i mahsûsanın hane itibariyle dağılımını tespit edebilmek amacıyla yapıldığından, Temettuat Defterleri'nde genellikle hane reisleri kaydedilmiştir. Ancak, Gördes kazasının defterlerinde hane reisi ile beraber o hanede sâkin meslek sahibi ve vergi mükellefi olan genellikle hane reisinin oğlu, biraderi veya yakın akrabası olan kişilerin kayıtları da

ayrıca belirtilmiştir. Diğer bir ifadeyle, hane reisi statüsü taşımadığı halde belirli bir mesleğe, servete ve gelire sahip olan ve vergi ödeyen kişilerin kayıtları da defterlerde bulunmaktadır. Bir bakıma Gördes'in defterlerinin kıymetini artıran bu özellikten ötürü, defterlerde kayıtlı kişi sayısı, hane sayısından ortalama %10 daha fazladır. Örneğin, Gördes kasabasının mahallelerinde toplam 968 hane (reisi) mevcut olmasına karşılık defterlerde 1.069 kişinin kaydı bulunmaktadır. Bu iki rakam arasındaki fark, bizim âile reisi olarak tanımladığımız kişileri göstermektedir. Bundan dolayı çalışmamız esnasında yaptığımız değerlendirmelerin büyük bir kısmında âile sayısı esas alınmıştır.

Çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, ilk olarak Gördes isminin menşeyinden başlayarak kuruluşu, Türk hakimiyetine girmeden önceki devirleri, Saruhanoğulları dönemi ve Osmanlı idaresinde kazanın durumu hakkında kısa bir tarihin yer verilmiştir. Ayrıca, Tanzimat dönemi vergi düzenlemeleri, tezin ana kaynağını oluşturan Temettuat defterlerinin aynı dönemde yapılan vergi sayımı esnasında hazırlanışı ve defterlerin kapsam ve önemi de yine bu bölümde izah edilmiştir.

Birinci bölümde Gördes kazasının sosyal durumu incelenmiştir. Kazanın demografik durumu, kazada yaşayan halkın meslekleri, binaların dağılımı ve yörede kullanılan şahıs – âile adları ile lakaplar üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde Gördes kasabasının ve köylerinin Temettuat defterlerinde mevcut verilerin yardımıyla kazanın tarımsal yapısı işlenmiştir. Bu bölümde tarımsal yapı, toprağın tasarruf şekli ile dağılımı, yetiştirilen ürünler ve hayvancılık temelinde ele alınarak, belirtilmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde ise kazanın iktisadî yapısı konu alınmıştır. Halkın geçimini temin ettikleri gelir kaynakları ve gelirin dağılımı; halktan toplanan verginin türleri ve toplam vergi yükü incelenerek, kazanın iktisadî yapısı açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bölümde ayrıca, Gördes halkının önemli bir gelir kaynağı olan Gördes halıcılığı hakkında, başta arşiv belgeleri olmak üzere çeşitli kaynakların yardımıyla detaylı bilgiler verilmiştir.

Tezin sonuna kazanın haritası, yörede kullanılan yaygın âile adları, Temettuat defterlerinin tertibinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamak üzere sekiz hane reisinin kaydı ve Temettuat defterlerinin tablolar halinde dökümü eklenmiştir.

Son olarak bu çalışmayı yapmama imkan veren, çalışmam esnasında tavsiye, yardım ve anlayışını esirgemeyen muhterem hocam Yrd. Doç. Dr. Muzaffer TEPEKAYA'ya teşekkürü bir borç bilirim

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VIII
KISALTMALAR.....	XI
TABLO LİSTESİ	XII
GİRİŞ.....	1
A. GÖRDES KAZASI'NIN TARİHÇESİ.....	1
1. GÖRDES İSMİNİN MENŞEİ	1
2. SARUHANOĞULLARI DÖNEMİNE KADAR GÖRDES	3
3. SARUHANOĞULLARI DÖNEMİNDE GÖRDES.....	4
4. OSMANLI İDARESİNDE GÖRDES	5
5. GÖRDES'İN OSMANLI DÖNEMİ İDARİ YAPISI.....	6
6. GÖRDES'İN COĞRAFİ KONUMU VE TARİHİ DOKUSU.....	7
B. TANZİMAT DÖNEMİ VERGİ DÜZENLEMELERİ VE TEMETTUAT DEFTERLERİ.....	9
1. TANZİMAT DÖNEMİ'NE KADAR İSLAHAT TEŞEBBÜSLERİ	9
2. TANZİMAT DÖNEMİ'NDE MALİ İSLAHAT VE VERGİ DÜZENLEMELERİ	11
3. TEMETTUAT TAHRİRLERİ.....	13
4. TEMETTUAT DEFTERLERİNİN KAPSAM VE ÖNEMİ	17

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖRDES KAZASI'NIN SOSYAL YAPISI

A. GÖRDES'İN MAHALLELERİ, KÖYLERİ VE NÜFUSU	22
1. MAHALLELER VE DEMOGRAFİK YAPILARI	22
2. GÖRDES'İN KÖYLERİ VE DEMOGRAFİK YAPILARI	26
3. GÖRDES KAZASI'NIN NÜFUSU	28
B. HANE REİSLERİNİN MESLEKLERİ	33
1. TARIMLA UĞRAŞAN KÜÇÜK ÜRETİCİLER	36
2. İŞÇİLER.....	38
3. SANAYİ VE TİCARETLE İLGİLİ MESLEKLER.....	41
a. Dokumacılığa Dâir Meslekler	42
b. Dericiliğe Dâir Meslekler	45
c. Satıcı ve Tüccarlar	46
d. Gıda Maddeleri Üreten ve Satan Esnaf.....	47

e. Diğer Mal Üreten ve Satan Esnaf	49
f. Çeşitli Hizmetleri İfâ Eden Meslekler	51
4. GÖREVLİLER	54
a. Eğitim ve Din Görevlileri	54
b. İdarî ve Askerî Görevliler	56
5. MESLEĞİ OLMAYANLAR	58
C. ÂİLE, ŞAHİS ADLARI VE LAKAPLAR	60
1. ÂİLE ADLARI	60
a. Mahallelerde Kullanılan Âile Adları	61
aa. Müslüman Âilelerin Adları	61
bb. Rum Âilelerin Adları	63
b. Köylerde Kullanılan Âile Adları	63
2. ŞAHİS ADLARI	65
a. Müslümanların Kullandıkları Şahis Adları	65
b. Rumların Kullandıkları Şahis Adları	67
3. LAKAPLAR	67
a. Müslümanların Taşdığı Lakaplar	67
b. Rumların Taşdığı Lakaplar	69
D. BİNALARIN DAĞILIMINA GÖRE KASABANIN SOSYAL YAPISI	70

İKİNCİ BÖLÜM

ZİRÂÎ HAYAT VE HAYVANCILIK

A. ŞEHİRDE TOPRAĞIN TASARRUF ŞEKLİ VE DAĞILIMI	75
1. TOPRAĞIN MİKTARI VE KULLANIM ALANLARI İLE MÜLKİYETE GÖRE DAĞILIMI	75
2. TOPRAĞIN MAHALLE VE KÖYLERE GÖRE DAĞILIMI	84
a. Mahallelere Göre Toprağın Dağılımı	84
b. Toprağın Köylere Göre Dağılımı	89
3. MESLEK SAHİPLERİNE GÖRE TOPRAĞIN DAĞILIMI	92
a. Mahalleler	92
b. Köyler	96
B. YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	99
1. MAHALLELERDE YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	99
2. KÖYLERDE YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER	105
C. HAYVANCILIK	110
1. MAHALLELERDE HAYVANCILIK	111
2. KÖYLERDE HAYVANCILIK	114

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
GÖRDES KAZASI'NIN İKTİSADİ YAPISI

A. HALKIN GELİR KAYNAKLARI VE DAĞILIMI.....	117
1. HANE REİSLERİNİN GELİR KAYNAKLARI.....	117
a. Mahallelerde Yaşayan Hane Reislerinin Gelir Kaynakları	117
b. Köylerde Yaşayan Hane Reislerinin Gelir Kaynakları	124
2. MESLEK GRUPLARINCA ELDE EDİLEN GELİRLERİN KAYNAKLARI İTİBARIYLA DAĞILIMI	127
a. Mahalleler	127
b. Köyler	132
B. GÖRDES'TE DOKUMA (HALICILIK) SEKTÖRÜ.....	135
1. GELENEKSEL TÜRK HALICILIĞI VE GÖRDES'İN ÖNEMİ	135
2. OSMANLI DEVLETİ'NDE TİCARİ HALI ÜRETİMİNİN GELİŞİMİ	138
3. GÖRDES'TE TİCARİ HALI ÜRETİMİ	139
C. VERGİ.....	147
1. VERGİ TÜRLERİ	147
a. Vergi-i Mahsûsa	147
aa. Mahallelerde Toplanan Vergi-i Mahsûsa	149
bb. Köylerde Toplanan Vergi-i Mahsûsa	152
b. Öşürler ve Resmler	154
aa. Mahallelerde Toplanan Öşürler ve Resmler	154
bb. Köylerde Toplanan Öşürler ve Resmler	158
c. Cizye	160
2. TOPLAM VERGİ YÜKÜ	162
a. Mahallelerde Toplam Vergi Yüğü	162
b. Köylerde Toplam Vergi Yüğü	164
SONUÇ.....	165
BİBLİYOGRAFYA.....	169
EKLER.....	174

KISALTMALAR

a. g. e.	Adı geçen eser
a. g. t.	Adı geçen tez
a.g. m.	Adı geçen makale
bkz.	Bakınız
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
c.	Cilt
çev.	Çeviren
DVİA	Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
HH	Hatt-ı Humâyûn Tasnifi
İA	İslâm Ansiklopedisi
İFM	İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası
ML.CRD	Maliye – Ceride Defterleri Tasnifi
ML.VRD.TMT	Maliye – Vâridât Muhasebesi, Temettuat Defterleri Tasnifi
MMİ	Mesâil-i Mühimme İradeleri Tasnifi
neşr.	Neşreden
nr.	Numara
OTAM	Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi
s.	Sayfa
sad.	Sadeleştiren
sy.	Sayı
terc.	Tercüme
TOEM	Tarih-i Osmânî Encümeni Mecmuası
vd.	Ve devamı

TABLO LİSTESİ

Tablo 1:	Gördes Kasabası'nın Mahalleleri ve Hane Sayısı	23
Tablo 2:	Gördes'in Köyleri ve Hane Sayıları	27
Tablo 3:	Gördes Kazası'nın Erkek Nüfusu	29
Tablo 4:	Gördes Kazası'nın 1258/1842 Yılı Erkek Nüfusu	30
Tablo 5:	Gördes Kazası'nın 19. Yüzyılın Son Dönemlerinde Nüfusu	32
Tablo 6:	Gördes Kasabasında Meslek Çeşitleri	34
Tablo 7:	Gördes Kasabasında Meslek Grupları	35
Tablo 8:	Köylerde Meslek Grupları	35
Tablo 9:	Mahallelerde Ziraatla Uğraşan Küçük Üreticiler	36
Tablo 10:	Köylerde Ziraatla Uğraşan Küçük Üreticiler	37
Tablo 11:	İşçilerin Mahallelere Göre Dağılımı	39
Tablo 12:	İşçilerin Köylere Göre Dağılımı	41
Tablo 13:	Giyim Eşyası Üreten ve Satan Esnaf / Dokumacılar	44
Tablo 14:	Dericiler	45
Tablo 15:	Satıcı – Tüccar ve Nakliyeciler:	47
Tablo 16:	Gıda Maddeleri Üreten ve Satan Esnaf:	48
Tablo 17:	Diğer Mal Üreten ve Satan Esnaf:	50
Tablo 18:	Çeşitli Hizmetleri İfâ Eden Meslekler	52
Tablo 19:	Köylerde Esnaf ve Ticaret ile İlgili Meslekler	54
Tablo 20:	Din ve Eğitim Alanında Hizmet Verenler	55
Tablo 21:	Askerî ve İdarî Alanlarda Hizmet Verenler	57
Tablo 22:	Mesleği Olmayanlar (Mahalleler)	59
Tablo 23:	Mesleği Olmayanlar (Köyler)	59
Tablo 24:	Mahallelerde Aynı Adı Taşıyan Müslüman Âileler	61
Tablo 25:	Rumlar Arasında Aynı Adı Taşıyan Âileler	63
Tablo 26:	Gördes Köylerinde Aynı Adı Taşıyan Âileler	64
Tablo 27:	Mahallelerde Kullanılan İsimler	66
Tablo 28:	Köylerde Kullanılan İsimler	66
Tablo 29:	Rumlar Arasında Kullanılan İsimler	67
Tablo 30:	Gördes Kasabasında Yaşayan Müslümanların Lakapları	68
Tablo 31:	Köylerde Kullanılan Lakaplar	69
Tablo 32:	Gördes Kasabasında Yaşayan Rumların Lakapları	70
Tablo 33:	Sahip Olunan Binaların Mahallelere Göre Dağılımı	73
Tablo 34:	Mahallelerde Toprağın Kullanım Alanlarına Göre Dağılımı (Dönüm)	76

Tablo 35:	Köylerde Toprağın Kullanım Alanlarına Göre Dağılımı (Dönüm)	78
Tablo 36:	Mahallelerde Toprağın Mülkiyete Göre Dağılımı Toprak Grupları (Dönüm)	80
Tablo 37:	Mahallelerde Toprağın Mülkiyete Göre Dağılımı (Yüzde) Toprak Grupları (Dönüm)	81
Tablo 38:	Köylerde Toprağın Mülkiyete Göre Dağılımı Toprak Grupları (Dönüm)	82
Tablo 39:	Köylerde Toprağın Mülkiyete Göre Dağılımı (Yüzde) Toprak Grupları (Dönüm)	83
Tablo 40:	Mahallelerde Meslek Sahiplerine Göre Toprağın Mülkiyet Dağılımı Toprak Grupları (Dönüm)	95
Tablo 41:	Köylerde Meslek Sahiplerine Göre Toprağın Mülkiyet Dağılımı Toprak Grupları (Dönüm)	95
Tablo 42:	Mahallelerde Yetiştirilen Sınaî Bitkileri ve Üzüm:	101
Tablo 43:	Mahallelerde Yetiştirilen Hububat:	103
Tablo 44:	Mahallelerde Yetiştirilen Ürünlerin Hasılat Miktarları:	105
Tablo 45:	Köylerde Yetiştirilen Sınaî Bitkileri ve Üzüm:	106
Tablo 46:	Köylerde Yetiştirilen Hububat:	108
Tablo 47:	Köylerde Yetiştirilen Ürünlerin Hasılat Miktarları:	110
Tablo 48:	Gördes Kasabası'nda Yaşayan Halkın Sahip Olduğu Hayvanlar	112
Tablo 49:	Gördes Kazası'nda Hayvanların Tahminî Hasılat ve Vergi Tarifeleri (1844)	113
Tablo 50:	Köylerde Yaşayan Halkın Sahip Olduğu Hayvanlar	115
Tablo 51:	Mahallelerde Meslek Gruplarının Elde Ettikleri Gelirlerinin Kaynakları İtibariyle Dağılımı (1844)	118
Tablo 52:	Mahallelerde Meslek Gruplarının Elde Ettikleri Gelirlerinin Kaynakları İtibariyle Dağılımı (%)	118
Tablo 53:	Köylerde Meslek Gruplarının Elde Ettikleri Gelirlerinin Kaynakları İtibariyle Dağılımı (1844)	125
Tablo 54:	Köylerde Meslek Gruplarının Elde Ettikleri Gelirlerinin Kaynakları İtibariyle Dağılımı (%)	125
Tablo 55:	Mahallelere Göre Vergi-i Mahsûsa'nın Dağılımı	150
Tablo 56:	Köylere Göre Vergi-i Mahsûsa'nın Dağılımı	153
Tablo 57:	Mahallelerde Tarım Ürünlerinden Toplanan Öşürler	155
Tablo 58:	Köylerde Tarım Ürünlerinden Toplanan Öşürler	159

GİRİŞ

A. GÖRDES KAZASI'NIN TARİHÇESİ

1. Gördes İsminin Menşei

Gördes kasabasının ismi yabancı kaynaklarda Gördis ve Guerdés olarak geçmektedir.¹ Yerli kaynaklardan Cihânnümâ'da « كوردوس » olarak geçerken, Kâmûsu'l-A'lâm ve Aydın Vilâyeti Salnâmeleri'nde ise « كوردوس » şeklinde geçmektedir. Gördes isminin menşei üzerinde çeşitli görüşler vardır. Evliya Çelebi, seyahatnamesinde, Saruhan oğlu Yakub Han'ın bu şehri fethettiğinde, şehrin Yankoa adlı kralın oğlu olan kral Karitöz'ün hakimiyetinde bulunmasından dolayı, Gördes'ten “şehri Koritöz” diye bahsetmektedir.² Evliya Çelebi'nin aktardığı bu bilgiyi ihtiyatla karşılamak gerekir. Çünkü, kaynaklarda bu isimlerle karşılaşılmamakta ve Gördes'in Saruhanoğulları tarafından Bizanslılardan savaşla alındığı bilinmektedir.³ Evliya Çelebi'nin zikrettiği tarih, 13. yüzyılın sonları ile 14. yüzyılın başlarına tekabül etmektedir. Halbuki, Gördes'in ilk çağlardan itibaren varlığı bilinmektedir. Çeşitli kaynaklarda Gördes'in ilk ismi üzerinde kesin olarak ifade edilmeyen farklı bilgiler vardır. Çeşitli kaynaklarda Gördes isminin; Gordius, Gordium, Kördost veya yabancı kaynaklarda geçtiği gibi Gördis yahut Guerdés olabileceği üzerinde durulmaktadır.⁴

Biz ise yaptığımız araştırmada, Gördes'in ilk isminin, kuvvetle muhtemel, Gordium olması gerektiği sonucuna vardık. Bu düşüncemizin dayanak noktası, Aydın Vilâyeti'nin 1307 (1889-1890) senesine ait salnâmesinde verilen Gördes hakkındaki malûmâtıdır.⁵ Salnâmede “Gördos Kazasının Ahvâl-i Tarihçesi” başlığıyla geçen bölümde Gördes'in tarihi, bu arada isminin menşei hakkında bilgi verilmektedir. Buna göre: “Gördos kasabası kaza merkezi olup kadîmde Gordium namıyla yad olunurdu.”⁶ Kasaba, eski zamanlarda bir Jüpiter mabedine ve mabet içinde iki tekerlekli mukaddes bir arabaya sahiptir. Frigyalılar döneminde, şehrin kralsız kalmasıyla ortaya çıkan

¹ Besim Darkot, “Gördes”, İA, IV, s. 815.

² Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, IX, İstanbul 1935, s. 55.

³ Zekeriya Yurdoğlu, *Gördes Tarihi*, Manisa 1993, s. 28.

⁴ Yurdoğlu, a.g.e., s. 21-22; Darkot, a.g.m., s. 55; Mehmet Tekdemir, *Bilinmeyen Yönleriyle Gördes*, Elazığ 1974, s. 16-17.

⁵ Aydın Vilâyeti Salnâmesi, Sene 1307, s. 845.

⁶ Aydın Vilâyeti Salnâmesi, Sene 1307, s. 845.

igtişâsâtı (karışıklıkları) gidermek için bir hatife (kahine) mürâcaat edilmiş ve sonuçta mabede arabasıyla ilk gelen kişinin kral olarak kabul edilmesi kararlaştırılmıştır. Mabede arabasıyla ilk gelen kişi olan Gordius adında bir çiftçi kral intihâb edilmiştir. Araba mabede konulmuş ve kral Gordius, oku boyunduruğa gayet sağlam bir düğümle bağlayarak, bu düğümü kimsenin çözmemesi için takdis etmiştir. Sonraları, Büyük İskender, Anadolu topraklarını İranlılardan alınca, bu düğümü kılıcı ile kesmiştir. Bu tarihten sonra şehrin ismi kamilen unutulmuştur. Tarihçi Serabun, şehrin Yunan kralları zamanında tekrar imar edildiğini ve Gordium Yoliopolis adıyla anıldığını yazmaktadır.⁷

Salnâmede bahsi edilen Gordium'un, Sakarya nehri kenarında kurulduğu ve Frigyalıların başkenti olduğu bilinmektedir.⁸ Bununla beraber; Gordos adının, eski Anadolu dillerinde kullanılan bir ad olup, ilk çağlarda Anadolu'da kurulan çeşitli şehirlere verilebileceği⁹ bilgisine istinaden ve aşağıda açıklayacağımız tarihî bilgiler ışığında, bugünkü Gördes şehrinin bölgeye hakim olan Frigyalılar tarafından kurulduğu, adının ise Frigya Kralı Gordius'un adıyla bağlantılı olduğu sonucuna ulaşmaktayız. Dolayısıyla, Frigyalıların Sakarya nehri kenarında ve bugünkü Gördes'te kurdukları şehirlerin isimlerinin aynı olması mümkündür.¹⁰

Salnâmede sözü edilen Büyük İskender'in takdis edilen düğümü kılıcıyla kesmesi hadisesi farklı bir bölgede yani Frigya Devleti'nin başkenti olan Gordium'da meydana gelmiş olsa bile; Gördes şehri M.Ö. 1200 yıllarında, bölgede egemenliğini tesis eden Frigyalılar tarafından kurulmuştur. Frigya Devleti'nin bütün topraklarını ele geçiren Lidyalılar zamanında Gördes, büyük bir şehir olarak varlığını devam ettirmiştir. Lidya Devleti zamanında bir eyalet merkezi olan şehrin, 120 yıl hüküm süren Lidyalılar zamanında kurulup, kısa sürede inkişaf etmesi düşünülemeyeceğine göre; şehir, Frigya kralı Gordius tarafından kurulmuş ve onun adıyla anılmış olmalıdır.¹¹

Lidyalılar döneminde Gördes'in adı "Julia Gordos" olarak anılmış ve paralarının üzerinde bu ad kullanılmıştır.¹² Roma idaresi altında sadece "Gordos" adı ile anılan

⁷ Aydın Vilâyeti Salnâmesi, Sene 1307, s. 845; Ayrıca, Aydın Vilâyeti'nin 1326 (1908-1909) senesine ait Salnâmesinde de aynı bilgiler kısaca verilmiştir. Bkz. Aydın Vilâyeti Salnâmesi, Sene 1326, s. 684.

⁸ Şemsettin Sami, *Kâmûsu'l-A'lâm*, V, İstanbul 1314, s. 3304.

⁹ Tekdemir, a.g.e., s. 16.

¹⁰ Yurdoğlu, a.g.e., s. 21.

¹¹ A.g.e., s. 21-22.

¹² Tekdemir, a.g.e., s. 16; Yurdoğlu, a.g.e., s. 22.

kasaba, Osmanlı Devleti'ne ait belgelerde "Gördos" olarak geçmektedir. Cumhuriyet döneminde ise kasaba, "Gördes" ismi ile anılmaya başlanmıştır.¹³

2. Saruhanoğulları Dönemine Kadar Gördes

Gördes, ilk çağlardan beri var olan eski bir yerleşim bölgesidir. Tarih boyunca çeşitli devletlerin hakimiyetinde kalan bölgede, Türklerden önce sırasıyla Frigyalılar, Lidyalılar, Persler, Büyük İskender, Bergama Krallığı, Romalılar ve Bizanslılar hüküm sürmüşlerdir. Gördes'in bilinen ilk hakimleri Frigyalılardır.¹⁴ Frigyalılar tarafından kurulan Gördes'in bilinen tarihi M.Ö. 1200 yıllarına kadar gitmektedir. Frigya Devleti'nin Gördes üzerindeki egemenliği M.Ö. 665 yıllarına kadar devam etmiştir. Gördes'in Etiler tarafından M.Ö. 1450 yıllarında kurulduğunu ve bölgeye Etilerden sonra İyonyalıların egemen olduğunu ileri süren kaynaklar da vardır.¹⁵ Ancak, bu iddiaları kanıtlayacak delillere sahip olmayan araştırmacı eserinde, Manisa ve Gediz çevresinde bulunmuş olan bu iki eski milletin Gördes'e de gelmiş olabilecekleri tahminini ifade etmekten öteye gidememektedir.¹⁶

Frigya Devleti'nin bütün topraklarını ele geçiren Lidyalılar, Gördes'e de hakim olmuşlardır. M.Ö. 665 yılında kurulan Lidya Devleti'nin sınırları içinde Gördes de yer almaktadır. Bu dönemde, Gördes'in kendi adına bastırılmış "Julia Gordos" damgalı paraları mevcuttur ve Lidya şehirleri arasında 8. sırada yer alan bir eyalet merkezidir.¹⁷

Lidyalıların topraklarını istila eden Persler, yaklaşık olarak iki asır bölgeye hakim olmuşlardır. Büyük İskender, kurduğu imparatorluğun sınırlarını genişleterek, Perslerden aldığı Anadolu topraklarını da imparatorluğunun sınırlarında dahil etmiştir. İskender'in ölümünden sonra imparatorluk dağılmış ve çeşitli krallıklar ortaya çıkmıştır. Bunların en önemlilerinden olan Bergama Krallığı, Batı Anadolu'yu ve Gördes'i idaresi altına almıştır.¹⁸

¹³ Yurdoğlu, a.g.e., s. 15, 25-26.

¹⁴ Aydın Vilâyeti Salnâmesi, Sene 1307, s. 845; Yurdoğlu, a.g.e., s. 21-22.

¹⁵ Tekdemir, a.g.e., s. 18-19.

¹⁶ A.g.e., s. 19.

¹⁷ Yurdoğlu, a.g.e., s. 22.

¹⁸ A.g.e., s. 22-23.

Bergama Krallığı'ndan sonra M.Ö. 130 yıllarında Gördes'te Roma egemenliği başlamıştır. Roma egemenliği döneminde, Gördes'e ait madeni paraların basılmış olduğu bilinmektedir. Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasından sonra, Gördes'te yaklaşık olarak 9 asır sürecek Bizans hakimiyeti başlamıştır.¹⁹

3. Saruhanoğulları Döneminde Gördes

Batı Anadolu'da Bizans egemenliğinin çözülmeye başladığı dönemlerde, Anadolu'nun Türkleşmesini sağlayacak "Bey" adı verilen komutanların önderliğinde çeşitli Türkmen boyları, Selçuklu Devleti'nin uç bölgelerine yerleşmeye ve yeni fetihler yapmaya başlamışlardır.²⁰

Saruhanogulları, merkezi Manisa olmak üzere Batı Anadolu'da bir beylik kuran sülalenin adıdır. Saruhan Beyliği'ni kuran kişi, Selçuklu ülkesinin muhtelif yerlerine çeşitli vazifeler ile gönderilen kumandanlardan yani uç beylerinden birinin torunu ve Alpağı'nın oğludur.²¹ Uç beyleri, bir takım Türkmen aşiret ve kabile reislerinden meydana gelmektedir. Bu kişiler, Celâleddin Hârizimşah'ın ölümünden sonra tahta geçen Alaaddin Keykubâd tarafından celb ve davet olunmuşlar; akabinde Selçuklu ülkesinin hudutlarına çeşitli vazifeler ile dağıtılmışlardır.²²

Beyliğe adını veren Saruhan Bey'in kimliği hakkında kesin bir hüküm verilememiştir. Tarihçilerin büyük bir kısmı, yukarıda izah ettiğimiz uç beylerinden birinin Saruhan adını taşıdığını ve muhtemelen bu kişinin Saruhan Beyliği'ni kuran Saruhan Bey'in atası olduğu görüşünü paylaşmaktadır.²³ Alpağı'nın babası Saruhan Bey, Germiyan Bey'in hizmetinde bir komutan olup, onun tarafından Bizans topraklarını almak göreviyle batıya gönderilmiştir.²⁴ Saruhan Bey, 1290 yılında önce Demirci'yi sonra da Gördes'i Bizanslılardan almış ve kılıç hakkı olarak bu bölgelerin hakimi olmuştur.²⁵ Saruhan Beyliği'nin kuruluş tarihi olarak ise Alpağı'nın oğlu

¹⁹ A.g.e., s. 26.

²⁰ Stanford Shaw, **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye**, c. I, İstanbul 1994, s. 28.

²¹ Çağatay Uluçay, "Saruhan-oğulları", **İA**, X, s. 239.

²² Ahmed Tevfik, "Saruhanogulları", **TOEM**, II/10 (1329), s. 615; Uluçay, a.g.m., s. 239.

²³ Feridun M. Emecen, **XVI. Asırda Manisa Kazâsı**, Ankara 1989, s. 17; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Devleti Tarihi**, c. I, Ankara 1972, s. 73; Uluçay, a.g.m., s. 239; Ahmed Tevfik, a.g.m., s. 615; Yurdoğlu, a.g.e., s. 28.

²⁴ Shaw, a.g.e., s. 30; Yurdoğlu, a.g.e., s. 28.

²⁵ Yurdoğlu, a.g.e., s. 28.

(Gördes'i fetheden Saruhan Bey'in torunu) Saruhan Bey'in Manisa'yı zaptettiği 1313 yılı kabul edilmektedir.²⁶

Saruhan Beyliği'nin hakimiyeti altında bulunan yerler şunlardır: Adala, Akhisar, Demirci, Gördes, Gördük, İlica (Turgutlu), Kayacık, Manisa, Marmara (Tarhaniyat), Mendehorya, Menemen, Menemen-i Güzelhisar ve Nif'tir.²⁷ Gördes'i ele geçiren Saruhan Bey, bu kasabanın idaresini oğlu Yusuf Bey'e bırakmıştır.²⁸ Manisa'nın fethedildiği ve Saruhan Beyliği'nin tam olarak tesis edildiği dönemde şehrin yönetimi Budak Paşa'nın idaresi altındadır.²⁹ Budak Paşa'nın ölümünden sonra yerine oğlu Bekçe Bey geçmiştir. Bekçe Bey'den sonra ise Gördes'in idaresi için her hangi bir Saruhan Beyi'nin görevlendirildiğine dair bir kayıt yoktur.³⁰ Netice itibarıyla; Gördes kazası, Osmanlı idaresine geçmeden evvel yaklaşık olarak bir asır Saruhanoğulları'nın yönetiminde kalmıştır.

4. Osmanlı İdaresinde Gördes

Yıldırım Bayezid, Saruhan Beyliği'nin başında Hızır Şah'ın bulunduğu 1390 yılında Manisa'yı ele geçirmiştir. Yıldırım, Osmanlı sınırlarına dahil edilen Karesi ile Manisa'yı birleştirip, bey sancağı yapmış ve başına da oğlu Ertuğrul'u geçirmiştir. Ertuğrul'un ölümünden sonra sancağın idaresine Emir Süleyman görevlendirilmiş ancak; para ve hutbe hakkı Yıldırım Bayezid'e ait olarak Adala, Demirci ve Gördük tarafları Hızır Şah'ın idaresinde bırakılmıştır.³¹ Ankara savaşında diğer bir çok Anadolu beylikleri gibi Saruhanoğulları da Timur'un yanında yer almış ve savaştan sonra eski toprakları bu âileye bırakılmıştır. Bu dönemde beyliğin ömrü uzun sürmemiş ve 1412'li yıllarda Çelebî Mehmet'in Manisa'ya girip, Hızır Şahı ortadan kaldırmasıyla kesin olarak Osmanlı idaresi altına girmiştir.³² Böylece, merkezi Manisa olan Saruhan Beyliği toprakları içinde yer alan Gördes de Osmanlı mülküne dahil olmuştur. Gördes, ilk

²⁶ Çağatay Uluçay – Besim Darkot, “Manisa”, İA, VII, s. 290; Ahmede Tefvik, a.g.m., s. 616.

²⁷ Uluçay, “Saruhanoğulları”, s. 240; Ahmed Tefvik, a.g.m., s. 615.

²⁸ Yurdoğlu, a.g.e., s. 28.

²⁹ Uluçay, “Saruhanoğulları”, s. 241.

³⁰ Yurdoğlu, a.g.e., s. 28-29.

³¹ Emecen, a.g.e., s. 20; Uluçay, “Saruhanoğulları”, s. 242.

³² Emecen, a.g.e., s. 22; Yurdoğlu, a.g.e., s. 31.

dönemden itibaren Saruhan sancağının kazaları arasında yer almış ve Osmanlı Devleti sona erinceye kadar bu özelliğini muhafaza etmiştir.³³

5. Gördes'in Osmanlı Dönemi İdarî Yapısı

Gördes kazası, Saruhan Sancağı'nın idarî yapısında zaman zaman yapılan değişikliklere rağmen merkezi Manisa olan Saruhan Sancağı içinde yer almıştır. Saruhan Sancağı, 1595-1811 tarihleri arasında merkezi Kütahya olan Anadolu Eyaleti'ne bağlı kalmıştır. 1811 yılında yapılan idarî düzenleme ile Saruhan, Kütahya'dan alınarak Aydın eyaletine bağlanmıştır. 1845 yılında ise Saruhan Aydın Eyaleti'nden, Balıkesir ise Hüdavendigâr Eyaleti'nden alınarak, merkezi Manisa olan Saruhan Eyaleti kurulmuştur. Saruhan Eyaleti'nin ömrü uzun sürmemiş ve 1847 yılında eyaletin lağvedilmesiyle Saruhan tekrar Aydın'a bağlanmıştır. Cumhuriyet'e kadar Aydın Eyaleti'nin idarî yapısında yapılan bazı değişikliklerle beraber Saruhan Sancağı, Aydın'a bağlı kalmıştır.³⁴

Saruhan Sancağı'nın bu süreçte kaza sayısında dönem dönem değişiklikler olmuştur. 1628 – 1688 (H.1037 – 1099) tarihleri arasında merkez kaza olan Manisa dışında Saruhan Sancağı'nın 13 tane kazası bulunmaktadır.³⁵ 1720 yılında kaza sayısı bir azalmış³⁶; 1864 yılında ise kaza sayısı 9'a ve 1877 yılında da 5'e inmiştir.³⁷ 1882 yılında yapılan idarî düzenlemede Saruhan Sancağı'nın toplam 11 kazası kaydedilmektedir. Cumhuriyet'e kadar bu durumunu koruyan sancağın kaza sayısında bir değişiklik olmamıştır.³⁸ Bu uzun tarihî süreçte yapılan çeşitli idarî düzenleme ve değişiklikler içinde Gördes kazası, her zaman, Saruhan Sancağı'nın kazaları arasında yer almıştır.

Gördes kazası, 1834-35 yıllarında 32 mahalle ve 45 köyden ibarettir.³⁹ 1842 yılında ise kazanın 32 mahallesi, 43 köyü ve 5 çiftliği vardır.⁴⁰ 1864 ve 1871 yıllarında

³³ Darkot, a.g.m., s. 815; **Manisa İl Yıllığı**, 1973, s. 42-43.

³⁴ **Manisa İl Yıllığı**, s. 43; **Manisa**, Manisa Valiliği Yayını, Manisa 1995; s. 119-120.

³⁵ Çağatay Uluçay, **XVII inci Yüzyılda Manisa'da Ziraat, Ticaret ve Esnaf Teşkilatı**, İstanbul 1942, s. 12; **Manisa İl Yıllığı**, s. 42-43.

³⁶ **Manisa İl Yıllığı**, s. 43.

³⁷ **Manisa**, s. 119.

³⁸ **Manisa İl Yıllığı**, s. 43 ; **Manisa**, s. 120.

³⁹ Süleyma Sami İlker – Hüseyin Tuncay – Halil Aker, **Bir Zamanlar Gördes**, Manisa 1999, s. 26, 180-181.

yerel yönetimlerde değişiklikler yapılmıştır. 1864 ve 1871 yıllarında hazırlanan Vilâyet Nizamnameleri'ne göre, erkek nüfusu 500 kişiden fazla olan yerlerin nahiye olarak teşkil edilmesi kararlaştırılmıştır. Kaza idarî teşkilatı içerisinde yer alacak olan nahiyeler, kaza ile köy arasında bir yerleşim birimi olacaktır.⁴¹ Nahiyelerin kuruluşunun uzun bürokratik işlemlerin sonucuna bırakılmış olması, bu konuda ağır davranılması ve hazırlanan nizamnameleri tatbik edecek yönetici eksikliği gibi çeşitli nedenlerden dolayı bu uygulama yeterince başarılı olamamış, çok az sayıda nahiye örgütü teşkil edilebilmiştir.⁴² Salnamelerden Gördes kazasının nahiye ve köylerini tespit edebiliyoruz. Kaza, 1884–1885 yıllarında 2 nahiye ve 126 köyden meydana gelmektedir. Bu iki nahiye Kayacık ve Borlu nahiyeleridir.⁴³ 126 köy, kaza merkezi olan Gördes kasabasına ve iki nahyesine bağlı köylerin toplamıdır. 1890–1891 yıllarında ise kaza merkezi olan Gördes kasabasına bağlı 48 köy ve nahiyelerinden Kayacık'ın 17 köyü ve Borlu'nun 32 köyü bulunmaktadır.⁴⁴

6. Gördes'in Coğrafi Konumu ve Tarihî Dokusu

Gördes kasabası, sancak merkezi olan Manisa'nın kuzey doğusundadır. Denizden yüksekliği 555 metre olan kasaba, 38 derece 55 dakika kuzey enleminde ve 26 derece 8 dakika doğu boylamında bulunmaktadır. Gördes kazasının kuzeyinde Hüdavendigâr vilayeti ve Demirci kazası, doğusunda Demirci ve Kula kazaları, güneyinde Kula, Salihli ve Akhisar kazaları, batısında ise Akhisar kazası yer almaktadır.⁴⁵

Kaza sınırları içinden geçen iki akarsu vardır. Bunlar Kum çayı ve Bodamas çayıdır. Kazada yer alan dağlar ise Karaoğlan, Türkmen, Gökseki, Çomaklı, Azim ve Kepez dağlarıdır.⁴⁶

⁴⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivi (B.O.A.), ML.CRD, nr. 655, s. 6.

⁴¹ İlber Ortaylı, *Tanzimat Devri Osmanlı Mahalli İdareleri (1840 – 1880)*, Ankara 2000, s. 98-99; Musa Çadırcı, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Ülke Yönetimi", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, c. I, s. 222-223.

⁴² Ortaylı, a.g.e., s. 99-101; Çadırcı, a.g.m., s. 223-224.

⁴³ Aydın Vilâyeti Salnâmesi, Sene 1302, s. 273.

⁴⁴ Aydın Vilâyeti Salnâmesi, Sene 1307, s. 483-485.

⁴⁵ Aydın Vilâyeti Salnâmesi, Sene 1311, s. 277.

⁴⁶ Tekdemir, a.g.e., s. 4, 10.

Gördes kasabası, yaz ve kış devamlı olarak akan bir nehrin⁴⁷, Kum çayının yukarı kısmındaki Gördes deresinin sağ kıyısına hakim yamaç üzerinde kurulmuştur.⁴⁸ Kasaba, Kepez Dağı'nın doğu yamaçlarını boydan boya kaplamaktadır.⁴⁹ Gördes'in eski dönemlerdeki tarihine dair belgeler yok denecek kadar azdır. Bununla beraber, Gördes'in Frigya, Lidya, Bergama Krallığı, Roma ve Bizans dönemlerine ait tarihî kalıntıların eski Gördes'in altında bulunma ihtimali kuvvetlidir.⁵⁰

1671 yılında şehri gezen Evliya Çelebi, Gördes'teki 2.220 evin taş ve kerpiçten yapılmış Türkistan evleri olduğunu ve kasabada inişli yokuşlu sokakların bulunduğunu yazmaktadır. Gördes deresi üzerindeki tek gözlü köprüyü çok beğenen Evliya Çelebi, 50 dükkan, 1 han ve 1 hamamın bu köprünün vakfı olduğunu belirtir. Bunlardan başka kasabada 11 cami, 1 hamam, 1 medrese, 2 tekke, 9 mekteb, 3 han ve 6 çeşme vardır. Kasabada mevcut olan kale, Celâli isyanları sırasında eşkiyaya yataklık olmaması için Gördesli Zağnos Paşa'nın girişimleriyle yıktırılmıştır.⁵¹

1879 yılında Gördes kazası genelinde 3.633 hane, 104 cami ve 110 sıbyân mektebi vardır.⁵² Gördes kasabasının 1889-1890 yıllarında emâkin-i mevcudiyesini 1.320 hane, 152 dükkan, 14 mağaza, 11 debbağhane, 6 han, 3 hamam, 18 değirmen, 125 arsa, 37 Rumhane, 25 oda, 9 fırın, 15 kahvehane, 3 meyhane, 54 saman damı, 7 kiremidhane, 16 cami, 8 mescit, 2 kilise, 5 türbe, 3 Mısırlı tekkesi, 1 lonca, 12 çeşme ve sebil, 1 selhane (mezbaha), 15 müslüman mektebi, 2 Rum mektebi ve 1 kütüphane meydana getirmektedir.⁵³ Şemsettin Sami ise eserinde, kasabanın 3 camii, 1 kilisesi, 1 rüştiye mektebi, 84 dükkan ve mağazası, 2 hamamı, 3 hanı, 10 çeşmesi ve çok sayıda halı ve seccade tezgahı bulunduğunu belirtmektedir.⁵⁴

Gördes kasabası, Kurtuluş Savaşı yıllarında üzücü bir felaket yaşamıştır. Bu felaket, kasabayı 14 ay işgal eden Yunanlıların kasabayı terk ederken yangına

⁴⁷ Aydın Vilâyeti Salnâmesi, Sene 1302, s. 247.

⁴⁸ Darkot, a.g.m., s. 815.

⁴⁹ Yurdoğlu, a.g.e., s. 103.

⁵⁰ Yurdoğlu, a.g.e., s. 26.

⁵¹ Evliya Çelebi, a.g.e., s. 55-56.

⁵² Aydın Vilâyeti Salnâmesi, Sene 1296, s. 121.

⁵³ Aydın Vilâyeti Salnâmesi, Sene 1307, s. 434-441.

⁵⁴ Ş. Sami, a.g.e., s. 3917.

vermeleridir.⁵⁵ Cumhuriyet döneminde tekrar imar edilen kasabada heyelan tehlikesi ortaya çıkmış ve hükümet kararıyla kasaba bugünkü yerine taşınmıştır. 1950–1960 yılları yeni Gördes'in kurulması için verilen çabaların yoğunlaştığı yıllardır. Bugünkü Gördes kasabasının kurulması ile 3000 yıllık zengin bir tarihe sahip eski Gördes tamamen boşaltılmıştır.⁵⁶ Ziyaret ettiğimiz eski Gördes, tahrip olmuş tarihî yapılarıyla harabe durumundadır. Taş yığını haline gelmiş eski kasabada zamana direnen ve hâlâ ayakta durmaya çalışan yapılar yetkililerin ilgisini beklemektedir.

B. TANZİMAT DÖNEMİ VERGİ DÜZENLEMELERİ VE TEMETTUAT DEFTERLERİ

1. Tanzimat Dönemi'ne Kadar Islahat Teşebbüsleri

XVI. yüzyılın sonlarından itibaren, Osmanlı Devleti'nin çeşitli harici ve dahili faktörlerle çözülme sürecine girdiği bilinmektedir.⁵⁷ Bu çözülme süreciyle Osmanlı kurumları geleneksel fonksiyonlarını yitirmeye başlayacaktır. Devletin yapısında ortaya çıkan bu farklılaşmayı kimileri İbn Haldun'un devlet anlayışından hareketle "*duraklama ve devamı çözülme*" olarak betimlemekte; kimileri de "*Batı kapitalizmi ile entegre olma*" sürecinin doğal ve kaçınılmaz bir aşaması olarak değerlendirmektedir.⁵⁸

Osmanlı Devleti'nin yapısında meydana gelen "*kırılma*"nın etkenleri arasında imparatorluğun doğal sınırlarına ulaşması sonucunda üç kıtaya yayılmış geniş coğrafyanın merkezî otoriteye kontrolünün zayıflaması, nüfus tazyiki, idareci kadronun zaafı, savaş teknolojisinde Osmanlı Devleti'nin intibak edemediği gelişmeler, devletin gelir–gider dengesinin olumsuz yönde bozulması, batılı devletlerin sanayi ve ticaret alanlarında gerçekleştirdikleri atılımların Osmanlı ekonomisine çeşitli şekillerde sirayet eden olumsuz etkileri ve nihayet tımar sisteminin bozulması yer almaktadır.⁵⁹

⁵⁵ İlker, a.g.e., s. 257-258; Yurdoğlu, a.g.e., s. 70-71.

⁵⁶ Yurdoğlu, a.g.e., s. 103-105.

⁵⁷ Shaw, a.g.e., s. 236.

⁵⁸ Zafer Toprak, "İktisat Tarihi", *Türkiye Tarihi III (Osmanlı Devleti 1600-1908)*, İstanbul 2000, s. 221.

⁵⁹ Shaw, a.g.e., s. 236 vd.; Toprak, a.g.m., s.220; Halil İnalçık, *Tanzimat ve Bulgar Meselesi*, İstanbul 1992, s.1; Mehmet Genç, *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi*, İstanbul 2000, s. 100 (dipnot).

Devletin içine girdiği çözüme sürecinin devlet adamları tarafından “bozulma” olarak kabulünden sonra ıslahat düşüncesi yaygınlaşmıştır. Osmanlı devlet adamlarının düşündükleri ilk çözüm yolu, dünya görüşlerine ve zihin yapılarına uygun olarak, bozulan devleti Kanunî dönemindeki kadim yapısına tekrar kavuşturmak olmuştur. XVII. ve XVIII. yüzyıllarda girişilen geleneksel ıslahat çabalarını oluşturan çeşitli layihalarda daha çok geleneksel sistem içinde kalarak devleti düzeltme amacına yönelik uygulamalar⁶⁰ üzerinde durulmuştur.⁶¹ XVII. ve XVIII. yüzyıllarda başvuru olan ıslahat uygulamalarıyla amaçlanan devleti kanun-ı kadime döndürme çabası gerçekleştirilemediği gibi devletin içine düştüğü sıkıntılar artarak devam etmiştir. Bu ilk dönemde girişilen ıslahatlarda Avrupa devlet ve kurumları örnek model olarak alınmamış; geleneksel yapının saf, dönemin şartları içinde çok iyi işleyen şekli model olmuştur.⁶²

III. Selim ve II. Mahmut dönemlerinden itibaren Avrupa ile ilişkilerin gelişmesi ve Batı’ya açılma ile birlikte devleti düzeltme fikrinde köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişikliklerin özünü, devlet adamlarının gözlerini muhteşem mâziden güçlü Avrupa devletlerinin örneğine çevirmeleri oluşturmaktadır.⁶³ İlk dönem ıslahatlarından farklı olarak, bu dönemde eski kurumlar ilga edilip yerlerine çoğunlukla Batı’dan getirilen kurumlar tesis edilmiştir. Özellikle, II. Mahmut döneminde yapılan reformlarda sadece askerî kurumlar değil, diğer kurumlar da daha ciddi ve planlı bir şekilde ve altyapısı hazırlanarak ele alınmıştır.⁶⁴ III. Selim’den önceleri de Osmanlı kurumlarının Avrupaî tarzda ıslah faaliyetlerinde bulunulmuştur; ancak bu faaliyetler devamlılık ve bütünsellikten uzak ve daha çok askerî alanlarda sınırlı kalmıştır.

⁶⁰ Söz konusu layihalarda hırsızlığın, rüşvetin önüne geçilmesi, yetenekli kişilerin makama getirilmesi, geleneksel askerî birliklerin canlandırılması, tımar sistemine eski gücünün kazandırılması, yeni düzenlemelerden ziyade cari kanunların eski hale getirilmesi gibi uygulamalar üzerinde durulmuştur.

⁶¹ Shaw, a.g.e., s.243; Abdülatif Şener, **Tanzimat Dönemi Osmanlı Vergi Sistemi**, İstanbul 1990, s. 19-21.

⁶² Said Öztürk, “Temettuat Tahrirleri”, **Akademik Araştırmalar Dergisi**, sy. 4-5 (2000), s. 541-542; Şener, a.g.e., s. 20-21.

⁶³ Öztürk, a.g.m., s. 542; Şener, a.g.e., s. 21.

⁶⁴ Stanford J. Shaw; Ezel Kural Shaw, **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye**, c. II, İstanbul 2000, s. 25.

2. Tanzimat Dönemi'nde Malî Islahat ve Vergi Düzenlemeleri

Kurumların yapısında meydana gelen bozuklukları düzeltmek için yapılan girişimler Tanzimat Dönemi'nde yoğunlaşmıştır. Bu dönemde malî alanda yapılan önemli yenilik ve düzenlemeler ile Tanzimat, Osmanlı maliyesinde yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur.⁶⁵ Vergilerde hakkaniyetsizliğin giderilmesi için yapılan düzenlemeler, malî alanda yapılan ıslahatlar içinde önemli bir yere sahiptir. Vergi sisteminde yapılan düzenlemeler ilk olarak II. Mahmut'un son zamanlarında başlamış ve bu çalışmalar Tanzimat'ın ön hazırlığını teşkil etmiştir.⁶⁶

Gülhâne Hatt-ı Hümayûnu'nun maliye ile ilgili kısmında üç husus dikkat çekmektedir. Bu üç husus vergide adaletin sağlanması, iltizam usulünün kaldırılması ve gider bütçesinin hazırlanmasıdır.⁶⁷ Hatt-ı Hümayûnun ilanından bir ay sonra çıkarılan ve vilayetlere gönderilen fermada da örfî vergilerin kaldırılarak herkesin mal, arazi, hayvan ve gelirleri yazılarak, servetleri oranında vergilerinin tespit edilmesi bildirilmiştir.⁶⁸

Nitekim, Tanzimat'ın ilanından sonra vergilerde adaletsizliğin giderilmesi amacıyla çeşitli isimler altında toplanan örfî vergiler kaldırılmış, bunların yerine "*herkesin mutasarrıf olduğu emlak ve arazi-i mevcûdesinin menâfi ve temettuat-ı hasılasına ve kâr ve ticaret ve iktidarına ve'l-hasıl hâl ve tahammüllerinin derecesine göre vergi namıyla*"⁶⁹ yeni bir vergi getirilmiştir. Ancemaatin adı verilen bu vergi, her bir kazanın çeşitli isimler altında bir senede vermekte olduğu vergi tutarının tespit edilmesi ve bu tutardan bazı indirimler yapıldıktan sonra ilgili kazalardan tahsil edilmesi şeklinde uygulamaya konulmuştur. Mültezimler bu işe karıştırılmamış olup bu verginin tarh ve tahsili için muhassıllar görevlendirilmiştir.⁷⁰ Bu arada örfî vergilerle beraber bazı yörelerin angarya niteliğindeki mükellefiyetlerine de son verilmiştir.⁷¹ Her şeyden önce mükellefin ödeme gücünü esas alan bu vergi genel olarak "ancemaatin

⁶⁵ Şener, a.g.e., s. 21-22.

⁶⁶ Şener, a.g.e., s. 22; Arzu Tozduman, *Aydın Güzelhisarı'nın Sosyal ve İktisâdî Durumu (1844)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1992, s. 9.

⁶⁷ Coşkun Çakır, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi*, İstanbul 2001, s. 22.

⁶⁸ Çakır, a.g.e., s. 23.

⁶⁹ Süleyman Südfî, *Defter-i Muktesid*, c. I, İstanbul 1307, s. 78.

⁷⁰ Süleyman Südfî, a.g.e., s. 79; Şener, a.g.e., s.97; Çakır, a.g.e., s. 49.

⁷¹ Şener, a.g.e., s. 95.

vergi” diye adlandırılmakla beraber, sadece vergi adıyla veya komşuca, cemâatca, köyce, mahallece alınan vergiler gibi çeşitli adlarla da anılmıştır.⁷² Mahalle veya köy için tespit edilen ancemaatin vergi, mahalle veya köy sâkinleri arasında ödeme güçlerine göre paylaşılacaktır.⁷³ Böylece, halkın yoğun şikayetine sebep teşkil eden vergi konusundaki haksız uygulamaların önüne geçilebilecektir. Bu verginin tespit edilebilmesi için öncelikli olarak herkesin ekonomik kaynaklarını tespit edilmesi ve bu amaçla da emlâk ve nüfus tahriri yapılması gerekiyordu.⁷⁴

İltizam; aşar ve çeşitli resmler gibi devlet gelirlerinin, bedelleri devlete taksitler halinde ödenmek şartıyla ve kefil gösterilerek mültezim adı verilen özel kişiler tarafından toplanması ve idare edilmesi esasına dayanan uygulamanın adıdır. Mültezimlerin tutum ve davranışları zamanla daha fazla vergi toplamak kaygısıyla halk üzerinde zulme dönüşmüştür. Tanzimat Fermanı’nda kaldırılacağı vaat edilen iltizam sistemi, bir yıl sonra 1840 yılının Nisan ayında kaldırılmıştır.⁷⁵ İltizam sisteminin yerine imtiyazlı bir konuma sahip ve merkeze bağlı muhassıllıklar kurulmuştur. Muhassılların görev ve yetkileri oldukça geniştir. Görev yaptıkları bölgenin yönetiminde de söz sahibi olan muhassıllar⁷⁶, bölgenin mülkî amirlerine karşı sorumlu değillerdir.⁷⁷ Devlet memuru statüsünü haiz muhassılların en önemli görevleri arasında gittikleri bölgelerde, halkın nüfus ve malî gücüne uygun bir vergi tayin edebilmek için emlâk ve nüfus tahriri çalışmalarını yürütmek de vardır. Muhassıllar, bu görevlerini ifa ederken kendilerine yardımcı olacak biri mal diğeri nüfus ve emlâk katibi iki görevli yanlarında olarak görev yerlerine dağılmışlardır. Muhassıllar görev yerlerinde ilk olarak, halktan temsilcilerin de bulunduğu muhassıl meclislerini oluşturmuşlardır. Meclis-i Muhassılın, verginin tayini için gerekli sayımların yapılması ile diğeri idarî ve malî işlerin görüşülüp karara bağlanması vazifelerini yürütmüştür.⁷⁸

⁷² Abdurrahman Vefik, **Tekâlif Kavâidi**, c. II, İstanbul 1330, s. 60; Şener, a.g.e., s. 95-96.

⁷³ Süleyman Sûdf, a.g.e., s. 79-80; Şener, a.g.e., s. 100.

⁷⁴ Nuri Adıyeke, “Temettuat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri”, **OTAM**, sy. 11 (Ankara 2000), s. 770; Öztürk, a.g.m., s. 547.

⁷⁵ Çakır, a.g.e., s. 41-42; Şener, a.g.e., s. 23.

⁷⁶ Çadırcı, a.g.m., s. 212.

⁷⁷ Çakır, a.g.e., s. 42.

⁷⁸ Abdurrahman Vefik, a.g.e., s. 9-10, 59; Çadırcı, a.g.m., s. 212-213; Tozduman, a.g.t., s. 11-12.

3. Temettuat Tahrirleri

Halkın malî gücüne münasip vergi tayin edilmesi amacına yönelik yapılan tahrir çalışmalarının ilki 1256 (1840) yılında muhassılların denetiminde yapılmıştır. Tahrir çalışmalarının bir an önce başlatılması için muhassılların görevlerini belirleyen talimat-ı seniyye hazırlanmıştır. Bu talimatın dördüncü maddesi, yapılacak tahriratla ilgilidir. Bu maddeye göre muhassıllar, *“her yerde herkesin bilâ-istisna isim ve şöhretini ve ne kadar emlâk ve arazi ve hayvanâtı olduğu ve tüccar ve esnaf makûlesinden olanların ise bir senede ber-vech-i tahmin ne mikdar ticaret ve temettu'u olacağını bi't-tedkik tahrir”*⁷⁹ edeceklerdir. Muhassıllar sayımlara köylerden başlamışlar ve hazırladıkları defterlere her köy ve mahallenin isimleriyle beraber vergi miktarlarını da kaydetmişlerdir. Hazine-i maliyyece muhassıllık defterleri denilen bu defterlerle beraber muhassıllar, sayım sonucunda İstanbul'a avdet etmişlerdir.⁸⁰

Ancak; Tanzimat'ın getirdiği vergi ve malî alandaki diğer yeniliklerin başarıyla uygulanması muhassılların başarısına bağlı iken özel olarak seçilen ve çeşitli vazifeler ile görevlendirilen muhassılların başarılı olamaması sonucu ancemaatin verginin tespiti amacına yönelik tahrirden beklenen fayda sağlanamadı. Muhassılların başarısız olmasında kendilerine verilen talimatnameye aykırı hareket etmeleri, ehliyetli olmamaları, vergi tevziinde keyfi hareket etmeleri ve yeni uygulamalardan memnun olmayan kitlelerin direnmeleri etkili olmuştur. Başarısızlıkla sonuçlanan uygulamadan sonra 1842 yılında muhassıllıklar kaldırılmış ve tekrar iltizam sistemine dönülmüştür.⁸¹

1256 (1840) yılında muhassılların denetiminde yapılan tahrirden Tanzimat'ın ülke kalkınmasında bir araç olarak gördüğü vergi dağılımında adaletin sağlanması gerçekleştirilememiştir. Bu sayımlarda uygunsuzluklar görüldüğü ve adalet anlayışına bağlı kalınmadığı için söz konusu sayımda tutulan defterlere pek itibar edilmemiştir.⁸² Netice itibariyle, Tanzimat hareketinin adil vergi salımının gerçekleştirilmesi için öngördüğü tahrire dayalı ve kişilerin malî güçlerine münasip vergi talep edilmesi amacı gerçekleştirilememiştir.

⁷⁹ Abdurrahman Vefik, a.g.e., s. 59.

⁸⁰ Süleyman Sûdî, a.g.e., s. 79.

⁸¹ Tozduman, a.g.t., s. 14-15; Şener, a.g.e, s. 39-41; Çakır, a.g.e., s. 47.

⁸² Öztürk, a.g.m., s. 554.

Tanzimat'ın ilanından sonra uygulanan çalışmalardan 1845 yılına kadar geçen zaman zarfında başarı elde edilememesi sonucu yeni çözüm yolları aranmıştır. Ülke genelinde bir ıslahat programının uygulamaya konması için öncelikle bölgesel meselelerin iyice bilinmesi gereği ortaya çıkmış ve her eyaletin mâlûmat sahibi ileri gelenlerinden biri müslüman diğeri hıristiyan iki kişi İstanbul'a çağrılmıştır. Buldukları eyaletin sorunları ve bu sorunların giderilmesi için eyalet temsilcilerinin görüşlerine başvurulmuş ve gerekli gördükleri hususları layihalar halinde hazırlamaları istenmiştir. Halk temsilcileri ile devlet görevlileri arasında yapılan görüşmelerin sonucunda özellikle verginin ıslahı için emlak ve nüfus tahririnin doğru bir şekilde tekrar yapılması ve ülke genelinde denetimi sağlayacak olan imar meclislerinin kurulması kararları alınmıştır.⁸³

Alınan karar gereğince tahrirat çalışmalarına başlanmış ve bu defa tahriratın daha düzenli ve usûlüne uygun yapılması için eyaletlerin vali ve defterdarlarına talimat-ı seniyye ve numûneler gönderilmiştir.⁸⁴ 1840 yılında yapılan sayımlar muhassıllar nezdinde yapıldığı halde; 1845 yılında yapılan sayımlar için merkezden görevli gönderilmemiş ve bu sayımların ilgili mahalle veya köydeki imam ve muhtarlar tarafından, ziraat müdür vekilleri nezaretinde yapılması kararlaştırılmıştır. Gayr-i müslimlerin bulunduğu mahallerde ise papaz ve kocabaşları görevlendirilmiştir. Tahrir bittiğinde defterlerin sonu bu kişiler tarafından mühürlenmiştir.⁸⁵ Gördes kazasına ait Temettuat Defterleri'nde mahalle ve köylerin kayıtlarının sonunda bu kişilerin mühürleri bulunmamakta sadece ilgili mahalle veya köyün toplam temettü ve vergi-i mahsûsa miktarlarını gösteren rakamlar yazılmaktadır. Ancak; Rum mahallesinin defterinin sonuna ilave edilen, her bir mahallenin ayrı ayrı yıllık toplam temettü ve vergi-i mahsûsa miktarları ile Gördes kasabasının toplam temettü ve vergi miktarını gösteren icmal pusulasının altında bu kişilerin mühürleri bulunmaktadır.⁸⁶ Tahriri biten yerlerin defterleri ilgili kişiler tarafından mühürlendikten sonra kaza müdürlerine teslim edilecek, kaza meclisince kontrol edildikten sonra vali ve defterdarlara gönderilecektir.

⁸³ Tefik Güran, "19. Yüzyıl Temettuat Tahrirleri", *Osmanlı Devleti'nde Bilgi ve İstatistik*, Ankara 2000, s. 76; Öztürk, a.g.m., s. 555-556; Tozduman, a.g.t., s. 16-18.

⁸⁴ Güran, a.g.m., s. 76; Öztürk, a.g.m., s. 556; Tozduman, a.g.t., s. 19.

⁸⁵ Mübahat S. Kütükoğlu, "Osmanlı Sosyal ve İktisâdî Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri", *Bellekten*, LIX/225 (1995), s. 397-398.

⁸⁶ BOA, ML.VRD.TMT, nr. 1969, s. 25.

Defterler buralarda temize çekilmeden ait oldukların kazaların torbalarına konularak Maliye hazinesine gönderilecektir.⁸⁷

Defterlerin yazımı işini üstlenecek olan katiplerin ücretleri gündeme gelmiş ve soru-cevap şeklinde hazırlanan layihada katiplerinin ücretlerinin emval sandığından ödenmesi kararlaştırılmıştır.⁸⁸ Tahrir esnasında karşılaşılan çeşitli sorunları gidermek ve bunlara çözüm üretmek için çeşitli layiha ve örnek teşkil edecek numûne defterler hazırlanarak ilgili kişilere gönderilmiştir. Tahririn sağlıklı ve usûlüne göre yapılması için bu layiha ve numûnelerde belirtilen esaslara göre hareket edilmesi istenmiştir.⁸⁹

Tahrir çalışmaları için Maliye Nezareti bünyesinde Ceride Muhasebesi kalemi teşkil edilmiş ve kazalardan gelen defterler, bu kalemde görevlendirilen memurlar tarafından temize çekilerek iki nüsha halinde tanzim edilmiştir. Nüshalardan biri ilgili mahallere tekrar geri gönderilmiştir. Temettü defterleri merkeze geldikçe vergi-i mahsûsanın halk arasında hakkaniyetsiz olarak toplandığı görülmeye başlanmıştır.⁹⁰

Tahrir çalışmaları tamamlandığında imparatorluğun “dahil-i Tanzimat” olan bölgelerinde⁹¹ yapılan sayımlara ait Temettuat defterleri merkezde toplanmıştır. Böylece toplam 17.540 defterden oluşan zengin bir “Temettuat Defterleri” koleksiyonu ortaya çıkmıştır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde bulunan defterlerin bir çoğu Temettuat Defterleri (ML.VRD.TMT) katalogunda bulunmakta; az sayıdaki defterler ise Kamil Kepeci ve Maliyeden Müdevver Defterler tasnifi içinde yer almaktadır. Bu defterlerin büyük bir kısmı 1845 yılında yapılan sayımlara aittir. 1840 yılı sayımlarına ait olan defterlerin sayısı ise oldukça azdır.⁹²

Yaptığımız çalışmanın temel kaynağını teşkil eden Gördes kazasına ait Temettuat defterleri, 1845 yılı sayım sonuçlarını ihtiva etmektedir. Bu defterlerin tertibi ise şöyledir: Rum mahallesi hariç Gördes’in diğer mahalleleri ve köylerinin her biri için ayrı ayrı defter tanzim edilmemiştir. Her bir mahalle ve köyün ayrı defterlere yazılması

⁸⁷ Öztürk, a.g.m., s. 556-557.

⁸⁸ BOA, A.DVN, nr. 13/44, s. 3; BOA, MMİ, nr. 65/7.

⁸⁹ Adıyeye, a.g.m., s. 786; Öztürk, a.g.m., s. 557-558; Tozduman, a.g.t., s. 20-21.

⁹⁰ Öztürk, a.g.m., s. 558-559; Tozduman, a.g.t., s. 23-24.

⁹¹ 1845 yılında yapılan sayım imparatorluğun bir çok bölgesinde gerçekleştirilmiş olmakla beraber Tanzimat uygulamalarının haricinde tutulan bazı bölgelerde yapılmamıştır. Defterlerin bölgesel dağılımı için bkz. Güran, a.g.m., s. 77.

⁹² Güran, a.g.m., s. 76; Kütükoğlu, a.g.m., s. 395-396.

esas olsa da bu kurala çeşitli bölgelere ait defterlerde de uyulmadığı bilinmektedir.⁹³ Hatta, Akhisar kasabasının mahallelerinin kayıtları tek bir defterde bulunmaktadır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki çalışmalarımız esnasında inceleme fırsatı bulduğumuz bu defterde Akhisar kasabasının bütün mahallelerinin kayıtlarının bulunduğunu tahmin etmekteyiz.⁹⁴

Gördes kazasında, yakın mahalle veya köyler aralarında birer sayfa boşluk bırakılarak aynı defterlere kaydedilmişlerdir. Bu defterlerden mahallelere ait bulunan üç defterden sadece bir defterin başında açıklama vardır. Genel açıklamadan sonra mahallelerin sadece isimleri yazılmış olup her mahalle için ayrıca açıklama yazılmamıştır. Bu açıklama şöyledir: *"Saruhan sancağına tâbi' nefsi-i Gördos mahallâtında sâkin ve mütemekkin kâffe-i islâm ve reâyâsının emlâk ve temettu'âtı ve sene-i sâbıkda vermiş oldukları vergü-yi mahsûsaları ba-ma'rifet-i meclis tanzim ve sebt-i defter olunan zuhûrâtıdır ber-vech-i âfî zikr olunur"*⁹⁵.

Gördes'in defterlerini bulabildiğimiz 16 köyünün kaydı da iki defterde toplanmıştır. Bu defterlerden sadece birinin başında açıklama vardır. Mahallelerde yapılan uygulama köylerde de devam etmiş ve bu genel açıklamadan sonra sadece köylerin adı yazılmıştır. Bu açıklama ise şöyledir: *"Saruhan sancağı dahilinde Gördos kazasına tâbi' Yaya Kırıldığı (ve diğer) kurâları ehl-i islâmın temettu'ât defteridir ki ber-vech-i âfî zikr olunur"*⁹⁶.

Kayıtların hangi mahalle veya köye ait olduğu yazıldıktan sonra, mahalle veya köyde oturanlar hane ve sıra numaraları birden başlamak suretiyle sıralanmışlardır. Hane numarası kaçınıcı hane olduğunu, sıra numarası ise o hane içinde kaçınıcı âile olduğunu gösterir. İlk numaralar genellikle imam ve muhtarlara aittir. Hane ve sıra numaralarının çoğunlukla altına ve bazı kayıtlarda ise üstüne o kişinin iştiğal ettiği mesleğinin adı yazılmıştır. Mesleğinin hemen yanına bir önceki yıl verdiği vergi-i mahsûsa miktarı, *"sene-i sâbıkda bir senede vergü olarak vermiş olduğu"* açıklaması ile kaydedilmiştir. Sol üst tarafta ise, *"A'şâr rüsûmâtı olarak bir senede vermiş olduğu"*

⁹³ Adıyeke, a.g.m., s. 779.

⁹⁴ Akhisar kazasına ait başka deftere tesadüf edemediğimiz için bu defterde, Akhisar kasabasının bütün mahallelerinin kayıtlarının mevcut olduğu kanaati uyanmaktadır. Bu defter için bkz. BOA. Kâmil Kepeci Tasnifi, nr. 6087.

⁹⁵ BOA, ML.VRD.TMT., nr. 1971, s. 2.

⁹⁶ BOA, ML.VRD.TMT., nr. 1968, s. 2.

başlığı altında o kişinin bir önceki yıl verdiği öşürlerin adları, miktarları ve toplam tutarları verilmiştir. Eğer, o kişi hasılat elde ettiği koyun, keçi ve kovanları için vergi ödediyse bu vergileri de bu bölümde belirtilmiş ve toplam öşre dahil edilmiştir. Hane veya âile reislerinin isimleri ise bu kayıtların altına gelecek şekilde yazılmıştır. Kişinin ismi yazılırken baba adı, varsa âile adı ve lakabı da belirtilmiştir. Divan mahallesinin muhtarının ismi şöyle yazılmıştır: “*Hacı Abdioğlu Hacı Ahmed bin Numan*”. Hane reisi durumundaki yetim çocukların yaşları da isimlerinin hemen altında verilmektedir. Hane reislerinin isimlerinin altına o kişinin sahip olduğu gayri menkullerin türü belirtilerek bunlardan elde ettiği bir senelik kira gelirleri sıralanmıştır. Sahip olunan bina bir başka kişiyle müşterek ise hissesine düşen senelik gelir yazılmıştır. Kiraya verilen tarlaların da niteliği ve dönümü ile beraber bunlardan elde edilen yıllık kira gelirleri kaydedilmiştir. Sahip olunan bağ, bahçe, tarla, kökboya tarlası ve palamutluklar da defterlere yazılırken dönümleri belirtilmiş ve alta 1260 (1844) yılında bunlardan elde edilen hasılat kaydedilmiş, 1261 (1845) yılı hasılatı ise tahmini olarak belirtilmiştir. Âilelerin sahip olduğu hayvanlar da defterlerde gösterilmektedir. Hayvanlar kendi aralarında türlerine göre sıralanmış; sayıları ve hasılat elde ediliyorsa yıllık hasılat miktarları kaydedilmiştir. Özellikle yetimlerin sahip oldukları nakit paralara da defterlerde yer verilmiş ve nakdin neması gelir olarak gösterilmiştir. Bütün bu kayıtların altında ise, “*Mecmû'undan bir senede tahminen temettü'ü*” denildikten sonra, hane veya âile reisinin bir yıllık gelirleri kaynakları itibariyle alt alta sıralanmış ve en altta toplam geliri verilmiştir. Bu şekilde tertib edilen Temettuat defterlerinde her mahalle veya köyün kayıtlarının sonunda toplam vergi-i mahsûsa ve toplam temettü miktarı yazılmıştır.

4. Temettuat Defterlerinin Kapsamı ve Önemi

Osmanlı Devleti taşra idaresi üzerinde yapılacak çalışmalara imkan tanıyan iki defter serisi bulunmaktadır. Bunlardan ilki klasik döneme ait tahrir defterleri, ikincisi ise Tanzimat devrine ait Temettuat defterleridir.⁹⁷ Tanzimat döneminde, önceleri çeşitli adlarla toplanan örfi vergilerin yerine genel olarak ancemaatin adı verilen tek bir verginin ikamesi için yapılan temettü sayımları, kasaba ve şehirlerin XIX. yy. ortaları sosyo-ekonomik tarihleri için zengin bilgiler içermektedir. Söz konusu sayımlar sonucu

⁹⁷ Öztürk, a.g.m., s. 537.

oluşan Temettuat defterlerinde, XV. ve XVI. yy. için tahrir defterlerinden çıkarılan bilgilerin çok daha fazlası bulunmaktadır.⁹⁸

Temettuat Defterleri, ait olduğu bölgenin tahririn yapıldığı döneme ilişkin ihtiva ettiği kıymetli bilgiler ile, bölgenin sosyo-ekonomik yapısını anlamamızı sağlayacak özellikleri bünyesinde taşımaktadır. Tevfik Güran'ın ifade ettiği üzere, "*Temettuat Tahrirleri, ondokuzuncu yüzyıl Osmanlı iktisadî ve sosyal tarihi araştırmaları için kapsam ve bilgi zenginliği itibariyle bir benzeri bulunmayan tek kaynak durumunda*"⁹⁹ olma niteliğine sahiptir. Bu defterlerin çeşitli bölgelere ait olanlarının bir bütün halinde incelenmesiyle, Osmanlı sosyal ve iktisadî tarihinin bu dönemi bir çok yönüyle aydınlığa kavuşacaktır.¹⁰⁰

Özellikle XIX. yy. ortalarında bölgelerin tarımsal yapısını yansıtan geniş ve zengin malumât ile defterler, bölgelerin tarımsal özelliklerini incelemede ve ortaya çıkarmada temel bir kaynak özelliği taşımaktadır. Defterlerde yer alan kayıtların ışığında sahip olunan tarlaların hangi amaçla kullanıldığını yani bölgede ağırlıklı olarak hangi ürünlerin yetiştirildiğini tespit edebilmekteyiz. Kasaba ve köylerin tarımsal yapılarına ilişkin bilgiler, nüfusun yoğun ve az olduğu yerleşim birimlerindeki üretim faaliyetlerinin özelliklerini ve farklılıklarını ortaya çıkarma imkanı tanımaktadır. Ayrıca, ortağa verilen tarlalarla ilgili kayıtlardan ortakçılık usûlünün işleyişi ve bölgede yaygınlığı; gayr-i mezru' tarlalarla ilgili verilen açıklamalardan da nadas uygulamaları hakkında detaylı bilgilere ulaşmak mümkündür.

Bölgelerin sosyal ve iktisadî tarihi açısından, kişilerin mesleklerinin bilinmesi önem arz etmektedir. Temettuat defterlerinde her hane ve âile reisinin geçimlerini temin ettikleri mesleklerinin belirtilmiş olması, defterleri bu yönden de değerli kılmaktadır. Mesleklerle ilgili kayıtların değerlendirilmesiyle ilgili kasaba veya şehirdeki meslek çeşitliliği, etnik gruplar arasında hangi mesleklerin yaygın olduğu, kişilerin meslek gelirlerinden hareketle de çeşitli mesleklerden elde edilen gelirlerin toplam meslek geliri içindeki nisbî önemleri, nüfusun daha çok hangi meslek dallarında yoğunlaştığı dolayısıyla o mahalde gelişmiş olan meslek kollarının neler olduğu vb. konularda

⁹⁸ Kütükoğlu, a.g.m., s. 395.

⁹⁹ Güran, a.g.m., s. 79.

¹⁰⁰ Kütükoğlu, a.g.m., s. 396.

araştırmalar yapılabilir. Örneğin, yaptığımız çalışmada Rumlar arasında esnaflık ve ticaretle ilgili mesleklerin yaygın olduğu görülmüştür.

Temettuat defterlerinde kaydı bulunan şahısların âile-şahıs adları ve lakapları da belirtilmiştir. Milletlerin sahip olduğu kültürel değerlerin önemli göstergeleri olan lakap ve adlar, ilgili yörenin kültürü, inancı ve tarihinin anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır. Yörede kullanılan âile adları incelendiğinde, hangi sülalelerin yaygın olduğu ve âileler arasında akrabalık bağı tespit edilebilmektedir. Şahıs isimlerinin de tamamı tetkik edildiğinde, hangilerinin daha fazla kullanıldığı bilgisine ulaşılmaktadır. Lakabı bulunan kişilerin sosyal statüleri hakkında fikir edinilmekte; bazı lakaplardan ise, o kişilerin yöreye nereden geldikleri anlaşılmaktadır.

Defterler, bölgelerin nüfus özellikleri açısından da değerli bilgiler sunmaktadır. Defterlerde yer alan bilgilerden bölgenin demografik ve etnik yapısına ilişkin çıkarımlar yapılabilir. Temettuat defterlerinde verilen hane sayıları ile o bölgeye ait yakın dönemde yapılmış nüfus sayımlarının sonucunu içeren defterlerde verilen hane sayıları büyük bir tutarlılık göstermektedir. Dolayısıyla, emlak ve nüfus tahriri adı altında yapılan sayımların sonucunu içeren Temettuat defterlerinden, bölgelerin nüfus miktarları hakkında değerli bilgiler çıkarmak mümkündür. Aşağıdaki tabloda, örnekleme seçilmiş Gördes'in üç mahalle ile iki köyünün 1845 yılı temettü sayımlarına ve 1842 yılı nüfus sayımlarına¹⁰¹ göre hane sayıları verilmiştir.

Mahalle / Köy	Nüfus Defteri Hane Sayısı(1842)	Temettuat Hane Sayısı (1845)
Divan Mahallesi	61	60
Küçük İmam Mahallesi	25	28
Pazar Mahallesi	27	31
Karye-i Yaka	119	119
Karye-i Oğulduruk	76	80

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere, Gördes'in üç mahalle ve iki köyüne ait 1842 yılı nüfus sayımındaki hane sayıları ile 1845 yılı temettü sayımlarındaki hane

¹⁰¹ Burada nüfus rakamları ile ilgili verilen bilgiler 1258 (1842) yılında yapılan nüfus sayımlarının sonuçlarını içeren nüfus defterinden alınmıştır; bkz. BOA, ML.CRD, nr. 655, s. 6.

sayıları büyük bir yakınlık göstermektedir. Hane sayıları bir mahallede bir azalmış, bir köyde aynı kalmış ve diğer iki mahalle ile bir köyde 3-4 hane arasında artış göstermiştir. Mahalle ve köylerde üç yıl içinde meydana gelen bu nüfus değişimi gayet normal ve gerçekçi görünmektedir.

Bölgelerin sosyo-ekonomik tarihlerini araştırmada önemli bir kaynak vazifesi gören Temettuat defterlerinde, kişilerin kaynağı belli olan ve olmayan bütün gelirleri kaydedilmiştir. Bu kayıtlardan kişilerin çeşitli gelir kaynaklarından elde ettikleri gelirleri ve gelir kaynaklarının toplam gelir içindeki payları tespit edilebilmektedir. Ayrıca, çeşitli meslek gruplarında faaliyet gösteren kişilerin ortalama yıllık gelirleri ve toplam gelirin meslek grupları arasında dağılımı, Temettuat defterlerindeki veriler ışığında ortaya çıkarılabilmektedir. Bu itibarla Temettuat defterleri mahalle ve köylerin tüm ekonomik girdilerini ihtiva etmektedir.

Kişilerin toplam servetlerini meydana getiren sahip oldukları maddî değerler defterlerde ayrı ayrı gösterilmiştir. Âilelerin sahip oldukları nakitlerden tarlalara, gayr-i menkullerden hayvanlara kadar çeşitli servetler defterlere kaydedilmiştir. Kişiler ve sosyal gruplar arasında servet dağılımı ve farklılaşması konusunda yapılacak araştırmalar için defterlerde ayrıntılı bilgiler bulunmaktadır.

Temettuat defterlerinde halktan toplanan vergilerin türleri ve miktarları ayrıntılı olarak yazılmıştır. Şahısların devlete ödedikleri öşür, cizye ve vergi-i mahsûsa miktarlarından hareketle fert ve yerleşim birimleri düzeyinde verginin dağılımı, toplam vergi yükü, vergi türlerinin toplam vergi içindeki payları konularında araştırma yapmak mümkün olmaktadır. Ayrıca, şahısların ödedikleri vergilerin gelirlerine oranından, vergi dağılımının kişiler arasında adaletli olup olmadığı anlaşılabilir. Yapılan sayım sonucunda kişiler arasında vergi dağılımının adaletli olmadığı, az geliri olandan daha fazla vergi alınabildiği ortaya çıkmıştır. Nitekim yapılan tahririn asıl amacını oluşturan, kişilerin servet ve gelirlerine göre adil bir verginin tespit edilebilmesinin önemi ve gereği iyice anlaşılmıştır.

Netice itibarıyla Temettuat defterleri, on dokuzuncu yüzyıl ortaları, sosyal ve iktisadî tarih araştırmaları için zengin ve ayrıntılı bilgiler sunan bir kaynak niteliği

taşımaktadır. Temettuat defterleri çerçevesinde yapılacak bir araştırmada ilgili bölgenin sosyal ve iktisadî yapısı bir çok yönüyle aydınlığa kavuşturulabilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖRDES KAZASI'NIN SOSYAL YAPISI

A. GÖRDES'İN MAHALLELERİ, KÖYLERİ VE NÜFUSU

1. Mahalleler ve Demografik Yapıları

Osmanlı şehrinde mahalle, karşılıklı olarak birbirini tanıyan ve birbirlerinin davranışlarından sorumlu olan, belirli bir dayanışma anlayışına sahip insanların meydana getirdiği sosyal bir birimdir.¹⁰² Osmanlı mahallesi umûmiyetle aynı inanca sahip ailelerin oturduğu yerleşim birimidir. Toplumdaki etnik ve dinî farklılıklara göre mahallelerin oluşumu İslâm şehirlerinde görülen bir özelliktir.¹⁰³ Osmanlı şehirlerinde müslimler ile gayr-i müslimlerin, gayr-i müslimlerin de kendi aralarında etnik yapılarına göre ayrı mahallelerde oturdukları bilinmektedir. Şehir halkının dinî ve etnik mensubiyete göre ayrı ayrı mahalleleri meydana getirmesi, ortak inanç ve geleneğe sahip insanların aynı çevrede yaşamalarının daha rahat oluşu sebebine bağlanabilir.¹⁰⁴ Gördes kasabasında yaşayan Rumlar da müslüman mahallelerinden ayrı olarak kendi mahallelerinde yaşamışlardır.

Ayrıca, cami ve mescitler de Osmanlı şehir ve kasabalarının fizikî yapılarını belirleyici bir unsurdur. Her mahallenin merkezinde cami veya mescid bulunmaktadır.¹⁰⁵ Eski Gördes'te, altında ve civarında vakıf dükkanlarının bulunduğu, en fazla cemaati olan Pazar Camii muhtemelen kasabanın merkezinde yer almaktaydı.¹⁰⁶ Osmanlı şehrinde mahallenin toplumsal merkezini oluşturan cami ve mescidlerden hareketle; mahalle, aynı mescidde ibâdet eden kişilerin, o mescidin çevresinde, aileleriyle birlikte yerleştikleri evlerden meydana gelen şehir kesimi olarak tanımlanabilir.¹⁰⁷

¹⁰² Özer Ergenç, "Osmanlı Şehrindeki ‹Mahalle› nin İşlev ve Nitelikleri Üzerine", *Osmanlı Araştırmaları*, IV (1984), s. 69, 78.

¹⁰³ Doğan Kuban, "Anadolu – Türk Şehri Taihî Gelişmesi, Sosyal ve Fizikî Özellikleri Üzerinde Bazı Gelişmeler", *Vakıflar Dergisi*, sy. VII (1968), s. 54.

¹⁰⁴ Ergenç, a.g.m., s. 71.

¹⁰⁵ Kuban, a.g.m., s. 55.

¹⁰⁶ İlker, a.g.e., s. 37.

¹⁰⁷ Ergenç, a.g.m., s. 69, 73.

1 Receb 1258/8 Ağustos 1842 tarihli Saruhan sancağı kazalarının nüfus defterine göre, Gördes kasabası, 1'i Rumların yaşadığı Rumiyan mahallesi olmak üzere toplam 32 mahalleden meydana gelmektedir.¹⁰⁸ 1845 yılında yapılan tahririn sonuçlarını içeren Temettuat defterlerinde bu mahallelerin tamamının kayıtları bulunmaktadır.¹⁰⁹ 1842 yılına ait Nüfus defteri ve 1845 yılına ait Temettuat defterlerine göre mahallelerin isimleri ve hane sayıları şöyledir¹¹⁰:

Tablo 1: Gördes Kasabası'nın Mahalleleri ve Hane Sayısı			
Mahalleler	Nüfus Defterine Göre Hane Sayısı (1842)	Temettuat Defterlerine Göre Hane Sayısı (1845)	Hane Sayısındaki Değişim
Akaoğlu	29	29	
Ali Ağaoğlu	12	15	3
Baş Amuca	20	18	-2
Bekir Efendizâde	30	31	1
Buldanlı Emir	25	21	-4
Cuma	71	77	6
Çolakoğlu	10	10	
Divan	61	60	-1
Ebubekir Ağa	61	62	1
Helvacı	15	14	-1
Hoşab	13	11	-2
İpekli	27	23	-4
Kantarcı	11	9	-2
Karaböce	10	11	1
Karacaoğlu	55	53	-2
Kaymak	31	32	1
Kedi Alioğlu	31	37	6
Kozluoğlu	27	28	1
Köle Osman	15	14	-1
Kuzumoğlu	25	22	-3
Küçük İmam	25	28	3
Mahmud Çavuşoğlu	20	26	6
Mecikoğlu	5	2	-3
Molla Mustafa	20	21	1
Mücellidoğlu	17	15	-2
Müfti Efendi	16	14	-2
Nakîb Ağa	37	41	4
Orta	31	37	6
Pazar	27	31	4
Recebli	32	33	1
Suhte	8	8	
Rumiyan	112	135	23
TOPLAM	929	968	39

¹⁰⁸ BOA, ML.CRD, nr. 655, s. 6.

¹⁰⁹ Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Gördes'in mahallelerine ait üç tane Temettuat defteri vardır. Bu defterler, Temettuat Defterleri kataloğunda (ML. VRD. TMT.) bulunan 1967, 1969 ve 1971 numaralı defterler olup, üç defter toplam 226 sayfadır.

¹¹⁰ Bkz. Tablo 1.

Tablo I’de görüldüğü üzere, Gördes kasabasının hane sayısı 1842 yılında 929 iken üç yıl içinde % 4 (39 hane) artarak 968’e yükselmiştir. Hane sayısında görülen artış her mahalle için geçerli değildir. Bazı mahallelerde hane sayısı azalırken; bir kısım mahallelerde ise artış oranı % 4’ün üzerinde gerçekleşmiştir.

Mahalleler içinde, Rumların yaşadığı tek mahalle olan Rumiyan mahallesi iki yıla ait defterlerde de hane sayısı en fazla olan mahalledir. 1842 yılı nüfus sayımında 19’u patenteli¹¹¹ olmak üzere toplam 112 haneden oluşan Rumiyan mahallesi, 1845 yılı Temettuat defterine göre 27’si patenteli olmak üzere toplam 135 haneden meydana gelmektedir.

Müslümanların oturduğu mahalleler arasında Cuma mahallesi en fazla hane sayısına sahip mahalledir. Diğer bir ifadeyle, Cuma mahallesi müslüman nüfusun en yoğun olduğu mahalledir. Mahallenin hane sayısı 1842 yılında 71 iken; üç yılda 6 hane artarak 77’ye ulaşmıştır. 1842 yılı kayıtlarına göre, Cuma mahallesini, Ebubekir Ağa ve Divan mahalleleri 61’er haneyle takip eder. Bu iki mahalleden Ebubekir Ağa mahallesinin hane sayısı 1845 yılında bir artarak 62 olmuş; Divan mahallesinin hane sayısı ise bir azalarak 60’a inmiştir. Hane sayısı itibariyle dördüncü sırada Karacaoğlu mahallesi yer alır. Bu mahallenin hane sayısı 1842 yılında 55; 1845 yılında ise 53’tür. Görüldüğü üzere, Karacaoğlu mahallesi hane sayısı azalan mahalleler arasında yer almaktadır. Hem 1842 yılı nüfus sayımında ve hem de 1845 yılı temettü sayımında müslüman mahalleler arasında beşinci sırayı alan mahalle Nakîb Ağa mahallesidir. 1842 yılında hane sayısı 37 olan mahalle, 1845 yılında 41 haneden oluşmaktadır. Geri kalan mahalleler içinde hane sayıları 25 ve üzeri olan mahalleler ise Recebli (32/33), Kedi Alioğlu (31/37), Orta (31/37), Kaymak (31/32), Bekir Efendizâde (30/31), Pazar (27/31), Akaoğlu (29/29), Kozluoğlu (27/28), İpekli (27/23), Küçük İmam (25/28), Mahmud Çavuşoğlu (20/26), Kuzumoğlu (25/22) ve Buldanlı Emir (25/21) mahalleleridir. Bazı mahallelerin hane sayılarının diğer mahallelere göre oldukça az olduğu anlaşılmaktadır. Kasabanın en küçük mahallesi Mecikoğlu mahallesidir. Bu mahallede 1842 yılında 5 hane mevcut iken; 1845 yılında sadece 2 hane bulunmaktadır.

¹¹¹ Patenteli, yabancı bir devletin tâbiyyet ve himayesi altında bulunduğunu gösteren tezkere sahibi kişidir (Şemsettin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul 1989, s. 340). 1842 yılı nüfus defterinde bu kişilerin hangi devletin himayesinde oldukları açıklanmamıştır; Temettuat defterinde ise, bu kişilerin İngiltere’nin himayesinde oldukları belirtilmiştir. BOA, ML.VRD.TMT, nr. 1969, s. 20.

Suhte (8/8), Kantarcı (11/9), Karaböce (10/11) ve Hoşab (13/11) mahalleleri hane sayısı en az olan diğer mahallelerdir.

Gördes küçük bir kasaba olmasına karşılık mahalle sayısı fazladır, ancak mahallelerin hane sayıları ise oldukça azdır. Osmanlı döneminde mahalleler bugünkünden farklı olarak daha küçük birimler halinde teşekkül etmiştir; en azından Gördes kasabasında mahallelerin demografik yapısı bu şekildedir.

Mahallelerin kurulmasında ve gelişiminde insan faktörünün belirleyici rolü olmuştur. Mahallelerin adları, çoğunlukla, buraya gelip yerleşen aşiretlerin, yeni gelenlerin geldikleri köy ve kasabaların, şeyhlerin adını taşımaktadır.¹¹² Gördes'te mahalle adlarının nasıl ortaya çıktığı, nereden geldiği pek bilinmemektedir. Kaynaklarda bu konuda çok az bilgi bulunmaktadır.¹¹³ Gördes kasabasında Buldanlı Emir mahallesinin sâkinleri, kasabaya bugün Denizli iline bağlı olan Buldan'dan gelmiş olmalıdırlar. Buldanlı Emir mahallesi, diğer mahallelerle aynı kaderi paylaşmış ve eski Gördes'in 1950'li yıllarda heyelan nedeniyle tamamen boşaltılmasından sonra varlığını devam ettirememiştir. Cumhuriyetten evvel Gördes'te çeşitli tarikatların tekkeleri olduğu bilinmektedir.¹¹⁴ Nakîb Ağa mahallesinin ismi, bu tarikatların birinde, şeyhin yardımcısı veya vekili olan eski bir dervişten gelmelidir.¹¹⁵

Rumiyan mahallesinin adının nereden geldiği bellidir; bu mahallede Rumlar yaşadığı için mahalle bu adla anılmıştır. Kurtuluş savaşından sonra Rumların kasabayı terk etmesiyle, mahalle Kurtuluş adını almıştır.¹¹⁶

Bazı mahalleler ise buldukları yerin coğrafi özelliklerine uygun adlara sahiptirler. Gördes kasabası, bilindiği üzere, Kepez dağının doğu yamacı ile Kum çayı

¹¹² Kuban, a.g.m., s. 63.

¹¹³ Gördes kasabasının tarihçesi, isminin menşei ve tarihsel süreçte gelişimine dair bilgi veren çeşitli kaynaklara ulaşmamız mümkün olmuştur. Ancak, Gördes kasabasının mahallelerin kuruluşu, gelişimi ve isimlerinin menşei hakkında faydalandığımız kaynaklarda sınırlı miktarda bilgi bulunmaktadır. Bu konu ayrı bir çalışma gerektirdiği için kaynaklardaki bu sınırlı bilgilerden ve mahallelerinin adlarından hareketle değerlendirmeler yapıp, kısa da olsa bu konuda bilgi vermeye çalışacağız. İfade etmek gerekir ki, Gördes'in Yunan işgali sırasında yakılması kasabanın tarihî dokusu üzerinde yıkım etkisi göstermiştir. Aynı zamanda, 1950'li yıllarda heyelan (tehlikesi) nedeniyle kasabanın tamamen boşaltılarak bugünkü yerine taşınması, insan-mekan ilişkisini sona erdirmiştir. Bu nedenle, günümüzde eski Gördes'in mahalleleri hakkında bilinenler çok azdır.

¹¹⁴ İlker, a.g.e., s. 157.

¹¹⁵ A.g.e., s. 25-26.

¹¹⁶ A.g.e., s. 25-26.

arasında uzanan alanda kurulmuştur.¹¹⁷ Orta mahallesi, kasabanın ortasında bir konuma sahip olduğu için bu adı almış olmalıdır.

Gördes kasabasındaki mahallelerin çoğunun şahıs ad ve lakaplarını taşıdıkları görülmektedir. Akaoğlu, Ali Ağaoğlu, Bekir Efendizâde, Karacaoğlu, Suhte gibi bir çok mahallenin adı halk arasında tanınan, önde gelen şahısların adlarından veya belirgin bir özelliğini yansıtan lakaplarından gelmektedir.

1950'li yıllarda, eski Gördes heyelan tehlikesi nedeniyle boşaltılmış ve kasaba 5 km kuzeye, bugünkü yerine nakledilmiştir. Bu zorunlu değişikliğin doğal bir sonucu olarak, eski Gördes'in, yukarıda adlarını verdiğimiz, 32 mahallesi terk edilmiştir. Bugünkü Gördes toplam sekiz mahalleden oluşan ilçe merkezidir. Bu sekiz mahalleden üçüne, araştırdığımız dönemde var olan eski Gördes'in üç mahallesinin adı verilmiştir. Bu mahalleler Cuma, Divan ve Nakîb Ağa mahalleleridir. Bu üç mahalle, en azından isimlerini günümüzde devam ettirebilmektedirler. Gördes kasabasının diğer beş mahallesinin adları ise Atatürk, Beş Eylül, Adnan Menderes, Uzunçam ve Hüseyinî Baba'dır.

2. Gördes'in Köyleri ve Demografik Yapıları

1842 yılında yapılan nüfus sayımına göre, Gördes'in toplam 43 köyü bulunmaktadır.¹¹⁸ Bu köylerden 16'sının Temettuat defterleri mevcuttur.¹¹⁹ Diğer 27 köyün defteri ise bulunamamıştır. 1842 yılına ait Nüfus defteri ve 1845 yılına ait Temettuat defterlerine göre köylerin isimleri ve hane sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.¹²⁰

Nüfus defterine göre 1842 yılında, Gördes'in 43 köyü ve 5 çiftliğinin toplam hane sayısı 1.825'dir.¹²¹ Temettuat defterlerinde de kaydı bulunan 16 köyün 1842

¹¹⁷ Yurdoğlu, a.g.e., s. 20.

¹¹⁸ BOA, ML.CRD, nr. 655, s. 6.

¹¹⁹ Gördes'in 16 köyünün kayıtlarının bulunduğu iki Temettuat defteri, Temettuat defterleri kataloğu içinde yer almaktadır. 1968 ve 1970 numaralı bu iki defterin toplam sayfa sayısı 229'dur.

¹²⁰ Bkz. Tablo II.

¹²¹ Nüfus defterinde kaydı bulunan beş çiftlikten sadece Çoban Hasan çiftliğinde beş hane mevcuttur. Hacı Hüseyin Ağa, Madikoğlu, Karacaoğlu ve Hacı Karaca çiftliklerinde ise toplam 34 kişi mevcut olmasına rağmen hane bulunmamaktadır. Bu çiftliklerin kayıtları için bkz. BOA, ML.CRD, nr. 655, s. 6.

yılında toplam hane sayısı 850'dir. Bu 16 köyün hane sayısı % 1,4'lük (12 hane) bir artışla 1845 yılında 862 olmuştur.

Köyler	Nüfus Defterine Göre Hane Sayısı (1842)	Temettuat Defterlerine Göre Hane Sayısı (1845)	Hane Sayısındaki Değişim
Beğel	62	62	
Boraz	33	34	1
Boyalı	91	91	
Dudluca	29	32	3
Efendili	55	52	-3
Kabakoz	27	30	3
Kara Yakub	30	31	1
Kırani	94	93	-1
Kuşluk	45	44	-1
Küçük	18	25	7
Malkoca	14	15	1
Oğulduruk	76	80	4
Sarı Aliler	14	13	-1
Tepe	70	67	-3
Yaka	119	119	
Yayakırıldığı	73	74	1
16 Köy Toplam	850	862	12
Diğer Köyler (27 köy 5 çiftlik)	975		
TOPLAM	1825		

Temettuat defterlerinde kaydı bulunan, tamamında müslümanların yaşadığı 16 köy içinde Yaka köyü 119 hane ile nüfusu en kalabalık olan köydür. Yaka köyünün hane sayısı 1842 ve 1845 yılları kayıtlarında aynıdır. 1842 ve 1845 yıllarındaki hane sayısı itibariyle, Yaka köyünü sırasıyla 94/93 haneyle Kırani, 91/91 haneyle Boyalı, 76/80 haneyle Oğulduruk ve 73/74 haneyle Yayakırıldığı köyleri takip eder. Hane sayıları, iki yılın kayıtlarına göre, 14/13 ve 14/15 olan Sarı Aliler ve Malkoca köyleri Gördes'in nüfus bakımından en küçük köyleridir. Küçük köyünün hane sayısı da (18/25) bu iki köye yakındır. Bu köyün hane sayısının artış oranının 1845 yılında yüksek olması, bu köye kökboya ziraati ve ticareti yapmak amacıyla Akhisar ve İzmir'den gelen 4 gayr-i müslimden kaynaklanmaktadır. Geri kalan köyler ise diğerlerine göre orta büyüklükte köyle olup hane sayıları bakımından şu şekilde

sıralanırlar: Tepe (70/67), Beğel (62/62), Efendili (55/52), Kuşluk (45/44), Boraz (33/34), Kara Yakub (30/31), Dudluca (29/32), Kabakoz (27/30).

Temettuat defterlerini bulamadığımız köylerin nüfus defterine göre adları ve hane sayıları şöyledir: Malaz (24), Salır (105), Salır Çiftliği (36), Şeyh Yayla (81), Dargıl (35), Evciler (37), Keşdin (25), Yeğenler (12), Hanya (80), Ulgar (13), Köseler (29), Divan Çoban (33), Çamcılar (4), Benli İli (50), Tüpüler (43), Balıklı (54), Bayat (27), Dere Çiftliği (24), Ekrid (23), Çiğiller (59), Emede (24), Devlethan (13), Sökerler (47), Kaşıkçı (39), Deliler (26), Kürekçiler (19), Melek Paşa (8).

Gördes'in köylerinde hiçbir zaman Rumların yaşamamış olması ve Rumların yaşadığına dair iz bulunmaması, bizi, bu köylerin Türkmen aşiretleri tarafından kurulduğu sonucuna ulaştırmaktadır.¹²² 13. yüzyılın sonlarından itibaren buralara gelip yerleşen Türkmen grupları, bölgenin Türkleşmesini sağlamışlar ve kurdukları köylerin çoğuna mensup oldukları boyların adlarını vermişlerdir.¹²³ Bayat, Salur¹²⁴ gibi köy adları Oğuzların 24 boy adlarındanır.¹²⁵ Türkmenlerin, yeni yerleştikleri bölgelere, coğrafi özelliklerine göre ad verdikleri ve bu uygulamanın bölgenin Türkleşmesinde önemli bir faktör olduğu bilinmektedir. Nitekim, kurulan köyün çevresine göre yüksekçe bir konuma sahip olması, tepenin bir yakasında bulunması ya da ulaşılması güç bir yerde olması sebepleriyle köylere Tepe köy, Yaka köy, Yayakırıldığı gibi adlar verilmiştir.

3. Gördes Kazası'nın Nüfusu

Gördes kazasının farklı dönemlerdeki nüfusu hakkında bilgi veren çeşitli kaynaklar bulunmaktadır. Biz, Gördes kazasının nüfusunu tespit ederken, 1845 yılı için Temettuat defterlerinden; 1845 yılı öncesi için nüfus defterlerinden; 1845 yılı sonrası için ise salnâmelerden faydalandık. Cumhuriyet dönemi için de Manisa İl Yıllığı'ndaki kayıtlardan istifade ettik. Böylece, Gördes kazasının 1835'ten günümüze kadar gelen uzun süreçte nüfusunu değerlendirebilmemiz mümkün olmuştur.

¹²² Yurdoğlu, a.g.e., s. 20.

¹²³ İlker, a.g.e., s. 178-179.

¹²⁴ Bu köyün ismi nüfus defterinde Salır olarak geçmesine karşılık salnâmelerde "Salur" olarak geçmektedir. Bkz. Aydın Vilâyeti Salnâmesi, Sene 1307, s. 483.

¹²⁵ İlker, a.g.e., s. 178-179.

1845 yılı öncesine ait nüfus defterlerinde sadece erkek nüfus kaydedilmektedir. Aynı miktarda kadın nüfusu olduğu fikrinden hareketle, toplam nüfusu tespit ederken, defterde verilen erkek nüfusun iki katı esas alınacaktır. Anadolu livâlarının 1250-1255 yılları nüfus kayıtlarının bulunduğu icmâl defterine göre¹²⁶, Gördes kazasının H.1250 (1834-1835) yılı toplam erkek nüfusu 6.133'tür.¹²⁷ Bu nüfusun 1.898'i kasabada, 4.235'i ise köylerde yaşamaktadır. Kaza nüfusunun %95,84'ü (5.878 kişi) müslim, %4,15'i (255 kişi) gayr-i müslimdir.

Yıl	Yerleşim Yerleri	Gayr-i Müslim (Rum)						Müslim				Genel Toplam
		A'lâ	Evsat	Ednâ	Sıbyan ve Müsinn	Patenteli	Toplam	Tüvânâ	Sıbyan	Müsinn	Toplam	
1250/1835	Kasaba	9	82	76	51	37	255	752	519	372	1643	1898
	Kurâ							1820	1534	881	4235	4235
	Yekûn	9	82	76	51	37	255	2572	2053	1253	5878	6133
1251/1836	Kasaba	9	88	91	74	39	301	704	576	412	1692	1993
	Kurâ							1813	1694	910	4417	4417
	Yekûn	9	88	91	74	39	301	2517	2270	1322	6109	6410

Tablo III.'de görüldüğü üzere, kasaba nüfusunun %13,4'ünü gayr-i müslimler (Rumlar), %86,6'sını da müslümanlar meydana getirmektedir. Köylerdeki nüfusun tamamı ise müslümanlardan oluşmaktadır. Tabloda verilen erkek nüfusu iki ile çarpıldığında, Gördes kazasının H.1250 (1834-1835) yılı toplam nüfusunun 12.266 dolaylarında olduğu tespit edilmektedir. Bu nüfusun yaklaşık olarak 3.796'sı Gördes kasabasında, 8.470'i Gördes'in köylerinde bulunmaktadır.

H.1251 (1835-1836) yılına gelindiğinde ise kazanın erkek nüfusu %4,5 (277 kişi) artarak 6.410'a yükselmiştir.¹²⁸ Rum nüfusunun bir yıllık artış oranı %18 (46 kişi) iken, bu oran müslümanlarda %3,9 (231 kişi) olarak gerçekleşmiştir. Bir yıl içinde Rum nüfusunun yüksek oranda arttığı görülmektedir. Kazanın toplam nüfusu ise takriben

¹²⁶ BOA, ML.CRD, nr. 376, s. 192-193.

¹²⁷ Bkz. Tablo III.

¹²⁸ BOA, ML.CRD, nr. 376, s. 192-193.

12.820'dir ve bu nüfusun yaklaşık olarak 3.986'sı kaza merkezinde, 8.834'ü ise köylerde sâkindir. Gördes kasabasında, nüfusun %84,9'unu müslümanlar, %15,1'ini (301 kişi) Rumlar teşkil etmektedir. Bir önceki yıl bu oran %86,6'ya %13,4 idi.

1842 tarihini taşıyan nüfus defterindeki verilere göre¹²⁹, Gördes kazasının toplam erkek nüfusu 6.254'tür.¹³⁰ 1836'da 6.410 olan kaza nüfusu altı yıl içinde 156 kişi azalmıştır.¹³¹ Gördes kazasının nüfusunda dikkat çekici düşüş H.1254 (1838-1839) yılında yaşanmıştır. Bir önceki yıl 6.064 olan müslüman nüfus, 1254 yılında 5.598'e düşmüştür. H.1252 (1836-1837) yılında ise, Rum nüfusu 301'den 286'ya gerilemiştir.¹³² Daha sonraki yıllarda Gördes nüfusu tekrar toparlanmaya başlamış olmakla beraber, 1842 yılına gelindiğinde, hâlâ altı yıl öncesinin rakamlarının altında bulunuyordu.

Yerleşim Yerleri	Gayr-i Müslim						Müslim		Genel Toplam	
	A'lâ	Evsat	Ednâ	Patenteli	Hane	Numro	Hane	Numro	Hane	Numro
Kasaba	18	80	87	40	112	304	817	1729	929	2033
Kurâ	-	-	-	-	-	-	1825	4221	1825	4221
Yekûn	18	80	87	40	112	304	2642	5950	2754	6254

1842 yılında, kaza nüfusunun %67,5'ini meydana getiren 4.221 kişi köylerde, %32,5'ini meydana getiren 2.033 kişi kasabada oturmaktadır. Sadece kasabada yaşayan 304 Rum, kasaba nüfusunun %15'lik kısmını oluşturmaktadır. Kasaba nüfusunun %85'ini meydana getiren müslümanların sayısı da 1.729'dur. 1842 yılı erkek nüfusunu iki ile çarptığımızda, Gördes kasabasının toplam nüfusunun 4.066, köylerin ise 8.442 olduğunu söyleyebiliriz.

Temettuat defterlerindeki kayıtlar nüfus tespitine de imkan vermektedir. Ancak, köylerin büyük bir kesiminin Temettuat defterleri bulunmadığı için, köylerin 1845 yılı toplam nüfusu hesaplanmayacaktır. Temettuat defterlerine göre, kasabada müslümanların yaşadığı 31 mahallede toplam 833 hane bulunmaktadır. Bu hane

¹²⁹ BOA, ML.CRD, nr. 655, s. 6.

¹³⁰ Bkz. Tablo IV.

¹³¹ Nüfusun azalması sadece Gördes'e mahsûs bir durum değildir. Aynı dönemde Saruhan sancağının bir kısım kazalarında ciddi oranda nüfus düşüşü görülmektedir. Bu konuda daha kapsamlı bilgi için bkz. Nejdet Bilgi, "Saruhan Sancağı'nın 1842 Yılı Nüfusu", *Manisa Dergisi*, sy. 14 (1997), s. 23-32.

¹³² BOA, ML.CRD, nr. 376, s. 192-193.

sayısına Rumiyan mahallesinde yaşayan 135 haneyi de eklediğimizde, 1845 yılında kasabada toplam 968 hanenin mevcut olduğu sonucuna varırız.¹³³ Kasabadaki toplam hane sayısı 5 ile çarpıldığında¹³⁴, kasabanın 1845 yılı nüfusu takriben 4.840 olarak tespit edilmektedir. 135 haneden ibaret olan Rumların nüfusu 675 olup, kasabanın toplam nüfusunun %13,9'unu oluştururlar. 833 haneden ibaret olan müslümanların nüfusu ise 4.165'dir. Müslüman nüfusun kasabanın toplam nüfusu içindeki payı % 86,1'dir. 1845 yılında kasaba nüfusunun üç yıl öncesine göre takriben %19 oranında artmıştır. Bu artış oranı oldukça yüksektir ve Gördes nüfusunun zaman içinde değişimi göz önünde bulundurulduğunda şişirilmiş bir nüfus izlenimi uyandırmaktadır. Eğer, hane sayısını kullanarak toplam nüfusu hesaplarken, Gördes kasabası için katsayı olarak 5'i değil de 4,5'i esas alırsak daha gerçekçi olduğunu düşündüğümüz nüfus miktarına ulaşırız.¹³⁵ Bu hesaplama göre yani toplam hane sayısı olan 968'i 4,5 ile çarptığımızda, kasabanın 1845 yılı toplam nüfusunu 4.356 buluruz. Elde ettiğimiz bu nüfus miktarına göre, kasabanın üç yıllık nüfus artış oranı % 7,1'dir. Tabii bileşenler değişmediği için, müslüman ve gayri-i müslim nüfusun, ikinci defa hesapladığımız toplam nüfus içindeki oranları aynı kalacaktır.

Gördes kazasının 19. yüzyıl sonlarına doğru nüfusunu salnâmelerden takip etmek mümkün olmaktadır.¹³⁶ Gördes kasabasının nüfusu 19. yüzyılın sonlarına doğru bir miktar azalmış olmakla beraber, bu dönemde idarî taksimâtta yapılan yeni düzenlemelerle kurulan Borlu ve Kayacık nahiyelerinin Gördes kazasına bağlanması neticesinde, kaza nüfusu otuz binin üzerine çıkmıştır.¹³⁷ 1889-1890 yıllarında, 15.708'i erkek ve 15.736'sı kadın olmak üzere Gördes kazasının toplam nüfusu 31.444'tür. Bu nüfusun 9.551'i Borlu nahiyesinde, 6.923'ü de Kayacık nahiyesinde bulunmaktadır. Gördes'in köylerinin nüfusu ise 11.379'dur. Aynı yıllarda Gördes kasabasının nüfusu

¹³³ Gördes kasabasının hane sayısı için bkz. tablo I.

¹³⁴ Ömer Lütfi Barkan'ın hane sayısına göre nüfus hesaplanırken, toplam hane sayısının 5 ile çarpılmasına dair fikri genel kabul görmüştür. Ömer Lütfi Barkan, "«Tarihî Demografi» Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi", *Türkiyat Mecmuası*, X (1951), s. 1-26.

¹³⁵ 1842 yılı nüfus defterindeki bilgiler de bu görüşümüzü destekleyici niteliktedir. Söz konusu nüfus defterinde hem hane sayısı hem de nüfus verilmiştir. Buna göre, kasabada mevcut 929 hanede toplam 4.066 kişi yaşamaktadır. Nüfusu hane sayısına oranladığımızda hane başına düşen nüfusun ortalama 4,4 olduğu sonucuna varırız. Dolayısıyla, bu dönemde, Gördes kasabası için 5 katsayısı değil 4,5 katsayısı daha uygun düşmektedir. Ömer Lütfi Barkan da makalesinde 5 katsayısının bölgelere göre değişebileceğini ifade etmektedir. Barkan, a.g.m., s. 12.

¹³⁶ 1889-1890 yılları nüfus kayıtları için 1307 Senesi Aydın Vilâyeti Salnâmesi'nden (s. 584-585), 1893-1894 yılları için ise 1311 Senesi Aydın Vilâyeti Salnâmesi'nden (s. 277-278) faydalanılmıştır.

¹³⁷ Bkz. Tablo V.

3.591 olup, nüfusun %17,4'ü (624 kişi) Rumlardan, %82,6'sı (2.967 kişi) müslümanlardan meydana gelmektedir.

Yıl	Millet	Gördes						Borlu Nahiyesi			Kayacık Nahiyesi			Kaza Toplam		
		Kasaba			Kurâ			Erkek	Kadın	Yekû	Erkek	Kadın	Yekû	Erkek	Kadın	Yekû
1889-1890	İslâm	1437	1530	2967	5629	5750	11379									
	Rum	314	310	624										314	310	624
	Yekûn	1751	1840	3591	5629	5750	11379	4778	4773	9551	3550	3373	6923	15708	15736	31444
1893-1894	İslâm	1614	1586	3200	5563	5582	11145	4961	4977	9938	4239	4241	8480	16377	16386	32763
	Rum	333	334	667										333	334	667
	Yekûn	1947	1920	3867	5563	5582	11145	4961	4977	9938	4239	4241	8480	16710	16720	33430

1893-1894 yıllarında Gördes kazasının nüfusu, 1986 kişi artarak 33.430 olmuştur. Diğer bir ifadeyle, kaza nüfusu dört yılda %6,3 oranında artmıştır. Kadın ve erkek nüfusu, dört yıl önce olduğu gibi hemen hemen aynıdır. Bu yıllarda Kayacık'ın nüfusu 8.480, Borlu'nun nüfusu 9.938 ve Gördes'in köylerinin nüfusu da 11.145'tir. Kasabanın nüfusu ise 3.200'ü müslüman, 667'si Rum olmak üzere toplam 3.867'dir. Müslümanlar kasaba nüfusunun %82,8'ini, Rumlar da %17,2'sini oluştururlar.

Cumhuriyet döneminde Manisa iline bağlı ilçe merkezi olan Gördes kasabasının nüfusu 1950'li yıllara kadar çok fazla değişmemiştir. 1950 yılında 3.870 olan kasabanın nüfusu, 1960 yılında 5.071'e ve 1970 yılında 7.361'e yükselmiştir.¹³⁸ 1950 yılında 31.368 olan kazanın toplam nüfusu ise, 1960 yılında 34.478'e ve 1970 yılında 40.337'ye çıkmıştır. Günümüzde 8 mahalleden oluşan kasabanın nüfusu yaklaşık olarak 11.000'dir. Daha önce belirtildiği gibi Kurtuluş Savaşı sırasında Rumların kasabayı terk etmesinden sonra Gördes'te Rum nüfus kalmamıştır.

Netice itibariyle, Gördes kasabasının ve kazasının nüfus artış oranı incelediğimiz dönemde yüksek değerlere ulaşamamıştır. 1835 yılında 3.796 olan Gördes kasabasının nüfusu, yüzyıl boyunca dönem dönem artış kaydetmesine rağmen, genel olarak yatay bir hareket sergilemiştir. 19. yüzyılın sonlarında kasabanın nüfusu, 1835

¹³⁸ Manisa İl Yıllığı, s. 35-36.

yılındaki nüfusuna kıyasla sadece %2 (71 kişi) artarak, 3.867'ye ulaşmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında durağan bir nüfusa sahip olan kasaba, 1950 ile 1970 yılları arasında, Gördes adı ile hatırlanan halıcılığın tekrar önem kazanmasıyla beraber hızlı bir gelişme göstermiştir. Nitekim bu 20 yıllık dönemde kasaba nüfusu %90 artarak, 3.870'den 7.361'e yükselmiştir. Bugün nüfusu 11.000 dolaylarında olan kasabada geleneksel Gördes halıcılığına hak ettiği ilgi ve değer verilirse, kasabanın aynı gelişimi devam ettireceği kanısındayız. 3200 yıllık tarihî geçmişe sahip kasabanın nüfusunun ve iktisadî hayatının yeterince gelişmemesinin en önemli sebebi, coğrafi konumu dolayısıyla, önemli ticaret yollarıyla bağlantısının zayıf olmasıdır.

B. HANE REİSLERİNİN MESLEKLERİ

Temettuat tahrirlerinde yer alan verilerden çıkarılan önemli bilgilerden biri de ilgili bölgede mevcut nüfusun hangi meslek gruplarında faaliyet gösterdiği¹³⁹ Bilindiği üzere, Temettuat tahrirlerinde temel birim olarak hane alınmıştır. Her vergi mükellefi faal nüfus deftere yazılırken, öncelikle hane ve numara bölümleri konmuştur. Hane bölümünün altındaki rakam defterdeki kaçınıcı hane olduğunu, numara altındaki rakam da hane içindeki kaçınıcı aile olduğunu göstermektedir.¹⁴⁰ Hane ve numara rakamları yazıldıktan sonra hane reisinin mesleği belirtilmiştir. Gördes Temettuat defterlerinde bu yazım tertibine genellikle uyulmakla beraber bazı hane reislerinin kayıtlarında mesleğinin en üste yazıldığı, hane ve numara rakamlarının ise mesleğinin hemen altına yazıldığı görülmektedir.

Gördes'e ait Temettuat defterlerinde mevcut olan verilere dayanarak Gördes kazasında faaliyet gösteren meslek gruplarını tespit edebilmekteyiz. Bu sayede Gördes kazasının merkez mahallelerinde ve köylerinde yaşayan insanların, geçimlerini temin ettikleri meslek dallarını ve bundan hareketle de sosyal grupların terekküb tarzını ortaya koymak mümkün olmaktadır. Gördes'in 32 mahallesine ait Temettuat defterleri incelendiğinde, faal nüfusun çeşitli meslekleri icra ettikleri görülmektedir.¹⁴¹

¹³⁹ Tevfik Güran, "Ondokuzuncu Yüzyıl Ortalarında Ödemiş Kasabasının Sosyo-Ekonomik Özellikleri", İFM, Ord. Prof. Ömer Lütfi Barkan'a Armağan, XLI/1-4 (1984), s. 303.

¹⁴⁰ Kütükoğlu, a.g.m., s. 398.

¹⁴¹ Bkz. tablo 6.

Tablo 6: Gördes Kasabasında Meslek Çeşitleri			
Meslek	Toplam	Meslek	Toplam
Asker	11	Kantarcı	1
Askerden Muhrec	1	Kasap	6
Aşçı	1	Kasap Kalfası	2
Attar	4	Katırcı	2
Bahçıvan	26	Katırcı Çırağı	1
Bakırcı	2	Katib	3
Basmacı	1	Kebabcı	3
Berber	14	Kebabcı Çırağı	1
Bezzaz	36	Keçeci	4
Boyacı	4	Kiracı	2
Boya Sımsarı	3	Kundakçı	4
Çapacı	104	Kuyumcu	1
Çerçi	6	Kuyumcu Çırağı	1
Çoban	6	Kürekçi	1
Debbağ	30	Leblebici	7
Debbağ Kalfası	5	Mahkeme Teba'sından	1
Değirmenci	16	Manav	5
Dellâk	2	Mısırcı	15
Dellâl	2	Muallim-i Sibyan	7
Demirci	8	Muhtar	8
Derviş	1	Mukayyid-i nüfus	2
Duhancı	6	Muytab	1
Dülger	11	Mücellid	1
Dülger Kalfası	1	Müderris	3
Ekmekçi	8	Müezzin	1
Ekmekçi Kalfası	1	Müfti	1
Erbab-ı Ziraat	7	Nalband	6
Eskici	12	Nalçacı	1
Esnaf Şeyhi	1	Natır	1
Haffaf	1	Palamud Sımsarı	2
Hamal	1	Papuşçu	35
Hamamcı	1	Papuşçu Kalfası	3
Hatip	2	Pâs-bân Başı	1
Hattat	1	Rençber	356
Hekim	1	Sarrac	2
Helvacı	8	Semerci	16
Helvacı Çırağı	1	Semerci Çırağı	1
Helvacı Kalfası	1	Siyam Yağcı	7
Hizmetkar	19	Siyam Yağcı Çırağı	1
Hoşabcı	1	Talebe	23
İrgad	1	Teba'dan	10
İmam	11	Terzi	18
Kadayıfçı	1	Terzi Çırağı	2
Kadı	2	Ticaretçi	1
Kahveci	5	Tüccar	27
Kalaycı	5	Yapıcı	11
		Toplam	1000

Kaza merkezi olan Gördes'in mahallelerinde yaşayan faal nüfusun bu derece çeşitli mesleklere sahip olmaları, kasabanın ekonomik yapısı içinde iş bölümünün gelişmişliğine dikkat çekmektedir. Gördes'in 16 köyüne ait defterler incelendiğinde ise faal nüfusun pek tabii olarak tarımsal alanda yoğunlaştığı görülmektedir. Gördes'e ait Temettuat defterlerinde kayıtlı nüfusu, ziraatla uğraşan küçük üreticiler, işçiler, esnaf ve tüccarlar, görevliler ve belirli bir mesleği olmayanlar olmak üzere beş gruba ayırabiliriz.¹⁴²

MESLEKLER	Hane sayısı	Yüzde
1. Ziraatla Uğraşan Küçük Üreticiler	363	34
2. İşçiler	170	15,9
3. Sanayi ve Ticaretle İlgili Meslekler		
a. Usta	367	34,3
b. Kalfa ve Çırak	21	2
4. Görevliler		
a. Askerî, İctimaî ve İdârî Görevliler	29	2,7
b. Eğitim ve Dinî Görevlileri	47	4,4
5. Meslekleri Olmayanlar	72	6,7
Toplam	1069	100

MESLEKLER	Kayıtlı Nüfus	Yüzde
1. Ziraatla Uğraşan Küçük Üreticiler	560	58
2. İşçiler	278	28,8
3. Sanayi ve Ticaretle İlgili Meslekler		
a. Usta	28	3
b. Kalfa, Çırak ve İşçiler	1	
4. Görevliler		
a. Askerî, İctimaî ve İdârî Görevliler	22	2,3
b. Eğitim ve Dinî Görevlileri	18	1,9
5. Meslekleri Olmayanlar	58	6
TOPLAM	965	100

¹⁴² Bkz. tablo 7 ve 8.

1. Tarımla Uğraşan Küçük Üreticiler

Gördes'in 32 mahallesinde yaşayan ve Temettuat defterlerinde kayıtlı 1069 kişinin 363'ünü tarımla uğraşan küçük üreticiler meydana getirmektedir. Ziraatle uğraşan bu grup, Temettuat defterlerinde "erbâb-ı ziraat" ve "rençber" olarak adlandırılmıştır. Nefs-i Gördes'te yaşayan 7 erbâb-ı ziraat ve 356 rençber vardır.¹⁴³ Ziraatle uğraşanlar Temettuat defterlerinde kayıtlı toplam nüfusun %34'ünü meydana getirirler. Pazar mahallesi hariç bütün mahallelerde mesleği çiftçilik olan aile reisleri vardır. Ziraatle uğraşan küçük üreticilerin en fazla bulunduğu mahalle 24 rençber ile Kedi Alioğlu mahallesidir. Kedi Alioğlu mahallesini sırasıyla Cuma (22), İpekli ve Küçük İmam (20'şer), Divan (18), Kaymak ve Akaoglu (17'şer), ve Kuzumoğlu (16) mahalleleri takip etmektedir.

Mahalleler	Erbâb-ı Ziraat	Rençber	Mahalleler	Erbâb-ı Ziraat	Rençber
Akaoglu		17	Kedi Alioğlu		24
Ali Ağaoğlu		11	Kozluoğlu		11
Baş Amuca		11	Köle Osman		9
Bekir Efendizâde	4	7	Kuzumoğlu		16
Buldanlı Emir		13	Küçük İmam		20
Cuma		22	Mahmud Çavuş		9
Çolakoğlu		5	Mecikoğlu		1
Divan	3	15	Molla Mustafa		13
Ebubekir Ağa		3	Mücellidoğlu		10
Helvacı		7	Müfti Efendi		7
Hoşab		10	Nakîb Ağa		9
İpekli		20	Orta		9
Kantarcı		5	Pazar		
Karaböce		11	Recebli		9
Karacaoğlu		14	Suhte		7
Kaymak		17	Rumiyan		14
			Mahalleler Toplam	7	356

Sıralamayı, çiftçilerin mahalledeki toplam sayısına göre değil de çiftçilerin mahalle nüfusu içindeki oranına göre yaparsak, mahalleler arasındaki sıralama

¹⁴³ Bkz. tablo 9.

değişecektir. Ziraatle uğraşanların, toplam mahalle nüfusu içinde en fazla orana sahip olduğu mahalleler sırasıyla Karaböce (%100), Suhte (%87), İpek (%74), Hoşab (%71), Ali Ağaoğlu (%68) ve Kuzumoğlu (%64) mahalleleridir. Rumlar arasında ise çiftçilik çok fazla yaygın olmayıp defterde kayıtlı 147 Rumun sadece 14'ünün (%9,5) mesleği çiftçiliktir.

Gördes'in 16 köyüne ait Temettuat defterlerinde kayıtları bulunan 965 kişinin 560'ını ziraatle uğraşan küçük üreticiler oluşturur. Köylerde ziraatle uğraşanların 313'ü erbâb-ı ziraat, 247'si rençberdir.¹⁴⁴ Ziraatle uğraşanlar, köylerde yaşayan nüfusun %58'ini oluşturmaktadır. Boyalı karyesinde 54'ü erbâb-ı ziraat, 19'u rençber olmak üzere toplam 73 çiftçi vardır ve çiftçilerin sayıca en fazla olduğu karyedir. Boyalı karyesinden sonra sırasıyla Yaka (4 erbâb-ı ziraat/53 rençber), Beğel (37 erbâb-ı ziraat/15 rençber), Kırani (38 erbâb-ı ziraat/13 rençber), Tepe (27 erbâb-ı ziraat/24 rençber) ve Oğulduruk (20 erbâb-ı ziraat/23 rençber) karyeleri çiftçilerin fazla bulunduğu diğer karyelerdir.

Tablo 10: Ziraatla Uğraşan Küçük Üreticiler

Köyler	Erbâb-ı Ziraat	Rençber	Köyler	Erbâb-ı Ziraat	Rençber
Beğel	37	15	Kuşluk	14	17
Boraz	22	4	Küçük	7	5
Boyalı	54	19	Malkoca	4	9
Dudluca	25	1	Oğulduruk	20	23
Efendili	27	4	Sarı Aliler	1	8
Kabakoz	20	1	Tepe	27	24
Kara Yakub	8	14	Yaka	4	53
Kırani	38	13	Yayakırıldığı	5	37
			Köyler Toplam	313	247

Hazırlanan tablolarda tarımla uğraşan küçük üreticileri bu şekilde iki gruba ayırmamızın sebebi, tarımla uğraşan küçük üreticilerin defterlerde geçiş tarzlarına göre yaptığımız bir tasnif olup, gerçekte Gördes ve çevresinde erbâb-ı ziraat ve rençber kelimeleri birbirlerinin yerine kullanılan ve genellikle çiftçi anlamı taşıyan tâbirlerdir. Erbâb-ı ziraat bilindiği üzere tarım faaliyetleriyle uğraşan, çiftçilik yapan kimsedir.

¹⁴⁴ Bkz. tablo 10.

Rençber kelimesinin sözlük anlamı ise tarla, bahçe, yapı vb. yerlerde kazmak, taş ve toprak taşımak gibi işleri yapan amele olup, ikinci bir anlamı çiftçidir¹⁴⁵ ve Gördes Temettuat defterlerinde geçen rençber tâbiri bu ikinci anlamıyla kullanılmıştır. Gördes kazasındaki nüfusun % 13'ünü oluşturan rençberlerin Gördes kazasındaki toplam toprakların % 30'unu aşan bölümüne sahip olmaları bu durumun bir göstergesidir. Ancak, rençberler arasında kişi başına düşen ortalama toprak miktarı erbâb-ı ziraat mensuplarınınkine oranla daha azdır. Bir rençberin tasarrufu altında bulunan ortalama toprak miktarı mahallelerde takriben 10 dönüm köylerde ise 23 dönümü biraz geçmekte iken; bir erbâb-ı ziraat mensubunun tasarrufu altında bulunan ortalama toprak miktarı mahallelerde 57 dönümü köylerde ise 32 dönümü biraz geçmektedir. Bu grup, sahip olduğu belirli bir miktar toprağı işleyerek, çeşitli mahsûlleri üretirler. Bu grubun az miktarda çeşidi belirtilmeyen ticaret ve zanaat gelirinin yanı sıra önemli miktarda zuhurat geliri de vardır.

2. İşçiler

Kasabada yaşayanlar için yaptığımız umumî tabloda ikinci sırayı, başta tarım alanı olmak üzere çeşitli alanlarda belirli bir ücret karşılığı hizmet gören işçiler almaktadır. Kaza merkezinde yaşayanların %15,9'unu oluşturan işçiler arasında 105 kişinin mesleği çapacılıktır.¹⁴⁶ Kelime anlamı, çapayla çalışan rençber olan çapacılar¹⁴⁷ tarım alanında çalışan işçiler olup, özellikle bağların çapalanması işinde hizmet vermiş olmalıdırlar. Çünkü, Temettuat defterlerinde yer alan verilerden hareketle Gördes'te hemen hemen her hane reisinin az veya çok bağı bulunduğu bilgisine sahip olmaktayız.¹⁴⁸ Çapacılardan sonra 25 kişi ile bahçıvanlar işçiler arasında ikinci sırayı alır.¹⁴⁹ Bunu 19 kişiyle hizmetkârlar takip etmektedir. Hizmetkârların ne iş yaptıkları

¹⁴⁵ **Temel Türkçe Sözlük**, II, İstanbul 1986, s. 1104.

¹⁴⁶ Bkz. tablo 11.

¹⁴⁷ Ş. Sami, "Kâmûs-ı Türkî", s. 493.

¹⁴⁸ Hane ve aile reislerinin sahip oldukları bağları için bkz. Ek 8. Ayrıca, Gördes'in lezzetli üzümü ile meşhur olduğu bilinmektedir. Evliya Çelebi, a.g.e., s. 55.

¹⁴⁹ Bahçıvanların hangi meslek grubuna dahil olduğu konusunda ihtilaf vardır. Bir kısım yazarlar, bahçıvanları çiftçi olarak kabul etmiştir. Bkz. Mehtap Özdeğer, "19. Yüzyılda Uşak Şehrinde Sosyal ve Ekonomik Hayat", **21. Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu (25-27 Ekim 2001)**, C.I, İstanbul 2001, s. 246; Volkan Levent Akgünlü, **Temettuat Defterlerine Göre XIX. Yüzyılın Ortalarında Muğla'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2001, s. 51. Diğer bir kısım yazarlar ise, bahçıvanları işçiler grubuna dahil etmiştir. Bkz. Tevfik Güran, **19. Yüzyıl Osmanlı Tarımı**, İstanbul 1998, s.164; Arzu Tozduman, a.g.t., s. 45. Biz de bu çalışmamızda, kullandığımız Temettuat defterlerinde yer alan

defterlerde açıkça belirtilmemiştir. Bunların evlerde hizmetkâr olarak mı çalıştıkları, yoksa yardımcı iş gücüne ihtiyaç duyan kişilerin hizmetinde, onların tarlalarında tarım işçileri olarak mı çalıştıkları belli değildir.¹⁵⁰ Bununlar beraber, Gördes'in köylerinde de hizmetkâr sayısının mahalledekilerin sayısına yakın olması, bizi, onların tarım işçileri oldukları fikrini kabul etmeye sevk etmektedir. Çünkü köylerin sosyo-ekonomik özellikleri dikkate alındığında, hizmetkârların tarım alanında yardımcı iş gücü ihtiyacını karşılayan tarım işçileri oldukları fikri kuvvetlenmektedir.

Tablo 11: İşçilerin Mahallelere Göre Dağılımı									
Mahalleler	Bahçıvan	Çapacı	Çoban	Dellâk	Hizmetkâr	Hamal	Irgad	Natır	Teba'dan
Akaoğlu		1	1						
Ali Ağaoğlu		1							
Baş Amuca		6							2
Bekir Efendizâde		1							1
Buldanlı Emir		3			1				1
Cuma		3							2
Çolakoğlu		3			1				
Divan		6			2				
Ebubekir Ağa		9			1	1			
Helvacı		2			1				1
Hoşab		1							
İpekli	2	3							
Kantarcı		2							
Karaböce									
Karacaoğlu	4	2	2		1				1
Kaymak		8			1				
Kedi Alioğlu		2							1
Kozluoğlu		7			2				1
Köle Osman		2	2						
Kuzumoğlu		1							
Küçük İmam		4			1				
Mahmud Çavuş		1	1						
Mecikoğlu									
Molla Mustafa		4			1				
Mücellidoğlu		1							
Müfti Efendi		3		1					
Nakîb Ağa		7			1				
Orta	2	2			1				
Pazar	1	10							
Recebli	6	2			1				
Suhte									
Rumiyan	10	8		1	4		1	1	
TOPLAM	25	105	6	2	19	1	1	1	10

verilerden hareketle ulaştığımız bahçıvanların ortalama 1,44 dönüm gibi çok az miktarda toprağa sahip olmaları ve gelirlerinin önemli miktarını işçilikten kazanmaları dolayısıyla bahçıvanları işçi olarak kabul ettik.

¹⁵⁰ Tevfik Güran hizmetkârları tarım işçileri olarak kabul etmiştir; bkz. Güran, "Osmanlı Tarımı", s. 188-189.

Temettuat defterlerinde meslekleri teba'dan olarak belirtilen 10 işçi bulunmaktadır. Kelime anlamı tâbî olarak (tâbî olan), uyarak anlamlarını taşıyan¹⁵¹ teba'dan tâbiri pratikte hizmetkâr kelimesine yakın anlamıyla kullanılmış olmalıdır. İşçi grubunda yer alan diğer meslek sahiplerinin sayıları ise toplam işçi sayısı içinde düşük kalmaktadır. Bu meslekler şunlardır: çoban (6), dellâk (2), hamal (1), ırgad (1) ve natır (1).

İşçilerin en yoğun olarak bulunduğu mahalle Rum mahallesidir. Rum mahallesinde 10 bahçıvan, 8 çapacı, 4 hizmetkâr, 1'er dellâk, ırgad ve natır bulunmaktadır. Müslüman mahalleler arasında da çapacıların sayıca fazla olduğu mahalleler sırasıyla Pazar ve Ebubekir Ağa (11'er), Karacaoğlu ve Kozluoğlu (10'ar), Kaymak ve Recebli (9'ar) mahalleleridir. Karaböce, Mecikoğlu ve Suhte mahallelerinde ise işçi grubuna mensup meslek sahibi bulunmaktadır.

Gördes kazasının köylerinde meslek sahiplerinin %28,8'ini oluşturan 278 hane reisi geçimini işçilik yaparak sağlamaktadır.¹⁵² Köylerde ekonomik faaliyet olarak çiftçiliğin yoğunlukta olması, emek gücüne ve tarım işçisine olan ihtiyacı artırmaktadır. Bundan dolayı köylerde ziraatle uğraşan küçük üreticilerden sonra en kalabalık grubu işçiler oluşturmaktadır. Köylerde ortalama 9,36 dönüm toprağa sahip olan işçiler, kendi tarlalarında kıt imkanlarıyla¹⁵³ çeşitli mahsûllerin üretiminden kazanç sağlamaktadırlar. Ancak gelirlerinin büyük kısmını yardımcı iş gücüne ihtiyaç duyan kişilerin tarlalarında tarım işçiliği yaparak kazanmaktadırlar.

Köylerde oturan işçiler arasında en fazla orana (%81) sahip olan çapacıların sayısı 225'tir. Çapacılardan sonra sırasıyla ırgadlar (37), hizmetkârlar (14) gelmektedir. Yaka karyesi, 56 çapacı, 2 hizmetkâr ve 1 ırgad ile işçilerin en yoğun bulunduğu karyedir. Yaka karyesinden sonra Kırani (43), Oğulduruk (35), Yayakırıldığı (27), Tepe ve Boyalı (24'er) karyeleri işçilerin sayıca fazla bulunduğu diğer karyelerdir.

¹⁵¹ Ş. Sami, "Kâmûs-ı Türkî", s. 377.

¹⁵² Bkz. tablo 12.

¹⁵³ Tevfik Güran, 19. yüzyılda küçük bir tarımsal işletmenin kurulabilmesinin yaklaşık olarak 1500 kuruş sermaye birikimini gerektirdiğini belirtmekte ve özellikle üretim faaliyetlerinde kullanılan büyük baş hayvanlara ihtiyaç duyulduğuna dikkat çekmektedir. Güran, verdiği bir örnekte borçlarını ödeyemeyen küçük üreticilerin tarım işçisi durumuna düştüklerini yazmaktadır. Bu konularda bkz. Güran, "Osmanlı Tarımı", s. 83 – 85. Gördes'in köylerinde yaşayan işçilerin ortalama 774 kuruş gayr-i sâfi gelire sahip olmaları ve çiftçilik faaliyetleri için ihtiyaç duyulan hayvanlara yeterli sayıda sahip olmamaları, az miktardaki topraklarını verimli işlemelerini engellemektedir.

Tablo 12: İşçilerin Köylere Göre Dağılımı					
Köyler	Çapacı	Çoban	Hizmetkâr	Irgad	Teba'dan
Benli ? Beğel	4		1		
Boraz	8				
Boyalı	12			12	
Dudluca			1		
Efendili	17				
Kabakoz	3				
Kara Yakub	5		1	2	
Kırani	41		1		1
Kuşluk	11				
Küçük	1			5	
Malkoca				4	
Oğulduruk	31	1	3		
Sarı Aliler	2		1		
Tepe	20		3	1	
Yaka	56		2	1	
Yayakırıldığı	14		1	12	
Toplam	225	1	14	37	1

Tarım işçilerini de ziraatle uğraşanlar grubuna dahil edersek köylerdeki faal nüfusun %86,8'inin ziraat alanında yoğunlaştığı görülecektir. Köylerde ziraatle uğraşanların sayısının bu kadar fazla olması ve hayvancılık ile ortaklıktan elde edilen gelirlerin toplam ziraat gelirleri içindeki payının %4,9 oranında kalması köylerde tarıma dayalı çiftçiliğin temel ekonomik faaliyet olduğunu göstermektedir.

3. Sanayi ve Ticaretle İlgili Meslekler

Yaptığımız umumî tabloda üçüncü sırayı, Temettuat defterlerinde kayıtlı toplam nüfusun %36,3'ünü oluşturan esnaf ve tüccarlar alır. Bu gruptakilerin 367'si mesleklerinde ihtisaslaşmış olan ustalardır. Mesleklerinde kalfa veya çırak statüsünde çalışanların sayısı ise 21'dir. Kalfa ve çırakların sayısı, kaza merkezindeki toplam kalfa ve çırak sayısını vermemektedir. Zira temettü tahrirlerinin yapılmasındaki amaç, hane itibariyle toplanan vergi miktarını ve hane reisinin gelirini tespit etmek olduğundan, tahrir defterlerinde belirli bir gelire sahip vergi mükellefi olan faal nüfus ile hane reisi durumunda olan kişiler kaydedilmiştir. Bundan ötürü hane reisi durumunda olmayan veya vergi mükellefi olmayan kalfa ve çıraklara defterlerde yer verilmemiştir.¹⁵⁴

¹⁵⁴ Tozduman, a.g.t., s. 46.

Dolayısıyla tablolarda esnaflık ve ticaretle ilgili meslek dallarının birçoğunda kalfa ve çırakların sayısı ustaların sayısına oranla çok azdır.

Gördes'te halkın çeşitli ihtiyaçlarını karşılamaya dönük birçok meslek dala mevcuttur. Bu meslekî faaliyetlere devam edenler genellikle imâlat ve satış faaliyetlerini beraber devam ettirmektedirler. Gördes'te esnaflık ve ticaretle ilgili meslek dallarının çeşidinin fazla olmasından dolayı bu meslek dallarını,

- a. Dokumacılığa Dâir Meslekler
- b. Dericiliğe Dâir Meslekler
- c. Satıcı ve Tüccarlar
- d. Gıda Maddeleri Üreten ve Satan Esnaf
- e. Diğer Mal Üreten ve Satan Esnaf
- f. Çeşitli Hizmetleri İfâ Eden Meslekler

olarak kendi içinde altı gruba ayırarak inceleyeceğiz. Esnaf ve tüccarlarla ilgili yaptığımız tabloda meslek sahipleri mertebelerine göre usta, kalfa ve çırak olarak gösterilecektir. Ancak, yukarıda ifade ettiğimiz üzere Temettuat defterlerinde sadece hane reisi statüsünü hâiz veya vergi mükellefi olan kişilere yer verilmiş olmasından dolayı gerçekte mesleğinde usta veya çırak mertebesinde olan birçok sanat sahibinin defterlerde kaydı yoktur. Bundan dolayı çeşitli esnaf gruplarında bu mertebelerin çok az bulunması hatta hiç bulunmaması yadırganmamalıdır.

a. Dokumacılığa Dâir Meslekler

Bazı meslek alanlarında çalışan ustaların sayıca fazla oluşu, Gördes'te bu meslek dallarının gelişmiş olduğunun göstergesidir. Giyim eşyası üreten ve satan 112 esnaf (dokumacı), Gördes'teki toplam esnaf ve tüccarların yaklaşık olarak %29'unu meydana getirmektedir. Bu meslek grubunda basmacı, bezzaz, boyacı, boya simsarı, haffaf, keçeci, muytab, nalçacı, palamut simsarı, papuşçu ve terzi olmak üzere 11 nevi esnaf ve sanatkâr bulunmaktadır.¹⁵⁵ Batı Anadolu'da dokumacılığın geliştiği bir diğer

---

¹⁵⁵ Bkz. tablo 13.

merkez olan Uşak şehrinde de dokumacılık alanında bu meslek çeşitliliği görülmektedir.¹⁵⁶

Dokumacı esnafının %32'si bezzazlıkla uğraşmaktadır. Bezzazlık yapanları etnik yapılarına göre değerlendirdiğimizde, bezzazların 26'sının müslüman, 10'unun gayrimüslim oldukları ortaya çıkmaktadır. Bez ve kumaş satan esnaf anlamında olan bezzazların en yoğun olduğu mahalleler Rum mahallesi (10), Divan mahallesi (7) ve Cuma mahallesidir (5). Diğer mahallelerde mukim bezzazların sayısı 3'ü geçmemektedir. Gördes'te yaygın olan bir diğer meslek dalı papuşçuluktur. Papuşçuluk mesleğinde ihtisaslaşmış 35 usta ve mesleğinde kalfa mertebesinde bulunan 3 kalfa vardır. Karacaoğlu mahallesinde 6'sı usta 1'i kalfa olmak üzere 7, Pazar mahallesinde 6, Cuma ve Ebubekir mahallelerinde 5'er, Nakîb Ağa mahallesinde ise 2'si usta 2'si kalfa olmak üzere toplam 4 kişi papuşçulukla uğraşmaktadır. Diğer mahallelerdeki papuşçuların sayısı 3'ü geçmemektedir. Mesleğinde ihtisaslaşmış 18 usta ve 2 kalfanın bulunduğu terzilik de Gördes'te yaygın olan bir meslek dalıdır. Terzilik mesleği Rumlar arasında yoğunlukta olup, Rum mahallesinde bu mesleği icra eden 7 usta ve 2 kalfa bulunmaktadır. Müslümanların yaşadığı 8 mahallede terzilik yapılmakta, ancak bu mahallelerdeki terzilerin sayısı 2'yi geçmemektedir. Gördes'te terzilikten sonra gelen meslek dalı boyacılıktır. Boyacı esnafını iplik, kumaş boyacısı kabul ederek dokumacı meslek grubuna dahil ettik. Bilindiği üzere, Gördes'te halı, kilim ve seccade dokumacılığı bu dönemde yaygındır ve bitkisel boyalarla boyanan kumaş ve iplikler dokumacılıkta kullanılmaktadır. 4'ü boyacı 3'ü de boya simsarı¹⁵⁷ olmak üzere toplam 7 kişi bu mesleği yapmaktadır. Rum mahallesinde 1'i boyacı 2'si boya simsarı olarak 3 gayrimüslim bu meslek dalına mensuptur. Geriye kalan 4 meslek sahibi müslümanlardan olup Bekir Efendizâde, Ebubekir Ağa, Orta ve Recebli mahallelerinde yaşamaktadırlar. Dokumacılık grubundaki diğer meslekleri icra edenlerin sayısı fazla değildir. Bunlar keçeci (4), nalçacı(2), basmacı (1), muhtab(1) ve haffalık(1) mesleklerini yapmaktadırlar.

¹⁵⁶ Özdeğer, a.g.m., s. 237-239.

¹⁵⁷ Simsar, satıcı ile alıcı arasında aracılık eden kişi, komisyoncu demektir. Ş. Sami, "Kâmûs-ı Türkî", s. 735. Boya simsarları, başta kökboya olmak üzere çeşitli bitkilerden imal edilen boyaların pazarlanmasında aracılık etmiş olmalıdırlar.

Tablo 13: Giyim Eşyası Üreten Ve Satan Esnaf / Dokumacılar

Mahalleler	Basmacı	Bezaz	Boyacı	Boya Sımsarı	Haftaf	Keçeci	Moytab	Nalçacı	Papuşcu	Papuşcu Kalfası	Terzi	Terzi Çırağı
Akaoğlu		1			1				1			
Ali Ağaoğlu									1			
Baş Amuça									1		2	
Bekir Efendizade				1			1					
Buldanlı Emir												
Cuma		5							5		1	
Çolakoğlu												
Divan		7							1		2	
Edebekir Ağa		2	1			1		1	5		1	
Helvacı		3										
Hosab												
İpekli												
Kantarcı												
Karaböce												
Karacaoğlu		2							6	1	1	
Kaymak												
Kedi Alioğlu		1				1			2			
Kozluoğlu								1			1	
Köle Osman												
Kuzunoğlu						2						
Küçük İmam												
Mahmud Çavuş		1									1	
Mecikoğlu									1			
Molla Mustafa												
Micellioğlu												
Müftü Efendi												
Nakiş Ağa		2							2	2		
Orta		1	1						3		2	
Pazar									6			
Recebili		1	1						1			
Suhte												
Rumiyan	1	10	1	2							7	2
TOPLAM	1	36	4	3	1	4	1	2	35	3	18	2

b. Dericiliğe Dâir Meslekler

Dericiliğe dâir meslek dalları çeşitli olmayıp debbağlık, sarrâklık, semercilik ve palamut simsarcılığı olmak üzere 4 nevi meslek dalı mevcuttur. Dericilik mesleğini yapan 56 kişi, Gördes'teki toplam esnaf ve tüccarın %14,4'ünü meydana getirir. Debbağlık, bu mesleği yapan 30 usta ve 5 kalfa ile dericilik meslek grubunda en fazla orana sahip (%62,5) meslek dalıdır.¹⁵⁸ Deriyi işleyerek mamul hale getiren esnaf ve sanatkâr demek olan debbağların sayısının en fazla olduğu mahalleler sırasıyla Ebubekir Ağa (7), Orta (5)¹⁵⁹, Pazar (4), ve Cuma (4) mahalleleridir.

Mahalleler	Debbağ	Debbağ Kalfası	Palamut Simsarı	Sarrâc	Semerci	Semerci Çırağı
Akaoğlu						
Ali Ağaoğlu						
Baş Amuca						
Bekir Efendizâde	3				1	
Buldanlı Emir						
Cuma	4			1	6	
Çolakoğlu						
Divan	2	1				
Ebubekir Ağa	7				5	
Helvacı						
Hoşab						
İpekli						
Kantarcı						
Karaböce						
Karacaoğlu	2				2	
Kaymak	1		1			
Kedi Alioğlu						
Kozluoğlu	1					1
Köle Osman						
Kuzumoğlu					1	
Küçük İmam					1	
Mahmud Çavuş						
Mecikoğlu						
Molla Mustafa						
Mücellidoğlu						
Müfti Efendi						
Nakîb Ağa	2	1		1		
Orta	3	2				
Pazar	4					
Recebli	1	1				
Suhte						
Rumiyan			1			
TOPLAM	30	5	2	2	16	1

¹⁵⁸ Bkz. tablo 14.

¹⁵⁹ Orta mahallesindeki 5 debbağın 3'ü usta, 2'si kalfadır.

Meşe ağacının tanen bakımından zengin bir meyvesi olan palamut deri tabaklamada kullanılmakta olup, palamut simsarlığı yapan 2 kişiden biri Kaymak mahallesinde diğeri Rum mahallesindedir. Dericilik grubunda sayıca debbağlıktan sonra gelen meslek dalı semerciliktir. 16'sı usta, 1'i çırak olan semercilerin toplam dericiler arasındaki oranı % 30,3'tür. Cuma mahallesi (6) ve Ebubekir Ağa mahallesi (5) semerci ustalarının en fazla olduğu mahallelerdir. Diğer mahallelerdeki semerci ustalarının sayısı 2'yi geçmemektedir. Tek semerci çırağı Kozluoğlu mahallesinde yaşamaktadır. At takımları imal edip, satan esnaf olan sarrâclardan biri Cuma mahallesinde diğeri Nakîb Ağa mahallesinde bulunmaktadır.

c. Satıcı ve Tüccarlar

Kaza merkezindeki toplam esnaf ve tüccarın yaklaşık %12'sini oluşturan satıcı ve tüccarların sayısı 46'dır.¹⁶⁰ Gördes'te ticaretle uğraşanlar arasında 27 kişinin yaptığı tüccarlık mesleği oldukça yaygındır. Rum mahallesinde yaşayan bir gayrimüslimin mesleği defterde ticaretçi olarak geçmektedir. Bu kişinin neyin ticaretini yaptığı belirtilmemektedir. Bu bir kişiyi de tüccarlara dahil edersek tüccarların sayısı 28'e yükselir.

Rum mahallesinde 7, Divan mahallesinde 6, Ebubekir Ağa mahallesinde 4, Karacaoğlu mahallesinde 3, Bekir Efendizâde, Cuma ve Orta mahallelerinde 2'şer, Pazar ve Kaymak mahallelerinde 1'er kişi tüccarlık mesleğini yapmaktadırlar. Tüccarlıktan sonra gelen eskicilik mesleğini icra edenlerin sayısı 12'dir. Tamamı müslüman mahallelerinde yaşayan eskiciler 11 mahalleye eşit olarak dağılmıştır. Bu mahallelerde 1'er kişi eskicilik yaparken sadece Karacaoğlu mahallesinde 2 eskici vardır. Satıcı ve tüccarlar meslek grubuna giren son meslek kolu çerçiliktir.¹⁶¹ Altı çerçinin 5'i Rum mahallesinde, 1'i de Nakîb Ağa mahallesindedir. Kaza merkezinde satıcı ve tüccarların dışında taşımacılık işini yapan katırcı ve kiracılar da bulunmaktadır. Taşımacılık işini çoğunlukla Rumlar yapmaktadırlar. İki kiracı ve bir katırcı ile bir katırcı çırağı Rum'dur. Katırcılık yapan bir müslüman da Kedi Alioğlu mahallesinde ikamet etmektedir.

¹⁶⁰ Bkz. tablo 15.

¹⁶¹ Çerçilik: Ufak, tefek eşyaların satılması işidir. Çağatay Uluçay, çerçilerin kasaplardan hayvan derilerini alıp, tabaklara belli bir usülle dağıtım işini de yaptıklarını belirtmektedir. Uluçay, "XVII inci Yüzyılda Manisa'da", s. 70.

Tablo 15: Satıcı – Tüccar ve Nakliyeciler								
Mahalleler	Çerçi	Eskici	Kömürcü	Ticaretçi	Tüccar	Katırcı	Katırcı Çırağı	Kiracı
Akaoğlu		1						
Ali Ağaoğlu								
Baş Amuca								
Bekir Efendizâde					2			
Buldanlı Emir								
Cuma		1			2			
Çolakoğlu		1						
Divan					6			
Ebubekir Ağa		1			4			
Helvacı								
Hoşab		1						
İpekli								
Kantarçı								
Karaböce								
Karacaoğlu		2			3			
Kaymak		1			1			
Kedi Alioğlu						1		
Kozluoğlu								
Köle Osman								
Kuzumoğlu		1						
Küçük İmam								
MahmudÇavuşoğlu		1						
Mecikoğlu								
Molla Mustafa								
Mücellidoğlu								
Müfti Efendi								
Nakîb Ağa	1	1						
Orta					2			
Pazar					1			
Recebli		1						
Suhte								
Rumiyan	5			1	6	1	1	2
TOPLAM	6	12		1	27	2	1	2

d. Gıda Maddeleri Üreten ve Satan Esnaf

Bu meslek grubunda aşçı, attar, değirmenci, ekmekçi, helvacı, hoşabçı, kadayıfçı, kasap, kebabçı, leblebici, manav, mısırcı ve yağcı olmak üzere toplam 13 nevi esnaf bulunmaktadır.¹⁶² Gıda meslek grubundaki toplam 89 esnaf, kaza merkezindeki tüm esnaf ve tüccarların yaklaşık %23'ünü oluşturmaktadır. Gıda maddesi satanlar arasında en fazla grubu 16 kişi ile değirmenciler teşkil eder. Değirmencilerin tamamına yakını Rumlar arasındadır. Rum mahallesinde 14, Ebubekir

¹⁶² Bkz. tablo 16.

Tablo 16: Gıda Maddeleri Üreten ve Satan Esnaf

Mahalleler	Aşçı	Attar	Değirmenci	Ekmekçi		Helvacı		Hoşabçı	Kadayıfçı	Kasab		Kebabçı		Leblebici	Manav	Mısırcı	Yağcı		
				Usta	Kalfa	Usta	Kalfa			Usta	Kalfa	Usta	Çırak				Usta	Çırak	
Akaoğlu																			
Ali Ağaoğlu																			
Baş Amıca																			
Bekir Efendi						1			1						1		1		
Buldanlı Emir																			
Cuma						1				1					2		3		
Çolakoğlu																			
Diyan											1			1	1	1			
Ehimbekir Ağa		1	1			2				1							1		
Helvacı																			
Hoşab																			
İpekli																			
Kantarçı																			
Karaböce																			
Karacaoğlu						1										3			
Kaymak		1																	
Kedi Alioğlu										1									
Kozluoğlu														1					
Kütle Osman																			
Kuzunoğlu														2		1			
Küçük İmam																			
Mahmut Çav.						1					1			3					
Meciköğlu																			
Molla Mustafa										2						1			
Micellioğlu																			
Mıfiri Efendi																			
Nakıbb Ağa						2									1				
Orta		1																	
Pazar										1					1				
Recebli				1											1				
Suhic																			
Rumiyan	1	1	14	8	1												1	7	1
Toplam	1	4	16	8	1	8	1	1	1	1	6	2	3	1	7	5	15	7	1

Ağa ve Recebli mahallelerinde 1'er değirmenci vardır. Rumlar, değirmencilik ile bağlantılı olan ekmekçilik sektörünün de tamamına hakimdir. Gördes'te bulunan 8 ekmekçi ustası ve 1 ekmekçi kalfası Rum mahallesinde bulunmaktadır. Rumların bu iki sektörde çalışanların tamamına yakınıni teşkil etmesi sadece Gördes'e özgü bir durum değildir. Batı Anadolu'daki Uşak, Aydın ve Muğla şehirlerinde de Rumlar, bu iki sektörde yoğun olarak bulunmaktadır.¹⁶³

Gıda meslek grubunda yaygın olan bir diğer meslek mısırcılıktır. Bir mısırcı Rum olup, diğer 14 mısırcı sekiz müslüman mahallesi arasında dağılmaktadır. Mısırcıların en fazla olduğu mahalleler 3'er kişi ile Cuma, Karacaoğlu ve Pazar mahalleleridir. Mısırcılıktan sonra gelen meslek grubu helvacılıktır. Helvacıların 8'i usta, 1'i kalfa ve 1'i çıraktır. Kalfa ve çırakların bulunduğu mahalle olan Pazar mahallesi ile 2'şer ustanın bulunduğu Ebubekir Ağa ve Nakîb Ağa mahalleleri helvacı esnafının en fazla bulunduğu mahallelerdir. Gördes'in et ihtiyacını karşılayan 6 kasap ustası ve 2 kasap kalfası Gördes'in müslüman mahallelerinde bulunmaktadır. Molla Mustafa mahallesi 2 kasap ile kasap esnafının en fazla bulunduğu mahalledir. Yağcı esnafının sayısı da kasap esnafının sayısıyla aynıdır. Susam yağcılığı yapan yağcı esnafının tamamı Rum mahallesinde bulunmaktadır.¹⁶⁴ Susam yağcılarının 7'si usta biri çıraktır. Gıda maddesi üreten ve satan bir diğer esnaf grubu leblebicilerdir. Tamamı müslüman mahallelerinde mukîm 7 leblebicinin 3'ü Mahmud Çavuş mahallesinde, 2'si de Kuzumoğlu mahallesinde yaşamaktadırlar. Gıda maddesi üreten ve satan diğer esnaflar, manav (5), attar (4), kebabçı (4), kadayıfçı (1), hoşabçı (1) ve aşçı (1) esnaflarıdır.

e. Diğer Mal Üreten ve Satan Esnaf

Diğer mal üreten ve satan esnaf grubuna gelince; bu grup içerisinde 10 çeşit esnaf ve sanatkâr bulunmaktadır.¹⁶⁵ Bu meslek grubunda yer alan 52 esnaf, kaza

¹⁶³ Aydın Güzelhisar'daki toplam 30 değirmenci ve ekmekçi esnafının 17'si Rum'dur (Tozduman, a.g.t., tablo VI/b); Uşak şehrinde de 25 değirmencinin 22'si gayrimüslimdir (Özdeğer, a.g.m., s.241-242). Ancak, yazar, çalışmasında Uşak şehrindeki gayrimüslimlerin etnik yapısını açıkça belirtmediği için Uşak şehrindeki gayrimüslimlerin Rum mu, Yahudi mi yoksa Ermeni mi olduklarını tespit edemiyoruz. Muğla'da ise toplam 13 değirmencinin 11'i Rum'dur (Akgünlü, a.g.t., s. 52).

¹⁶⁴ Aydın Güzelhisar'da da yağcılık mesleğinde Rumlar yoğunluktadır. Güzelhisar'daki 4 yağcının 3'ü Rum'dur. Tozduman, a.g.t., tablo VI/b.

¹⁶⁵ Bkz. tablo 17.

Tablo 17: Diğer Mal Üreten ve Satan Esnaf

Mahalleler	Bakırcı	Demirci	Dülgör	Dülgör Kalfası	Kalaycı	Kantarıcı	Kundakçı	Kuyumcu	Kuyumcu Çırağı	Kürekçi	Nalband	Yapıcı
Akaoğlu					1	1						
Ali Ağaoğlu												
Bas Amuca					1							
Bekir Efendizâde			1		1							
Buldanlı Emir												
Cuma		3	1				1				5	
Çolakoğlu												
Divan			2	1								
Ebubekir Ağa		1	1				1					
Helvacı												
Hosab			1									
İpeki												
Kantaracı												
Karaböce												
Karacaoğlu			1		2							
Kaymak												
Kedi Alioğlu												
Koşluoğlu												
Köle Osman		1										
Kuzumoğlu												
Kıyık İmam												
Mahmud Çavuş												
Meçikoğlu												
Molla Mustafa												
Mücellidoğlu		1	1									
Müftü Efendi												
Nakıb Ağa		1					1					
Orta		1	2				1					
Pazar			1								1	
Recebli												
Sahte												
Rumıyan	2							1	1	1		11
TOPLAM	2	8	11	1	5	1	4	1	1	1	6	11

merkezindeki toplam esnaf ve tüccarın %13,4'ünü meydana getirmektedir.

Dülgerlik ve yapıcılık, 11'er usta ile bu grupta yer alan en yaygın mesleklerdir. Yapıcı ustalarının tamamı Rum mahallesinde mukîm Rumlardır. Dülgerlerin ise tamamı müslüman olup, 9 ayrı mahallede ikamet etmektedirler. Divan mahallesi 2 usta, 1 kalfa; Orta mahallesi de 2 usta ile dülgerlerin fazla bulunduğu mahallelerdir. Bu iki meslekten sonra gelen demircilik mesleğini 8 kişi icrâ etmektedir. Demircilerin 3'ü Cuma mahallesinde olup, kalanları 5 müslüman mahallesine 1'er kişi olarak dağılmaktadır. Nalbandlık mesleğini yapan 6 ustanın 5'i Cuma mahallesinde, 1'i de Pazar mahallesinde oturmaktadır.

Bu gruba dahil ettiğimiz kalaycılık mesleğini yapan toplam 5 ustanın 2'si Karacaoğlu mahallesindedir. Bu grupta yer alan diğer meslekler ise, kundakçılık (4), kuyumculuk (2), bakırcılık (2), kantarcılık (1) ve kürekçilik (1)'tir.

f. Çeşitli Hizmetleri İfâ Eden Meslekler

Esnaf ve tüccarlar içinde son grubu, Gördeslilerin çeşitli ihtiyaçlarını karşılayan meslek gruplarında çalışanlar oluşturur. Bu grupta yer alan toplam 30 esnaf ve sanatkâr, kaza merkezindeki tüm esnaf ve tüccarların %7,7'sini meydana getirir.¹⁶⁶

Çeşitli hizmetlerde çalışanlar olarak adlandırılan bu gruptaki esnafların başında berberler gelmektedir. Toplam 14 berberin 4'ü Cuma mahallesinde, 3'ü Nakîb Ağa mahallesinde sâkin olup, diğer 7 berber çeşitli mahallelerde 1'er kişi olarak bulunmaktadır. Bu grupta yer alan 6 duhancı esnafının 2'si Rum mahallesinde, 4'ü farklı müslüman mahallelerinde ikamet etmektedir. Kaza merkezinde kahvecilik esnafını yapan 5 kişiden 4'ü müslüman 1'i Rum'dur. Kahveciler beş ayrı mahallede birer kişi olarak bulunmaktadır. Gördes'te ayrıca birer esnaf şeyhi, hamamcı, hattat, hekim ve mücellid bulunmaktadır.

---

¹⁶⁶ Bkz. tablo 18.

Tablo 18: Çeşitli Hizmetleri İfâ Eden Meslekler								
Mahalleler	Berber	Duhancı	Esnaf Şeyhi	Hamamcı	Hattat	Hekim	Kahveci	Mücellid
Akaoğlu	1							
Ali Ağaoğlu							1	
Baş Amuca								
Bekir Efendizâde		1						
Buldanlı Emir							1	
Cuma	4	1						
Çolakoğlu								
Divan		1		1				1
Ebubekir Ağa	1		1					
Helvacı								
Hoşab								
İpekli	1							
Kantarıcı	1							
Karaböce								
Karacaoğlu								
Kaymak								
Kedi Alioğlu	1						1	
Kozluoğlu							1	
Köle Osman								
Kuzumoğlu								
Küçük İmam								
Mahmud Çavuş	1							
Mecikoğlu								
Molla Mustafa								
Mücellidoğlu								
Müfti Efendi								
Nakîb Ağa	3				1			
Orta								
Pazar								
Recebli	1	1						
Suhte								
Runiyan		2				1	1	
TOPLAM	14	6	1	1	1	1	5	1

Buraya kadar kaza merkezinde yaşayan faal nüfusun, tarımla uğraşan küçük üretici, işçi ve esnaf/tüccar olarak üç grubunu inceledik. Bu üç grup içerisinde en kalabalık olanı esnaf ve tüccarlardır. Esnaf ve tüccarlar, Temettuat defterlerinde kayıtlı kişilerin %36,3'ünü teşkil etmektedir. Esnaf ve tüccarlar grubunda görülen meslek çeşitliliği bir kasaba için azımsanamayacak miktardadır. Bununla beraber, aynı tabloda görülen %34 oranında çiftçilerin ve %16 oranında çoğu tarım sektöründe çalışan işçilerin varlığı, ziraatin Gördes'in sosyo-ekonomik yapısında önemini ortaya koymaktadır.

Sanayi ve ticaret alanlarında uğraşanları etnik yapılarına göre değerlendirdiğimizde, müslümanlara kıyasla gayr-i müslimler arasında esnaflık ve ticaret faaliyetlerinin çok daha yaygın olduğu görülmektedir. Rumlar içinde belirli bir mesleğe sahip faal nüfusun (134 kişinin) %71,6'sı (96 kişi), ticaret ve esnaflıkla ilgili meslekleri icra etmektedir. Müslümanlarda ise bu oran %33,8 olup, meslek sahibi 863 müslümandan 292'si sanayi ve ticaret grubunda yer alan çeşitli meslekî faaliyetlerle uğraşmaktadır. Diğer bir ifadeyle, Gördes kasabasının nüfusunun %13,9'unu teşkil eden Rumların kasabanın sanayi ve ticaretindeki payları %24,75; kasaba nüfusunun %86,1'ini teşkil eden müslümanların kasabanın sanayi ve ticaretindeki payları ise %75,25'dir. Ziraatle uğraşanların sayısının az olduğu Rumlar arasında değirmencililik, ekmekçilik, yağcılık, bezzazlık, terzilik, çerçilik, tüccarlık, bakırcılık, yapıcılık, katırcılık ve kiracılık meslekleri oldukça yaygındır. Bu meslek dallarından ekmekçilik, yağcılık, bakırcılık ve yapıcılık sadece Rumlar tarafından icra edilmektedir. Ayrıca, Gördes'te yaşayan bir hekim, bir basmacı, bir kuyumcu ve bir kuyumcu çırağı dört gayr-i müslim de Rumiyan mahallesinde sâkindir.

Köylerde yaşayan esnaf ve tüccarlara gelince, bu kişiler köylerdeki toplam nüfusun %3'ünü meydana getirmektedirler. Bu grup içinde en kalabalık olanları 6'şar kişi ile tüccarlar ve demircilerdir.¹⁶⁷ Diğer meslek sahipleri ise 2'şer kişiyle semerci ve kiracılar, 1'er kişiyle bakırcı, dülger, eskici, nalbant ve kömürcüdür. Görüldüğü üzere, bu grupta yer alan meslekleri icrâ edenler, köylülerin ihtiyaç duyabileceği mal ve hizmetlerin köy içerisinde üretimini gerçekleştirmektedirler. Tabloda diğerleri adı altında gösterdiğimiz 8 kişinin defterdeki kayıtlarında meslek kısımları boş bırakılmıştır. Bu 8 kişiden 3'ü, Küçük karyesinde bulunan Kostandi, Dimitri ve İstefan adlarını taşıyan Akhisar'dan gelmiş gayrimüslimlerdir. Bu üç kişi aynı karyede bulunan İzmirli tüccar Paska gibi kök boya ziraati ve ticareti için bu karyeye gelmiş olmalıdırlar.¹⁶⁸ Diğer 5 kişi ise tahririn yapıldığı tarihte köyde sâkin olmayıp, meslekleri belirtilmemiştir. Tabloda diğerleri bölümünde yer alan 8 kişinin haricinde köylerdeki toplam esnaf ve tüccarın yarıya yakın kısmı Yaka karyesinde yaşamaktadır.

¹⁶⁷ Bkz. tablo 19.

¹⁶⁸ Küçük karyesinde bulunan dört gayr-i müslimin gelirlerinin tamamını kökboya ziraatinden elde edilen hasılat oluşturmaktadır. Bu kişiler köydeki toplam 90 dönüm kök boya tarlasının yaklaşık olarak %39'unu tasarruf etmektedirler. Bu kişilerin sahip oldukları kökboya tarlaları için bkz. Ek 9 (Küçük köyü).

Tablo 19: Köylerde Esnaf ve Ticaret İle İlgili Meslekler

Köyler	Bakırcı	Demirci	Demirci Çırağı	Dülger	Eskici	Kıracı	Kömürcü	Nalband	Semerci	Tüccar	Diğerleri
Beğel		2					1				
Boraz											
Boyalı									1		
Dudluca										1	2
Efendili		1									1
Kabakoz											
Kara Yakub											
Kırani											
Kuşluk						1					
Küçük										1	3
Malkoca											
Oğulduruk											1
Sarı Aliler		1									
Tepe											
Yaka	1	1	1	1	1	1		1		3	
Yayakırıldığı									1	1	1
Toplam	1	5	1	1	1	2	1	1	2	6	8

4. Görevliler

Kasaba nüfusunun diğer bir grubunu idarî, askerî, eğitim ve dinî hizmetleri karşılayan görevliler meydana getirmektedir. Görevliler, defterde kayıtlı şahısların %7,1'ini oluşturmaktadır. Görevlileri, kendi içinde askerî ve idarî görevliler ile eğitim ve din görevlileri olmak üzere iki gruba ayırdık.

a. Eğitim ve Din Görevlileri

Din ve eğitim alanında hizmet gören toplam 47 kişi vardır.¹⁶⁹ Bu grup içerisinde en fazla olanı 21 kişiyle talebelerdir.¹⁷⁰ Talebeler, defterde “*talebeden olduğu*” veya “*talebe-i ulûmden olduğu*” deyişleriyle geçmekte olup, sayıca en fazla Ebubekir

¹⁶⁹ Bkz. tablo 20.

¹⁷⁰ Talebe kelimesi, medrese talebesi hakkında kullanılan bir tâbirdir. Mehmet Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C.III, İstanbul 1993, s. 391. Biz, Temettuat defterlerinde geçen talebe tâbirinin bu tanımından daha geniş anlam içerdiğini düşünmekteyiz. Çünkü, defterde geçen bir çok talebenin maaş geliri olmasının yanında imamlar başta olmak üzere bazı din görevlilerin meslekleri yazılırken bu kişilerin mesleklerinin yanına “*talebe-i ulûmden olduğu*” kaydı düşülmektedir. O zaman talebe, dinî ilimlere vakıf olan kişidir ve çoğu zaman dinî vazifeleri karşılığında maaş almaktadır. Ayrıca, Temettuat defterleri üzerine çalışma yapan bir çok kişi talebeleri, din görevlileri olarak kabul etmiştir; bkz. Güran, “Ödemiş”, s. 304-306; Tozduman, a.g.t., s. 55; Özdeğer, a.g.m., s.247.

mahallesinde (4) bulunmaktadır. Ebubekir mahallesini 2'şer kişi ile Cuma, Divan, Kedi Alioğlu ve Müfti Efendi mahalleleri takip etmektedir. Talebeden sonra sayısı en fazla olan grup imamlardır.¹⁷¹ Gördes kasabasında imamlık vazifesini yürüten 11 kişi vardır. Bu 11 imamın dışında 5 imam daha vardır. Bu imamlardan ikisi, imamlık vazifesinin yanında müderrislik; biri ise muallim-i sıbyanlık vazifelerini de ifâ ederler.

Tablo 20: Din Ve Eğitim Alanında Hizmet Verenler							
Mahalleler	Hatib	İmam	Muallim-i Sıbyan	Müderris	Müezzin	Müfti	Talebe
Akaoğlu			1				1
Ali Ağaoğlu							
Baş Amuca							1
Bekir Efendizâde							
Buldanlı Emir							
Cuma		1	1				2
Çolakoğlu							
Divan		1	1				2
Ebubekir Ağa	1	1			1		4
Helvacı							
Hoşab							
İpekli							1
Kantarcı		1					1
Karaböce							
Karacaoğlu			2				1
Kaymak							
Kedi Alioğlu		1					2
Kozluoğlu			1				1
Köle Osman							
Kuzumoğlu							
Küçük İmam		1					
Mahmud Çavuş		2					
Mecikoğlu							
Molla Mustafa		1					1
Mücellidoğlu		1					
Müfti Efendi	1						2
Nakîb Ağa				1		1	
Orta				2			1
Pazar							
Recebli		1	1				
Suhte							1
Rumiyan			1				
TOPLAM	2	11	8	3	1	1	21

¹⁷¹ İmamların, en başta gelen dinî vazifelerinin yanında vergi dağıtımından mahallenin temizliğine kadar çeşitli idarî ve toplumsal vazifeleri de vardı. Ancak, II. Mahmut döneminde muhtarlık teşkilatının kurulmasıyla beraber imamlar, dinî nitelik taşımayan vazifelerinin önemli bir kısmını ya muhtarlarla paylaştılar ya da tamamen onlara devrettiler. Musa Çadircı, **Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı**, Ankara 1997, s. 40.

Geriye kalan iki imamdan biri bezzaz diğeri de tüccardır. İmamlık görevinin yanında başka bir mesleği de yapanlar, bu meslekleriyle ilgili tablolarda gösterildikleri için biz görevlilerle ilgili tabloda sadece imamlık görevini yapanlara yer verdik. Kasabadaki diğer din görevlileri hatib (2), müezzin (1) ve müftüdür (1).¹⁷² Talebe dışındaki din görevlileri, çeşitli mahallelerde ortalama birer kişi olarak bulunmaktadır.

Eğitim görevlilerine gelince, kasabada toplam 11 kişi eğitim müesseselerinde çalışmaktadır. Bunlardan 8'i muallim-i sıbyan, 3'ü de müderristir. Orta mahallesinde 2 müderris, Mahmud Çavuş mahallesinde ise 2 muallim-i sıbyan vardır. Diğer 7 eğitim görevlilerinden 1 muallim-i sıbyan Rum mahallesinde, geriye kalanları ise farklı müslüman mahallelerinde 1'er kişi olarak bulunmaktadır.

b. İdarî ve Askerî Görevliler

Gördes kasabasında çeşitli idarî ve askerî vazifeleri yürüten toplam 29 vazifeli bulunmaktadır.¹⁷³ Askerler, toplam 11 kişi ile sayıca bu grubun en başında yer almaktadır. Askerleri 8 kişi ile muhtarlar takip eder. Taşrada ilk olarak 1833 yılında Kastamonu'da kurulan muhtarlık teşkilatı, padişahın isteğiyle ülke geneline yayılmış ve Tanzimat döneminde hemen hemen her mahalle ve köyde tesis edilmiştir. Muhtar-ı evvel ve muhtar-ı sani denilen iki kişi halk tarafından oybirliği ile seçilerek önemli idarî vazifeleri üstlenmişlerdir.¹⁷⁴ Bu 8 muhtarın dışında 9 muhtar daha vardır. Ancak, bu 9 muhtarın asıl icra ettikleri meslekleri bezzazlık (2), mısırcılık (2), debbağlık (1), kundakçılık (1), helvacılık (1), eskicilik (1) ve papuşçuluk (1) olduğu için bu kişiler, asıl meslekleriyle ilgili tablolarda gösterilmiştir. Kasabada ayrıca 3 kişi yazıcılık işlerini yani katiblik vazifesini yerine getirmektedir. Nüfus memurluğu yapan mukkayid-i nüfus görevlisini de katib olarak kabul edersek, kasabadaki katiblerin sayısı 4'e yükselir.

¹⁷² Nakîb Ağa mahallesinde mukîm müftinin mesleği defterde “me'zûn-ı bi'l-iftâ” olarak geçmektedir. Fıkî meselelerde fetva verme anlamını hâiz, defterde geçen bu orijinal ifade, aynı anlamı içeren müftî tâbirine karşılık gelse gerektir. Bu kişinin iki ayrı medresedeki müderrislik görevinin karşılığı olarak 950 kuruş geliri de vardır. Kazalarda görevli müftilerin bu görevlerinin yanı sıra ilmî ve idarî işlerle de meşgul oldukları bilinmektedir. Müftiler hakkında daha geniş bilgi için bkz. Pakalın, a.g.e., c. II, s. 599-601.

¹⁷³ Bkz. tablo 21.

¹⁷⁴ Musa Çadırcı, “Türkiye’de Muhtarlık Teşkilâtının Kurulması Üzerine Bir İnceleme”, **Belleten**, XXXIV/135 (1970), s. 412-414. Gördes’in mahallelerine ve köyelerine ait Temettuat defterlerinde her hangi bir mahalle veya köy için muhtar-ı evvel ve muhtar-ı sani adları altında iki muhtar tespit edilememiştir. Bu kişiler, defterlerde genellikle “muhtar-ı karye” veya “muhtar-ı mahalle” olarak geçmekte ve bu vazifeyi tek kişi üstlenmektedir.

Diğer idarî ve askerî görevlilere gelince, bunlar dellâl (2), kadı (2), mahkeme teba'sından (1) ve pâs-bân başı (1)'dir.

Tablo 21: Askerî Ve İdarî Alanlarda Hizmet Verenler								
Mahalleler	Asker	Dellâl	Kadı	Katib	Mahkeme Teba'sından	Muhtar	Mukayyid-i Nüfus	Pâs-bân Başı
Akaoğlu	1					1		
Ali Ağaoğlu								
Baş Amuca								
Bekir Efendizâde	1					1		
Buldanlı Emir	1							
Cuma								
Çolakoğlu								
Divan	1			1		1		
Ebubekir Ağa	1	1	1					
Helvacı								
Hoşab								
İpekli								
Kantarçı								
Karaböce								
Karacaoğlu								
Kaymak						1		
Kedi Alioğlu					1			
Kozluoğlu	2							
Köle Osman	1							
Kuzumoğlu	1							
Küçük İmam		1				1		
Mahmud Çavuş						1	1	
Mecikoğlu								
Molla Mustafa								
Mücellidoğlu						1		
Müfti Efendi	1							
Nakîb Ağa	1							1
Orta			1	2				
Pazar								
Recebli						1		
Suhte								
Rumiyan								
TOPLAM	11	2	2	3	1	8	1	1

Görevliler kısmında dikkat çeken husus, Rum mahallesinin defterinde her hangi bir idarî ve dinî görevlinin kaydının yer almamasıdır. Bilindiği üzere, 1845 yılında yapılan tahrir için merkezden görevliler gönderilmemiş, müslümanların yaşadığı mahalle ve köylerde muhtar ve imamlara, gayrimüslimlerin yaşadığı mahalle ve köylerde ise papaz ve kocabaşlara bu görev tevdi edilmiştir. Bu kişiler, tahrir bittiğinde defterlerin sonunu mühürleyip, kaza müdürüne teslim edecekler ve kaza meclisince defterlerin kontrol ve tahkiki yapılacaktır.¹⁷⁵ Gördes kazasına ait defterlerde bu usûlden farklı bir uygulama ortaya çıkmaktadır. Köy ve mahallelere ait tahrir defterlerinin sonunda ilgili kişilerin mühürleri yoktur.¹⁷⁶ Defterlerinin sonunda sadece ilgili mahalle veya köyün toplam vergi-i mahsûsa ve toplam temettu rakamları verilmiştir. Gördes'in mahallelerine ait defterler, kaza meclisince kontrol edilmiş, mahallelerin toplam vergi-i mahsûsa ve temettü miktarları tekrar yazıldıktan sonra kaza meclisinin altı üyesi tarafından mühürlenmiştir. Bu kısım, Rum mahallesine ait defterin sonuna ilave edilmiştir. Burada bir konuya açıklık getirdikten sonra, yukarıda dikkat çektiğimiz noktaya dönersek, kocabaş veya papaz(lar)ın kaydının defterde olmamasının bir ihmalden mi yoksa başka bir sebepten mi kaynaklandığı bizce meçhûldür. Rum mahallesinde kocabaş veya papazın bulunmaması çok zayıf bir ihtimaldir.

Gördes'in 16 köyünde ise 22'si askerî ve idarî alanda, 18'i de dinî alanda hizmet veren toplam 40 görevli vardır. Görevliler arasında en yoğun grubu muhtarlar (12) oluşturur. Muhtarlardan sonra imam (10), talebe ve askerler (8'er) gelir. Görevlilerin en fazla bulunduğu köyler 6 görevlinin bulunduğu Yaka, 5'er görevlinin bulunduğu Boyalı, Kırani ve Yayakırıldığı köyleridir.

5. Mesleği Olmayanlar

Kasabada yaşayanlar için yaptığımız umumî tabloda son sırayı defterde kayıtları olan ve hane reisi statüsüne sahip ancak belirli bir mesleği olmayan kişiler almaktadır. Toplam 72 kişinin yer aldığı bu grup, mahallelerdeki toplam nüfusun % 6,7'sini meydana getirmektedir.¹⁷⁷ Bu grupta yer alan ve genelde defterlerde yetim olarak kayıtlı çocukların sayısı 34'dür. Hane reisi durumunda olan kadınların sayısı ise 15'dir. Çocuk

¹⁷⁵ Öztürk, a.g.m., s. 556.

¹⁷⁶ Kütükoğlu, Temettu defterleri serisi içindeki tüm defterlerin sonunda mühür bulunmadığını belirtmektedir. Kütükoğlu, a.g.m., s. 398.

¹⁷⁷ Bkz. tablo 22.

ve kadınların dışında 10 mekteb-nişîn, 5 dilenci, 3 hasta ve ihtiyar, 2 müteveffa, 1 fakir ve 1 meczub da bu grupta yer almaktadır. Bu grupta yer alanların bir kısmı îâneyle geçinirler. Mesleği olmayanlar grubuna dahil ettiğimiz bir de çiftlik sahibi vardır. Defterde “eshâb-ı çiftlikat” olarak belirtilen bu kişinin gelirinin tamamına yakını dükkan ve tarla kiralardan oluşan rant gelirleri oluşturmaktadır.

Durumu	Toplam	Durumu	Toplam
Çocuk	34	Hasta ve İhtiyar	3
Dilenci	5	Kadın	15
Çiftlik Sahibi	1	Meczub	1
Fakir ve İhtiyar	1	Mekteb-nişîn	10
Hâlik	1	Müteveffa	1
		Toplam	72

Köylerde ise 58 kişinin belirli bir mesleği yoktur.¹⁷⁸ Defterde kayıtlı kişilerin % 6'sını meydan getiren bu grup içerisinde çocukların sayısı 18'dir. Defterde âlil olduğu, âlil ve ihtiyar olduğu veya sadece ihtiyar olduğu deyişleriyle geçen hasta ve ihtiyarların sayısı 16'dır. Bunların dışında mesleği olmayan 7 mekteb-nişîn, 4'er meczub, fakir ve müteveffa, 2'şer kadın ve dilencinin kayıtları da Gördes'in 16 köyüne ait Temettuat defterlerinde bulunmaktadır.

Durumu	Toplam	Durumu	Toplam
Çocuk	18	Kadın	2
Derviş		Meczub	4
Dilenci	2	Mekteb-nişîn	7
Fakir	4	Müteveffa	4
Hasta ve İhtiyar	16	Sena' Taifesinden	1
		Toplam	58

¹⁷⁸ Bkz. tablo 23.

C. ÂİLE, ŞAHIS ADLARI VE LAKAPLAR

1. Âile Adları

Temettuat Defterleri'nden elde edeceğimiz önemli bilgilerden biri de defterlerin ait olduğu bölgede kullanılmış olan âile ve sülale adlarıdır. Defterlerde, bu alanda çalışma yapacak araştırmacıların faydalanabileceği zengin malzemeler bulunmaktadır. Yapılacak tahrir çalışmalarının kapsamını ve usûlünü gösteren örnek defterde, hane reislerinin defterlere kaydedilirken, "*fûlân oğlu fûlân*" şeklinde yani âile veya sülale adlarıyla beraber kaydedilmeleri öngörülmüştür.¹⁷⁹ Gördes Kazası'na ait defterlerde de uygulama bu çerçevede yapılmış ve defterlerde kaydı bulunan bir çok kişi âile adlarıyla beraber yazılmıştır. Gördes'in defterlerinde yer alan bu bilgilerden hareketle, Gördes'te yaşayanların sosyal yapısı hakkında fikir sahibi olabiliyoruz.

Gördes'in hem kaza merkezine hem de köylerine ait Temettuat Defterleri dikkatle incelendiğinde şahısların belli bir uygulama dahilinde defterlere kaydedildiği görülmektedir. Bu uygulamada, eğer varsa ilgili şahsın öncelikle âile veya sülale adı yazılmaktadır. Bu ad, ilgili şahsın geçmişte yaşamış bir ceddinin adı olup, geleneksel bir şekilde nesiller tarafından devam ettirilmekte ve o âile ile bütünleşmektedir. Örneğin, 1845 yılında mevcut âile adlarından biri olan ve 6 âilenin taşıdığı Pehlivanzâde adı, günümüzde de bu sülalenin mensupları arasında varlığını devam ettirmektedir. Âile veya sülale adlarından sonra ise genellikle "oğlu" kelimesi gelirdi. Bu "oğlu" kelimesinin yerine bazen "zâde" kelimesi ve çok nadir olarak da "bin" veya "veled" kelimeleri kullanılmıştır. Hane reisi durumunda olan veya hane reisi statüsü taşımadığı halde gelir sahibi olan kadınların kaydında ise "binti" kelimesi kullanılmıştır. Bunlardan sonra da ilgili şahsın varsa lakabı ve adı yazılmaktadır. Örneğin, "*Hanyalıoğlu hafız Mustafa*", "*Eroğlu hacı Hasan*" gibi.

---

¹⁷⁹ BOA, MMİ, nr. 65/4, s. 1-5.

a. Mahallelerde Kullanılan Âile Adları

aa. Müslüman (Türk) Âilelerin Adları

Gördes'in 31 mahallesinde yaşayan müslüman şahısların önemli bir kesiminin âile adı defterlerdeki kayıtlar ışığında tespit edilebilmektedir. Mahallelere ait defterlerde genellikle âile veya sülale adlarından sonra "oğlu" kelimesi kullanılmıştır. Aynı anlamı haiz diğer tabîrlere pek itibar edilmemiş olmakla beraber; bunlardan özellikle zâde tâbiri, "bin" ve "veled" tabîrlерinden daha fazla kullanılmıştır.¹⁸⁰

Âile adlarının defterlerde yazılı olması mahallelerdeki akrabaların tespitine imkan vermektedir. Kasabada yaşayan müslümanların büyük çoğunluğunun (yaklaşık olarak %82'sinin), defterlerde âile adları belirtilmiştir. Bu kayıtlardan hareketle, Gördes kasabasında yaşayan âilelerden aynı adı taşıyanları diğer bir ifadeyle aralarında akrabalık bağı bulunanları tespit edebiliyoruz. Ancak; ifade etmek gerekir ki aynı adı taşıyan her âilenin birbiriyle akraba olduğunu kesin olarak kanıtlayacak delillere sahip değiliz. Bununla beraber, aynı adı taşıyan bir çok âile arasında akrabalık bağı olması kuvvetle muhtemeldir. Âilelerin çoğunluğu, diğerlerinden kolayca ayırt edilebilen, son derece değişik adlara sahiptirler. Mahallelerde Kabakozluoğlu, Hoşaboğlu, Lelebicioğlu, Suhteoğlu, Pehlivanzâde, Veziroğlu, Mecikoğlu, Kara Üzümoğlu, Soloğlu, Allâmzâde, Kısıdıroğlu, Yufkacıoğlu vb. âile adları diğerlerinden kolayca ayırt edilebilmektedir. Ayrıca aynı âile adını taşıyan akrabaların kayıtlarının defterlerde çoğunlukla peş peşe ya da araya birkaç hane girdikten sonra yazılmış olması da âile adlarının tespitini kolaylaştırmaktadır. Bazı âilelerin bir kolunun ise diğer mahallelerde yaşadığı defterlerdeki kayıtlardan anlaşılmaktadır.

2 Âile	3 Âile	4 Âile	5 Âile	6 Âile	7 Âile	12 Âile	Diğerleri	Toplam Âile Sayısı	Toplam Hane Sayısı
69	41	24	11	9	2	1	430	922	846

¹⁸⁰ Diğer bölgelere ait bazı defterlerde "bin" ve "veled" kelimelerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı bilinmektedir. Kütükoğlu, a.g.m., s. 398.

Aynı âile adını taşıyanların çoğu iki âileden ibarettir. 69 âilenin sadece iki kolu mevcuttur.¹⁸¹ Bu âilelerin çoğunluğu farklı hanelerde sâkin kişilerden oluşmakta fakat bir kısmı ise aynı hanede sâkin baba-oğuldan, kardeşlerden ya da diğer yakın akraba olan âilelerden meydana gelmektedir. Defterde yer alan kayıtlarda âile sayısının hane sayısından çok daha fazla olmasından dolayı, bir çok bölümde olduğu gibi bu bölümde de değerlendirmelerimizi âile temelinde yaptık.

Aynı adı taşıyan ve üçer âileden meydana gelen âilelerin sayısı 41'dir. Bir başka ifadeyle 123 âile bu grubu meydana getirmektedir. Dörder âileden oluşan toplam 24 sülale (âile) vardır. Kasabada yaşayan müslüman âileleri içinde beşer âileden ibaret olan toplam 11 âile bulunmaktadır. Altışar âileden oluşan âilelerin sayısı ise 9'dur. Bu âilelerin adları şunlardır: Berberoğlu, Hoşaboğlu, Leblebicioğlu, Molla Abdullahoğlu, Mumcuoğlu, Pehlivanzâde, Suhteoğlu, Sunullahoğlu ve Veziroğlu.¹⁸² Defterlerdeki kayıtlara göre kasabada yaşayan iki âilenin yedi kolu bulunmaktadır. Bu âileler Nalbandoğlu ve Kabakozluoğlu âileleridir. Âileler arasında en kalabalık olanı ise 12 âile ile Yörükoğlu âilesidir.

Bu adlar tetkik edildiğinde âileler hakkında farklı bilgilere ulaşmak mümkün olmaktadır. Bazı âilelerin adları, âilelerin kökenlerini bildirmektedir (Aydınlıoğlu, Demircilioğlu, Kırani Köylüoğlu, Karamanlıoğlu, Emrelıoğlu gibi). Bazı adlar ise o âilenin geleneksel olarak tevarüs eden mesleğine işaret etmektedir (Leblebicioğlu, Mumcuoğlu, Mücellidoğlu, Boyacıoğlu, Kalaycıoğlu, Sandıkçıoğlu, Katırcıoğlu, Sarrâcoğlu gibi). Bazen ise âile adının menşeyini o âilenin mensuplarının veya âilenin ileri geleninin fiziki özelliği oluşturmaktadır (Karagözoğlu, Karacaoğlu, Sarı Süleymanoğlu, Serçeoğlu, Topaloğlu gibi). Bazı âile adları kişilerin mizacı ve ruh halleriyle ilgilidir (Suhteoğlu, Soloğlu, Arslanoğlu, Kabadayıoğlu, Kaçıkıoğlu gibi). Kasabanın en geniş âilesini meydana getiren Yörükoğlu âilesinin mensupları ise muhtemelen göçebe bir hayat tarzını sürdürmüşler ve sonraları yerleşik bir hayata geçmiş olmalıdırlar. Bazı âilelerin adlarının başında hacı, molla, deli, kurt, sarı gibi lakaplar da yer almaktadır (Deli Abdülkerimoğlu, Hacı Hüseyinoğlu, Kurt Himmedoğlu, Molla Abdullahoğlu, Sarı Süleymanoğlu gibi). Bu lakaplar, âilelerin

¹⁸¹ Bkz. Tablo 24.

¹⁸² Kasabada yaşayan müslüman âilelerden âile sayısı fazla olanların adları için bkz. Ek 4.

çeşitli hususiyetlerini işaret ettiği gibi bu âileleri aynı adı taşıyan diğer âilelerden de ayırmaktadır (Velioğlu – Hacı Velioğlu, Haliloğlu – Kara Haliloğlu gibi).

Müslüman mahallelerin defterlerinde kaydı bulunan yaklaşık 160 kişinin âile adı bulunmamaktadır. Bu kişilerin defterlerdeki kayıtlarında, sadece şahıs adları ve varsa lakapları yazılmıştır. Defterde geçen bazı âile adları ise sadece birer âile tarafından kullanılmaktadır (Abdioğlu, Caferoğlu, Çakaloğlu, Çividoğlu, Dülgeroğlu, Gedikoğlu, İzmirlioğlu, Türkmenoğlu gibi). Bu âilelerin toplam sayısı takriben 270'dir.

bb. Gayr-i Müslim (Rum) Âilelerin Adları

Rumiyan mahallesinde oturan 147 kişiden 75'inin âile adı bulunmamaktadır. Bu 75 kişi deftere âile veya sülale adı belirtilmeden doğrudan kendi adlarıyla kaydedilmiştir. Rumiyan mahallesinin defterlerinde mevcut olan 52 âile adı da birer âile tarafından kullanılmaktadır. Geriye kalan 20 âile ise yedi farklı âile adını taşımaktadır. Bu âileler içinde beş âileden meydana gelen Hacor Panayotoğlu başta gelmektedir.¹⁸³ Bu âileyi 4 âile ile Akhisarlıoğlu, 3 âile ile Sucuoğlu ve 2'şer âile ile Buldumoğlu, Enizeoğlu, Frenkoğlu ve Kürekcioğlu âileleri takip etmektedir. Görüldüğü üzere Rumlar arasında en fazla 5 âileye kadar aynı adı taşıyan âile bulunmaktadır. Rumların çoğunluğu ise her hangi bir âile adı taşımamaktadır.

2 Âile	3 Âile	4 Âile	5 Âile	Diğer Âileler	Toplam Âile Sayısı	Toplam Hane Sayısı
4	1	1	1	127	147	135

b. Köylerde Kullanılan Âile Adları

Gördes'in 16 köyünde yaşayan 965 kişiden 569'u belirli bir âile adına sahip değildir ya da şahısların taşıdıkları âile adları birer âile tarafından yani sadece kendileri

¹⁸³ Bkz. Tablo 25.

tarafından kullanılmaktadır. Bu özelliklere sahip şahıslar ve âileler ilgili tabloda diğerleri bölümünde gösterilmiştir.¹⁸⁴

Tablo 26: Gördes Köylerinde Aynı Adı Taşıyan Âilelerin Sayılarına Göre Dağılımı								
2 Âile	3 Âile	4 Âile	5 Âile	6 Âile	7 Âile	Diğerleri	Toplam Âile Sayısı	Toplam Hane Sayısı
108	30	13	5	1	1	569	965	863

Genel olarak köylerde, aynı adı taşıyan âilelerin büyük bir kısmı iki âileden meydana gelmektedir. Bu şekilde kullanılan âile adların toplam sayısı 108'dir. Mahallelerde olduğu gibi köylerde de aynı adı taşıyan âilelerin sayısı arttıkça bu adları taşıyan âilelerin (hanelerin) sayısı ters orantı sergileyerek azalmaktadır. Köylerde yaşayan 30 farklı âile üçer âileden oluşmaktadır. Aynı adı taşıyan dörder âileden meydana gelen âilelerin sayısı 13'tür. Beşer âileden oluşan âilelerin sayısı da 5 olup bu âileler Boyalı köyünde yaşayan Küçük Mehmedoğlu, Tepe köyünde yaşayan Hamzaoğlu ve Tokathoğlu, Yaka köyünde yaşayan Turduoğlu ve Hatiboğlu âilelerinden oluşmaktadır.¹⁸⁵ Mahallelerde 6, 7 hatta 12 âileden oluşan oldukça geniş ve köklü âileler mevcut iken köylerde geniş ve köklü âilelerin sayısı çok azdır. Bunun sebebi, köylerde yaşayan nüfusun az olması olmalıdır. Köylerde âile sayısı bakımından ikinci sırada yer alan âile, Kuşluk köyünde sâkin 6 âileden meydana gelen İmamoğlu âilesidir. Köylerdeki en kalabalık âileyi meydana getiren Lafçioğlu âilesi ise 7 âileden müteşekkildir. Bu âilenin mensupları Yaka köyünde yaşamaktadır.

Köylerde kullanılan âile adları, bu adları taşıyan şahısların bazı özelliklerini ortaya koymaktadır. Bunlardan Boduroğlu, Sağıroğlu, Köseoğlu, Çolakoğlu gibi adlar, bu adları taşıyanların fiziki özelliklerine; Tokathoğlu, Tataroğlu, Kayacıklioğlu, Konyalioğlu, Simavlioğlu, Macaroğlu gibi adlar, bu adları taşıyanların kökenlerine; Yavaşoğlu, Lafçioğlu, Yılanoğlu, Keyifçioğlu gibi adlar, bu adları taşıyanların kişilik özelliklerine işaret etmektedir.

¹⁸⁴ Bkz. Tablo 26.

¹⁸⁵ Köylerde yaşayan ve âile sayısı fazla olan âilelerin adları için bkz. Ek 5.

Gördes'in farklı köylerinde yaşayan bazı âilelerin aynı adı taşıdıkları tespit edilmiştir. Örneğin, Boduroğlu adını taşıyan dört âile Beğel köyünde, üç âile de Kuşluk köyünde yaşamaktadır. Ayrıca, Kırani köyünde dört âile ve Boraz köyünde üç âile aynı ada (Sağiroğlu) sahiptirler. Bu âileler arasında akrabalık bağının olması çok zayıf bir ihtimaldir. Çünkü, söz konusu adlar, farklı âileler tarafından kullanılacak lakaplardan oluşmaktadır.

2. Şahıs Adları

Şahısları diğerlerinden ayıran ve onun kimliğini ortaya koyan en önemli hususiyetlerden birisi, o şahsın taşıdığı özel adıdır. Her toplumun kendine mahsus kişilere ad verme uygulaması vardır. Türk toplumlarında, her hangi bir kahramanlık gösteren kişiye, yaptığı kahramanlıkla ilgili ad verilmekteydi. İslâm inancında ise anne ve babanın ilk görevleri arasında yeni doğan çocuğa güzel bir isim konması yer almaktadır.¹⁸⁶ Dolayısıyla her hangi bir bölgede kullanılan şahıs adları, o toplumun sosyal ve kültürel yapısını oluşturan önemli öğeler arasında yer almaktadır.¹⁸⁷

Temettuat Defterleri, sadece âile adlarının tespiti bakımından değil aynı zamanda bölgede kullanılan şahıs adlarının tespitinde de zengin bir kaynak özelliği taşımaktadır. Defterlerde kaydı bulunan her şahsın varsa âile adı ve lakabı yazıldıktan sonra kendi özel adı kaydedilmiştir. Bu kayıtlardan, Gördes kazasında gerek müslümanlar ve gerekse Rumlar arasında daha çok hangi şahıs adlarının kullanıldığını öğrenebilmekteyiz.

a. Müslümanların (Türklerin) Kullandıkları Şahıs Adları

Hem kasabada hem de köylerde yaşayan müslümanların kullandıkları şahıs adları arasında bir çok ortak özellik bulunmaktadır. Kaza merkezinde ve köylerde, halk tarafından Türkçe isim olarak kabul edilmiş olan Mehmed, Mustafa, Ahmed, Ali, Hasan, Hüseyin, İbrahim, İsmail, Süleyman, Abdullah gibi İslâmî isimler ağırlıklı

¹⁸⁶ Bahaeddin Yediyıldız – Özkan İzgi, “1445 Yılında Ordu ve Yöresinde Kullanılan Şahıs Adları”, *Şükrü Elçin Armağanı*, Ankara 1983, s. 361.

¹⁸⁷ Günümüzde, sadece şahıs adlarını inceleyen bir bilim dalı gelişmiştir ki bu bilim dalına “anthroponymie” adı verilmektedir. Yediyıldız, a.g.m., s. 361.

olarak kullanılmaktadır.¹⁸⁸ Bu isimler arasında gerek kasabada gerekse köylerde ilk sırayı Mehmed ismi alır. Mahallelerde yaşayan şahısların % 20,3'ü yani 188 kişi; köylerde yaşayanların da % 21,8'i yani 212 kişi Mehmed adını taşımaktadır.

İsimler	Toplam	%	İsimler	Toplam	%
Mehmed	188	20,3	Halil	49	5,3
Mustafa	137	14,8	Hüseyin	43	4,7
Ahmed	93	10	Hasan	28	3
İbrahim	89	9,6	Abdullah	28	3
Ali	61	6,6	Osman	22	2,4
Süleyman	58	6,3	Mehmed Ali	13	1,4
İsmail	51	5,5	Hasan Ali	12	1,3
			Diğerleri	54	5,8
			Toplam	926	100

Mehmed'den sonra en fazla kullanılan isim Mustafa'dır. Mustafa ismine sahip olanların toplam nüfus içindeki oranı kasabada % 14,8 (137 kişi); köylerde % 11,8 (114 kişi)'dir. Kasabada bu iki ismi % 10'luk bir payla (93 kişi) Ahmed, % 9,6'lık bir payla (89 kişi) İbrahim, % 6,6'lık bir payla (61 kişi) Ali, % 6,3'lük bir payla (58 kişi) Süleyman ve % 5,5'lik bir payla (51 kişi) İsmail isimleri takip eder. Köylerde de Mehmed ve Mustafa isimlerinden sonra % 10'luk bir payla (97 kişi) Hüseyin, % 9,5'lik bir payla (92 kişi) İbrahim, % 6,5'lik bir payla (63 kişi) Ali, % 6,4'lük bir payla (62 kişi) Halil, % 5,8'lik bir payla (56 kişi) İsmail ve % 5,6'lık bir payla (54 kişi) Süleyman isimleri gelmektedir.

İsimler	Toplam	%	İsimler	Toplam	%
Mehmed	212	21,8	Hasan	45	4,6
Mustafa	114	11,8	Mehmed Ali	15	1,6
Hüseyin	97	10	Abdullah	14	1,4
İbrahim	92	9,5	Osman	13	1,3
Ali	63	6,5	Veli	13	1,3
Halil	62	6,4	Himmed	10	1
İsmail	56	5,8	Musa	9	0,9
Süleyman	54	5,6	Diğerleri	54	5,6
Ahmed	48	4,9			
			Toplam	971	100

¹⁸⁸ Bkz. Tablo 27 ve 28.

Defterlerde kaydı bulunan 18'i kaza merkezinde, 2'si de köylerde yaşayan toplam 20 kadının sahip olduğu şahıs adlarına gelince: Bu isimler de Türk toplumuyla bütünleşmiş ve toplum nazarında Türkçe ad olarak kabul görmüş, İslam kültür ve inancını yansıtan adlardır. Bunlar arasında Fatma ismi en başta gelmektedir. Fatma ismi biri köylerde olmak üzere toplam 7 kadın tarafından kullanılmaktadır. Fatma ismini sırasıyla Zeliha (4 kişi), Hatice (3 kişi), Ayşe ve Ümmü Gülsüm (2'şer kişi) isimleri takip eder. Kadınlar tarafından kullanılan diğer iki isim Rahime ve Gülsüm'dür.

b. Gayr-i Müslimlerin (Rumların) Kullandıkları Şahıs Adları

Rumlar arasında en fazla tercih edilen isim Yorgi'dir. Yorgi ismini taşıyan 21 kişi, toplam Rum nüfusunun % 14,3'ünü meydana getirir.¹⁸⁹ Yorgi isminden sonra 10'ar kişinin kullandığı Dimitri ve Mihayil isimleri gelir. Bu isimleri 8'şer kişinin taşıdığı Yani ve Zaralambo (?), 7 kişinin taşıdığı Panayot isimleri takip eder.

İsimler	Toplam	%	İsimler	Toplam	%
Yorgi	21	14,3	Atnaş	6	4,1
Dimitri	10	6,8	Kiryako	6	4,1
Mihayil	10	6,8	Nikola	6	4,1
Yani	8	5,4	İspiro	4	2,7
Zaralambo (?)	8	5,4	Manol	4	2,7
Panayot	7	4,8	Diğerleri	57	38,8
			Toplam	147	100

Rumların kullandığı diğer isimler arasında Atnaş, Kiryako, Nikola, İspiro ve Manol isimleri de nisbeten fazla kullanılan isimlerdir.

3. Lakaplar

a. Müslümanların (Türklerin) Taşındığı Lakaplar

Şahısların sosyal durumları hakkında fikir yürütmemize dayanak olan lakaplar da Temettuat Defterleri'nde belirtilmiştir. Şahıs adından sonra gelen ve o kişinin başta

¹⁸⁹ Bkz. Tablo 29.

toprak olmak üzere çeşitli servet kaynaklarına sahip olduğunu işaret eden “Ağa” lakabı haricindeki lakaplar genellikle şahıs adından önce gelmektedir.

Mahallelerde yaşayan müslüman halkın % 32’sini meydana getiren 294 kişi çeşitli lakaplarla anılmaktadır. Bazı kişilerin ise birden fazla lakaba sahip oldukları tespit edilmiştir. Örneğin, 9 kişi “Hacı” ve “Hafız” lakablarının her ikisini de taşımaktadır. Soyadının kullanılmadığı dönemde, bir çok kişinin sahip olduğu çeşitli lakaplar kişilerin birbirinden ayırt edilmesini sağlamıştır. Lakaplar içinde, 101 kişinin taşıdığı “Hacı” lakabı en başta yer alır.¹⁹⁰ “Hacı” lakabı, şahsın dini farizasını yerine getirmesinin yanında, bu farizayı yerine getirebilecek gelire sahip olduğunun da göstergesidir.¹⁹¹ İkinci sırada yer alan “Hafız”, dördüncü sırada yer alan “Molla” ve beşinci sırada yer alan “Şeyh” lakapları, kişilerin dini eğitimini ve bu bakımdan yerini belirlemektedir. Bu lakaplardan “Hafız” lakabı 50 kişi, “Molla” lakabı 19 kişi ve “Şeyh” lakabı 14 kişi tarafından kullanılmaktadır.

Tablo 30: Gördes Kasabasında Yaşayan Müslümanların Lakapları

Lakap	Sayı	Yüzde	Lakap	Sayı	Yüzde
Hacı	101	29	Usta	6	1,7
Hafız	50	14,4	Sarı	5	1,4
Ağa	37	10,6	Kulalı	4	1,15
Molla	19	5,5	Muhtedi	4	1,15
Şeyh	14	4	Deli	4	1,15
Kara	8	2,3	Demircili	4	1,15
Arab	6	1,7	Diğerleri	87	25
			Toplam	348	100

Mahallelerde mevcut olan “Ağa” lakabını daha çok büyük miktarda toprak sahibi olan 37 kişi haizdir. Diğer lakapları taşıyanların sayısı 10’u geçmemektedir. Bu lakaplardan “Sarı”, “Kara”, “Topal”, “Koca” gibi lakaplar, kişilerin fiziki özelliklerini; “Kulalı”, “Demircili”, “Devlethanlı”, “Manısalı”, “Kuşluk köylü”, “Cezayirli” gibi lakaplar, âilece nereden geldiklerini; “Çoban”, “Kahveci”, “Katırcı”, “Berber” gibi lakaplar, kişilerin iştigal ettikleri mesleklerini işaret etmektedir.

¹⁹⁰ Bkz. tablo 30.

¹⁹¹ Kütükoğlu, a.g.m., s. 402.

Gördes'in köylerinde kullanılan lakaplar gerek sayı ve gerekse çeşit bakımından mahallelere göre çok azdır. 69 kişinin taşıdığı "Hacı" lakabı, köylerde en fazla görülen lakaptır.¹⁹² Köylerde sıkça kullanılan diğer lakaplar "Molla" (33 kişi), "Kara" (9 kişi), "Hafız" (7 kişi) ve "Koca" (6 kişi) lakaplarıdır.

Lakap	Sayı	Yüzde	Lakap	Sayı	Yüzde
Hacı	69	37,9	Hoca	4	2,2
Molla	33	18,1	Deli	3	1,7
Kara	9	4,9	Topal	3	1,7
Hafız	7	3,8	Diğerleri	48	26,4
Koca	6	3,3			
			Toplam	182	100

Gördes kazasının mahalleleri ile köylerini karşılaştırdığımızda; nüfusu, etnik yapısı ve diğer sosyo-ekonomik özellikleriyle ön plana çıkan mahallelerde, şahısların kimliğini oluşturan sıfatların (lakapların) sayı ve çeşit olarak daha fazla olduğu görülmektedir. "Hacı", "Hafız", "Molla" ve "Şeyh" lakaplarını taşıyanların sayısının mahallelerde daha fazla olması, kasabanın köylere nisbeten hem gelir hem de eğitim imkanları bakımından gelişmiş olduğunu ortaya koymaktadır.

b. Gayr-i Müslimlerin (Rumların) Taşıdığı Lakaplar

Kasabada yaşayan Rumların bir kısmının (62 kişi) çeşitli lakapları taşıdığı tespit edilmiştir.¹⁹³ Rumların lakaplarının çoğunluğunu bu kişilerin nereden geldiklerini gösteren "İmrozlu", "Davkanalı", "Akhisarlı", "Kulalı", "İzmirli", "Rodoslu", "Çergon (?) cezireli", "Morali", "Sirozlu" gibi lakaplardan oluşmaktadır. Rumların taşıdığı bu lakaplardan hareketle, Gördes'te yaşayan Rumların önemli bir kısmının Ege adalarından geldiğini söyleyebiliriz. Rumların kullandığı "Kara", "Karaca", "Akca", "Sarı", "Uzun Boylu", "Çil" ve "Eğri Yüz" gibi lakaplar, kişilerin ten rengi, boyu ve diğer fiziki özelliklerini belirtmektedir. "Katırcı", "Kuyumcu", "Terzi" gibi lakaplarda, kişilerin mesleklerini işaret etmektedir.

¹⁹² Bkz. tablo 31.

¹⁹³ Bkz. tablo 32.

Tablo 32: Gördes Kasabasında Yaşayan Rumların Lakapları					
Lakap	Sayı	Yüzde	Lakap	Sayı	Yüzde
Kara	4	6,45	Kara Elmacıklı	4	6,45
Davkanalı	4	6,45	Sucu	4	6,45
Hacor	4	6,45	Uzun Boylu	3	4,8
İmrozlu	4	6,45	Diğerleri	35	56,5
			Toplam	62	100

Rumlar arasında yaygın olarak kullanılan lakaplar, 4'er kişinin kullandığı "Kara", "Davkanalı", "Hacor", "İmrozlu", "Kara Elmacıklı" ve "Sucu" lakaplarıdır. Üç kişinin taşıdığı "Uzun Boylu" lakabı da fazla kullanılan lakaplar arasında yer almaktadır. Tabloda diğer lakaplar olarak gösterdiğimiz çeşitli lakaplar ise bir veya iki kişi tarafından kullanılmaktadır.

D. BİNALARIN DAĞILIMINA GÖRE KASABANIN SOSYAL YAPISI

Temettuat defterlerinde kaydı bulunan şahısların sahip olduğu binalar için ayrılan bölümde, o kişinin sahip olduğu binaların her biri tek tek belirtilmiştir. Hane reislerinin sahip olduğu binaların niteliği, sayısı ve bu binalardan elde edilen gelirler defterlere kaydedilmiştir. Diğer bölgelere ait defterlerde, hane reisinin kendisinin sâkin olduğu yani kendi mesleğini icra ettiği binalar (dükkanlar) da kaydedilirken¹⁹⁴, Gördes kazasına ait defterlerde bu tür binaların kaydı bulunmamaktadır. Sahiplerinin kendi mesleklerini icra etmek için kullandıkları dükkanların yazımının yapılmamış olması bir eksikliktir. Bununla beraber, kiraya verilen ve sahibine gelir getiren binaların tamamı defterlere yazılmıştır. Bu veriler, kasabada yaşayan hane ve âile reislerinin sahip olduğu binaları, bunların tasarruf biçimlerini, kasabada bulunan binaların çeşitlerini, binaların mahalleler ve sosyal gruplar arasında dağılımlarını kısmen de olsa ortaya koymak bakımından faydalıdır. Böylece şehrin sosyal yapısını binaların dağılımı çerçevesinde incelemek mümkün olmaktadır.

Gördes kasabasına ait Temettuat defterlerinde binalarla ilgili kayıtlar dikkatle incelendiğinde, kasabadaki binaların önemli bir kısmının iki veya daha fazla şahsın ortak mülkiyetinde bulunduğu görülmektedir. Aynı bina veya binaların tasarruf hakkına

¹⁹⁴ Tozduman, a.g.t., s. 58; Akgünlü, a.g.t., s. 57.

sahip olan bu kişiler, söz konusu binaların kira gelirlerinden sahip oldukları hisseleri oranında pay almaktadırlar. Fakat, Gördes'in Temettuat defterlerinde, şahısların tasarruf ettikleri binaların tamamına değil de bir kısmına sahip olmaları halinde bu durum, genel olarak "... *bâb dekâkinden sehmine isabet iden senevî bedel-i îcâr*" başlığı altında ifade edilirken, o şahsın hisse oranı ve diğer hisse sahibi ya da hisse sahipleri belirtilmemiştir.¹⁹⁵ Bundan dolayı, kişilerin bu tür binalardan sağladıkları kira gelirlerini tespit etme imkanına sahipken, defterlerde hisseli olarak kayıtlı binaların kesin sayısını tespit etmemiz mümkün olmamaktadır. Emlâk ve temettü tahririnin düzenli ve sağlıklı yapılabilmesi aynı zamanda karşılaşılan sorunlara çözüm teşkil etmesi için hazırlanan numune defter, lâyiha ve nizamnamelerde bu konuda faydalı olabilecek her hangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Binalarla ilgili hazırladığımız tabloda, binaların büyük bir kısmı kendi içinde iki kısma ayrılmıştır; müstakil olanlar ve hisseli olanlar. Eğer, bina tek bir kişinin mülkiyetinde bulunuyorsa müstakil olarak; birden fazla kişinin ortak mülkiyeti altında bulunuyorsa hisseli olarak tabloda gösterilmiştir. Hisseli olarak gösterilen binaların sayısı hesaplanırken şahısların bir kısım hissesine sahip oldukları binaların toplam sayısı esas alınmıştır.

Defterlerde yer alan binalar hakkındaki bilgilere göre kasabada mevcut olan binalar ve bunların mahallelere göre dağılımı tabloda gösterilmiştir.¹⁹⁶ Buna göre, kasabada bulunan binaların büyük bir çoğunluğunu dükkanlar meydana getirmektedir. Genel olarak dükkanların çeşidi belirtilmemiş olmakla beraber bazen dükkanda hangi meslekî faaliyetin yapıldığı yazılmıştır. Bunlar mısırcılık, eskicilik ve ekmekçilik faaliyetleridir. Hane reislerinin gelir temin ettikleri dükkanların bir kısmı da sadece tasarruf hakkına sahip oldukları vakıf dükkanlarından oluşmaktadır. Ayrıca imam, talebe, müderris ve hafib gibi bazı görevliler ise yerine getirdikleri vazifeleri karşılığında bir kısım vakıf dükkanlarının tasarruf hakkına sahip olmakta ve bu dükkanları kiraya vererek kazanç sağlamaktadırlar.

¹⁹⁵ Aydın Güzelhisarı'nın defterlerinde ise hane reislerinin hisse oranları ayrıntılı olarak verilmiştir. Güzelhisar'ın defterlerinde " ... (*dükkandan*) *isabet eden (sekiz) hissede (bir) hissesi îcâr-ı seneviyesi*" açıklaması ile verilen kayıtlardan şehirdeki hisseli binaların toplam sayısını tespit etmek mümkün olmaktadır. Misâl teşkil etmesi için bkz. BOA, ML.VRD.TMT, nr. 2011, s. 9, 16. Gördes ve Aydın Güzelhisarı'nın defterlerinin tertib ve içeriğini, bina kayıtları ve diğer bakımlardan karşılaştırmak için bkz. Ek 2 – 3.

¹⁹⁶ Bkz. tablo 33.

Kiraya verilip gelir temin edilen dükkanların 99'u tek bir kişinin mülkiyetinde bulunmaktadır ve bu dükkanlar tabloda müstakil dükkanlar olarak gösterilmiştir. Mal sahiplerinin tamamına değil de bir kısmına sahip oldukları dükkanlar ise hisseli dükkanlar olarak tabloya geçirilmiş olup, bunların toplam sayısı 276'dır. Bu miktar toplam dükkan sayısını vermemektedir. Hisseli dükkanların ortalama 2-4 kişi tarafından tasarruf edildiğini kabul edersek, bu dükkanların toplam sayısının takriben 70-135 arasında olduğunu ve kasabada müstakil ve hisseli olarak toplam 160'ın üzerinde dükkan bulunduğunu tahmin edebiliriz. Kasaba sâkinleri tarafından bina kiralarından elde edilen 39.392 kuruşun büyük bir kısmı dükkanlardan sağlanmıştır.

Dükkanlardan sonra sahibine gelir getiren yapılar arasında ikinci sırada debbağlara kiralanmış debbağhaneler gelir. 5'i müstakil 6'sı da hisseli olan Gördes'teki debbağhanelerin toplam sayısının 7 veya 8 olabileceğini düşünüyoruz. Defterlerde kaydı bulunan diğer binalardan su değirmenlerin 4'ü müstakil 8'i hisseli; yağhanelerin 2'si müstakil 2'si hisseli; değirmenlerin 2'si müstakil 4'ü hisseli; kahvehanelerin 1'i müstakil 2'si hisseli; kiremidhanelerin 1'i müstakil 2'si hisseli; mahzenlerin 1'i menzillerin ise 4'ü müstakil 2'si hisselidir. Bu menzillerden 2 hisseli olanı vakıf malı olup, Divan mahallesinde sâkin iki kardeşin ortak tasarrufu altında bulunmaktadır.

Mülkiyetleri hisseli olmayan yani mülkiyetleri ve tasarruf hakları tek bir kişiye ait olan binalar ise han, hamam, boya değirmeni, kârhane, mağaza, muhtabane ve rumhaneden müteşekkildir. Bu gayr-i menkullerin sayısı ise şöyledir: boya değirmeni ve han 2'şer tane; hamam, kârhane, mağaza ve muhtabane 1'er tane; rumhane de 5 tanedir. Baş Amuca mahallesinde oturan çiftlik sahibi Şehit-zâde Hüseyin Ağa'ya ait olan hamamın adı defterde "Şehit-zâde Hacı Mehmed Ağa hamamı" olarak kaydedilmiştir.

Binaların sayılarının mahallelere göre dağılımı tetkik edildiğinde, kasabanın mevcut mahallelerinde yaşayan halkın maddî durumu hakkında fikir sahibi olabiliyoruz. Binaların mahallelere göre dağılımını gösteren tablodan da anlaşıldığı üzere, 12 mahallede yaşayan halkın hiç biri kira geliri getiren belirli bir yapıya sahip değildir. Bazı mahallelerde ise mahalle sâkinlerin çok az bir kısmı bina sahibidir. Genel olarak bu mahalleler, kasabanın fakir mahallelerini meydana getirmektedirler.

Tablo 33: Sahip Olunan Binaların Mahallelere Göre Dağılımı

Mahalleler	Boya Değirmenti	Dükkan		Değirli hane		Değirli hane		Hamam		Han		Kahve hane		Kâthane		Kiremid hane		Mağaza		Mahrzen		Menzili		Muytab hane		Rum hane		Su Değirmenti		Yağhane		Top Kıra Galiri	
		Müs	Hisse	Müs	Hisse	Müs	Hisse	Müs	Hisse	Müs	Hisse	Müs	Hisse	Müs	Hisse	Müs	Hisse	Müs	Hisse	Müs	Hisse	Müs	Hisse	Müs	Hisse	Müs	Hisse	Müs	Hisse	Müs	Hisse		
Arıoğlu	Müstakil		1																													40	
Ali Ağaoğlu																																13850	
Baş Amuce	1	10	2																													38425	
Behir Eten.		13	65																														
Buldanlı Emir																																	
Cuma		15	21																													2754,5	
Çolakoğlu																																	
Dıvan		18	78																													7582,5	
Edulekir Ağa		7	23																													2275	
Hevaci																																130	
Hosab																																	
İpekli																																	
Kantarci																																	2558
Karaböce																																	
Karacaoğlu																																	1375,5
Kaymak																																	130
Kedi Alioğlu																																	119
Kozluoğlu																																	
Köbe Osman																																	
Kuzumuoğlu																																	
Küçük İmam																																	200
Man. Çavuş.																																	449
Meçkoğlu																																	20
Molla Mustata																																	
Müceilloğlu																																	1830,5
Müftü Efendi																																	332,5
Nakib Ağa																																	698
Orta	1	1	11	1																												655	
Pazar																																	50
Recebi																																	
Suhre																																	
Rumyan																																	36
TOPLAM	2	99	276	5	6	2	4	1	2	1	2	1	2	1	1	1	2	1	1	2	4	2	2	1	1	5	4	8	2	2		39392	

Fazla miktarda bina sabinin bulunduğu bazı mahalleler de kasabanın varlıklı mahallelerini oluştururlar. Bekir Efendizâde, Cuma, Divan, Ebubekir Ağa, Karacaoğlu ve Müfti Efendi mahallelerinde oturan halkın sahip oldukları binaların sayısının fazla olması, bu mahallelerde oturanların diğerlerine göre gelir seviyelerinin yüksek olduğu izlenimi uyandırmaktadır. Bina kiralarından elde edilen gelirin en yüksek olduğu Baş Amuca mahallesini varlıklı mahalleler arasında saymamızın sebebi, tabloda hisseli olarak gösterilen iki dükkan dışındaki bütün binaların tek bir kişiye, Şehitzâde Hüseyin Ağa'ya ait olmasıdır. Dolayısıyla toplam kira geliri, mahallenin gelir seviyesinin yüksekliğine değil bu kişinin zenginliğine işaret etmektedir.

Gördes kasabasında yaşayan Rumlar arasında sadece bir kişinin dükkana sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, kasabada yaşayan Rumların genel olarak gelir durumlarını yüksek olmadığını bununla beraber varlıklı Rumların da binalara yatırım yapmadıklarını göstermektedir.

Temettuat defterlerinde kaydı bulunan Gördes'in 16 köyünde bina sahibi çok az kişi bulunmaktadır. Farklı köylerde yaşayan beş kişi, kiraya verdikleri 4 su değirmeni ve bir yağ haneden toplam 1.665 kuruş gelir temin etmektedirler.

İKİNCİ BÖLÜM

ZİRÂÎ HAYAT VE HAYVANCILIK

A. ŞEHİRDE TOPRAĞIN TASARRUF ŞEKLİ VE DAĞILIMI

1. Toprağın Miktarı ve Kullanım Alanları İle Mülkiyete Göre Dağılımı

Temettuat defterlerindeki veriler, Gördes'in mahalle ve köylerinde yaşayan halkın sahip olduğu toprak miktarını tespit etmemize imkan vermektedir. Gördes'in mahallelerinde yaşayan kişilere ait toplam toprak miktarı 9841,5 dönümdür.¹ Toprak, tarla, bağ, kökboya tarlası, palamutluk ve sebzevat bahçesi olmak üzere beş gruba ayrılmıştır. Temettuat defterlerindeki verilere göre toplam toprak miktarının 3482 dönümünü bitkisel (tahıl ürünleri) üretimin yapıldığı mevrû tarlalar oluşturmaktadır. Kaza merkezindeki toprakların 1808 dönümü bağlara ayrılmıştır. Bu bağların 72 dönümünden tahririn yapıldığı yılda hasılat elde edilememiştir. Bu bağlar defterlerde, "harab bağ" olarak geçmektedir.

Kök boya ziraatinin yapıldığı tarlalar defterlere iki şekilde kaydedilmiştir. Kökboya nebatının ziraati pek zahmetli ve uzun süreli olup, gelişimi 3-6 yıl sürmekte ve bu sürenin sonunda ihtisali mümkün olmaktadır.² Tahririn yapıldığı yıllarda istihali yapılan tarlalar defterde "hazır olunan kökboya tarlası" ibaresiyle geçmekte ve bunların miktarı 1118,5 dönümdür. Defterde "mevrû kökboya tarlası" olarak geçen tarlaların miktarı 1227 dönüm olup, bu tarlalarda kökboya nebatının istihali gelişimini tamamladığı yıllarda yapılacaktır. Bu şekildeki kökboya tarlaları için defterlerde, "*Elli dokuz senesinde ziraat olunub altmış üç senesinde hazır olacağı*" şeklinde, tarlanın ne zaman ekildiği ve istihsalinin hangi yıl yapılacağını belirten açıklamalar verilmektedir.³

Tarlaların 200 dönümünü palamut ziraatinin yapıldığı palamutluk tarlaları oluşturmaktadır. Toprağın geri kalan kısmı ise, 61,5 dönümü sebzevat bahçesi, 4 dönümü çamlık ve 3 dönümü yonca bahçesidir.

¹ Bkz. tablo 34.

² Tuncer Baykara, "Kökboya", *Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, VII/14 (İstanbul 1964), s.223.

³ Mevrû kökboya tarlaların her biri için bu tür açıklamalar defterlere yazılmıştır. Yukarıda verdiğimiz açıklama için bkz. BOA, ML.VRD.TMT, nr. 1971, s. 6.

Tablo 34: Toprakın Kullanım Alanlarına Göre Dağılımı (Dönüm)

Mahalleler	Mezru Tarla	Gayri-Mezru Tarla	Bağ	Kökboya Tarlası	Kök Boya Tar. Hazır Olmayan	Palamutluk	Çamlık	Sebzevat Bahçesi	Yonca Bahçesi	Toplam Dönüm
Akaoğlu	31	52	54,5	46	30					213,5
Ali Ağaoğlu	37	20	27	10,5	4		2			100,5
Baş Amuca	268	39	61	23	140			15		546
Bekir Efendizade	375	280	84,5	91,5	33			6		870
Buldanlı Emir	13	7	36,5	27	20,5					104
Cuma	253	33	154	75	73	50		3		641
Çolakoğlu	53	33	11	4	1					102
Diyan	326	261	143	72,5	167,5	10		8,5	1	989,5
Ehübekir Ağa	338	49	130	45,5	56,5	10		14,5		643,5
Helvacı	70	37	51,5	19	18					195,5
Hosab	48		28	28	15					119
İpeklî	101	14	57	45	40,5					257,5
Kantarçı	18	10	21	12	20					81
Karaböce	5	3	14	20	6					48
Karacaoğlu	318	23	125	28	67,5	25				586,5
Kaymak	95	7	53	41	19					215
Kedi Alioğlu	19	17	72	50,5	44		2			202,5
Kozluoğlu	45	79	50,5	25,5	30,5					232,5
Kâle Osman		3	23	21	3					50
Kuzunoğlu	18		49	41	42					150
Küçük İmam	242	213	75,5	76,5	73,5	25				705,5
Mahmud Çavuş	159	176	53	52	4					444
Mecitkoğlu			2							2
Molla Mustafa	109	9	68,5	55,5	36			1,5		279,5
Mücellidoğlu	85		30,5	32	19	30				196,5
Müfti Efendi	45	7	24	12,5	11			10		109,5
Naklıb Ağa	128	76	105	42	35	20				406
Orta	85	14	62,5	10,5	15				2	189
Pazar	8	5	37	4	15					69
Recebli	98	43	36	6,5	17			3		203,5
Suhte	20		17	18	9					64
Rumiyan	72	298	181	83	161,5	30				825,5
Toplam	3482	1808	1937,5	1118,5	1227	200	4	61,5	3	9841,5

Temettuat defterlerindeki kayıtlara göre, yukarıda miktarlarını verdiğimiz ziraat yapılan tarlaların dışında 1808 dönüm gayri mevrû tarla vardır. Sayımın yapıldığı tarihte işlenmeyip, boş duran bu tarlaların büyük bir kısmı nadasa bırakılmış tarlalardır. Defterde gayri mevrû tarlaların kır olduğu için 3 senede bir ziraat olunduğu açıklaması vardır. Bu tarlalarda nadas süresinin 2 yıl kadar uzun olması, tarlaların defterde belirtildiği gibi verimli olmamasından kaynaklanabileceği gibi toprak yoğun tarım usûlünün Gördes kasabasında etkin olduğunun göstergesi olarak da kabul edilebilir.⁴

Nadasa bırakılan topraklar, bitkisel üretim için ayrılan tarlaların %34,2'sini; bitkisel üretim için ayrılan tarlalarda toplam toprağın %53,8'ini meydana getirmektedir. Genel olarak, Gördes'in mahallelerinde mukîm toprak sahipleri, topraklarının %35,4'ünü mevrû tarla, %23,8'ini kökboya tarlası, %19,7'sini bağ, %2'sini palamutluk, %0,6'sını sebzevat bahçesi olarak kullanmışlardır. Toprakların %18,4'ü ise nadasa bırakılmıştır.

Gördes'in 16 köyünün toplam toprak miktarı 20438,5 dönüm olup, 11400 dönümü mevrû tarla, 3063 dönümü kökboya tarlası (1677 dönümü mevrû kök boya tarlası), 2604,5 dönümü palamutluk, 1574 dönümü bağdır. 1797 dönümü ise nadasa bırakılan gayri mevrû tarlalardır.⁵ Bir başka ifadeyle, köylerde toprağın %55,8'i tahıl, %15'i kökboya, %12,8'i palamut, %7,7'si üzümün istihali için tahsis edilmiştir. Toplam toprağın %8,7'si de nadasa bırakılmıştır.

Toprağın kullanım alanlarına göre dağılımı bakımından, mahalleler ile köyler karşılaştırıldığında, tarımsal yapının kasaba ve köylerde farklı karakter taşıdığı anlaşılmaktadır. Köylerde, bağ ve kökboya ziraati için ayrılan tarlaların toplam toprak miktarı içindeki payları, mahallelere göre oldukça düşüktür. Bağlar %12, kökboya tarlaları da %8,8 nisbetinde azalırken, buna karşılık bitkisel üretimin yapıldığı tarlalar ve palamutlukların toplam toprak içindeki payı artmaktadır.

⁴ Tevfik Güran, 19. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nda gübreleme, iyi tohum ve üstün tarım araçlarını kullanma gibi verimi artırıcı uygulamaların yaygın olmadığını; az masraf ve emekle verimi artırmak için nadasa bırakma sisteminin tercih edildiğini belirtmektedir. Bitkisel üretimde nadas süresinin çok uzun olduğunu da dile getiren yazar, bütün bunları toprak yoğun bir teknolojinin göstergesi olarak değerlendirmektedir. Bu konularda daha ayrıntılı bilgi ve değerlendirmeler için bkz. Güran, "Osmanlı Tarımı", s. 69; 88-89.

⁵ Bkz. tablo 35.

Tablo 35: Köylerde Toprağın Kullanım Alanlarına Göre Dağılımı (Dönüm)							
Köyler	Mezru Tarla	Gayr-i Mezru Tarla	Bağ	Kökboya Tarlası	Kök Boya Tarlası Hazır Olmayan	Palamutluk	Toplam Dönüm
Beğel	1277	20	120	93,5	176,5		1687
Boraz	782	76	83,5	108	190,5		1240
Boyalı	845	55	92	166	75	839,5	2072,5
Dudluca	845		43	32,5	62		982,5
Efendili	1104	229	176	49	141,5		1699,5
Kabakoz	426		49	27	77		579
Kara Yakub	449	115	25	16	10	489	1104
Kırani	1189	209	221	114	203		1936
Kuşluk	416	33	124	33	63,5		669,5
Küçük	243	211	11,5	56	44		565,5
Malkoca	195	55	0,5			190	440,5
Oğulduruk	593	94	271	36	96		1090
Sarı Aliler	207		2,5	11	1,5	120	342
Tepe	875	148	93,5	151	108	485	1860,5
Yaka	1129	152	205	311	245,5	381	2423,5
Yayakırıldığı	825	400	56,5	182	183	100	1746,5
Toplam	11400	1797	1574	1386	1677	2604,5	20438,5

Bu rakamlar bize, hububat ürünleri ve palamut üretiminin köylerde yoğunlaştığını; emek yoğun üretim tarzını gerektiren, pazara dönük bağ ve kökboya ziraatinin ise mahallelerde yaygın olduğunu göstermektedir.⁶ Ancak; bizim bu değerlendirmemiz, toprağın kullanım alanlarına göre tarlaların toplam toprak içindeki payları nisbetinde yapılmıştır. Dönüm itibariyle değerlendirdiğimiz zaman, köylerdeki kökboya tarlalarının miktarı, kasabadaki kökboya tarlalarının miktarından daha fazla olduğu görülür.

Gördes'in mahalle ve köylerinde yaşayan halkın sahip olduğu araziye büyüklüklerine göre tasnif ettiğimizde, toprakların mülkiyet dağılımını daha iyi

⁶ Güran, bağ ve bahçeciliği tarla tarımına göre emek-yoğun faaliyetler olarak belirttikten sonra bağ ve bahçe ürünlerini pazara dönük ürünler olarak nitelemektedir. Güran, "Osmanlı Tarımı", s. 79. Ayrıca, çok fazla emek ve masraf isteyen kökboya ziraatinden elde edilen ürünün bir kısmının iç pazarda kullanıldığı, büyük bir kısmının ise ihracat edildiği bilinmektedir. Hatta, 19. yüzyılın ortalarında önemli ihracat kalemlerinden biri de kökboya ihracatıydı. Baykara, a.g.m., s. 224 – 225. Dolayısıyla, bağcılık ve kökboya ziraati yoğun emek isteyen ve pazara dönük üretim faaliyetleridir.

anlayabilmekteyiz.⁷ Gördes kazasında yaşayan halkın bir kısmı toprak sahip değilken; halkın çoğunluğu farklı miktarlarda küçük, orta ya da büyük ölçekli tarım işletmelerini mülkiyetleri altında bulundurmaktadır.

Gördes'in mahallelerinde yaşayan toplam nüfusun %20,3'ünü meydana getiren 217 kişinin toprağı mevcut değildir.⁸ Kaza merkezinde yaşayan toplam nüfusun %59,5'ini oluşturan 636 kişinin sahip olduğu 2644 dönüm toprak, küçük işletme grubunu oluşturmaktadır. 1-10 dönüm büyüklüğünde olan bu toprakların mahallelerdeki toplam toprak içindeki oranı %26,9'dur. Toplam nüfus içindeki payı %17,7'i olan 189 kişi, büyüklükleri 11-50 dönüm arasında değişen toplam 4022,5 dönüm toprağın sahibidir. Orta büyüklükte tarım işletmesi olarak kabul edilen bu topraklar, toplam toprağın %40,9'unu meydana getirmektedir. Mahallelerdeki toplam nüfusun sadece %2,5'ini meydana getiren 27 kişi ise, toplam toprağın %32,3'ü demek olan 3176,5 dönüm toprağın sahibidir.

Köylerde ise toprağı olmayanların sayısı 77 ve köylerdeki toplam nüfus içindeki oranı %8'dir.⁹ Köyde yaşayanların %24'ünü meydana getiren 232 kişi de 1-10 dönüm arasında büyüklükleri değişen küçük tarım işletmelerinin sahibidir. Bu kişilerin sahip olduğu toplam toprak miktarı 1461 dönüp olup, köylerdeki toplam toprağın %7,2'sine karşılık gelmektedir. Nüfusun %60,8'ini oluşturan 586 kişi, büyüklükleri 11-50 dönüm arasında değişen orta büyüklükte tarım işletmelerine sahiptir. Orta büyüklükteki tarım işletmelerinin toplam dönümü 13685 olup, toplam toprağın %67'sini oluşturmaktadır. Köylerde yaşayan 70 kişi bir başka ifadeyle nüfusun %7,2'si, büyük tarım işletmelerine sahiptir. Bu kişiler, toplam toprağın %25,8'ine karşılık gelen 5293 dönüm toprağı tasarrufları altında bulundurmaktadırlar.

⁷ Osmanlı tarımında tarım işletmeleri genel olarak üç temel gruba ayrılmıştır. Yüzölçümleri 10 dönümden az olan işletmeler "imalât-ı sağire" (küçük işletme); yüzölçümleri 10-50 dönüm arasında olanlar "imalât-ı mütevassıta" (orta boy işletme); yüzölçümleri 50 dönümden fazla olanlar ise "imalât-ı cesîme" (büyük işletme) olarak kabul edilmiştir. Güran, "Osmanlı Tarımı", s. 81. Ancak, biz burada toprakların mülkiyet dağılımını daha anlamlı kılmak için toprağı sekiz dilime ayırdık ve değerlendirmemizi buna binaen yaptık.

⁸ Bkz. tablo36 ve 37.

⁹ Bkz. tablo 38 ve 39.

Tablo 36: Mahallelerde Topprağın Milkiyete Göre Dağılımı (Dönüm)

Mahalleler	Topraksız		1-10 Dönüm		11-20 Dönüm		21-30 Dönüm		31-40 Dönüm		41-50 Dönüm		51-60 Dönüm		61-100 Dönüm		101 +		TOPLAM		
	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı			
Akaoglu	5	0	21	115	3	38,5	1	26	1	34									31	213,5	
Ali Ağaoğlu	1	0	11	31,5	3	48	1	21												16	100,5
Baş Annuca	1	0	15	72	4	57	1	27												22	546
Bekir Efend.	5	0	19	81	2	25	1	21	2	72	2	94			2	145,5	1	390	35	869,5	
Buldanlı Emir	7	0	11	49,5	4	54,5														22	104
Cuma	10	0	62	234	6	89	1	28							2	145	1	145	82	641	
Çolakoğlu	4	0	3	12	2	30	2	60												11	102
Divan	10	0	35	164	13	192	5	121	4	146	1	43	3	166	2	157			73	989	
Ehimbekir Ağa	14	0	36	138,5	6	87	2	43	3	103	1	49	2	105			1	118	65	643,5	
Helvacı	3	0	7	26	1	15,5			3	107	1	47							15	195,5	
Hosab	0	0	12	53	1	11							1	55					14	119	
İpeki	2	0	18	86,5	3	48	2	45	1	32	1	46							27	257,5	
Kantaracı	0	0	8	39			2	42											10	81	
Karaböce	0	0	10	33	1	15													11	48	
Karacaoğlu	8	0	40	160	4	50	2	52	3	106	1	41			1	62	1	116	60	587	
Kaymak	4	0	26	102	1	13	1	30	2	70									34	215	
Kedi Alioğlu	5	0	35	159	1	20	1	24											42	203	
Kozluoğlu	11	0	13	78	6	81,5	1	21					1	52					32	232,5	
Küle Osman	7	0	8	39	1	11													16	50	
Kuzumoğlu	3	0	18	80	3	49	1	21											25	150	
Küçük İmam	3	0	20	110	7	106	1	22									1	468	32	706	
Mahmud Çav.	5	0	10	42	4	54,5	2	47	4	142,5					2	158			27	444	
Mecikoğlu			2	2															2	2	
Molla Mustafa	2	0	16	81,5	2	28	2	55	2	72	1	43							25	279,5	
Mücellidoğlu	2	0	9	41	3	41,5					1	50			1	64			16	196,5	
Müftü Efendi	2	0	7	28,5	6	81													15	109,5	
Nakıb Ağa	11	0	26	105,5	6	95	1	27	1	39		43					1	140	46	406,5	
Orta	10	0	27	64	4	52,5	1	28,5			1								43	188	
Pazar	7	0	23	58	1	11													31	69	
Recebli	5	0	22	61	3	49	4	93											34	203	
Suhte	2	0	5	30					1	34									8	64	
Rumiyan	68	0	61	267	11	155	3	68	2	77							1	199	147	826	
TOPLAM	217	0	636	2644	112	1609	38	922,5	29	1035	10	456	8	438	10	731,5	9	2007	1069	9842	

Tablo 37: Mahallelerde Toprağın Mülkiyete Göre Dağılımı (Yüzde)

Mahalleler	Topraksız		1-10 Dönüm		11-20 Dönüm		21-30 Dönüm		31-40 Dönüm		41-50 Dönüm		51-60 Dönüm		61-100 Dönüm		101 +		TOPLAM
	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	
Akaoglu	16,1	0	67,8	53,9	9,7	18	3,2	12,2	3,2	15,9									100
Ali Ağaoglu	6,2	0	68,8	31,3	18,8	47,8	6,2	20,9											100
Baş Amuca	4,54	0	68,2	13,2	18,2	10,4	4,54	5											100
Bekir Efend.	14,3	0	54,3	9,3	5,7	2,9	2,9	2,4	5,7	8,3	5,7	10,8							100
Buldanlı Emir	31,8	0	50	47,6	18,2	52,4													100
Cuma	12,2	0	75,6	36,5	7,3	13,9	1,2	4,4											100
Çolakoglu	36,4	0	27,2	11,8	18,2	29,4	18,2	58,8											100
Diyan	13,7	0	47,9	16,6	17,8	19,4	6,9	12,2	5,5	14,8	1,4	4,3	4,1	16,8	2,7	15,9			100
Ebubekir Ağa	21,6	0	55,4	21,5	9,2	13,5	3,1	6,7	4,6	16	1,5	7,6	3,1	16,3					100
Helvacı	20	0	46,7	13,3	6,65	7,9			20	54,7	6,65	24,1							100
Hosab	0	0	85,7	44,5	7,15	9,3							7,15	46,2					100
İpekli	7,4	0	66,7	33,6	11,1	18,6	7,4	17,5	3,7	12,4	3,7	17,9							100
Kantaracı	0	0	80	48,1			20	51,9											100
Karabüce	0	0	91	68,8	9	31,2													100
Karacaoglu	13,3	0	66,7	27,3	6,7	8,5	3,3	8,9	5	18,1	1,67	7			1,67	10,6	1,67	19,8	100
Kaymak	11,8	0	76,5	47,4	2,9	6	2,9	14	5,9	32,6									100
Kedi Alioğlu	11,9	0	83,3	78,3	2,4	9,9	2,4	11,8											100
Kozluoglu	34,4	0	40,6	33,5	18,8	35,1	3,1	9					3,1	22,4					100
Köle Osman	43,8	0	50	78	6,2	22													100
Kuzumoglu	12	0	72	53,3	12	32,7	4	14											100
Küçük İmam	9,4	0	62,5	15,6	21,9	15	3,1	3,1									3,1	66,3	100
Mahmut Çav.	18,5	0	37,1	9,4	14,8	12,3	7,4	10,6	14,8	32,1					7,4	35,6			100
Mecikoglu			100	100															100
Molla Mustafa	8	0	64	29,1	8	10	8	19,7	8	25,8	4	15,4							100
Mücelidoglu	12,5	0	56,3	20,9	18,8	21,1					6,2	25,4			6,2	32,6			100
Müftü Efendi	13,3	0	46,7	26	40	74													100
Nakib Ağa	23,9	0	56,5	26	13	23,4	2,2	6,6	2,2	9,6							2,2	34,4	100
Orta	23,3	0	62,8	34	9,3	27,9	2,3	15,2			2,3	22,9							100
Pazar	22,6	0	74,2	84,1	3,2	15,9													100
Recebli	14,7	0	64,7	30,1	8,8	24,1	11,8	45,8											100
Suhte	25	0	62,5	46,9					12,5	53,1									100
Rumıyan	46,3	0	41,5	32,3	7,5	18,8	2	8,2	1,3	9,3			0,7	7,3					100
TOPLAM	20,3	0	59,5	26,9	10,5	16,3	3,6	9,4	2,7	10,5	0,9	4,6	0,8	4,5	0,9	7,4	0,8	20,4	100

Tablo 38: Köylerde Toprağın Mülkiyet Göre Dağılımı
Toprak Grupları (Dönüm)

Köyler	Topraksız		1-10 Dönüm		11-20 Dönüm		21-30 Dönüm		31-40 Dönüm		41-50 Dönüm		51-60 Dönüm		61-100 Dönüm		101 + Dönüm		TOPLAM	
	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı
Beğel	2	0	12	67	14	222,5	20	526	10	351,5	4	183,5	2	117	1	62	1	158	66	1688
Boraz	1	0	5	29	7	109	3	72,5	6	209,5	7	303,5	1	53,5	5	337,5	1	125	36	1240
Boyalı	6	0	13	78,5	39	551,5	27	652,5	19	653,5	1	41,5			1	95			106	2073
Dudluca	3	0			10	140,5	5	119	4	130,5	7	313	5	279,5					34	982,5
Efendili	5	0	12	88	12	185	6	158	8	273,5	5	218	2	104,5	5	394,5	2	277,5	57	1699
Kabakoz	2	0	5	25	6	104	14	356	3	94									30	579
Kara Yakub	5	0	1	10	7	102	5	125	1	40	7	310	3	168,5	5	348,5			34	1104
Kıranı	5	0	37	233,5	23	359	21	553,5	10	355	1	46	5	280			1	109	103	1936
Kuşluk	1	0	20	125,5	17	264	10	243	1	37									49	669,5
Kütük	5	0	6	38,5	4	49,5	2	50,5	4	124	1	42	1	50,5	3	210,5			26	565,5
Malkoca	2	0	4	20	6	100	3	90	2	80	1	50					1	101	19	441
Oğulduruk	11	0	25	183,5	42	606,5	8	183					1	52	1	65			88	1090
Sarı Atiler	3	0	2	18	1	10,5	4	100,5	6	213									16	342
Tepe	3	0	18	104	23	319	16	393	6	197,5	6	277,5	4	218,5	2	146,5	2	204	80	1860
Yaka	12	0	51	314	42	622,5	14	360,5	13	443,5			1	55	3	244	2	384	138	2424
Yayakırdığı	11	0	21	126	19	269,5	15	377,5	3	98,5	5	223	2	101	6	450	1	100,5	83	1746
Toplam	77	0	232	1461	272	4015	173	4361	96	3301	45	2008	27	1480	32	2354	11	1459	965	20438

Tablo 39: Köylerde Toprakın Mülkiyet Göre Dağılımı (Yüzde)
Toprak Grupları (Dönüm)

Köyler	Topraksız	1-10 Dönüm		11-20 Dönüm		21-30 Dönüm		31-40 Dönüm		41-50 Dönüm		51-60 Dönüm		61-100 Dönüm		101 + Dönüm		Toplam		
		Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı
Beğel	3	0	18,2	4	21,2	13,2	30,3	31,2	15,2	20,8	6,1	10,9	3	6,9	1,5	3,7	1,5	9,3	100	100
Boraz	2,8	0	13,9	2,3	19,4	8,8	8,3	5,9	16,7	16,9	19,4	24,5	2,8	4,3	13,9	27,2	2,8	10,1	100	100
Boyalı	5,7	0	12,3	3,8	36,8	26,6	25,5	31,5	17,9	31,5	0,9	2			0,9	4,6			100	100
Dudluca	8,8	0			29,4	14,3	14,7	12,1	11,8	13,3	20,6	31,9	14,7	28,4					100	100
Efendili	8,8	0	21,1	5,2	21,1	10,9	10,5	9,3	14	16,1	8,8	12,8	3,5	6,2	8,8	23,2	3,5	16,3	100	100
Kabakoz	6,7	0	16,7	4,3	20	18	46,6	61,5	10	16,2									100	100
Kara Yakub	14,7	0	2,95	0,9	20,6	9,2	14,7	11,3	2,95	3,6	20,6	28,1	8,8	15,3	14,7	31,6			100	100
Kıranı	4,9	0	35,9	12,1	22,3	18,5	20,4	28,6	9,7	18,3	0,97	2,4	4,9	14,5			0,97	5,6	100	100
Kuşluk	2,05	0	40,8	18,8	34,7	39,4	20,4	36,3	2,05	5,5									100	100
Küçük	19,2	0	23,1	6,8	15,4	8,8	7,7	8,9	15,4	21,9	3,8	7,4	3,8	8,9	11,5	37,2			100	100
Malkoca	10,5	0	21,1	4,5	31,6	22,7	15,8	20,4	10,5	18,1	5,3	11,3					5,3	22,9	100	100
Oğulduruk	12,5	0	28,4	16,8	47,7	55,6	9,1	16,8					1,1	4,8	1,1	6			100	100
Sarı Afiller	18,8	0	12,5	5,3	6,3	3,1	25	29,4	37,5	62,3									100	100
Tepe	3,8	0	22,5	5,6	28,8	17,2	20	21,1	7,5	10,6	7,5	14,9	5	11,8	2,5	7,9	2,5	11	100	100
Yaka	8,7	0	37	13	30,4	25,7	10,1	14,9	9,4	18,3			0,7	2,3	2,2	10,1	1,5	15,8	100	100
Yayakırıldığı	13,3	0	25,3	7,2	22,9	15,4	18,1	21,6	3,6	5,6	6	12,8	2,4	5,8	7,2	25,8	1,2	5,8	100	100
Toplam	8	0	24	7,2	28,2	19,7	17,9	21,3	10	16,2	4,7	9,8	2,8	7,2	3,3	11,5	1,1	7,1	100	100

Genel bir değerlendirme yaparsak, köylerde toprakların kişiler arasında dağılımının mahallelere göre çok daha adil olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Köylerde yaşayanların tamamına yakını az veya çok toprak sahibidir. Köylerde toprağın büyük bir bölümü (takriben 7/10'u) orta büyüklükte tarım işletmesi olup, mülkiyeti nüfusun çoğunluğunu (6/10'u) teşkil eden 586 kişi arasında dağılmaktadır. Mahallelerde ise, nüfusun çoğunluğunu (6/10'u) oluşturan 636 kişi, kişi başı ortalama 4,2 dönüm kadar az miktarda toprağın sahibidir. Ayrıca, mahallelerde toprağın önemli bir kısmının (%32,3'ü) mülkiyeti de nüfusun %2,5'ini meydana getiren 27 kişiye aittir. Ayrıca, toprağı olmayanların toplam nüfus içindeki oranı, köylerde %8 iken, bu oran mahallelerde %20,3'e yükselmektedir.

2. Toprağın Mahalle ve Köylere Göre Dağılımı

a. Mahallelere Göre Toprağın Dağılımı

Kaza merkezinde yer alan 32 mahallede yaşayan ailelerin sahip olduğu toprağın toplam miktarı 9842 dönümdür.¹⁰ Bu miktarı, defterlerde kayıtlı hane ve âile reisinin toplamı olan 1069 kişiye oranladığımızda kişi başına ortalama 9,2 dönüm toprak düşmektedir. Fakat, Temettuat defterlerinde kayıtları bulunan herkesin toprağı yoktur. Gördes'in mahallelerinde yaşayan toplam nüfusun %20,3'ünü meydana getiren 217 kişinin toprağı mevcut değildir. Mahalleler arasında toprağı olmayan nüfusun en fazla bulunduğu mahalle Rum mahallesidir. Rum mahallesinde sâkin 147 kişiden 68'inin (%46,3) toprağı yoktur. Meslekler bölümünde değindiğimiz üzere Rum nüfusu içinde tarımla uğraşan küçük üreticilerin sayısının az olmasının önemli bir sebebi, Rumiyan mahallesinde yaşayan halkın yarıya yakının topraksız olması ve genel olarak bu mahallede kişi başına düşen ortalama toprak miktarının mahalleler ortalamasının altında kalması olmalıdır. Rum mahallesinde yaşayanların %46,3'ü toprağa sahip değilken, bu oran toplam 922 kişinin yaşadığı 31 müslüman mahallesinde ortalama %16'ya düşmektedir. Müslüman mahalleleri arasında toprağa sahip olmayanların mahalle nüfusu içinde en fazla orana ulaştığı mahalle, %43,8 ile Köle Osman mahallesidir. Köle Osman mahallesinde sâkin 16 kişiden 7'sinin toprağı mevcut değildir. Gördes kasabasının 6 mahallesinde toprağı olmayanların sayıları diğer mahallelere nisbeten

¹⁰ Mahallelere göre toprağın dağılımı ve toprak grupları için bkz. tablo 36 ve 37.

oldukça fazladır. Bu mahallelerden Ebubekir Ağa mahallesinde mahalle nüfusunun %21,6'sını oluşturan 14 kişi, Kozluoğlu mahallesinde mahalle nüfusunun %34,4'ünü oluşturan 11 kişi, Nakîb Ağa mahallesinde mahalle nüfusunun %23,9'unu oluşturan 11 kişi, Orta mahallesinde mahalle nüfusunun %23,3'ünü oluşturan 10 kişi, Divan mahallesinde mahalle nüfusunun %13,7'sini oluşturan 10 kişi ve Cuma mahallesinde mahalle nüfusunun %12,2'sini oluşturan 10 kişi belirli bir miktar toprağa sahip değildir.

Kaza merkezinde oturanların sahip olduğu toplam 9842 dönüm tarlanın mahallelere göre dağılım miktarı ve oranları şöyledir: Akaoğlu mahallesi 213,5 dönüm (%2,17), Ali Ağaoğlu mahallesi 100,5 dönüm (%1,02), Baş Amuca mahallesi 546 dönüm (%5,48), Bekir Efendizâde mahallesi 869,5 dönüm (%8,83), Buldanlı Emir mahallesi 104 dönüm (%1,06), Cuma mahallesi 641 dönüm (%6,51), Çolakoğlu mahallesi 102 dönüm (%1,04), Divan mahallesi 989 dönüm (%10,05), Ebubekir Ağa mahallesi 643,5 dönüm (%6,54), Helvacı mahallesi 195,5 dönüm (%1,99), Hoşab mahallesi 119 dönüm (%1,21), İpekli mahallesi 257,5 dönüm (2,62), Kantarcı mahallesi 81 dönüm (0,82), Karaböce mahallesi 48 dönüm (%0,49), Karacaoğlu mahallesi 587 dönüm (%5,96), Kaymak mahallesi 215 dönüm (%2,18), Kedi Alioğlu mahallesi 203 dönüm (%2,06), Kozluoğlu mahallesi 232,5 dönüm (%2,36), Köle Osman mahallesi 50 dönüm (%0,51), Kuzumoğlu mahallesi 150 dönüm (%1,52), Küçük İmam mahallesi 706 dönüm (%7,17), Mahmut Çavuş mahallesi 444 dönüm (%4,51), Mecikoğlu mahallesi 2 dönüm (%0,02), Mola Mustafa mahallesi 279,5 dönüm (%2,84), Mücellidoğlu mahallesi 196,5 dönüm (%2), Müfti Efendi mahallesi 109,5 dönüm (%1,11), Nakîb Ağa mahallesi 406,5 dönüm (%4,13), Orta mahallesi 188 dönüm (%1,91), Pazar mahallesi 69 dönüm (%0,7), Recebli mahallesi 203 dönüm (%2,06), Suhte mahallesi 64 dönüm (%0,7), Rum mahallesi 826 dönüm (%8,39).

Görüldüğü üzere mahalleler arasında en fazla toprak miktarına sahip mahalle Divan mahallesidir. Bu mahalleden sonra sırasıyla Bekir Efendizâde, Rum, Küçük İmam, Ebubekir Ağa ve Cuma mahalleleri gelmektedir. Ancak, Küçük İmam mahallesi hariç bu mahallelerin ortak özelliği, aynı zamanda en fazla nüfusa sahip mahalleler olmalarıdır. Bundan dolayı, fazla toprağa sahip bu mahallelerde kişi başına düşen ortalama toprak miktarı azalmaktadır. Kişi başına düşen ortalama toprak miktarının en yüksek olduğu iki mahalle Baş Amuca ve Bekir Efendizâde mahalleleridir. Her iki

mahallede de kişi başına ortalama 25 dönüm toprak düşmektedir. Bu iki mahalleden sonra, kişi başına ortalama 22 dönüm toprağın düştüğü Kk İmam mahallesi gelir. Kişi başına düşen ortalama toprak miktarının fazla olduğu diğer iki mahalle, Mahmut Çavuş (16,5 dönüm) ve Divan (13,5 dönüm) mahalleleridir. Bu mahallelerde sâkin olanların büyük bir kısmının, mahalle ortalamasına yakın miktarda toprağı tasarrufu altında bulundurduğu düşünülmemelidir. Aşağıda açıklayacağımız üzere, bazı mahallelerde, sahip olunan toprağın büyük bir bölümü birkaç âilenin mülkiyetinde bulunmaktadı.

Mahallelerde toprağın âileler arasında dağılımının adil olmadığından bahsetmiştik; şöyle ki Gördes'in çeşitli mahallelerinde mukîm 9 âile, büyüklükleri 100-468 dönüm arasında değişen geniş arazilere sahiptir. Kaza merkezinde yaşayan âilelerin sahip olduğu toplam 9842 dönüm toprağın %20,4' bu 9 âileye aittir. Kk İmam mahallesinde mukîm Kantarcızâde Hacı Ali Ağa ve biraderi Hacı Hafız Mustafa, mahallede yaşayanların tasarrufu altında bulunan toplam 706 dönüm toprağın %66,3'ne (468 dönüm) sahiptirler. İki biraderin kayıtları defterde ortak yazılmıştır. Bu kişilerin mesleği çiftçilik olup (erbâb-ı ziraat), Hacı Ali Ağa aynı zamanda mahallenin muhtarlık görevini üstlenmiştir. "Eşhâb-ı iftlikat" olarak belirtilen ve Baş Amuca mahallesinde sâkin çiftlik sahibi şehitzâde Hüseyin Ağa, mahalle sâkinlerinin sahip olduğu toplam 546 dönüm toprağın %71,4'n (390 dönüm) tasarrufu altında bulundurmaktadır. Bekir Efendizâde mahallesinde toplam toprağın %49,6'sının (431 dönüm) mülkiyeti 2 âileye aittir. Erbâb-ı ziraattan olan ve muhtarlık görevini de İfâ eden Bekir Efendizâde Hacı Hüseyin Ağa, tasarrufu altında 255 dönüm toprak bulundurmaktadır. Aynı mahallede oturan Kantarcızâde Hacı Mehmed Ağa da 176 dönüm toprak sahibidir. Rum mahallesinde sâkin tüccar Hacı Karaca zımmî de Rumların mülkiyetinde bulunan toplam 826 dönüm toprağın %24'ne (199 dönüm) sahiptir. Nakîb Ağa mahallesinde oturan müfti Fekahetl Hacı Abdullah Efendi, mahallede yaşayanların mülkiyetinde bulunan toplam toprağın %34,4'n (140 dönüm) tasarruf etmektedir. Cuma mahallesinde sâkin erbâb-ı ticaretten Pehlivanzâde Hacı Mustafa Ağa'ya ait olan toprak miktarı, mahallede yaşayan âilelerin mülkiyetinde bulunan toplam toprağın %22,6'sını (145 dönüm) meydana getirmektedir. Ebubekir Ağa mahallesinde sâkin mısırcı esnafından Alioğlu Mehmed Ağa, mahalle sâkinlerinin sahip olduğu toplam toprağın %18,3'n (118 dönüm) mülkiyeti altında

bulundurmaktadır. Sahip olduğu toprak miktarı 100 dönümü geçen son âile, Karacaoğlu mahallesindedir. Bu mahallede oturan tüccar Pehlivanoglu Hacı Ahmed Ağa, mahallede yaşayan âilelerin sahip olduğu toplam toprağın %19,8'ini tasarruf etmektedir.

Dikkatimizi celb eden nokta, defterde kayıtlı bir çok âile reisi sadece adlarıyla (Bahçıvanoğlu Halil gibi) belirtilirken; âilenin sahip olduğu toprak miktarı büyüdükçe âile reisinin adının başına veya sonuna lakaplar eklenmesidir (Kantarcızâde Hacı Mehmed Ağa gibi). Toprak dağılımında önemli ölçüde eşitsizliğin söz konusu olduğu kaza merkezinde, toprak sahibi olmanın, sadece âilenin gelir seviyesini değil aynı zamanda sosyal statüsünü de belirleme noktasında önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

1-10 dönüm arasında toprağa sahip 636 âile, sahip oldukları 2644 dönüm toprakla, kasabadaki toplam toprağın %26,9'unu tasarruf etmektedirler. Bu 636 âileden her birinin payına ortalama 4,2 dönüm kadar küçük bir arazi düşmektedir. Kasaba nüfusunun 6/10'unu oluşturan 636 âile, 32 mahallede 2-62 arasında değişen sayılarda bulunmaktadır. Bu âilelerin en fazla bulunduğu mahalleler sırasıyla Cuma (62), Rum (61), Karacaoğlu (40), Ebubekir Ağa (36), Divan (35), Kedi Alioğlu (35) ve Orta (27) mahalleleridir.

11-20 dönüm arası toprağı mülkiyetlerinde bulduran 112 âile vardır. Kantarcı, Mecikoğlu ve Suhte mahalleleri dışındaki 29 mahallede yaşayan bu âileler, toplam 1609 dönüm toprağın sahibi olup, kasabadaki toplam toprağın %16,3'ünü tasarruf etmektedirler. Bu grupta yer alan bir âile, ortalama 14,4 dönüm toprağın sahibidir. Divan mahallesinde 13 âile, Rum mahallesinde 11 âile, Küçük İmam mahallesinde 7 âile, Cuma, Ebubekir Ağa, Kozluoğlu, Müfti Efendi ve Nakîb Ağa mahallelerinde 6'şar âile, bu grup içinde yer almaktadır. Diğer mahallelerdeki âilelerin sayısı 4'ü geçmemektedir.

21-30 dönüm arası toprağı olan 38 âilenin toplam 922,5 dönüm toprağı vardır. Her birinin ortalama 24,3 dönüm toprak sahibi olduğu bu 38 âile, kasabadaki toplam toprağın %9,4'ünü tasarruf etmektedir. Divan mahallesinde 5, Recebli mahallesinde 4, Rum mahallesinde 3, Çolakoğlu, Ebubekir Ağa, İpekli, Kantarcı, Karacaoğlu, Mahmud Çavuş ve Molla Mustafa mahallelerinde 2'şer âile, Akaoğlu, Ali Ağaoğlu, Baş Amuca,

Bekir Efendizâde, Cuma, Kaymak, Kedi Alioğlu, Kozluoğlu, Kuzumoğlu, Kùçuk İmam, Nakıb Ağa ve Orta mahallelerinde de 1'er âile, bu toprakların sahibidir.

31-40 dönüm arası toprağa sahip 29 âile, kasabadaki toplam toprağın %10,5'ine tekabül eden 1035 dönüm arazinin sahibidir. Bu grupta yer alan bir âile, ortalama 35,7 dönüm toprağı tasarruf etmektedir. Bu 29 âilenin mahallelere göre dağılımı şöyledir: Divan ve Mahmut Çavuş mahalleleri 4'er âile, Ebubekir Ağa, Helvacı ve Karacaoğlu mahalleleri 3'er âile, Bekir Efendizâde, Kaymak, Molla Mustafa ve Rum mahalleleri 2'şer âile, Akaoğlu, İpekli, Nakıb Ağa ve Suhte mahalleleri 1'er âile.

41-50 dönüm arası toprağı tasarruf eden 10 âilenin toplam 456 dönüm toprağı vardır. Bu âilelerden her biri, ortalama 45,6 dönüm büyüklüğünde araziye tasarrufu altında bulundurmaktadır. Bu âileler kasabadaki toplam toprağın %4,6'sına sahiptirler. Bekir Efendizâde mahallesinde 2, Divan, Ebubekir Ağa, Helvacı, İpekli, Karacaoğlu, Molla Mustafa, Mücellidoğlu ve Orta mahallelerinde 1'er âile, bu 10 âileyi oluşturmaktadır.

51-100 dönüm arasında büyüklükleri değişen geniş tarım arazilerine sahip âile sayısı 18'dir. Kaza merkezindeki âilelerin sahip olduğu toplam toprağın %11,9'u (1169,5 dönüm), bu 18 âilenin mülkiyetindedir. Bu grupta yer alan büyük tarım işletmesine sahip bir âileye ortalama 65 dönüm toprak düşmektedir. Divan mahallesinde 5 âile; Bekir Efendizâde, Cuma, Ebubekir Ağa ve Mahmut Çavuş mahallelerinde 2'şer âile; Hoşab, Karacaoğlu, Kozluoğlu, Mücellidoğlu ve Rum mahallelerinde de 1'er âile bu toprakları tasarruf etmektedir.

Bu istatistik verilerin ışığında, kaza merkezinde sahip olunan toprak miktarı arttıkça âile sayısının ters orantılı olarak azalmakta olduğu görülmektedir. Bu durum, mahallelerde toprağın âileler arasında dağılımının eşitsiz olduğuna dair düşüncemizi desteklemektedir.

b. Toprağın Köylere Göre Dağılımı

Gördes'in 16 köyünde yaşayan âilelerin mülkiyetinde olan toprağın toplam miktarı 20437,5 dönümdür.¹¹ Bu miktarı, Temettuat defterlerindeki kayıtlara göre 16 köyde yaşayan 965 âileye oranladığımızda âile başına ortalama 21,2 dönüm toprak düşmektedir. Gördes'in köylerinde yaşayan nüfusun %8'ini meydana getiren 77 kişinin (âilenin) ise toprağı yoktur. Köyler arasında toprağı olmayan nüfusun en yoğun bulunduğu köy Yaka köyüdür. Topraksız 12 âilenin bulunduğu Yaka köyünü, 11'er âile ile Oğulduruk ve Yayakırıldığı köyleri takip eder. Diğer 15 köyde toprak sahibi olmayan âilelerin sayıları 6'yı geçmemektedir. Toprak sahibi olmayan 1'er âilenin bulunduğu Kuşluk ve Boraz köyleri ise, topraksız âilelerin en az bulunduğu köylerdir.

Köylerde yaşayan nüfusun tasarrufu altında bulunan toplam 20437,5 dönüm toprağın köylere göre dağılım miktarı ve oranları şöyledir: Yaka köyü 2423,5 dönüm (%11,9), Boyalı köyü 2072,5 dönüm (%10,1), Kırani köyü 1936 dönüm (%9,5), Tepe köyü 1860 dönüm (%9,1), Yayakırıldığı köyü 1746 dönüm (%8,6), Efendili köyü 1699 dönüm (%8,3), Beğel köyü 1687,5 dönüm (%8,3), Boraz köyü 1239,5 dönüm (%6,1), Kara Yakub köyü 1104 dönüm (%5,4), Oğulduruk köyü 1090 dönüm (%5,3), Dudluca köyü 982,5 dönüm (%4,8), Kuşluk köyü 669,5 dönüm (%3,3), Kabakoz köyü 579 dönüm (%2,8), Küçük köyü 565,5 dönüm (%2,8), Malkoca köyü 441 dönüm (%2,2), Sarı Aliler köyü 342 dönüm (%1,7). Görüldüğü gibi köyler arasında en fazla toprağına sahip olan ilk 4 köy Yaka, Boyalı, Kırani ve Tepe köyleridir. Toprak miktarı en az olan ilk 4 köy ise, Sarı Aliler, Malkoca, Küçük ve Kabakoz köyleridir.

100 dönümden fazla toprağına sahip 11 âile, toplam 1459 dönüm araziye tasarrufu altında bulundurmaktadır. Köylerdeki toplam toprağın %7,1'i bu 11 âileye aittir. Bu grupta yer alan büyük tarım işletmesine sahip bir âile ortalama 132,6 dönüm toprağı kullanmaktadır. Yaka köyünde 2 âile, köydeki toplam toprağın %15,9'una tekabül eden 384 dönüm araziye tasarrufları altında bulundurmaktadır. Bu iki âileden 26 nolu hanenin reisi olan rençber Hatiboğlu Hacı Süleyman, 204 dönüm toprağına, 59 nolu hanenin reisi olan tüccar Hacı Abdullah Ağa da 180 dönüm toprağına sahiptir. Efendili köyünde sâkin 2 âile de toplam 277,5 dönüm toprağı tasarruf etmektedirler. Köydeki toplam toprağın

¹¹ Köylere göre toprağın dağılımı ve toprak grupları için bkz. tablo 38 ve 39.

%16,3'ünü mülkiyetlerinde bulunduran bu iki âileden 11 nolu hanenin reisi olan erbâb-ı ziraattan Hacı Hüseyinoğlu Hüseyin 161,5 dönüm toprağın, 4 nolu hanenin reisi olan erbâb-ı ziraattan Yağmaoğlu Mehmed ise 116 dönüm toprağın sahibidir. Tepe köyünde de 2 âilenin tasarrufu altında bulunan araziler, köydeki toplam toprağın %11'ini teşkil eder. 3 nolu hane reisi erbâb-ı ziraattan Tokatlıoğlu Hacı Hüseyin'in mülkiyeti altında bulunan toprak miktarı 101 dönümdür. 7 nolu hanenin reisi erbâb-ı ziraattan Emiroğlu Molla Halil de 103 dönüm toprağın sahibidir. Beğel, Boraz, Kırani, Malkoca ve Yayakırıldığı köylerinde de 1'er âile, 100 dönümü geçen büyüklükte arazilerin sahibidir.

61-100 dönüm arası toprağa sahip 32 âilenin toplam 2354 dönüm toprağı vardır. Bu âilelerden her biri, ortalama 73,6 dönüm büyüklüğünde araziye tasarrufu altında bulundurmaktadır. Bu âileler, köylerdeki toplam toprağın %11,5'ine sahiptirler. Yayakırıldığı köyünde 6 âile, Boraz, Efendili ve Kara Yakub köylerinde 5'er âile, Küçük ve Yaka köylerinde 3'er âile, Tepe köyünde 2 âile, Beğel, Boyalı ve Oğulduruk köylerinde 1'er âile, büyüklükleri 61-100 dönüm arasında değişen toprağa sahiptirler. Diğer 6 köyde yaşayan âilelerin bu grupta toprağı yoktur.

51-60 dönüm arası toprağı olan âilelerin sayısı 27'dir. Köylerdeki toplam toprağın %7,2'sinin (1480 dönüm) mülkiyeti bu 27 âileye aittir. Bu toprak grubunda yer alan büyük tarım işletmesine sahip bir âilenin payına ortalama 54,8 dönüm toprak düşmektedir. Dudluca ve Kırani köylerinde 5'er âile, Tepe köyünde 4 âile, Kara Yakub köyünde 3 âile, Beğel, Efendili ve Yayakırıldığı köylerinde 2'şer âile, Boraz, Küçük, Oğulduruk ve Yaka köylerinde de 1'er âile, bu toprakları tasarruf etmektedirler. Diğer köylerin bu grupta toprağı yoktur.

41-50 dönüm arası toprağı mülkiyetinde bulunduran âilelerin sayısı 45 olup, köylerdeki toplam toprağın %9,8'i (2008 dönüm) bu âilelere aittir. Bu toprak grubunda yer alan tarım işletmesine sahip bir âile ortalama 44,6 dönüm toprağı tasarrufu altında bulundurur. 41-50 dönüm arası toprağa sahip âilelerin en fazla bulunduğu köyler 7'şer âile ile Boraz, Dudluca ve Kara Yakub köyleridir. Kabakoz, Kuşluk, Oğulduruk, Sarı Aliler ve Yaka köylerinde yaşayan âilelerin bu grupta toprağı yoktur.

31-40 dönüm arası toprağa sahip olan 96 âilenin toplam 3301 dönüm toprağı vardır. Köylerdeki toplam toprağın %16,2'sini ellerinde bulunduran 96 âilenin her biri ortalama 34,4 dönüm toprağa sahiptir. Bu grupta yer alan orta ölçekli tarım işletmesine sahip âilelerin en yoğun bulunduğu köyler 19 âilenin bulunduğu Boyalı, 13 âilenin bulunduğu Yaka, 10'ar âilenin bulunduğu Beğel ve Kırani köyleridir. Oğulduruk köyünde oturan âilelerin bu grupta toprağı yoktur.

21-30 dönüm arası toprağı olan 173 âile, köylerdeki toplam toprağın %21,3'ünü meydana getiren 4361 dönüm toprağı tasarrufları altında bulundururlar. Bu gruptaki bir âile, ortalama 25,2 dönüm toprağın mülkiyetine sahiptir. 21-30 dönüm arası toprağa sahip âilelerin yoğun olarak bulunduğu üç köy Boyalı (27 âile), Kırani (21 âile) ve Beğel (20 âile) köyleridir. 21-30 dönüm arası toprağı olmayan âilenin bulunduğu herhangi bir köy yoktur.

11-20 dönüm arası toprağı olan 272 âile, köylerdeki toplam toprağın %19,7'sine tekabül eden 4015 dönüm toprağı mülkiyetlerinde bulundururlar. Köylerdeki en kalabalık grubu oluşturan 272 âilenin her biri ortalama 14,8 dönüm arazinin tasarruf hakkına sahiptir. Dudluca köyü hariç diğer bütün köylerin bu grupta toprakları mevcuttur. Bu gruptaki toprak miktarına sahip olan âileler, yoğun olarak Oğulduruk ve Yaka köylerinde bulunmaktadır. 42'şer âilenin yaşadığı bu iki köyden sonra 39 âile ile Boyalı, 23'er âile ile Kırani ve Tepe köyleri gelir.

1-10 dönüm arası toprağa sahip âilelerin sayısı ise 232 olup, bu âileler toplam 1461 dönüm toprağın sahibidir. Köylerdeki toplam toprağın ancak %7,2'sini tasarruf edebilen 232 âilenin her birine ortalama 6,3 dönüm toprak düşmektedir. Yaka köyü, 51 âile ile bu gruptaki küçük tarım işletmesine sahip âilelerin en fazla bulunduğu köydür. Dudluca köyünde ise bu grupta toprağı olan âile mevcut değildir.

Bütün bunların ışığında, köylerde toprağın âileler arasında dağılımının daha adil olduğu görülmektedir. Topraksız âilelerin toplam nüfus içinde oranı düşük seviyelerde kalmakta; sahip olunan toprak miktarı arttıkça âile sayısı her zaman azalmamaktadır. Köylerde en fazla toprağa sahip zümre içinde yer alan bir âilenin sahip olduğu ortalama toprak miktarı (75,6 dönüm), en az toprağa sahip zümre içinde yer alan bir âilenin sahip

olduğu ortalama toprak miktarının (6,3 dönüm) 12 katı iken bu fark mahallelerde daha da artmakta, 28 kata çıkmaktadır.

3. Meslek Sahiplerine Göre Toprağın Dağılımı

Gördes kazasında toprağın mahalle ve köylere göre dağılımını âile temelinde verdikten sonra, kazadaki nüfusun iştiğal ettiği meslekleri itibariyle toprağın mülkiyet dağılımını tetkik edebiliriz.

a. Mahalleler

Gördes'in 32 mahallesinde geçimini ziraatle uğraşarak sağlayan küçük üreticilerin bir başka ifade ile çiftçilerin tamamına yakını (%97,5'i) belirli bir miktar toprağa sahiptir.¹² 363 çiftçiden sadece 9'u toprak sahibi değildir. 354 çiftçinin tasarrufunda bulunan toprak miktarı 4087 dönümdür ve bu miktar, toplam toprağın %41,5'ine tekabül etmektedir. Çiftçilerin büyük bir kısmı diğer bir ifadeyle %67,2'si 1 ile 10 dönüm arasında değişen toprağı mülkiyetlerinde bulundurmaktadırlar. Bu 244 çiftçi, toplam 1284 dönüm toprağı tasarruf etmektedir. 11-20 dönüm toprağı olan 56 çiftçinin sahip olduğu toprak miktarı 805 dönümdür. 21-30 dönüm arası toprağı olan çiftçilerin sayısı 26 olup, sahip oldukları toplam toprak miktarı 628,5 dönümdür. Çiftçiler arasında 31-40 dönüm arası toprağa sahip olan 17 kişinin toplam 605,5 dönüm toprağı vardır. Ziraatle uğraşan 4 kişi ise, büyüklükleri 41-50 dönüm arasında olan toplam 187 dönüm toprağa sahiptir. 2 çiftçi de 51-60 dönüm arası toplam 111 dönüm toprağı tasarruf etmektedir. 61-100 dönüm arası toprağı olan 4 çiftçi, 289,5 dönüm toprağa bir başka ifade ile çiftçilerin sahip olduğu toplam toprağın %7,1'ine sahiptir. 100 dönümden fazla toprağa sahip yalnızca bir çiftçi bulunmaktadır. Bu kişinin mülkiyetinde 176 dönüm büyüklüğünde geniş bir arazi vardır. Genel olarak çiftçilerin %67,2'si 1-10 dönüm arasında değişen küçük tarım işletmelerine; %28,4'ü 11-50 dönüm arasında değişen orta ölçekli tarım işletmelerine; %1,9'u 50 dönümden fazla olan büyük tarım işletmelerine sahiptir. Çiftçi sayısının %2,5'ini oluşturan 9 kişinin ise toprağı yoktur.

---

¹² Bkz. tablo 40.

Çiftçilerden sonra dönüm itibariyle en fazla toprağı olan zümre esnaf ve tüccarlardır. 388 esnaf ve tüccarın toplam 3082 dönüm toprağı bulunmaktadır. Bu miktar, kaza merkezinde yaşayan halkın sahip olduğı toplam toprağın %31,3'ünü teşkil eder. Bu zümrenin %22,4'ünü oluşturan 87 kişi ise toprak sahibi değildir. Esnaf ve tüccarlar arasında da en kalabalık grubu 1-10 dönüm arası toprağına sahip olan 239 kişi meydana getirmektedir. Küçük tarım işletmesine sahip olan bu kişiler toplam 845 dönüm toprağı tasarruf etmektedirler. Esnaf ve tüccarlardan 27'sinin 11-20 dönüm arasında toprağı vardır. Bu kişilerin sahip olduğı toplam toprak miktarı 387,5 dönümdür. 21-30 dönüm toprağına sahip olan tüccar ve esnafların sayısı 10 olup, bu kişiler toplam 242 dönüm toprağı tasarruf etmektedir. 31-40 dönüm arası toprağına sahip olan 8 kişinin ise toplam 286 dönüm toprağı vardır. Bu zümre içinde yer alan 4 kişi, büyüklükleri 41-50 dönüm arasında değışen toplam 176 dönüm toprak sahibidir. Esnaf ve tüccarlar içinde 51-60 dönüm arası toprağına sahip olan 5 kişi bulunmaktadır. Bu 5 kişi, toplam 275 dönüm toprağı tasarruf etmektedir. 61-100 dönüm arası toprağı olan 4 kişinin sahip olduğı toprak miktarı 292 dönümdür. 100 dönümden fazla toprak sahibi olan esnaf ve tüccarların sayısı da 4'tür. 4 kişi, bu meslek grubu mensuplarının sahip olduğı toplam toprağın %18,8'lik kısmını oluşturan 578 dönüm toprağı tasarrufları altında bulundurmaktadır. Esnaf ve tüccar kesimi arasında en fazla toprağı olan üç meslek grubu vardır. Bu meslek grupları tüccarlık, bezzazlık ve mısırcılıktır. 27 tüccarın toplam 1257 dönüm toprağı vardır. Kaza merkezindeki esnaf ve tüccar nüfusunun %7'sini oluşturan 27 tüccar, tüccar ve esnafların sahip olduğı toplam toprağın %40,8'ini; kaza merkezinde yaşayan nüfusun sahip olduğı toplam toprağın ise %12,8'ini tasarrufları altında bulundurmaktadır. Tüccardan sonra en fazla toprağına sahip esnaf grubu, dokuma meslek koluna dahil olan bezzazlardır. 36 bezzaz toplam 405 dönüm toprağı tasarruf etmektedir. Yiyecek üreten ve satan meslek grubu içinde yer alan 15 mısırcı da 275 dönüm toprağın sahibidir. Genel olarak esnaf ve tüccarların %61,6'sı 1-10 dönüm arasında değışen küçük tarım işletmelerine; %12,6'sı 11-50 dönüm arasında değışen orta ölçekli tarım işletmelerine; %3,4'ü de 50 dönümden fazla olan büyük tarım işletmelerine sahiptir. Tüccar ve esnafların %22,4'ü ise belirli bir miktar toprağına sahip değildir.

Gördes'in mahallelerinde yaşayan 170 işçiden 60'ının (%35,3) toprağı bulunmamaktadır. 110 işçinin sahip olduğı toplam 527 dönüm toprak, kaza

merkezindeki toplam toprağın %5,4'ünü meydana getirmektedir. İşçilerin 239'u yani %57,1'i 1-10 dönüm arasında değişen toplam 310 dönüm toprağı tasarruf etmektedir. 310 dönüm toprak, işçilere ait toplam toprağın %58,8'ini oluşturmaktadır. 11-20 dönüm arası toprağına sahip olan işçilerin sayısı 12 olup, sahip oldukları toplam toprak miktarı 165 dönümdür. Orta ölçekli tarım işletmesine sahip bu işçiler, işçilerin tasarrufunda bulunan toplam toprağın %31,3'ünü mülkiyetlerinde bulundurlar. Kaza merkezinde büyük tarım işletmesine sahip tek işçi, 52 dönüm toprak sahibidir. İşçiler hakkında ulaştığımız bu bilgilerden hareketle, işçilerin gelirlerinin büyük bir bölümünü kendi mesleklerinden temin ettiklerini; ancak sahip oldukları az miktardaki topraklarından da ek gelir elde ettiklerini söyleyebiliriz.

Kaza merkezi olan Gördes kasabasında yaşayan 76 görevliden 22'sinin yani %28,9'unun toprağı yoktur. Görevlilere ait toplam 1518 dönüm toprak miktarı, kaza merkezindeki nüfusun sahip olduğu toplam toprağın %15,4'ünü meydana getirmektedir. Görevli sayısının %40,8'ini oluşturan en kalabalık grubu 1-10 dönüm arası toprağına sahiptir. Küçük tarım işletmelerine sahip 34 görevli, toplam 132,5 dönüm toprağı tasarruf etmektedir. 11-20 dönüm arası toprağına sahip 11 görevlinin toplam 164,5 dönüm toprağı mevcuttur. Görevliler arasında 2 kişinin 21-30 dönüm arası toplam 52 dönüm toprağı vardır. 4 görevli ise, 31-40 dönüm arası toprağına sahip olup, toplam 143 dönüm toprağı tasarruf etmektedir. 41-50 dönüm arası toprağı olan 2 görevlinin de toplam 93 dönüm toprağı bulunmaktadır. Görevliler arasında 61-100 dönüm arası toprağına sahip bir kişi ise 73 dönüm toprağı tasarruf etmektedir. 100 dönümden fazla toprağı olan 3 görevliye ait olan toplam 863 dönümlük geniş arazi, görevlilerin sahip olduğu toplam toprak miktarının %56,7'sini teşkil etmektedir.

Mesleğı olmayanlar grubunda yer alan 72 kişi toplam 629,5 dönüm toprağına sahiptir. Bu miktar toplam toprağın %6,4'üne tekabül etmektedir. Mesleğı olmayanların %54,2'sini oluşturan 39 kişi, toprak sahibi değildir. Bu grupta 1-10 dönüm arası toprağı olanların sayısı 22'dir ve bu kişiler toplam 72,5 dönüm toprağı tasarruf etmektedir. 11-20 dönüm arası toprağı olan 7 kişinin sahip olduğu toplam toprak miktarı 87 dönümdür. Mesleğı olmayanlar grubunda yer alan diğer iki kişiden biri 77 dönüm diğeri de 390 dönüm toprak sahibidir. Belirli bir mesleğı bulunmayanların önemli bir kısmı, sahip oldukları toprakları kiraya ya da ortağına vererek değerlendirmektedir.

Tablo 40: Mahallelerde Meslek Sahiplerine Göre Toprağın Mülkiyet Dağılımı

Meslekler	Topraksız		01-Eki		11-20		21-30		31-40		41-50		51-60		61-100		101 +		Toplam	
	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı
Çiftçiler	9		244	128,4	56	805	26	628,5	17	605,5	4	187	2	111	4	289,5	1	176	363	4087
Esnaf / Tüccar	87		239	845	27	387,5	10	242	8	286	4	176	5	275	4	292	4	578	388	3082
İşçiler	60		97	310	12	165						1	52						170	527
Görevliler	22		31	129,5	11	164,5	2	52	4	143	2	93			1	73	3	863	76	1518
Mesleği Olmayanlar	39		25	75,5	6	87								1	77	1	390	72	629,5	
Toplam	217		636	2644	112	1609	38	922,5	29	1035	10	456	8	438	10	731,5	9	2007	1069	9843

Tablo 41: Köylerde Meslek Sahiplerine Göre Toprağın Mülkiyet Dağılımı

Meslekler	Topraksız		1-10 Dön		11-20 D		21-30		31-40		41-50		51-60		61-100		101 +		Toplam	
	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı	Hane Sayısı	Toprak Miktarı
Çiftçiler	2		49	386,5	181	2719	147	3716	81	2789	40	1780	23	1263	28	2052	9	1169,5	560	15875
İşçiler	31		153	903	72	1017	13	319	6	212	1	50	2	103					278	2604
Tüccar/Esnaf	8		11	54,5	3	39,5	2	44	2	67			1	58,5	1	96	1	180	29	539,5
Görevliler	6		10	60	5	73,5	8	215,5	3	99,5	3	137	1	55	3	205,5	1	109	40	955
Mesleği Olmayanlar	30		9	56,5	11	165,5	3	68	4	133,5	1	41							58	464,5
Toplam	77		232	1461	272	4015	173	4363	96	3301	45	2008	27	1480	32	2354	11	1459	965	20438

Sonuç olarak, Gördes'in 32 mahallesinde yaşayan halkın iştiğal ettiğı meslekleri itibariyle toprağın dağılımını incelendiğinde, toprağın büyük bir kısmının çiftçilerin mülkiyetinde bulunduğı görölmektedir. %97,5'i toprak sahibi olan 360 çiftçi, kasaba nüfusunun %34'ünü meydana getirmesine karşılık, toplam toprağın %41,5'ini tasarruf etmektedir. Çiftçilerden sonra, %77,6'sı toprak sahibi olan esnaf ve tüccar kesimi gelir. Kasaba nüfusunun %36,3'ünü teşkil eden esnaf ve tüccarlar, toplam toprağın %31,3'üne sahiptirler. Nüfusun %7,3'ünü oluşturan görevlilerin %72,1'i toprak sahibi olup, toplam toprağın %15,4'ü bu gruptaki meslek sahiplerine aittir. %43,5'i toprak sahibi olan belirli bir mesleğı olmayanların oluşturduğu grup, kasaba nüfusunun %6,4'ünü meydana getirdiğı gibi toplam toprak miktarının da %6,4'ünü tasarruf etmektedir. Son sırada kasaba nüfusunun %16'sını teşkil eden işçiler yer alır. İşçilerin %64,7'sinin toprağı mevcut olup toplam toprağın %5,4'ü bu gruba aittir.

Bu rakamlardan hareketle, çiftçiler dışındaki meslek sahiplerinin ve belirli bir mesleğı olmayanların önemli bir kesiminin sahip oldukları topraklarından da gelir sağladıkları anlaşılmaktadır. Bu topraklar ya kendileri tarafından işlenmekte ya da ortaklık usûlüyle işletilmektedir. Bir kısım toprak sahipleri de topraklarını kiraya vererek gelir temin etmektedir.

b. Köyler

Gördes'in 16 köyünde geçimini ziraatle uğraşarak sağlayan 560 çiftçinin tasarrufunda bulunan toprağın miktarı 15875 dönümdür.¹³ Çiftçilerin sahip olduğu toprak miktarı köylerdeki toplam toprağın %77,7'sini meydana getirmektedir. Ziraatle uğraşan küçük üreticiler arasında 2 kişi toprak sahibi değildir. 1-10 dönüm arası toprağına sahip olan 49 çiftçi toplam 286,5 dönüm toprağı tasarruf etmektedir. Çiftçiler arasında en kalabalık grubu 11-20 dönüm arası toprağı olan çiftçiler oluşturmaktadır. 181 çiftçi miktarları 11-20 dönüm arasında değışen toplam 2719 dönüm toprağı mülkiyetlerinde bulundurmaktadır. Çiftçiler arasında 21-30 dönüm arası toprağına sahip olan 147 kişinin mülkiyetinde toplam 3716 dönüm toprak vardır. 31-40 dönüm arası toprağına sahip olan 81 çiftçinin toplam 2789 dönüm toprağı bulunmaktadır. 41-50 dönüm arası toprağına sahip çiftçilerin sayısı 40 olup, toplam 1780 dönüm toprağı bu çiftçiler tasarruf

¹³ Bkz. tablo 41.

etmektedir. Çiftçiler arasında 23 kişi, büyüklükleri 51-60 dönüm arasında değişen toplam 1263 dönüm toprağa sahiptir. 28 çiftçi ise, 61-100 dönüm arası toprağa sahiptir ve bu kişilerin toplam 2052 dönüm toprağı mevcuttur. Köylerde 100 dönümden fazla toprağa sahip olan 9 çiftçi yaşamaktadır. Bu 9 çiftçinin tasarrufu altında toplam 1169,5 dönüm toprak vardır. Görüldüğü üzere, köylerde yaşayan çiftçilerin %8,8'i 1-10 dönüm arası küçük tarım işletmelerine; %80,2'si 11-50 dönüm arası orta ölçekli tarım işletmelerine; %10,7'si de 50 dönümü geçen büyük tarım işletmelerine sahiptirler.

Köylerde çiftçilerden sonra en fazla toprağa sahip meslek grubunu işçiler oluşturmaktadır. Geçimini işçilik yaparak sağlayan 278 işçi, toplam 2604 dönüm toprağa sahiptir. İşçilerin mülkiyetinde bulunan toprak, köylerdeki toplam toprağın %12,7'sine karşılık gelmektedir. İşçiler arasında 31 kişi toprak sahibi değildir. İşçiler arasında en kalabalık grubu 1-10 dönüm arası toprağa sahip 153 işçi oluşturmaktadır. 903 dönüm toprağın tasarrufu bu 153 işçiye aittir. 72 işçi, büyüklükleri 11-20 dönüm arasında değişen toplam 1017 dönüm toprağa sahiptir. 21-30 dönüm arası toprağı olan 13 işçi de toplam 319 dönüm toprak sahibidir. 31-40 dönüm arası toprağa sahip işçilerin sayısı 6 olup, toplam 212 dönüm toprak bu kişilerin tasarrufunda bulunmaktadır. İşçiler grubunda yer alan diğer 3 kişiden biri 50 dönüm toprağa; ikisi ise büyüklükleri 51-60 dönüm arasında olan toplam 103 dönüm toprağa sahiptir. Gördes'in köylerinde yaşayan işçilerin %55'inin 1-10 dönüm arası küçük tarım işletmelerine; %33,1'inin 11-50 dönüm arası orta ölçekli tarım işletmelerine; %1'ine yakın kısmının da 51-60 dönüm arası büyük tarım işletmelerine sahip oldukları görülmektedir. İşçilerin %11,1'i ise toprak sahibi değildir.

Köylerde yaşayan 29 tüccar ve esnafın sahip olduğu toplam 539,5 dönüm toprak, köylerdeki toplam toprağın %2,6'sına tekabül etmektedir. Tüccar ve esnaf grubunu oluşturan 29 kişiden 8'inin toprağı bulunmamaktadır. 1-10 dönüm arası toprağı olan 11 kişi, toplam 54,5 dönüm toprak sahibidir. Bu meslek grubu içinde yer alan 3 kişi de büyüklükleri 11-20 dönüm arasında değişen toplam 39,5 dönüm toprağı tasarruf etmektedir. 21-30 ve 31-40 dönüm arası toprak sahibi olan 2'şer kişi, toplamı 44 ve 67 dönüm olan toprak parçalarına sahiptirler. Tüccar ve esnaf meslek grubunda 1'er kişi 51-60, 61-100 ve 100 dönümden fazla toprak dilimlerinde yer alan topraklara

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

sahiptir. Bu kişilerden biri 58,5 dönüm, diğeri 96 dönüm ve sonuncusu da 180 dönüm toprağı tasarrufları altında bulundurlar.

40 görevliden 6'sı toprak sahibi değildir. 34 görevlinin sahip olduğı toplam toprak miktarı 955 dönümdür. Diğeri bir ifade ile görevliler, köylerdeki toplam toprağın %4,7'sini tasarruf etmektedirler. 1-10 dönüm arası toprağına sahip olan 10 görevlinin toplam 60 dönüm toprağı vardır. 5 görevli ise miktarları 11-20 dönüm arasında olan toplam 73,5 dönüm toprağın sahibidir. Çeşitli vazifeleri ifa eden görevlilerden 8'i 21-30 dönüm arası toprağı tasarruf etmektedir. 215,5 dönüm toprağın mülkiyeti bu 8 görevliye aittir. 31-40 dönüm arası toprağına sahip 3 görevlinin tasarrufu altında toplam 99,5 dönüm toprak bulunmaktadır. 41-50 dönüm arası toprağı olan görevlilerin sayısı da 3'tür ve bu görevliler toplam 137 dönüm toprağına sahiptir. Görevliler arasında bir kişi, 55 dönüm toprak sahibidir. 61-100 dönüm arası toprağı olan 3 görevlinin sahip olduğı toplam toprak miktarı 205,5 dönümdür. 100 dönümden fazla toprağına sahip bir görevli bulunmaktadır. Bu kişi 109 dönüm toprağı tasarruf etmektedir.

Köylerde en az toprağına sahip grup, belirli bir mesleğı olmayanlardır. Bu grupta yer alan 28 kişinin sahip olduğı 464,5 dönüm toprak, köylerdeki toplam toprağın %2,3'ünü oluşturmaktadır. Ayrıca belirli bir mesleğıne sahip olmayanlar arasında 30 kişinin toprağı da bulunmamaktadır. 1-10 dönüm arası toprağına sahip olanların sayısı 9'dur. 56,5 dönüm toprağın tasarrufu bu 9 kişiye aittir. Bu grupta yer alan 11 kişinin büyüklükleri 11-20 dönüm arasında değışen toplam 165,5 dönüm toprağı bulunmaktadır. 21-30 dönüm arası toprağı olan 3 kişi toplam 68 dönüm toprağın sahibidir. 31-40 dönüm arası toprağı bulunan 4 kişinin sahip olduğı toprak miktarı 133,5 dönümdür. Mesleğı olmayanlar grubunda yer alan son kişi ise 41 dönüm toprak sahibidir.

Netice itibariyle, Gördes'in 16 köyünde yaşayanlar içinde en fazla toprak miktarına sahip sınıf, en kalabalık meslek grubunu oluşturan çiftçilerdir. Köylerde mukim 560 çiftçiden 558'i toprak sahibidir ve köylerdeki toplam toprağın %77,7'si, köylerdeki nüfusun %58'ini meydana getiren çiftçilere aittir. Çiftçilerden sonra en fazla toprağına sahip meslek grubu, köylerdeki nüfusun %28,8'ini teşkil eden işçilerdir. %88,9'u toprak sahibi olan işçilerin tasarruf ettikleri toprak miktarı, köylerdeki toplam toprağın %12,7'sini oluşturur. Nüfusun %4,2'lik dilimini meydana getiren köylerdeki

görevliler arasında %85'inin toprağı vardır ve bu kişiler toplam toprağın %4,7'sini tasarruf etmektedir. Köylerdeki nüfusun %3'ünü oluşturan esnaf ve tüccarların %72,4'ü toprak sahibidir ve köylerdeki toplam toprağın %2,6'sı bu meslek grubuna aittir. Köylerde en az toprak sahibi olan grup ise %48,3'ü toprak sahibi olan belirli bir mesleğı olmayanlardır. Köylerde mevcut nüfusun %6'sını oluşturan grup, toplam toprağın %2,3'ünü tasarruf etmektedir.

B. YETİŞTİRİLEN ÜRÜNLER

Temettuat Defterleri'nde kayıtlı olan çeşitli veriler arasında Gördes kazasında yetiştirilen tarım ürünleri ve bunlardan alınan öşür vergisinin miktarları da bulunmaktadır. Bu veriler sayesinde Gördes kazasında yetiştirilen ürünler ve miktarları hakkında bilgi sahibi olabiliyoruz.¹⁴ Kazada yetiştirilen belli başlı tarım ürünler, sınaî bitkiler, hububat, meyve ve sebzelerdir. 1844 yılında kaza merkezindeki mahallelerde ve kazaya bağı köylerde yetiştirilen ürünler içinde en fazla gelir kökboya üretiminden elde edilmiştir. Mahallelerde kökboya üretiminden 267.665 kuruş gelir temin edilirken bu miktar köylerde 583.400 kuruş olarak gerçekleşmiştir.¹⁵

1. Mahallelerde Yetiştirilen Ürünler

Kaza merkezindeki mahallelerde yetiştirilen en önemli sınaî mahsül kökboyadır. Defterdeki verilere göre, kaza merkezi Gördes'te toplam toprağın 2345,5 dönümü (%23,8) kökboya ziraati için kullanılıyordu.¹⁶ Lâtince adı Rubia tinctorum olan ve kırmızı rengi veren nebâti boyanın adı, halk arasında kökboya olarak bilinmektedir. Bu boya, nebâti boyalar içinde en önemli olanı ve iktisaden gelişmiş olanıdır.¹⁷ Şap, bikromat, bakır sülfat, demir sülfat gibi mordanlar yardımı ile kökboyadan elde edilen

¹⁴ Temettuat Defterleri'nde her şahsın yetiştirdiğı ürünlerinden %10 hesabıyla alınan öşürün hem ağırlık olarak miktarı hem de buna isabet eden kuruş olarak değeri mevcuttur. Böylece öşür kısmındaki rakamları onla çarptığımızda yetiştirilen ürünlerin miktarlarını ve bunlardan elde edilen gelirleri tespit edebilmemiz mümkün olmaktadır. Bunun yanında ürünün birim fiyatını da ağırlık-bedel ilişkisinden hareketle tespit edebiliyoruz. Temettuat defterlerindeki öşür kayıtlarından hareketle yetiştirilen ürünlerin miktar ve değerinin tespiti için bkz. Kütükoğlu, a.g.m., s. 406.

¹⁵ Mahallelerde ve köylerde kökboya üretiminde elde edilen toplam gelirin miktarı, kökboyadan alınan öşürlerin toplanıp, çıkan rakamın 10 ile çarpılmasıyla bulunmuştur.

¹⁶ Bkz. tablo 34.

¹⁷ Baykara, a.g.m., s. 221-222.

çeşitli renkler bitkisel boyalar içinde en has olanlarıdır.¹⁸ Gördes kazasında boyacılığın ve dolayısıyla dokumacılığın inkişâf etmesinde kökboya ziraatinin şüphesiz önemli bir katkısı olmuştur. Gördes'in meşhur seccade, halı ve kilimlerin ipliklerinin boyanmasında kökboya kullanılmıştır. Bununla beraber Gördes kazasında kökboya ziraatinin yaygın olmasının asıl nedeni, 19. yüzyıl ortalarında dışarıya ihraç edilen ürünler arasında kökboyanın önemli bir yere sahip olmasıdır. Gördes'te yetiştirilen kökboyalar kara yoluyla kökboya ticaretinin en mühim ve tek merkezi olan İzmir'e gönderilir ve burada başka bölgelerden gelen kökboyalarla harman edildikten sonra başta İngiltere olmak üzere dönemin dokuma sanayine sahip ülkelere ihraç edilirdi.¹⁹ Öşrü aynı olarak toplanan kökboyanın 1844 yılında kaza merkezinde üretimi 40.460 kıyye²⁰ olup, kıyye başına birim fiyatı, kökboyanın kalitesine göre 6 kuruştan 6,9 kuruşa kadar değişmekte fakat defterlerde yaygın olarak 6,67 kuruş fiyatına tesadüf edilmektedir. Kökboyadan elde edilen toplam hasılat 267.665 kuruştur.²¹ Hemen hemen her mahallenin kökboyadan geliri olmakla beraber Divan, Rum, İpekli, Küçük İmam, Akaoglu ve Kuzumoğlu mahallelerinde yaşayanların kökboya ziraatinden geliri oldukça fazladır. Adı geçen altı mahallede oturanların kökboyadan elde ettiği toplam 117.790 kuruş gelir, kaza merkezinde kökboya ziraatinden elde edilen toplam hasılatın %44'ünü meydana getirmektedir.

Gördes kazasında yetiştirilen bir diğer sınaî bitki çeşidi palamuttur.²² Gördes'in mahallelerinde üretim miktarı 228 kantar²³ olan palamuttan elde edilen hasılat 6.700 kuruştur. 1 kantar palamutun fiyatı, kalitesine göre 26,5, 30 ve 35 kuruştur. Susam ve tütün ise kaza merkezinde oldukça az olarak üretilmektedir. Sadece Rum mahallesinde üretilen 150 kıyye tütünden 750 kuruş hasılat elde edilmiş olup, birim fiyatı 5 kuruştur.

¹⁸ **Türkiye'de Halıcılık.** Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsası Birliği Yayını, Ankara 1959, s. 24.

¹⁹ Baykara, a.g.m., s. 223-224.

²⁰ Kıyye, halk arasında okka olarak da bilinen, eskiden kullanılmış olan 1.283 gr'lık bir ağırlık ölçüsüdür. Şer'an kırk dirhem ölçü hakkında kullanılan kıyye, kasaba ve şehirlere göre değişmekle beraber en çok bilineni 400 dirhemdi. Garo Kürkman, **Anadolu Ağırlık ve Ölçüleri**, İstanbul 2003, s. 395-397.

²¹ Bkz. tablo 42

²² Palamut dericilikte ve boyacılıkta kullanılan bir bitkidir. Kâzım Dirik, **Eski ve Yeni Türk Halıcılığı ve Cihan Halı Tipleri Panoraması**, İstanbul 1938, s. 39.

²³ Kantar, Doğu Akdeniz ülkelerinde kullanılmış ağırlık ölçü birimi olup, ülkelere göre değişiklik gösterirdi. Osmanlı ülkesinde kullanılan kantar, 40 okka (56.449 kg.) değerindeydi. Kürkman, a.g.e., s. 370-372.

Susamın ise ağırlık olarak miktarı defterlerde yazılmamış olup, toplam hasılatı 215 kuruştur.²⁴

Tablo 42: Mahallelerde Yetiştirilen Sınaî Bitkiler ve Üzüm												
Mahalleler	Duhan			Kökboya			Palamud			Üzüm		
	kiyye	fi	krş	kiyye	fi	krş	kantar	fi	krş	kiyye	fi	krş
Akaoğlu				2480	6.61	16400				6610	0.75	4940
Ali Ağaoglu				165	6.61	1090				2240	0.74	1690
Baş Amuca				1300	6.62	8600				6390	0.75	4800
Bekir Efendi.				1780	6.66	11860				6240	0.75	4660
Buldanlı Emir				1260	6.56	8260				3870	0.75	2910
Cuma				2090	6.69	13980	30	30	900	17080	0.75	12750
Çolakoğlu				115	6.7	770				1780	0.75	1330
Divan				3830	6.46	24760	13	30.8	400	12220	0.75	9170
Ebubekir Ağa				1400	6.62	9270	45	26.7	1200	11050	0.75	8270
Helvacı				765	6.63	5070				6340	0.75	4770
Hoşab				1030	6.75	6950				3830	0.75	2870
İpekli				2840	6.67	18930				7290	0.75	5460
Kantarcı				530	6.53	3460				1990	0.73	1460
Karaböce				875	6.59	5770				1770	0.75	1330
Karacaoğlu				765	6.82	5220	60	29.2	1750	12710	0.74	9370
Kaymak				1240	5.96	7395				5800	0.75	4340
Kedi Alioğlu				1910	6.66	12720				10140	0.75	7610
Kozluoğlu				950	6.56	6230				5260	0.75	3940
Köle Osman				255	6.67	1700				2670	0.74	1980
Kuzumoğlu				2360	6.63	15650				3970	0.75	2980
Küçük İmam				2760	6.59	18200	30	30	900	8700	0.75	6530
Mahmud Çav.				1260	6.62	8340				6140	0.74	4560
Mecikoğlu												
Molla Mustafa				1850	6.7	12390				7970	0.76	6070
Mücellidoğlu				775	6.58	5100	10	35	350	4030	0.75	3020
Müfti Efendi				455	6.59	3000				2260	0.75	1700
Nakib Ağa				835	6.7	5590	20	30	600	9850	0.75	7370
Orta				335	6.37	2135				4090	0.75	3070
Pazar				100	6	600				3460	0.76	2630
Recebli				270	6.5	1755				1870	0.75	1400
Suhte				380	6.89	2620				1360	0.74	1010
Rumiyan	150	5	750	3500	6.81	23850	20	30	600	13140	0.75	9790
Toplam	150	5	750	40460	6,6	267665	228	29,5	6700	192120	0,75	143780

²⁴ Daha sonra öşür vergisini anlatırken açıklayacağımız üzere Gördes kazasında yetiştirilen ürünlerin büyük bir kısmından öşür aynı olarak toplanırken; göğeri, penbe, susam ve kozadan nakdî olarak yani bedelen toplanmıştır. Öşrü aynı olarak toplanan ürünlerin öşürleri kaydedilirken kullanılan ölçü birimi başına kıymetleri, kuruş cinsinden tahakkuk eden toplam vergi ve ölçü birimiyle miktarları belirtilmiştir. Öşrü bedelen toplanan ürünlerin ise ağırlık olarak miktarları defterlerde belirtilmeyip sadece bu ürünlerden alınan öşürün kuruş olarak değeri yazılmıştır. Bundan dolayı öşrü bedelen alınan ürünlerin ölçü birimiyle ne kadar yetiştirildiğini tespit etmemiz mümkün olmamaktadır. Biz de bu ürünlerden bedelen alınan öşür miktarlarını onla çarparak bu mahsullerin 1844 yılında az veya çok yetiştirildiği hakkında bir fikir elde etmeye çalıştık.

Gördes'in 31 mahallesinde yetiştirilen üzümde elde edilen gelir de önemli bir yekûn tutmaktadır. 192.120 kıyeye üretilen üzümün birim fiyatı 0,75 kuruş yani 30 pâredir. Kaza merkezinde üzümde elde edilen yıllık hasılat miktarı 143.780 kuruştur. Mahalleler arasında üzümde elde edilen gelirin en fazla olduğu mahalle Cuma mahallesidir. Cuma mahallesinde oturanlar 17.080 kıyeye üzüm yetiştirmekte bunun karşılığında 12.750 kuruş gelir temin etmektedirler. Cuma mahallesini Rum, Karacaoğlu, Divan ve Ebubekir Ağa mahalleleri takip etmektedir. Defterde öşrü aynı olarak toplanan üzümün yaş üzüm mü kuru üzüm mü olduğu belirtilmemiş olmakla beraber, üzümde alınan öşrün aynı olarak toplanmasından dolayı kuru üzüm olduğu izlenimi uyandırmaktadır.²⁵ Çünkü, o dönemin şartlarında yaş üzümün toplanması, nakledilmesi ve en önemlisi uzun süre bozulmadan muhafaza edilmesi mümkün görünmemektedir.

Kaza merkezinde istihsâl edilen hububata gelince: Altı çeşit hububat yetiştirilmekte ve bu ürünlerin tamamından aynı olarak öşür alınmaktadır. Mahallelerde üretilen toplam 5.244 keyl²⁶ hububattan elde edilen toplam hasılat 65.895 kuruştur.²⁷ Hububattan elde edilen toplam hasılatın %79,5'i buğday istihsâlinde sağlanmaktadır. Buğdayın üretim miktarı da kaza merkezinde üretilen toplam hububatın %66,7'sini teşkil etmektedir. Bir senede kaza merkezinde üretilen buğday miktarı 2.498 keyl ve elde edilen toplam hasılat 52.360 kuruştur. Buğdayın birim fiyatı 15 kuruştur. Buğday üretiminin ve dolayısıyla buğdaydan elde edilen gelirin en yüksek olduğu mahalleler

²⁵ Aydın Güzelhisar'da ise üzüm ve bağ öşrü dönüm üzerinden bedelen (nakden) toplanmıştır. Bu şehre ait temettuat defterlerinde üzüm ve bağ öşrü kaydedilirken ağırlık olarak miktarları belirtilmemiş, sadece üzüm ve bağdan toplanan öşrün kuruş cinsinden toplam değeri yazılmıştır. Güzelhisar'ın 1844 yılı üzüm ve bağ öşürleri için bkz. Tozduman, a.g.t., s. 75. Bu durum hakkında daha kuvvetli fikir edinebilmek için incelediğimiz Aydın Güzelhisar'ın Katip Ali Baba Sultan mahallesinin temettuat defterinde üzüm ve bağ öşrünün bedelen toplanan diğer ürün öşürleri gibi sadece kuruş cinsinden değerlerinin yazılmış olduğunu müşahade ettik. Bkz. BOA, ML.VRD.TMT, nr. 1981. Uşak şehri ve Ahyolu kazasında da üzüm ve bağ öşrü bedelen toplanmıştır. Ahyolu kazası için bkz. Şevket Kamil Akar, "19. Yüzyılda Edirne Eyaletine Bağlı Ahyolu Kazasının Sosyal ve Ekonomik Yapısı", **Türk Dünyası Araştırmaları**, sy. 120 (Haziran 1999), s. 12; Uşak şehri için bkz. Özdeğer, a.g.m., s. 256.

²⁶ Keyl tâbiri, kile olarak bilinen hububat ölçüsü için kullanılmıştır (Kürkman, a.g.e., s. 374). Kile, şehir ve kasabalara göre değişiklik göstermekle beraber 1 İstanbul kilesi XVI. yüzyılda 20 okka (25,6589 kg. buğday) idi. Aynı yüzyılda, 1 Manisa kilesi 3 İstanbul kilesine denkti (Cengiz Kallek, "Kile", **DVIA**, XXV (2002), s. 569). 19. yüzyılın sonlarında ise Gördes kazasında İstanbul kilesi kullanılmaktaydı (Aydın Vilâyeti Salnâmesi, Sene 1311, s. 279). Salnâmede verilen bilgi daha yakın döneme ait olmasından dolayı, Temettuat defterlerinin hazırlandığı dönemde Gördes kazasında kullanılan kile, İstanbul kilesine denk olmalıdır.

²⁷ Bkz. tablo 43.

sırasıyla Divan(410 keyl / 6.095 kuruş), Bekir Efendizâde (350 keyl / 5.290 kuruş), Cuma ve Ebubekir Ağa (285'er keyl / 4.275'er kuruş) mahalleleridir.

Tablo 43: Mahallelerde Yetiştirilen Hububat												
Mahalleler	Burçak		Çavdar		Darı		Hinta		Nohut		Şair	
	Keyl	Hasılat	Keyl	Hasılat	Keyl	Hasılat	Keyl	Hasılat	Keyl	Hasılat	Keyl	Hasılat
Akaoğlu							15	225				
Ali Ağaoğlu							105	1575			10	75
Baş Amuca							55	825			10	75
BekirEfendizâde							350	5290			90	700
Buldanlı Emir							35	525			20	150
Cuma	10	100					285	4275			85	640
Çolakoğlu							70	1050			20	150
Divan			80	800			410	6095	15	225	330	1895
Ebubekir Ağa							285	4275			135	990
Helvacı							140	2100			55	405
Hoşab							30	450			15	115
İpekli	10	75					110	1575	5	75	80	605
Kantarçı							15	225				
Karaböce							15	225				
Karacaoğlu	10	75	40	480			235	3525	10	150	15	115
Kaymak							240	3600	5	75	20	145
Kedi Alioğlu					30	250	40	600			15	110
Kozluoğlu							70	1050	5	75	30	225
Köle Osman												
Kuzumoğlu							35	525				
Küçük İmam	30	225					175	2625	10	150	120	895
Mahmud Çavuş							179	2670			90	675
Mecikoğlu												
Molla Mustafa							135	2075	5	75	35	260
Mücellidoğlu							60	900			90	675
Müfti Efendi							60	900			55	415
Nakîb Ağa							65	975			55	410
Orta			5	55			30	450			10	85
Pazar							45	675				
Recebli							110	1580				
Suhte	10	75							10	150	30	225
Millet-i Rum			20	240			100	1500			20	150
Toplam	70	550	145	1575	30	250	3480	52080	65	975	1405	9960

Kaza merkezi olan Gördes kasabasında üretilen hububat içinde ikinci sırada arpa gelmektedir. 1844 yılında kaza merkezinde toplam 1.435 keyl arpa üretilmiştir. Keyl

başına arpanın değeri, ürünün kalitesine göre 5–8 kuruş arasında değişmekte olup, çoğunlukla 7,5 kuruş itibar edilmektedir. Toplam hububat miktarının %27,4'ünü meydana getiren arpanın yıllık hasılatı ise 10.185 kuruştur. Mahalleler içinde arpa üretiminden elde edilen gelir miktarı bakımından ilk üç sırada yer alanlar Divan (330 keyl / 1.895 kuruş), Ebubekir Ağa (135 keyl / 990 kuruş) ve Küçük İmam (120 keyl / 895 kuruş) mahalleleridir.

Buğday ve arpa birlikte kaza merkezinde üretilen hububatın hem miktar olarak hem de değer olarak %95'ine yakın kısmını oluşturmaktadır. Bir başka ifadeyle, buğday ve arpa dışında geriye kalan dört tahıl çeşidinin üretim ve bunlardan elde edilen hasılat miktarları oldukça azdır. Bunların başında, toplam hububat içinde %2,8'lik üretim miktarı ile çavdar gelmektedir. Birim fiyatı kalitesine göre 10 ve 12 kuruş olan çavdar 1844 yılında, toplam 145 keyl üretilmiştir. Çavdardan elde edilen yıllık hasılat toplam 1.575 kuruştur.

Çavdardan sonra gelen nohudun toplam hububat miktarı içinde payı %1,2 kadardır. 1 keyl nohudun birim fiyatı 15 kuruştur. Kaza merkezinde üretilen 65 keyl nohuttan toplam 975 kuruş gelir temin edilmiştir. Üretim miktarı nohuttan 5 keyl fazla olan burçağın birim fiyatı kalitesine göre 7,5 ve 10 kuruştur. Kaza merkezinde bir yılda üretilen 70 keyl burçaktan toplam 550 kuruş gelir elde edilmektedir. Yetiştirilen hububat arasında son sırayı %0,6 üretim oranı ile darı alır. 1 keyl darının ortalama değeri 8,3 kuruştur ve toplam 30 keyl üretilen darıdan elde edilen hasılatın miktarı ise 250 kuruştur.

Kaza merkezinde turfanda sebze ve meyvecilik de yapılmaktadır. Defterlerde yetiştirilen meyve ve sebzelerin çeşitleri hakkında bilgi verilmemektedir. Bu ürünlerden alınan öşür “göğeri” adı altında bedelen toplanmaktadır. Bir yılda meyve ve sebzelerin üretiminden elde edilen hasılat 710 kuruştur.²⁸

Netice itibariyle, kaza merkezi olan Gördes kasabasında belli başlı ürünlerden, 1844 yılında toplam 485.500 kuruş hasılat elde edilmiştir.²⁹ Kaza merkezinde istihşâl edilen ürünlerin başında sınaî bitkiler gelir. Kökboya, palamut, susam ve duhandan

²⁸ Bu rakam, kaza merkezinde toplanan göğeri öşürünün toplamının onla çarpılmasıyla elde edilmiştir.

²⁹ Bkz. tablo 44.

oluşan sınaî bitkilerden elde edilen hasılat, toplam hasılatın %56,7'sini meydana getirir. Sınaî ürünler içinde en önemlisi kökboya olup, yalnız kökboyadan elde edilen hasılat, kaza merkezinde tarım ürünlerinden elde edilen toplam hasılatın %55,1'ini oluşturur. İkinci sırada yer alan üzümün toplam hasılat içindeki payı %29,6'dır. İstihsâl edilen ürünler arasında üçüncü sırayı hububat alır. Buğday ve arpa başta olmak üzere 6 nevi hububat ürününden elde edilen hasılat, toplam hasılatın %13,6'sını meydana getirir. Yetiştirilen ürünler arasında son sırayı bahçe mahsûlleri alır. Çeşitlerini tespit edemediğimiz bahçe mahsûllerinden elde edilen gelir çok az olup, toplam hasılatın %0,1'ini oluşturur.

Tablo 44: Mahallelerde Yetiştirilen Ürünlerin Hasılat Miktarları		
Ürünler	Hasılat Miktarı	Yüzde
Sınaî Bitkiler	275115	56,7
Üzüm	143780	29,6
Hububat	65895	13,6
Bahçe Mahsulleri	710	0,1
Toplam	485500	100

Bu yazılanların ışığında genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, Gördes kasabasında hububat üretiminin az olduğu, buna karşılık gerek iç gerekse dış pazara dönük kökboya ve üzüm üretiminin yoğun olduğu ortaya çıkmaktadır.³⁰ Nitekim XVII. yüzyılda bölgeyi gezen Evliya Çelebi, Gördes'in lezzetli üzümü ile meşhur olduğunu ve Kütahya, Karahisar ve çevre yerlerden şehre getirilen buğdayların üzüm ile mübadele edildiğini yazmaktadır.³¹

2. Köylerde Yetiştirilen Ürünler

Gördes'in 16 köyünde de sınaî bitkilerin üretimi oldukça yaygındır. Sınaî bitkiler içinde üretim ve hasılat miktarları bakımından en önde geleni kökboyadır.

³⁰ Kökboya üretiminin sadece yöresel ihtiyaçlara cevap vermediğini; yetiştirilen kökboyaların büyük bölümünün ülke dışına ihraç edildiğini belirtmiştik. Ayrıca, bağ ve bahçeciliğin de nüfusun yoğun olduğu şehir ve kasaba çevrelerinde sık görülen pazara dönük, emek-yoğun faaliyetler olduğuna değinmiştik. Bkz. s. 78.

³¹ Evliya Çelebi, a.g.e., s. 55.

Malkoca dışında 15 köyde kökboya ziraati yapılmakta ve gelir temin edilmektedir. 1844 yılında köylerde toplam 88.750 kıyye kökboya istihşâl edilmiş ve bunlardan toplam 583.400 kuruş hasılat elde edilmiştir. Köylerde üretilen kökboyanın 1 kıyyesinin değeri, kalitesine göre değişmekle beraber mahallelerde olduğu gibi ortalama 6,5 kuruş civarındadır. Kökboyadan elde edilen hasılatın en fazla olduğu köyler Yaka (15.250 kıyye/101.550 kuruş), Boraz (11.550 kıyye/75.080 kuruş), Yayakırıldığı (11.350 kıyye/75.700 kuruş) ve Beğel (9195 kıyye/59.925 kuruş) köyleridir.

Tablo 45: Köylerde Yetiştirilen Sınâî Bitkiler ve Üzüm

Köyler	Kökboya			Palamud			Üzüm		
	kıyye	fi	kuruş	kantar	fi	kuruş	kıyye	fi	kuruş
Beğel	9195	6,52	59925				5400	0,75	4050
Boraz	11550	6,5	75080				8180	0,75	6135
Boyalı	5130	6,62	33980	3880	29,8	115930	3530	0,73	2560
Dudluca	3215	6,5	20905				1740	0,75	1305
Efendili	4650	6,6	30250				14110	0,75	10580
Kabakoz	2150	6,46	13880				2800	0,75	2100
Kara Yakub	220	6,5	1430	1095	30	32850	625	0,71	445
Kırani	7080	6,53	46210				15800	0,75	11825
Kuşluk	3240	6,5	21075				7660	0,75	5745
Küçük	4230	6,67	28200				465	0,73	340
Malkoca				765	30	22950	20	0,75	15
Oğulduruk	3170	6,28	19920				16165	0,75	12125
Sarı Aliler	230	6,5	1495	197	29,56	5910	75	0,73	55
Tepe	8090	6,65	53800	1124	29,67	33700	5110	0,74	3790
Yaka	15250	6,66	101550	507	29,99	15200	13650	0,75	10240
Yayakırıldığı	11350	6,67	75700	40	31	1240	3590	0,74	2650
Toplam	88750	6,55	583400	7608	30	227780	98920	0,74	73960

Köylerde yetiştirilen sınâî bitkiler arasında ikinci sırada palamut yer alır. Köylerde üretilen toplam palamut miktarı 7.355 kantar ve 11.245 kıyyedir.³² Birim fiyatı 1 kantar için 30 kuruş ve 1 kıyye için çoğunlukla 0,67 kuruş olan palamuttan elde edilen yıllık toplam hasılat 227.780 kuruştur. 1844 yılında, Gördes'in 7 köyünde

³² Temettuât defterlerinde palamut öşürü yazılırken iki ölçü birimi kullanılmıştır. Ekseriyetle kantar birimi kullanılırken, öşür miktarı yarım kantardan daha az olan ürünlerin miktarı kıyye birimi ile kaydedilmiştir. Hazırladığımız tabloda, palamutun üretim miktarı için sadece kantar birimi tercih edilmiştir. Defterlerde kıyye birimi ile kayıtlı ürünlerin miktarları kantar birimine dönüştürülürken, 1 kantar = 44 kıyye eşitliği kullanılmıştır. Kantar ve kıyye birimleri için bkz. Kürkman, a.g.e., s. 370-371, 377.

yapılmakta olan palamut ziraati Boyalı köyünde yaygındır. Boyalı köyünde üretilen 3.870 kantar palamutun hasılat miktarı olan 115.930 kuruş, toplam palamut hasılatının %50,9'unu meydana getirir.

Köylerde yetiştirilen diğer üç sınaî bitki koza, susam ve pamuktur. Bu üç sınaî ürünün öşrü bedelen toplandığı için ağırlık olarak miktarlarını tespit edemiyoruz; ancak hasılat miktarlarından hareketle az veya çok yetiştirildiği hususunda fikir sahibi olabiliyoruz. Bunların ziraati yaygın olmayıp, toplam hasılat miktarları azdır. Bunlardan en fazla yetiştirilene kozadır. 1844 yılında kozanın hasılatı 4.545 kuruştur. Kozadan sonra 4.520 kuruş hasılat miktarıyla susam gelir. Son sırada yer alan pamuğun ziraati sadece Tepe köyünde yapılmaktadır. Az miktarda yetiştirilen pamuktan elde edilen hasılat miktarı 245 kuruştur.

Köylerde sınaî bitkilerden sonra en fazla yetiştirilen ürün çeşidi hububattır. Köylerde 7 nevi hububat yetiştirilmektedir. 1844 yılında, bu ürünlerden darı ve çavdar dışındakilerin üretimi hemen hemen bütün köylerde yapılmıştır. Üretilen toplam 25.995 keyl hububattan elde edilen hasılatın miktarı 309.910 kuruştur.³³ Yetiştirilen hububatın önemli kısmını buğday oluşturmaktadır. İstihsâl edilen toplam hububat miktarının %52,3'ünü oluşturan buğdayın toplam hububat hasılatı içindeki oranı ise %65,8'dir. Birim değeri 15 kuruş olan buğday bir yılda 13.585 keyl üretilmekte ve 203.850 kuruş hasılat oluşturmaktadır. Köyler arasında en fazla buğday istihsâl edenler ise Yaka (1.865 keyl / 28.050 kuruş), Yayakırıldığı (1.780 keyl / 26.700 kuruş), Tepe (1.630 keyl / 24.450 kuruş) ve Boyalı (1.455 keyl / 21.825 kuruş) köyleridir.

Köylerde yetiştirilen tahıllar arasında buğdaydan sonra arpa gelir. Arpanın toplam hububat üretimi içindeki payı %32,8; toplam hububat hasılatı içindeki payı %20,7'dir. Toplam 8.533 keyl üretilen arpanın birim fiyatı 7,5 kuruştur. 1844 yılında Gördes'in 16 köyünde arpa üretiminden elde edilen toplam hasılat 64.075 kuruştur. Boyalı (1.760 keyl / 13.250 kuruş), Yayakırıldığı (1.305 keyl / 9790 kuruş), Yaka (805 keyl / 6000 kuruş), Tepe (750 keyl / 5.625 kuruş) köyleri buğday üretiminde olduğu gibi arpa üretiminde de en başta gelen köylerdir. Bu dört köy Kırani köyü ile beraber nüfusu ve toprak miktarı fazla olan köyleri oluşturur. Toprak ve emek gücüne fazlasıyla sahip

---

³³ Bkz. tablo 46.

olan bu köylerin tarımsal üretim içindeki paylarının yüksek olması anlaşılır bir durumdur.

Tablo 46: Köylerde Yetiştirilen Hububat																		
Köyler	Mısır Darısı			Burçak			Darı			Hinta			Nohud			Şair		
	keyl	fi	krş	keyl	fi	krş	keyl	fi	krş	keyl	fi	krş	keyl	fi	krş	keyl	fi	krş
Beğel	135	8	1080	130	10	1300	255	8	2040	815	15	12225	100	15	1500	540	7,52	4060
Boraz	260	8	2080	45	10	450				480	15	7200	20	15	300	230	7,5	1725
Boyalı				165	10	1675				1455	15	21825	45	15	675	1760	7,52	13250
Dudluca	180	8	1440	40	10	400				660	15	9900	75	15	1125	440	7,51	3305
Efendili	50	8	400	25	10	250				600	15	9000	60	15	900	290	7,52	2180
Kabakoz	40	8	320	55	10	550				615	15	9225	160	15	2400	480	7,51	3605
Kara Yakub				45	10	450				680	15	10200				370	7,5	2775
Kırani	155	8	1210	80	8	685				600	15	9000	140	15	2100	240	7,54	1810
Kuşluk	70	8	560	15	10	150				525	15	7875	65	15	975	225	7,56	1700
Küçük				50	10	500				415	15	6225	25	15	375	350	7,5	2625
Malkoca				85	10	850				545	15	8175	35	15	525	305	7,5	2285
Oğulduruk	25	8	200	35	9	330				640	15	9600	85	15	1275	225	7,51	1690
Sarı Aliler				40	10	400				280	15	4200	50	15	750	220	7,5	1650
Tepe				245	10	2450				1630	15	24450	130	15	1950	750	7,5	5625
Yaka				150	10	1525				1865	15	28050	65	15	975	805	7,45	6000
Yayakırıldığı				240	8	1840				1780	15	26700	195	15	2925	1305	7,5	9790
Toplam	915	8	7290	1445	10	13805	255	8	2040	13585	15	203850	1250	15	18750	8535	7,51	64075

Buğday ve arpa dışındaki mahsûllerin üretim ve hasılat miktarları düşüktür. Bunlardan toplam hububat hasılatı içindeki payı %6 olan nohut en başta gelir. 1.250 keyl üretilen nohut, toplam hububat miktarının %4,8'ini meydana getirir. Birim değeri 15 kuruş olan nohudun yıllık hasılatı 18.750 kuruştur. Nohut üretiminin en yoğun olduğu köyler Yayakırıldığı (195 keyl / 2.925 kuruş), Kabakoz (160 keyl / 2.400 kuruş), Kırani (140 keyl / 2.100 kuruş), Tepe (130 keyl / 1.950 kuruş) ve Beğel (100 keyl / 1.500 kuruş) köyleridir.

Yetiştirilen tahıllar arasında %4,5 hasılat miktarıyla dördüncü sırada burçak gelir. Köylerde toplam 1.445 keyl üretilen burçak, üretilen toplam hububat miktarının %5,6'sını oluşturur. Birim değeri kalitesine göre 7,5, 8 ve 10 kuruş olan burçağın toplam yıllık hasılat miktarı 13.805 kuruştur. Tepe (245 keyl / 2450 kuruş), Yayakırıldığı (240 keyl / 1840 kuruş), Boyalı (165 keyl / 1675 kuruş), Yaka (150 keyl /

1525 kuruş) ve Beğel (130 keyl / 1300 kuruş) köyleri nohut ürününden elde edilen gelirin en yüksek olduğu köylerdir.

Yetiştirilen tahıl ürünleri arasında %4,5 üretim ve %3 hasılat oranıyla beşinci sırayı mısır darısı alır. Birim fiyatı kalitesine 8 ve 10 kuruş olan mısır darısının üretim miktarı 1.170 keyldir. Yıllık hasılatı toplam 9.330 kuruş olan mısır darısının üretiminde Beğel (390 keyl / 3.120 kuruş), Boraz (260 keyl / 2080 kuruş) ve Dudluca (180 keyl / 1440 kuruş) köyleri en başta gelir. Tahıllar arasında son sırayı alan çavdarın üretim miktarı oldukça düşüktür. 10 keyl üretilen çavdarın birim fiyatı 10 kuruş olup, toplam hasılatı ise 100 kuruştur.

Gördes'in 16 köyünde de yetiştirilen bir diğer ürün üzumdür. 1844 yılında köylerde üretilen toplam 98.920 kıyye üzümünden elde edilen hasılatın miktarı 73.960 kuruştur.³⁴ Üzümün birim fiyatı köylerde de 0,75 kuruştur. Üzüm üretiminden temin edilen hasılatın yüksek olduğu köyler Oğulduruk (16.165 kıyye / 12.125 kuruş), Kırani (15.800 kıyye / 11.825 kuruş), Efendili (14.110 kıyye / 10.580 kuruş) ve Yaka (13.650 kıyye / 10.240 kuruş) köyleridir.

Gördes'in 6 köyünde sebze ve meyvecilik de yapılmaktadır. Öşrü bedelen toplanan bu ürünlerin yıllık hasılatı 7.870 kuruştur. 1844 yılında sebze ve meyve üretiminin önemli bir kısmı Boyalı (4.370 kuruş) ve Yayakırıldığı (2.040 kuruş) köylerinde yapılmıştır.

Görüldüğü üzere, Gördes'in 16 köyünde yetiştirilen çeşitli tarım ürünlerinden, 1844 yılında toplam 1.212.230 kuruş hasılat elde edilmiştir.³⁵ Gördes'in köylerinde yetiştirilen ürünlerin başında sınaî bitkiler gelir. Kökboya, palamut, koza, susam ve pamuktan müteşekkil sınaî bitkilerin toplam hasılat içindeki payı %67,7'dir. 820.490 kuruş hasılat miktarına sahip sınaî ürünlerden özellikle kökboya ve palamutun ziraati yaygın olarak yapılmaktadır.³⁶ Başlı başına kökboyadan elde edilen gelir, toplam hasılatın %48,1'ini; palamut gelirleri ise %18,8'ini meydana getirir. İstihşâl edilen

³⁴ Bkz. tablo 45.

³⁵ Bkz. tablo 47.

³⁶ Palamut, kökboya üretiminin sona ermek üzere olduğu 19. yüzyılın son çeyreğinde, Gördes kazasında üretimi ve ihracatı yapılan en önemli sınaî mahsûllerinden biri olacak ve 1301 (1883-1884) senesinde, üretilen palamutun miktarı 8 milyon kilograma kadar çıkacaktır. Bkz. Aydın Vilâyeti Salnâmesi, Sene 1301, s. 165.

ürünler arasında ikinci sırayı toplam hasılat içindeki %25,6 payıyla hububat alır. Köylerde yetiştirilen ürünler arasında üçüncü sırada ise üzüm gelir. Üzüm gelirleri toplam hasılatın %6,1'ini teşkil eder. Bahçe mahsüllerinin üretimi az olup, toplam hasılatın %0,6'sını oluşturur.

Ürünler	Hasılat Miktarı	Yüzde
Sınâî Bitkiler	820.490	67,7
Hububat	309.910	25,6
Üzüm	73.960	6,1
Bahçe Mahsulleri	7.870	0,6
TOPLAM	1.212.230	100

Genel bir değerlendirme yaparsak, tarla tarımına göre daha fazla emek yoğun üretim biçimini gerektiren bağıcılığın mahallelere nazaran köylerde yaygın olmadığı görülmektedir. Buna mukabil; köylerde sınâî bitkiler ile hububat üretimi ön plandadır. Köylerde yetiştirilen tarım ürünlerinden temin edilen hasılat miktarı, mahallelerde elde edilen hasılat miktarının yaklaşık olarak üç katıdır. Bu durum, temel geliri tarımsal üretime dayanan köylü ekonomisinin belirgin bir özelliğidir.

C. HAYVANCILIK

Osmanlı İmparatorluğu coğrafyasında, hemen hemen her bölgede, görülen hayvancılık faaliyetleri şehir ve kasabaların ekonomisine katkıda bulunur.³⁷ Gördes kazası, bu konuda istisna oluşturmamaktadır. Gücünden ve gübresinden faydalanılan hayvanlar tarımsal faaliyetlerde önemli bir yardımcı iş gücü oluştururlar. Ayrıca; hayvanların etinden, sütünden, yününden ve derisinden de yararlanılır. Temettuat Defterleri'nde hayvancılık ile ilgili zengin bilgiler mevcuttur. Âilelerin sahip olduğu hayvanlar deftere cinsi, miktarı ve varsa yıllık hasılatları belirtilerek yazılmıştır.

³⁷ Osmanlı İmparatorluğu'nda hayvancılık konusunda bkz. Güran, "Osmanlı Tarımı", s. 100-112.

1. Mahallelerde Hayvancılık

Kaza merkezinde tarla işlerinde, taşımacılıkta ve ulaşımda gücünden; sütü ile hasılatından faydalanılan büyükbaş hayvanların 115'i öküz, 34'ü sağman inek, 29'u boz inek, 24'ü dana, 6'sı düve, 156'sı bargir, 58'i katır, 374'ü merkeb, 2'si tay ve 1'i kısraktır.³⁸ Miktarlarını verdiğimiz büyükbaş hayvanlardan sağman ineğin bir yıllık hasılatı defterlerde belirtilmiştir. Buna göre sahipleri, sağman ineklerin sütünden yıllık 50 kuruş gelir temin etmektedir.³⁹ Kaza merkezindeki 34 sağman inekten sağlanan hasılatın toplam miktarı 1630 kuruştur.⁴⁰ Sağman inekten elde edilen gelirin en yüksek olduğu mahalleler, 400 kuruşla Karacaoğlu mahallesi ve 250'şer kuruşla Cuma ve Rum mahalleleridir. Mahallelere göre büyükbaş hayvanların sayısal olarak dağılımını incelediğimizde Rum (78), Karacaoğlu (67), Divan (65), Cuma (49) ve Küçük İmam (46) mahallelerinin ilk beş mahalleyi oluşturdukları görülmektedir. Bu beş mahallede oturanların sahip olduğu toprak miktarının fazla olması, büyükbaş hayvanların bu mahallelerde tarımsal faaliyetlerde yardımcı iş gücü olarak kullanıldığı fikrini kuvvetlendirmektedir.⁴¹

Kaza merkezinde bulunan büyükbaş hayvanlar arasında merkeb ve bargirin miktarı dikkat çekmektedir. Yaygın olarak ulaşım ve taşımacılıkta kullanılan merkeb (374) ve bargirlerin (156) toplam sayısı 530'dur. Bu iki hayvana aynı amaçlarla gücünden faydalanılan 58 katırı da ilave edersek, ulaşım alanında hizmet gören bu tür hayvanların toplam sayısı 588 olacaktır.

Küçükbaş hayvanlara gelince: Gördes kasabasında toplam 798 adet küçükbaş hayvan vardır ve hayvanlardan elde edilen toplam 10.507 kuruş gelirin 8.679 kuruşu diğer bir ifadeyle %82,6'sı bu hayvanlardan sağlanır. Mahallelerde yaşayanların sahip olduğu küçükbaş hayvanların 641'i sağman koyun, 47'si erkek koyun, 22'si boz koyun, 85'i sağman keçi ve 3'ü erkek keçidir. Küçükbaş hayvanların yıllık hasılat tarifeleri ise şöyledir: 1 baş sağman koyun 12 kuruş, 1 baş erkek ve boz koyun 4'er kuruş, 1 baş

³⁸ Hayvanların çeşit ve miktarlarına göre mahallelere dağılımları için bkz. tablo 48.

³⁹ Sahip olunan hayvanların yıllık hasılat tarifeleri için bkz. tablo 49.

⁴⁰ 34 sağman inekten toplam 1700 kuruş hasılat elde edilmesi gerekirken 1630 kuruş hasılat sağlanmıştır. Bunun sebebi; Divan mahallesindeki üç ineğin yıllık hasılatlarının, 50'şer kuruştan az olarak, toplam 80 kuruş olmasıdır. Bu ineklerin hasılat miktarlarının az olma gerekçesi defterde belirtilmemiştir.

⁴¹ Toprağın mahallelere göre dağılım oranları için bkz. tablo 36-37.

Tablo 48: Gördes Kasabasında Yaşayan Halkın Sahip Olduğu Hayvanlar

Mahalle	Bargir	Dana	Dive	İnek		Katr	Keçi			Kısrak	Koyun			Merket	Öküz	Tay
				Sağman	Boz		Sağman	Erkek	Sağman		Erkek	Boz				
Akaoğlu	5							26			72			12		
Ali Ağaoğlu	5					1								4	6	
Baş Amuca	3	1				3								12	6	
Bekir Efendizâde	11				2	1					6	12		9	6	
Buldanlı Emir	1					1								13		
Cuma	7	2			5	1	5				25			24	5	
Çolakoğlu	1				2		1							5	4	
Diyan	14	1	4		3	3	5	9			168	2	22	29	6	
Ehubekir Ağa	12				1	5	2	6			7			13	6	
Helvacı	3	1			2	1	2							6	4	
Hosab							1							3	2	
İpekli	3	2			1		3							19	4	
Kantarçı	2						2				3			6		
Karaböce	2				2									8	4	
Karacaoğlu	13	7			8	5	6	7			133			18	10	
Kaymak	3					1					17			18	4	
Kedi Alioğlu	5	3				1	2							24	2	
Koziuoğlu	2													12	4	
Köle Osman								3			42	14		5		
Kuzumoğlu	4													8	2	
Küçük İmam	12					1	1				22			24	8	
Mahmud Çavuş	7					1					70	19		6	4	
Mecikoğlu														1		
Molla Mustafa	3	1				2								8	10	
Mücellidoğlu	2						1							7	2	
Müftü Efendi	1										2			9		
Nakıb Ağa	5	3				4	4				10			15	2	
Orta	5										16			12		
Pazar	3										7			6		
Recebti	3			2				6	3					15	4	
Suhte							1							3		
Rumıyan	19	3					15	28		1	21			20	10	2
TOPLAM	156	24	6	38	25	58	85	85	3	1	641	47	22	374	115	2

sağman keçi 9 kuruş ve 1 baş erkek keçi 2-3 kuruştur. Mahallelere ait tahrir defterlerin tamamına yakınında verdiğimiz bu hasılat tarifeleri geçerli olmakla beraber iki mahallede farklı hasılat miktarları kaydedilmiştir.⁴² Küçükbaş hayvan sayısının ve dolayısıyla bu hayvanlardan sağlanan gelirin yüksek olduğu mahalleler sırasıyla Divan (201 baş/1.958 kuruş), Karacaoğlu (140 baş/1.659 kuruş), Akaoğlu (98 baş/1.302 kuruş) ve Mahmut Çavuş (89 baş/916 kuruş) mahalleleridir.

Hayvan Türü	Hasılat (Kuruş / Baş)	Vergi (Kuruş / Baş)
Sağman İnek	50	–
Sağman Koyun	12	0,5
Sağman Keçi	9	0,5
Boz / Erkek Koyun	4	0,5
Boz / Erkek Keçi	2 – 3	0,5
Arı Kovanı	8	0,75

Arıcılık ise kaza merkezinde sınırlı miktarda da olsa yapılmaktadır. Arıcılık yapanların sayısı sadece sekiz kişi olup, bu kişilere ait kovan sayısı 24'tür. Sahip oldukları kovan başına çoğunlukla 8 kuruş hasılat sağlayan sekiz kişinin arıcılıktan elde ettiği toplam hasılat 198 kuruştur. 24 kovanın 15'i Rum mahallesinde, 5'i Küçük İmam mahallesinde ve 4'ü de Müfti Efendi mahallesinde oturan sekiz kişiye aittir. Arıcılıktan elde edilen gelirin, hayvanlardan sağlanan toplam hasılat içindeki payı %1,9 gibi oldukça düşük bir oranda kalmaktadır.

Kaza merkezi olan Gördes kasabasında hayvancılığın yaygın bir geçim kaynağı olmadığı görülmektedir. Kasabada yaşayan toprak sahipleri tarlalarında güçlerinden faydalanmak için büyükbaş hayvan beslemişlerdir. Ulaşım ve taşımacılık hizmetlerinde de büyükbaş hayvanların gücünden yararlanılmıştır. Bunlara ilâve olarak sağman ineklerin sütünden yıllık 1.630 kuruş kazanç sağlanmıştır. Kasabada, büyükbaş hayvancılığa nazaran yaygın olan küçükbaş hayvancılıktan elde edilen yıllık hasılatın miktarı 8.679 kuruştur. Kaza merkezinde küçükbaş hayvancılığın daya yaygın

⁴² Bu iki mahalleden biri Divan mahallesi diğeri Akaoğlu mahallesidir. Divan mahallesinde sahip olunan sağman koyunların çoğu için yıllık 10'ar kuruş hasılat kaydedilmiştir. Akaoğlu mahallesinde ise sağman koyun ve sağman keçilerin yıllık hasılat miktarları yaklaşık olarak 14,5'er kuruştur.

olmasının sebebi olarak, Akdeniz ikliminin egemen olduğu meraların küçükbaş hayvancılık için daha uygun olması gösterilebilir.⁴³ Arıcılık ise kasabada yaygın olmayıp yıllık sadece 198 kuruş hasılat meydana getirmiştir. Dolayısıyla mahalle sâkinleri hayvancılığa pek fazla önem vermemişlerdir. Bunun sonucu olarak, Gördes kasabasının toplam gelir miktarı içinde hayvancılığın payı %1 gibi çok düşük bir miktarda kalmıştır.

2. Köylerde Hayvancılık

Gördes'in 16 köyünde yapılan hayvancılık mahallelere nisbeten daha yaygın ve büyükbaş hayvancılık ağırlıklıdır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi başta toprakların işlenmesinde, taşımacılıkta, hasılat temin edilmesinde ve âilelerin gıda ihtiyacının karşılanmasında büyükbaş hayvanların gücünden, sütünden ve etinden yararlanılmıştır. Köylerde büyükbaş hayvanlar içinde en başta geleni ziraî işletmelerde yardımcı araç olarak kullanılan öküzlerdir. 1.094 öküz, köylerdeki toplam 2.994 büyükbaş hayvanın %36,5'ini meydana getirir.⁴⁴ Diğer büyükbaş hayvan sayıları ise şöyledir: 187 boz sığır, 352 sağman inek, 110 boz inek, 172 dana, 114 düve, 14 buzağı, 166 bargir, 100 katır, 709 merkeb, 5 sığa, 3 tay ve 1 kısarak. Âile reislerinin sahip olduğu büyükbaş hayvanların köylere göre dağılımında ilk 6 köyü Boyalı (423), Yaka (316), Tepe (265), Yayakırıldığı (249), Kirani (236) ve Beğel köyleri teşkil eder. Mahallelerde olduğu gibi köylerde de yıllık hasılatı defterlerde belirtilmiş olan tek büyükbaş hayvan sağman ineklerdir. Sahipleri, hayvan başı yıllık 50 kuruş hasılat oluşturan 352 inekten 1844 yılında toplam 17.520 kuruş kazanç sağlamıştır. Bu miktar köylerde hayvancılıktan elde edilen toplam hasılatın %68,7'sini oluşturur.

Köylerdeki küçükbaş hayvanların 313'ü sağman koyun, 106'sı boz koyun, 339'u sağman keçi ve 150'si boz keçidir. Küçükbaş hayvanlardan elde edilen toplam 7.698 kuruş hasılatın 4.159 kuruşu koyunlardan kalan 3539 kuruşu da keçilerden elde edilmiştir. Küçükbaş hayvan sayısının ve bu hayvanlardan elde edilen hasılat miktarının yüksek olduğu köyler sırasıyla Oğulduruk (213 baş / 1.615 kuruş), Beğel (130 baş / 1.280 kuruş), Efendili (92 baş / 1.032 kuruş) ve Boyalı (160 baş / 887 kuruş) köyleridir.

⁴³ Güran, "Osmanlı Tarımı", s. 101.

⁴⁴ Bkz. tablo 50.

Tablo 50: Köylerde Yaşayan Halkın Sahip Olduğu Hayvanlar

Köyler	Bargir	Boz Sığır	Buzbağı	Dana	Düve	İnek		Katr	Keçi		Kısrak	Koyun		Merkeb	Öküz	Sipa	Tay
						Sağman	Boz		Sağman	Boz		Sağman	Boz				
Begel	16			16	19	50		3				95	35	49	77		
Boraz	3			21	16	32		15				53	18	20	42	1	
Boyalı	27	44	8	10	1	39	48	17	83	77				85	144		
Dudluca	11			17	18	31		1				3		20	59	1	
Efendili	7			24	12	18		5	3			86	3	40	50	2	
Kabakoz	4			5	10	18		2						26	44		
Kara Yakub	12	25		9	1	24	18	1						28	67		
Kıranı	15			12	6	38	1	1	70					77	86		
Kuşluk				3	9	12		10				15		41	36		
Küçük	4	6	2	6	2	7	7	1					2	12	21		2
Malkoca	3	33		4	3	3		3	17	10			11	16	40		
Oğulduruk	9			14	12	17	2	14	107	33		36	37	53	50	1	
Sarı Ailler	6	11		2		7			20			25		12	18		
Tepe	16	41		3		10		5						73	117		
Yaka	21	24		5	1	15	1	19	37	30				106	124		
Yayakırdığı	12	3	4	22	4	29	33	3	2		1			51	86		1
TOPLAM	166	187	14	173	114	352	109	100	339	150	1	313	106	709	1061	5	3

Boyalı köyünün hasılat miktarının hayvan sayısına göre düşük kalmasının nedeni, bu köyde koyuna göre yıllık hasılat miktarı düşük olan keçilerin beslenmesidir.⁴⁵

Mahallelerde olduğu gibi köylerde de arıcılık fazla gelişmemiştir. Arıcılık sadece Kabakoz, Boraz, Kırani ve Beğel köylerinde sâkin olan 13 kişi tarafından yapılmaktadır. Arıcılık yapan kişilerin sahip olduğu toplam kovan sayısı 35'dir. Arıcılıktan kazanılan 282.5 kuruş gelir, hayvancılıktan elde edilen toplam hasılatın %1,1'ini meydana getirir.

Sonuç olarak, Gördes'in köylerinde hayvancılığın diğer çiftçilik faaliyetlerine göre önemsiz bir gelir kaynağı olduğunu söyleyebiliriz. %68,7'si büyükbaş hayvanlardan, %30,2'si küçükbaş hayvanlardan ve %1,1'i de arıcılıktan oluşan toplam 25.501 kuruş hayvancılık hasılatının, köylerin toplam geliri içindeki payı %2 seviyesinde kalmıştır. Gördes'in mahalleleri ile köylerini karşılaştırdığımızda, hayvancılığın, özellikle büyükbaş hayvancılığın, köylerde daha yaygın olduğu görülmektedir. Köylerde büyükbaş hayvancılığın daha yaygın olmasını, temel geçim kaynağı tarımsal üretime dayanan çiftçilerin üretim faaliyetlerinde büyükbaş hayvanların gücüne daha fazla ihtiyaç duymalarıyla açıklayabiliriz.

---

⁴⁵ Hayvanların yıllık hasılat tarifeleri için bkz. tablo 49.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖRDES KAZASI'NIN İKTİSADİ YAPISI

A. HALKIN GELİR KAYNAKLARI VE DAĞILIMI

1. Hane Reislerinin Gelir Kaynakları

Temettuat Defterleri'nde yer alan bilgilerden hareketle Gördes kazasında yaşayan hane reislerinin gelir kaynaklarını ve bu gelir kaynaklarının toplam gelir içindeki nisbî önemini tespit etmek mümkündür. Gördes kazasında hane reisleri genel olarak yedi farklı gelir kaynağından geçimlerini temin etmektedirler.

a. Mahallelerde Yaşayan Hane Reislerinin Gelir Kaynakları

Gördes kasabasında yaşayan hane reislerinin gelir kaynaklarının başında çiftçilik faaliyetleri gelmektedir. Çiftçilik faaliyetlerini kendi içinde tarla ziraati, bağcılık ve hayvancılık olmak üzere üç gruba ayırdık. Hane reislerinin çiftçilik faaliyetlerinden elde ettiği gelir, toplam gelirin %39,1'ini meydana getirir.¹ Çiftçilik faaliyetleri içinde tarla ziraatından elde edilen gelirin miktarı oldukça yüksektir. Gördes'in mahallelerinde oturan hane reisleri tarlalarında çeşitli tahıllar ve sınaî bitkileri yetiştirerek, tarla ziraati yapmaktadırlar. Tarla ürünleri arasında kökboyanın ziraati yaygın olup, yetiştirilen toplam tarla ürünlerinin 8/10'una yakın kısmını oluşturmaktadır. Tarla mahsûlleri yılda 253.090 kuruş hasılat meydana getirmekte ve böylece kasabanın toplam gelirinin %26,1'ini teşkil etmektedir.

Burada ifade etmek gerekir ki Gördes'in mahallelerine ve köylerine ait defterlerde hane reislerinin tarla ziraati ve bağcılıktan elde ettikleri gelirler hesaplanırken diğer defterlerden farklı bir uygulamaya gidilmiştir. Bu farklılık iki noktadan kaynaklanmaktadır: İlki, çeşitli bölgelere ait Temettuat Defterleri'nde de görülen ve bizce önemli olmayan bir husustur. Buna göre, öşürler kısmında değineceğimiz üzere, tarla ürünlerinden ve bağcılıktan elde edilen 1844 yılı hasılatı kaydedilirken tarım ürünlerin öşür vergisi 1/10 oranında düşüldükten sonra kalan miktar

---

¹ Mahallelerde yaşayan halkın gelir kaynakları ve çeşitli gelir kaynaklarının toplam gelir içindeki payları için bkz. tablo 51 ve 52.

hasılat olarak yazılmıştır. Diğer bir ifadeyle, tarım mahsûllerinin yıllık hasılatını gösteren rakamlar, yetiştirilen tarım ürünlerinin kuruş olarak toplam değerini değil öşrü tenzil edildikten sonra geriye kalan miktarı göstermektedir.² Hane reislerinin yıllık gelirleri hesaplanırken, çiftçilikten elde ettiği gelir var ise, 1844 yılı için öşrü tenzil edilmiş olan bu miktar esas alınmıştır.

Asıl dikkat çekmek istediğimiz ve önemli olan nokta ise hane ve âile reislerinin çiftçilikten elde ettiği yıllık kazançlarının hesaplanmasında ortaya çıkmıştır. Gördes'in defterlerinde çiftçilik gelirlerinin yazımı, 1844 ve 1845 yıllarına ait tarım ürünlerinden elde edilen hasılat miktarlarının ortalamasına göre yapılmıştır.³ Yapılan sayımın amacı, sene-i sabıkta kişilerin gelirlerini, devlete ödedikleri vergi miktarlarını ve diğer servet kaynaklarını tespit etmek; bu sayede kişilerin malî güçlerine uygun, daha adil vergi salımını gerçekleştirmektir. Bu amaca uygun olarak yapılması gereken, halkın tarlalarında yetiştirdiği ürünlerden 1844 yılında elde ettiği gerçek gelirin çiftçilik geliri olarak kabul edilmesi idi. Ancak, Gördes'te yapılan uygulama, diğer bölgelerden farklı olarak, iki yılın rakamlarının beraber kullanılmasına dayanmaktadır. 1844 yılına ait rakamlar gerçek miktarları; 1845 yılına ait rakamlar ise henüz üretim gerçekleşmediğinden tahminî miktarları göstermektedir. Dolayısıyla, hane ve âile reislerinin bir senelik kazançlarının yazıldığı kısımdaki çiftçilik gelirleri, 1844 yılına ait gerçek gelirleri değil 1844 ve 1845 yıllarının ortalamasına ait kısmen tahminî gelirleri yansıtmaktadır.⁴ Bu uygulama, kuraklık, afet gibi nedenlerle yıllara göre dalgalanma gösterebilecek tarımsal üretimden elde edilen gelirin vasatî bir yıl için değerini tespit etme noktasında iki yılın verileri kullanıldığı için araştırmacılara daha iyi değerlendirmeler yapabileme imkanı tanıyabileceği gibi; 1845 yılına ait rakamlar üreticinin beyanı esas alınarak yazıldığı için suistimallere de kapı aralamaktadır. Nitekim, 1845 yılına ait rakamlar genel olarak bir önceki yıla göre düşük kalmaktadır.

² Güran, "Temettüat", s. 78.

³ Hâlbuki diğer bölgelere ait defterlerde hane reislerinin tarım ürünlerinden geliri yazılırken iki yılın ortalaması değil 1260 (1844) yılının hasılat miktarı esas alınmıştır. Çiftçilik gelirlerinin hesaplanması konusunda, Manastır ve Akhisar Geyve kazalarında yaşayan bazı hane reislerinin kayıtları için bkz. Güran, "Temettüat", s. 92-94. Aydın Güzelhisar'a ait defterlerde de hane reislerinin tarım ürünlerinin hasılatı yazılırken öşür miktarları tenzil edilmediği gibi hane reislerinin tarım ürünlerinden kazancı yazılırken 1844 yılına ait rakamlar temel alınmıştır. Güzelhisar'da yaşayan iki hane reisinin kaydı için bkz. Ek 3.

⁴ Gördes'in defterlerinde tespit edilen bu farklı uygulamalara misâl olması için iki hane reisinin kaydı ek kısmında verilmiştir; bkz. Ek 2.

Üretim miktarının bir önceki yıla göre düşük kalması kuraklık, afet gibi olağan dışı nedenlerle açıklanabilir; fakat gerek üretimin gerçekleşmemiş olması gerekse aynı mahalle ve köyde sâkin bazı üreticilerin iki yıla ait hasılat miktarlarının aynı olması bu fikri zayıflatmakta ve tahminden öteye götürmemektedir.⁵ Sonuç olarak, Temettuat defterlerine çiftçilik gelirlerinin kaydedilmesinde 1844 yılına ait gerçek rakamlar başlı başına esas alınması gerekirken, 1844 yılı rakamları ile 1845 yılına ait tahmini rakamların ortalaması esas alınmıştır. Bu uygulamanın neticesinde, genel olarak tarım ürünlerinden elde edilen toplam gelir miktarı, 1844 yılında yetiştirilen ürünlerin toplam değerinden düşük kalmaktadır. Niçin böyle bir uygulamaya gidildiği sorusunun cevabı, tahririn yapılaş tarzında aranmalıdır. Bilindiği üzere temettuat tahrirleri için önceki sayımlardan farklı olarak merkezden görevli gönderilmemiştir. Her mahalle ve köyün tahriri muhtar, imam ve reaya bulunan yerlerde papaz ve kocabaşı marifetiyle, ziraat müdürleri veya vekilleri nezaretinde yapılmıştır. Yazım işini ise ilgili mahalde eli kalem tutan kişiler (katipler) yapmıştır.⁶ Merkezden yapılacak tahririn usûlünü düzenleyen nizamnameler gönderilmiş olmasına rağmen sayımı yürüten kişilerden dolayı çeşitli bölgesel farklılıklar ve eksiklikler uygulamada ortaya çıkmıştır.⁷ Gördes'teki farklı uygulamayı bu çerçevede değerlendirmemiz uygun olacaktır.

Çiftçilik faaliyetleri arsında diğer bir uğraşım alanı bağcılıktır. Bağcılık faaliyetlerinden elde edilen gelir miktarı 115.453 kuruştur ve bu miktar, kasabanın toplam gelirinin %11,9'una denk gelmektedir. Emek yoğun faaliyetler olan bağcılık ve kökboya ziraatinin Gördes kasabasında yaygın olmasının, kasabada yaşayan bir çok insan için istihdam alanı oluşturduğu muhakkaktır.

Hanelerin gelir kaynakları içinde yer alan hayvancılık, mahallelerde önemli bir gelir kaynağı değildir. Toplam gelir içindeki payı %1,1 oranında kalan hayvancılıktan

⁵ Nitekim; tahrirde karşılaşılan sorunlara çözüm getirmek amacıyla hazırlanan bir talimatnamede 1261 yılı tarım ürünlerinin mahsûlatını tahririn yapıldığı esnada idrak etmeyenlerin bu ürünlerden yıllık hasılatlarının dolu ve boş senelerin ortalamasına göre deftere yazılması kararlaştırılmıştır. BOA, A.DVN, nr. 13/44, s. 4; BOA, MMİ, nr. 65/1. Ancak; bizim burada üzerinde durduğumuz nokta henüz üretim gerçekleşmediği için 1845 yılı hasılatının nasıl yazılacağından çok hane reislerinin bir yıllık çiftçilik gelirlerinin yazımında 1844 yılına ait gerçek rakamların değil de iki yılın ortalamasının esas alınmış olmasıdır.

⁶ Güran, "Temettuat", s. 77; Öztürk, a.g.m., s. 556-557. Ayrıca, mahalle ve köylerde eli kalem tutan kişilerin katip olarak görevlendirilmesi, eğer köyde yazı yazabilecek kişi bulunamazsa mahalli meclisinde imtihan ile seçilen kişilerin ihtiyaç duyulan köylerde görevlendirilmesi ve ücretlerinin emval sandığından karşılanması kararlaştırılmıştır. BOA, A.DVN, nr. 13/44, s. 3; BOA, MMİ, nr. 65/1.

⁷ Güran, "Temettuat", s. 79.

hane reisleri 1844 yılında 10.315 kuruş gelir elde etmiştir. Mahallelerde ağırlıklı olarak küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır.

Gördes'in mahallelerinde yaşayan hane reislerinin bir diğer gelir kaynağı ortakçılıktır. Ortakçı(lık) tâbiri, Anadolu'da ziraatte işbirliği için kullanılan ortak kelimesinden türetilmiş olmalıdır.⁸ Ortakçılık sistemi, çok eski zamanlardan beri Anadolu'da uygulanmaktadır. Bazı tarihçiler, Selçuklularda mevcut olan ortakçılık sisteminin Bizanslılarda da olabileceğini ifade etmişlerdir.⁹ Ortakçılık, toprak sahibi ile bir veya birkaç kişi arasında kararlaştırılan anlaşma koşullarına göre yapılmaktadır. Toprak ortaklar tarafından işlenmekte ve elde edilen hasıllardan öşür miktarı çıkarıldıktan sonra kalan kısım toprak sahibi ile ortaklar arasında anlaşma koşullarına göre, çoğunlukla eşit olarak, paylaşılmaktadır.¹⁰ Kaza merkezinde toprak sahipleri, topraklarını para karşılığı kiralamaktan ziyade ürünün paylaşılması esasına üzerine ortağa vermişlerdir. Toprak sahibi için fazla risk taşımayan ortakçılık usûlünün getirisi toprağın para ile kiralanmasından daha fazladır. Toprak sahibi için bir nevi rant geliri olan ortakçılıktan elde edilen 43.459 kuruş gelir, toplam gelirin %4,5'ini oluşturur. Ortakçılıktan elde edilen gelirin 2/3'ünü kökboya ve 1/3'ünü de tahıl ürünlerinden elde edilen gelirler meydana getirir.¹¹ Kökboya tarlalarının ortakçılık usûlü ile işlenmesi kökboya ziraatinin yaygın olduğu Demirci kazasında da oldukça yaygındır.¹²

Gördes'in mahallelerinde yaşayan halk için esnaflık ve ticaret faaliyetleri önemli bir gelir kaynağıdır. Esnaflık ve ticarettten bir yılda elde edilen kazancın miktarı 271.126 kuruştur. Bu miktar, küçük bir kasaba için önemli bir gelir kaynağını göstermektedir. Esnaflık ve ticaret gelirlerinin, kasabanın toplam geliri içindeki oranı %28'dir.

⁸ Irene Beldiceanu – Steinherr, "XV. Ve XVI. Asırlarda Anadolu'da Ortakçılar", **VIII. Türk Tarih Kongresi (Ankara 11-15 Ekim 1976), Kongreye Sunulan Bildiriler**, II, s. 1321.

⁹ A.g.m., s. 1325.

¹⁰ Temettuat sayımları için hazırlanan numune defterde de, ortakçılık ile işlenen tarlalardan elde edilen gelir kaydedilirken ilk olarak öşürün tenzil edilmesi, sonra ortakçının ve mal sahibinin hisselerinin ayrı ayrı belirtilmesi örnek bir uygulama ile gösterilmiştir. Örnek uygulama için bkz. BOA, MMİ, nr. 65/4, s. 1.

¹¹ Bu oranlar, ortakçılık usûlü ile işlenen tarlalarda yetiştirilen ürünlerin değerine göre hesaplanmıştır.

¹² Ertan Gökmen, **Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e Demirci Kazası**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2000, s. 229-231.

Hane reisleri işçilikten de gelir temin etmektedir. Kaza merkezinde toplam gelirin %5'ini işçilikten elde edilen kazançlar teşkil etmektedir. Mahallelerde yaşayan hane reislerinin işçilikten elde ettiği gelir 48.173 kuruştur.

Kaza merkezinde çeşitli hizmetleri ifâ eden görevlilerin yapmış oldukları vazifeleri karşılığında almış oldukları maaşları, ayrı bir gelir kaynağı oluşturmaktadır. Maaş gelirlerinin miktarı az olup, toplam 5.005 kuruş ile toplam gelirin %0,5'ini meydana getirir.

Gelir kaynakları arasında altıncı sırayı rant gelirleri oluşturur. Rant gelirlerinin başında bina kiralari gelir. Hane reisleri sahip oldukları dükkan, değirmen, menzil ve han gibi binalarını kiraya vererek kazanç sağlamaktadırlar.¹³ Toplam 39.392 kuruş olan bina kiralari kasabanın toplam gelirin %4,1'ini oluşturur. Sahip olunan toprağın kirallanmasıyla elde edilen toprak kiralariından elde edilen gelir 7.014 kuruş olup toplam gelirin %0,7'sini meydana getirir. Hane reisi durumunda olan çocukların bir kısmı önemli miktarda paraya sahiptir. Bu çocukların mevcut paraları vasîleri marifetiyle değerlendirilmekte ve ayrı bir gelir kaynağı oluşturmaktadır. Defterlerde “nukudun ribâhı” şeklinde geçen paradan elde edilen gelirler 6.390 kuruştur ve toplam gelir içindeki payı %0,7'dir.

Hane reislerinin gelir kaynakları arasında son sırayı zuhûrât gelirleri oluşturmaktadır. Gördes'e ait defterlerde genellikle “bir senede zuhûrâtı” açıklaması ile verilen bu gelirlerin nerelerden ve hangi faaliyetlerden kazanıldığı belirtilmemiştir. Bu tür gelirler kaynağı belli olmayan veya kaydedilmeyen gelirler olarak kabul edilmektedir.¹⁴ Mübahat Kütükoğlu, bu tür gelirleri köylüler tarafından emek sarfedilmeden elde edilen gelirler olarak görmekte ve bu kısa değerlendirme ile iktifa etmektedir.¹⁵ Ancak; bunun yanında zuhûrât gelirlerinin şehir ve kasabalarda meslek gelirlerinin yerine de kullanıldığı bilinmektedir.¹⁶ Biz ise, bu çalışmamızda zuhûrât gelirlerinin hem kaza merkezindeki mahallelerde ve hem de köylerde çeşitli meslek grupları tarafından elde edilmekte olduğunu müşahede ettik. Dolayısıyla bu tür gelirler

¹³ Kiraya verilen binaların çeşitleri için bkz. tablo 33.

¹⁴ Nuri Adıyeke, a.g.m., s. 773; Selahittin Özçelik, “Temettuat Defterlerine Göre İnay ve Çevresinde İktisadî ve Sosyal Hayat”, 21. Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu (25-27 Ekim 2001), C.I, İstanbul 2001, s. 263.

¹⁵ Kütükoğlu, a.g.m., s. 410.

¹⁶ Özçelik, a.g.m., s. 263.

gerek çiftçiliğin temel geçim kaynağı olduğu köylerde gerekse meslek çeşitliliğine sahip şehir ve kasabalarda mevcuttur diyebiliriz. Tahrirlerde karşılaşılan sorunlara çözüm getirmek amacıyla soru-cevap şeklinde hazırlanan nizamnamede ne tür gelirlerin zuhûrât olarak yazılacağına kısmî olarak açıklama getirilmiştir. Buna göre, “*hüdây-ı nâbit palamud ve sâire cem' ve fûrûhtu ve mahmûde ve çam sakızı ve neft yağı ve zift ve ketre i'mâli ve kökboya ve kil hasrı misüllü zuhûrât menâfi'nin kaydı ne vechle icrâ olunmak iktizâ ideceği*” sorusuna verilen cevapta bu tür gelirlerin her yılki kazançları arasında yer alıyorsa “temettuat-ı kadîme”; yer almıyorsa “zuhûrât temettu” olarak kaydedileceğine işaret edilmiştir.¹⁷ Gördes kazasında kökboya ve palamutun ziraati her sene yapılmakta ve bunlardan elde edilen gelirler temettuat-ı kadîme olarak kaydedilmektedir. Nizamnamede belirtilen diğer ürünlerin, mahmûde¹⁸ hariç, Gördes'te yetiştirildiğine veya imal edildiğine dair incelediğimiz kaynaklarda¹⁹ her hangi bir bilgiye rastlamadık. Netice itibariyle, bu ürünlerden sayımın yapıldığı dönemde zuhûrât adı altında kaydedilen gelir elde edilmiş olsa bile toplam miktarı çok fazla olan zuhûrât gelirlerinin büyük kısmının başka kaynaklardan elde edildiği muhakkaktır. Aynı bir gelir kaynağı olarak kabul ettiğimiz zuhûrât gelirlerinin miktarı 168.477 kuruş olup, kaza merkezindeki toplam gelirin %17,4'ünü meydana getirir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Gördes'in mahallelerinde yaşayan halkın geçimini sağladığı en önemli gelir kaynağını çiftçilik faaliyetleri teşkil eder. Tarla ziraati, bağcılık ve hayvancılık olmak üzere üç grup olarak tasnif ettiğimiz çiftçilik faaliyetlerinin toplam gelir içindeki payı %39,1'dir. Toplam gelir içinde % 4,5'lik bir orana sahip müşterek ziraati de bu grup içerisinde değerlendirirsek çiftçilik faaliyetlerinin toplam gelir içindeki payı daha da artacaktır. Gördes kasabasında çiftçilik gelirlerinin bu derece yüksek olması kasaba ekonomisinde toprağın ve toprağa dayalı üretimin önemini göstermektedir.

Kasabanın gelir kaynakları içinde sahip olduğu oranla ikinci sırada esnaflık ve ticaret faaliyetleri gelir. Esnaflık ve ticaret faaliyetlerinden elde edilen gelirin, toplam gelirin %28'ini meydana getirmesi, küçük bir Anadolu kasabası için önemli bir oran

¹⁷ BOA, A.DVN, nr. 13/44, s. 1 (3. suâl ve cevabı).

¹⁸ Mahmûde: Bingöz otu, sakmunya (Ş. Sami, “Kâmûs-ı Türk?”, s. 1304). Bu bitkinin Gördes'te yetiştirdiğine dair bilgi yalnızca bir salnâmede vardır; ancak miktarı verilmemiştir. Bkz. Aydın Vilâyeti Salnâmesi, Sene 1314, s. 488.

¹⁹ Bu kaynaklar, Arşiv belgeleri, salnâmeler, kaynak ve inceleme eserlerinden oluşmaktadır.

olarak kabul edilebilir. Kasaba hayatı içinde gelişen çeşitli meslek dalları bir çok insan için geçim kaynağı olmuştur.

Gelir kaynakları arasında önemli bir paya sahip olan zuhûrât gelirleri, toplam gelirler içinde sahip olduğu % 17,4 oranıyla üçüncü sırada yer alır. Kaynağı belli olmayan bu tür gelirler, çeşitli meslek gruplarına mensup bir çok kişi için ek bir gelir kaynağı oluşturmaktadır.

Gelir kaynakları arasında dördüncü sırada rant gelirleri gelmektedir. Bina, toprak ve para kiralarından oluşan rant gelirleri, toplam gelirin % 5,5'ini oluşturur. Çoğunluğunu bina kiralarının oluşturduğu rant gelirleri, kasabanın ekonomik hayatında mülk ve para sahipleri için önemli bir gelir kalemini teşkil eder.

Yaptığımız sıralamada beşinci sırayı işçilik gelirleri almaktadır. Çoğu tarım sahasında yapılan işçilikten kazanılan gelirin toplam gelir içindeki payı % 5'dir. İşçilik gelirlerinin kasabanın toplam gelir içindeki payının düşük kalması, işçi sayısının az olmasından değil muhtemelen işçilik ücretlerinin fazla olmamasından kaynaklanmaktadır. Çünkü tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu kasabada emek gücüne fazlasıyla ihtiyaç duyulacaktır.

Kaza merkezinde yaşayan insanların geçimlerini sağladığı gelir kaynakları arasında son sırayı maaşlar almaktadır. Kasabada çeşitli hizmetleri yerine getiren görevlilerin maaşları, kasabanın toplam gelirin % 0,5'i gibi çok az bir kısmını meydana getirir. Maaşların düşük bir seviyede kalmasının nedeni, defterlerde kaydı bulunan bir çok görevlinin maaşının bulunmaması veya düşük olmasıdır.

b. Köylerde Yaşayan Hane Reislerinin Gelir Kaynakları

Gördes'in 16 köyünde yaşayan insanların geçimlerini sağladıkları en önemli gelir kaynağını çiftçilik faaliyetleri meydana getirir.²⁰ Köylerde elde edilen toplam gelirin % 78'ini tarla ziraati, bağ-bahçecilik ve hayvancılıktan sağlanan zirai gelirler teşkil eder. Çiftçilik faaliyetleri arasında ilk sırada geleni ise, köylerdeki toplam gelirin %71'ini oluşturan tarla ziraatidir. 1844 yılında tarla mahsûllerinden

---

²⁰ Bkz. tablo 53-54.

temin edilen gelirin miktarı 890.916 kuruştur.²¹ Çiftçilik faaliyetleri arasında yer alan bağ ve bahçecilik faaliyetlerinden elde edilen gelirin miktarı 62.592 kuruş olup, toplam gelir içindeki payı %5'tir. Mahallelere kıyasla köylerde daha yaygın olan hayvancılıktan sağlanan 25.001 kuruş gelir, toplam gelirin %2'lik kısmını teşkil etmektedir.

Köylerde gelir kaynakları içinde, önem sırasına göre ikinci sırada 212.281 kuruşla zuhûrat gelirleri yer almaktadır. Kaynağı belli olmayan veya defterlerde belirtilmeyen gelirler olarak kabul edilen zuhûrât gelirlerinin, köylerin toplam gelir içindeki payı mahalledeki orana yakın olup, % 16,9'dur.

Köylerdeki diğer gelir kaynaklarının toplam gelir içindeki payı, oldukça düşük olup % 2'nin altındadır. Esnaflık ve ticaret ile işçilik gelirleri, toplam gelirin % 1,4'er kısımlarını teşkil eder. 1844 yılında, esnaflık ve ticareten 17.700 kuruş, işçilikten ise 17.508 kuruş gelir sağlanmıştır. Bina, toprak ve para kiralardan oluşan rant gelirlerinin miktarı 4.815 kuruştur. Köylerin toplam geliri içinde toprak kiralalarının payı % 0,2, ve bina kiralalarının payı da % 0,1'dir. Paranın nemasından sağlanan kazanç miktarı ise diğerlerinin yanında önemsiz olup sadece Yayakırıldığı köyünde yaşayan bir çocuğun 580 kuruş gelirinden oluşmaktadır. Gelir kaynakları arasında son sırada yer alan maaşlardan elde edilen gelir ise 300 kuruştur.

Genel olarak bakıldığında köylerde yaşayan nüfusun geçimini temin ettiği en önemli gelir kaynağı müşterek ziraatin de dahil edildiği çiftçiliktir. Çiftçilikten elde edilen gelir, köylerin toplam gelirinin %80'ini oluşturur. Çiftçilik gelirlerinin toplam gelir içinde bu kadar yüksek orana sahip olması köyler için gayet normaldir. Çiftçilik gelirlerinin içinde, başta kökboya ve palamut gibi sınaî mahsûller olmak üzere tarla ziraatinden elde edilen gelir büyük bir yekûn tutmaktadır. Bağ ve bahçecilik ile hayvancılıktan elde edilen gelirin miktarı ise düşük kalmaktadır.

Gelir kaynakları arasında önem itibariyle ikinci sırada zuhûrât gelirleri gelir. % 16,9'luk bir paya sahip zuhûrât gelirleri köylüler için meslekleri dışında ek bir kazanç

---

²¹ Tarım ürünlerinden elde edilen gelirin, 1260 yılı gerçek hasılatları ile 1261 yılı tahminî hasılatlarının ortalaması alınarak bulunduğunu önceki sayfalarda ifade etmiştik. Dolayısıyla mahallelerde olduğu gibi Gördes'in köylerinde de bu farklı uygulamadan dolayı, 1260 yılında yetiştirilen tarım ürünlerinden elde edilen hasılatın değeri yüksek olmasına rağmen, defterlerdeki kayıtlara göre, bu ürünlerden elde edilen gelir miktarı nisbeten düşük kalmıştır.

imkanı oluşturmaktadır. Çoğu hanenin önemli miktarlarda zuhûrât gelirine sahip olması, bu tür gelirlerin mahallelerde olduğu gibi köylerde de önemine dikkat çekmektedir.

Çiftçilik ve zuhûrât gelirleri dışındaki gelir kaynaklarının ise köylüler için çok fazla önem taşımadığı görülmektedir. Esnafılık ve ticaret, işçilik, maaş ve ranttan oluşan bu gelirlerin toplam gelir içindeki payı % 3 civarındadır.

2. Meslek Gruplarınca Elde Edilen Gelirlerin Kaynakları İtibariyle Dağılımı

Bir önceki bölümde halkın gelir kaynaklarını inceleyip bunları önemleri itibariyle sıraladık. Bu bölümde ise meslek gruplarına göre elde edilen gelirin, kaynakları itibariyle dağılımını sunacağız. “Hane Reislerinin Meslekleri” bahsinde, hane reisi durumunda olan, hane reisi statüsü taşımadığı halde belirli bir meslekle iştilal eden veya belirli bir gelire sahip kişileri genel olarak beş farklı gruba ayırmıştık. O bahiste verdiğimiz genel tabloda yer alan verilerin de katkısıyla²², Gördes kazasında yaşayan insanların teşkil ettiği beş farklı meslek grubunun, elde ettikleri gelirlerinin kaynakları itibariyle dağılımını tetkik edeceğiz.²³

a. Mahalleler

Gördes’in 32 mahallesinde yaşayan halkın yapılan tahrirre göre bir senelik gayri sâfi gelirleri²⁴ toplam 967.894 kuruştur. Ziraatle uğraşan küçük üreticiler olarak adlandırdığımız çiftçilerin toplam geliri 351.794 kuruştur. Toplam 363 çiftçinin yaşadığı Gördes kasabasında, bir çiftçinin yıllık ortalama geliri 969 kuruştur. Doğal olarak bu grup, gelirlerinin büyük kısmını, %64,3’ünü (225.932,5 kuruş), ziraat faaliyetlerinden elde etmektedir. Bu faaliyetler içinde en yüksek pay, toplam gelir içindeki %46,2 oranı ile tarla ziraatine aittir. İkinci sırada ise bağıcılıktan temin edilen gelirler

²² Bkz. tablo 7-8.

²³ Bu incelemeyi yaparken bir önceki kısımda verdiğimiz tablo 51-54’den yararlanacağız.

²⁴ Tahririn yapıldığı esnada gelirin, bütün üretim masrafları tenzil edildikten sonra sâfi gelir olarak mı yazılacağı yoksa bu masraflar tenzil edilmeden gayri sâfi gelir olarak mı yazılacağı gündeme gelmiştir. Bazı bölgelerden gelen dilekçelerde, ahalinin, yapılan masraflar tenzil edildikten sonra kalan kısmın gelir olarak yazılması hususunda istekleri vardır. Durum Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye’de görüşülmüş ve masrafların tenzil edilmesinde ortaya çıkacak çeşitli sakıncalara dikkat çekildikten sonra tahrirden maksadın halkın gelirlerinin masraflar çıktıktan sonraki kısmının vergi olarak alınması değil, gelirlerin sadece uygun kısmının vergi olarak alınması olduğu belirtilerek, gayri sâfi hasılatın yazılmasına karar verilmiştir. Alınan karar sayımı yapılan bölgelerin vali, defterdar ve kaymakamlarına bildirilmiştir. BOA, MMİ, nr. 65/5.

gelmektedir. Küçük üreticilerin bağıcılık gelirleri, toplam gelirlerinin % 17,3'ünü oluşturur. % 0,8 paya sahip hayvancılık gelirleri ise bu grup gelirler içinde son sırada yer alır. Tarımla uğraşan küçük üreticilerin bir diğer önemli gelir kaynağı zuhûrât gelirleridir. Çiftçiler, gelirlerinin % 27,1'ini diğer bir ifadeyle 95.491 kuruşunu bu tür gelirlerden sağlamaktadırlar. Bazı çiftçiler ise işleyemedikleri topraklarının bir kısmını ise ortağa vermektedir. Buna göre çiftçiler gelirlerinin % 4,9'luk kısmını ortaklıktan kazanmaktadırlar. Çiftçilerin ortaklıktan kazandığı gelirin miktarı 17.287,5 kuruştur. Bir kısım çiftçiler, topraklarından elde ettikleri gelir yeterli olmadığından bir başkasının toprağında tarım işçiliği yaparak toplam 6.212 kuruş ek gelir sağlamaktadır. İşçilik gelirlerinin çiftçilerin toplam gelir içindeki payı % 1,8'dir. Küçük üreticilerin bazıları, sahip oldukları bina ve tarlaları kiraya vererek rant geliri sağlamaktadır. 4.771 kuruş rant geliri içinde bina kiralarının payı daha yüksektir. Bina kiralarının toplam gelir içindeki oranı % 1,2 iken toprak kiralarının payı sadece % 0,1'dir. Dolayısıyla çiftçiler, kendileri işleyemedikleri toprakları para kira ile değerlendirmekten ziyade ortağa vermeyi tercih etmişlerdir. Defterdeki kayıtlara göre küçük üreticilerin esnafılık ve ticaretten de toplam 2.100 kuruş gelirleri mevcuttur. Ne tür bir esnafılık veya ticaret yaptıkları belirtilmemekle beraber çiftçiler, toplam gelirlerinin % 0,6'sını esnafılık ve ticaretten kazanmaktadırlar.

Kaza merkezinde oturan, başta tarım olmak üzere çeşitli alanlarda işçilik yaparak geçimini sağlayan işçi sınıfının²⁵ bir yıllık toplam geliri 96.201 kuruştur. Kaza merkezinde 170 işçi bulunduğu göre bir işçi yılda ortalama 566 kuruş kazanmaktadır. İşçiler, gelirlerin önemli bir bölümünü kendi meslekî faaliyetlerinden kazanmaktadırlar. İşçilik gelirleri bu sınıfın toplam gelirinin % 42,9'unu (41.261 kuruş) meydana getirir. İşçilerin önem itibarıyla ikinci sırada gelen gelir kaynağını zuhûrât gelirleri oluşturur. Zuhûrât gelirleri bu grubun gelirlerinin %28,7'lik kısmını yani 27.622 kuruşunu teşkil eder. İşçilerin önemli bir kısmı sahip oldukları tarlalarında üretim yaparak gelir sağlamaktadır. İşçilerin tarım sahasından kazandığı gelirin miktarı 21.995,5 kuruştur. İşçiler, toplam gelirlerinin %11,4'ünü tarla mahsûllerinden, %8,2'sini de üzümünden kazanmaktadır. Bu grubun, hayvancılık faaliyetlerinden elde ettiği gelirin toplam gelirleri içindeki payı da % 3,3'tür. İşçilerin bir kısmı sahip oldukları toprağı ortaklık

²⁵ İşçilik grubunda yer alan kişilerin meslek adları için bkz. tablo 11.

usûlü ile değerlendirerek gelir temin etmektedir. İşçilerin ortaklıktan elde ettiği 1822,5 kuruş gelir, işçilerin toplam gelirinin %1,9'una karşılık gelmektedir. İşçilerin defterlerde niteliği belirtilmeyen esnaflık ve ticaret faaliyetlerinden 2.150 kuruş geliri vardır. Bu miktar, toplam gelirlerinin %2,2'sini oluşturur. İşçilerin az miktarda da olsa maaş ve rant gelirleri mevcuttur. Maaş gelirleri ile bina ve toprak kiralarından oluşan rant gelirlerinin işçilerin toplam geliri içindeki payları eşittir (% 0,7'şer).

Gördes'in mahallelerinde yaşayan çeşitli meslekleri icra eden toplam 388 esnaf ve tüccarın²⁶ bir yıllık toplam kazançları 432.405 kuruştur. Esnaf ve tüccar grubunda yer alan bir kişinin yıllık ortalama geliri 1.115 kuruştur. Bu grup, doğal olarak gelirlerinin önemli bir kısmını esnaflık ve ticarettten kazanmaktadır. Bu tür gelirler, esnaf ve tüccarların toplam gelirinin %61'ini (263.976 kuruş) meydana getirir. Esnaf ve tüccarların, meslek gelirleri dışında en önemli gelir kaynağı tarla ziraati, bağcılık ve hayvancılıktan oluşan çiftçilik gelirleridir. Tarla ürünlerinden 55.961 kuruş, üzümünden 36.918 kuruş ve hayvan ürünlerinden 3.395 kuruş olmak üzere toplam 96.274 kuruş çiftçilik geliri, esnaf ve tüccarların toplam gelirinin %22,2'sini oluşturur. Esnaf ve tüccarların bir diğer gelir kaynağını toplam 38.964 kuruş ile zuhûrât gelirleri teşkil eder. Zuhûrât gelirlerinin bu meslek grubunun gelirleri içindeki payı %9'dur. Esnaf ve tüccarların ortaklıktan elde ettikleri gelirin miktarı ise 21.922 kuruş olup, toplam gelirlerinin %5,1'ine tekabül eder. Esnaf ve tüccarların gelir kaynakları arasında rant gelirleri de yer alır. Bina kiralarından yılda 9.341 (%2,2), tarla kiralarından 1.528 (%0,4) kuruş gelir sağlamaktadırlar. Divan mahallesinde sâkin olan bir kasap kalfası ise yaptığı çapacılıktan (işçilikten) yılda 400 kuruş gelir elde etmektedir.

Gördes kasabasında çeşitli alanlarda hizmet veren 76 görevlinin²⁷ yıllık toplam geliri 50.602,5 kuruştur. Görevlilerin her biri yıllık ortalama 666 kuruş gelire sahiptir. Görevliler diğer meslek gruplarının aksine gelirlerinin büyük kısmını kendi mesleklerinden değil de zirâî alandan kazanmaktadır. Tarla ziraatından 21.484 (%42,5), bağcılıktan 5.684 (%11,2) ve hayvancılıktan 400 (%0,8) kuruş olmak üzere, çiftçilik faaliyetlerinden toplam 27.568 kuruş gelir temin ederler. Genel olarak, çiftçilik gelirlerinin toplam gelir içindeki payı %54,5'tir. Görevlilerin çiftçilikten sonra en

²⁶ Esnaf ve tüccarların icra ettikleri meslek alanları için bkz. tablo 13-18.

²⁷ Görevlilerin ifâ ettikleri vazifeler için bkz. tablo 20-21.

önemli gelir kaynağı rant gelirleridir. 6.571 kuruşu bina kiralardan ve 1.160 kuruşu tarla kiralardan oluşan rant gelirleri, görevlilerin toplam gelirlerinin %15,4'ünü meydana getirir. Görevlilerin gelir kaynakları arasında rant gelirlerinden sonra %12,1 oranıyla zuhûrât gelirleri gelir. Görevlilerin bu tür gelirlerden bir yılda elde ettiği gelir 6.100 kuruştur. Görevlilerin yapmış oldukları hizmetleri karşılığında elde ettikleri maaşlar, gelirleri arasında ancak dördüncü sırada yer alabilmektedir. Görevlilerin maaş gelirinin bu kadar düşük oranda kalması, asker²⁸ ve muhtarların tamamının yerine getirdikleri hizmetler karşılığında, defterdeki kayıtlara göre, maaş almamalarıdır. Ayrıca, asker ve muhtar dışındaki görevlilerin büyük bölümünün de ya maaşı fazla değildir ya da hiç maaş geliri yoktur. Görevlilerin elde ettikleri maaşların toplamı 4.275 kuruş olup, toplam gelirlerinin %8,4'ünü oluşturur. Defterlerdeki kayıtlara göre görevlilerin bir kısmı türü belirtilmeyen esnaflık ve ticaret faaliyetleriyle de uğraşmaktadır. Bunların esnaflık ve ticaretten geliri 2.900 kuruştur (% 5,7). Görevlilerin gelir kaynakları içinde miktarı en az olanı ortaklıktır. Görevlilerin toplam gelirinin 2.028,5 kuruşu (% 4) ortaklık gelirlerinden meydana gelir.

Gördes kasabasında yaşayan ve bizim mesleği olmayanlar olarak nitelendirdiğimiz grubu²⁹ oluşturan 72 kişiden 34'ünün hiç bir yerden geliri yoktur ve bu insanlar îâneyle geçinirler. Dilenciler, fakirler, hastalar ve çocukların bir kısmı bunlar arasındadır. Belirli bir mesleği olmayan 38 kişi ise çeşitli gelir kaynaklarından yılda 36.891,5 kuruş gelir temin etmektedir. Bu toplam gelirin 17.930 kuruşu (% 48,6) Baş Amuca mahallesinde sâkin olan ve meslek kısmında “eshâb-ı çiftlikattan olduğu” belirtilen Şehitzâde Hüseyin Ağa'ya aittir. Bu kişi, toplam gelirinin % 96'sını yani 17.120 kuruşunu bina ve tarla kiralardan oluşan rant gelirlerinden kazanmaktadır. Şehitzâde Hüseyin Ağa dışındaki 37 kişi yıllık ortalama 512,5 kuruş gelir sahibidir. Belirli bir mesleği olmayanlar grubundaki kişilerin en önemli gelir kaynağını rant gelirleri oluşturmaktadır. Bu kişiler, gelirlerinin % 78,1'ine karşılık gelen 28.805 kuruşu bina, tarla ve para kiralardan elde etmektedirler. Bina kiralardan elde edilen 18.746 kuruş, toplam gelirlerinin % 50,8'ini oluşturmaktadır. Bu grupta yer alan çocuklar, vasîleri marifetiyle, sahip oldukları 67.800 kuruş nakitten önemli miktarda gelir temin

²⁸ Gördes'in defterlerinde kayıtlı askerlerin tamamı vatanî görevini yerine getiren askerlerden oluşmaktadır.

²⁹ Bu grupta yer alanlar için bkz. tablo 22.

etmektedirler. Bu tür nema gelirlerin miktarı 6.390 kuruş olup, mesleği olmayanların toplam gelirinin % 17,3'ünü meydana getirir. Toplam gelir içinde % 10'luk bir orana sahip tarla kiralarından elde edilen gelirin miktarı ise 3.669 kuruştur. Belirli bir mesleğe sahip olmayanların gelir kaynakları arasında çiftçilik gelirleri de vardır. Toplam gelirlerinin % 19,2'sini teşkil eden çiftçilik gelirlerinin 4.241,5 kuruşu bağcılıktan, 2.340,5 kuruşu tarla ziraatından ve 506 kuruşu hayvancılıktan sağlanmaktadır. Bu grubun diğer gelir kaynaklarının toplam gelir içindeki payı % 1 civarında kalmaktadır. Bu gelir kaynaklarından ortaklıktan 398,5 kuruş, zuhûrât ve maaş gelirlerinden ise 300'er kuruş kazanç sağlanmaktadır.

Meslek gruplarının gelirlerinin kaynakları itibariyle dağılımını kısaca özetleyecek olursak, belirli bir mesleği olanlardan ziraatle uğraşan küçük üreticiler, işçiler ve esnaf ve tüccarların gelirlerinin büyük kısmını icra ettikleri mesleklerinden kazandıkları görülmektedir. Görevliler ise gelirlerinin önemli kısmını çiftçilikten kazanmaktadır. Genel olarak bütün meslek gruplarının mensupları, ek bir gelir temin etmek maksadıyla mesleklerinin dışında diğer gelir kaynaklarının tamamına yakınından az veya çok kazanç sağlamaktadır. Bununla birlikte; çiftçiler meslek gelirleri haricinde gelirlerinin geri kalan kısmını ağırlıklı olarak zuhûrât gelirlerinden ve ortaklıktan kazanırken; işçilerle, esnaf ve tüccarlar da meslekleri dışında zuhûrât gelirlerinden ve çiftçilikten önemli miktarda gelir elde etmektedir. Esnaf ve tüccarların ayrıca ortaklıktan kazandıkları meblağ da yüksektir. Görevlilerin toplam gelirlerinin yarısını oluşturan çiftçilik gelirleri dışında özellikle rant ve zuhûrât gelirlerinden kazancı bulunmaktadır. Görevlilerin maaş gelirlerinin toplam gelirleri içindeki payı ise % 10'un altında kalmaktadır. Belirli bir mesleğe sahip olmayanların gelir kaynaklarını ise toplam gelirlerinin % 80'ine yakın kısmını oluşturan rant gelirleri ve çiftçilik teşkil etmektedir.

Dikkatle incelendiğinde; tarımla uğraşan küçük üreticiler dışında kasabada yaşayan diğer dört sınıf halkın, tarla ziraati ve bağcılık başta olmak üzere çiftçilikten yüksek oranda gelirlerinin mevcut olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durum, kasabanın ekonomik yapısı içinde var olan çeşitli gelir getirici faaliyetler arasında çiftçiliğin ön planda olduğunu göstermektedir. Kasaba hayatında, halkın mal ve hizmet ihtiyacını karşılayan esnaflık ve ticarete dair çeşitli üretim faaliyetleri de gelişmiştir ve bu faaliyetlerden elde edilen gelir, kasabanın toplam gelirinin 1/3'ünü oluşturur. Gördes'te

yaşayan beş grup halkın bir diğer önemli gelir kaynağını, niteliği defterlerde belirtilmemiş olan zuhûrât gelirleri meydana getirir.

Kişi başına düşen yıllık ortalama gelirin en yüksek olduğu zümre, 1.115 kuruşla, esnaf ve tüccarlardır. Esnaf ve tüccarları sırasıyla 969 kuruşla çiftçiler, 666 kuruşla görevliler ve 566 kuruşla işçiler takip eder. Belirli bir mesleği olmayanlar arasında gelir sahibi bulunanlardan bir kişi ise yıllık ortalama 512,5 kuruş gelir elde etmektedir.

Gelirin meslek grupları arasında dağılımına gelince: Gördes kasabasında, Temettuat Defterleri'nde kaydı bulunan nüfusun % 34'ünü oluşturan çiftçilerin toplam gelirin % 36,4'üne; nüfusun % 15,9'unu oluşturan işçilerin toplam gelirin % 9,9'una; nüfusun % 36,3'ünü oluşturan esnaf ve tüccarların toplam gelirin % 44,7'sine; nüfusun % 7,1'ini oluşturan görevlilerin toplam gelirin % 5,2'sine; nüfusun % 6,7'sini oluşturan mesleği olmayanların ise toplam gelirin % 3,8'ine sahip olduklarını söyleyebiliriz.

b. Köyler

Gördes'in 16 köyünde yaşayan halkın, yapılan sayıma göre, bir senelik gayri sâfi gelirleri toplam 1.255.715,5 kuruştur. Gördes'in köylerinde yapılan temel üretim faaliyeti çiftçiliktir. Bundan dolayı köylerde kaza merkezinde olduğu gibi meslek çeşitliliği görülmemekte; ziraî üretim yapan küçük üreticiler ile tarım alanında iş gücü ihtiyacını karşılayan işçiler meslek sahiplerinin tamamına yakınına meydana getirmektedir.

Ziraatle uğraşan küçük üreticilerin bir yıllık toplam gelirleri 919.944,5 kuruştur. Bu miktarı köylerde yaşayan çiftçilerin sayısı olan 560'a oranladığımızda, bir çiftçinin yıllık ortalama 1.643 kuruş gelir kazandığını tespit edebiliriz. Doğal olarak çiftçiler, gelirlerinin %83,7'sini (770.358 kuruş) çiftçilik faaliyetlerinden elde etmektedir. Bunlar arasında en büyük paya sahip olan %76,8 oranıyla tarla ziraatidir. Bağ ve bahçeciliğe dayalı ziraatin toplam gelirleri içindeki payı %4,7'dir. Bu grubun hayvancılıktan da toplam gelirlerinin %2,2'sini teşkil eden gelirleri vardır. Çiftçilerin bir kısmı, işleyemedikleri toprakları ortağa vererek değerlendirmektedir. Çiftçiler, ortakçılık yöntemi ile toplam gelirlerinin %2,5'ini oluşturan 22.995,5 kuruş gelir elde ederler. Küçük üreticilerin bir diğer önemli gelir kaynağı zuhûrât gelirleridir. Bu tür gelirlerinin

miktarı 124.851 kuruş olup toplam gelirlerinin %13,6'sını meydana getirir. Çiftçilerin gelir kaynakları arasında son sırayı rant gelirleri alır. Kira gelirlerinden elde edilen 1.740 kuruş, toplam gelirlerinin %0,2'sini oluşturur.

Köylerde sâkin toplam 278 işçi³⁰, tarım işçiliğinin yanında kendilerine ait tarlalarında çeşitli mahsûllerin üretimini yaparak geçimlerini sağlamaktadır. İşçiler, bir yılda toplam 215.277 kuruş kazanmaktadır. Köylerde yaşayan bir işçinin yıllık ortalama geliri 773 kuruştur. İşçilerin kendi mesleklerinden kazandıkları gelirin toplam gelirleri içindeki oranı düşük olup %8,1 (17.508 kuruş) seviyesindedir. İşçilerin en önemli gelir kaynakları çiftçilik ve zuhûrât gelirleridir. Gelirlerinin %52,5'ini bir başka ifadeyle 113.002 kuruşunu çiftçilik faaliyetlerinden elde edilen gelirler oluşturur. İşçiler toplam gelirlerinin %44,1'ini tarla ziraatından, %7,4'ünü bağ ve bahçecilikten ve %1'ini de hayvancılıktan sağlamaktadır. Bu grubun zuhûrât gelirlerinin miktarı ise 83.030 kuruştur ve toplam gelirlerinin %38,6'sı bu gelirlerden meydana gelmektedir. Bazı işçiler ekemedikleri topraklarını bir başkasına kiraya veya ortağa vererek gelir temin etmektedir. Ortakçılıktan elde edilen gelirler 922 kuruş; kiradan elde edilen gelirler ise 815 kuruştur.

Gördes'in köylerinde yaşayan ve sayıları 29 olan esnaf ve tüccarların³¹ bir yıllık toplam gelirleri 58.757,5 kuruştur. Bu grup içinde yer alan bir kişi yıllık ortalama gelir miktarı 2.026 kuruştur. Esnaf ve tüccarlar, kazançlarının %29,4'ünü (17.300 kuruş) kendi mesleklerinden temin etmektedirler. Bu zümrenin toplam gelirlerinin %67,5'i çiftçilik gelirlerine aittir. Toplam 39.657,5 kuruş olan çiftçilik gelirlerinin %64,1'i tarla ürünlerinden, %1,9'u bağ ve bahçe ürünlerinden ve %1,5'i hayvan ürünlerinden oluşmaktadır. Esnaf ve tüccarların son gelir kaynağı toplam gelirlerinin %3,1'ini (1.800 kuruş) teşkil eden zuhûrât gelirleridir.

Köylerde idarî, askerî, dinî ve eğitim vazifelerini yerine getiren 40 görevli³² bir yılda toplam 49.663 kuruş gelir elde etmektedir. Görevlilerin ortalama yıllık kazançları 1241,5'er kuruştur. Köylerdeki görevlilerden sadece Efendili köyünde sâkin olan imamın 300 kuruş maaş geliri vardır. Diğer görevlilerin defterlerdeki kayıtlara göre

³⁰ Köylerde işçilik yaparak geçimini sağlayan kişilerin meslek adları için bkz. tablo 12.

³¹ Köylerdeki esnaf ve tüccarların icra ettikleri meslek alanları için bkz. tablo 19.

³² Köylerdeki görevlilerin yerine getirdikleri vazifelerin adları için bkz. s. 58.

maaş geliri bulunmamaktadır. Görevliler, gelirlerinin tamamına yakın kısmını (%92,5) çiftçilik gelirlerinden elde etmektedir. Tarla ziraatından 42.659,5 kuruş, bağ ve bahçecilikten 1.384,5 kuruş ve hayvancılıktan 1.883 kuruş olmak üzere çiftçilik gelirlerinin toplamı 45.927 kuruştur. Görevlilerin bir diğer gelir kaynağı olan zuhûrât gelirlerinin miktarı 2.300 kuruş olup, toplam gelirlerinin % 4,6'sını oluşturmaktadır. Bu grubun ayrıca ortakçılıktan 686 kuruş, türü belirtilmemiş olan ticaretten 400 kuruş ve bina kiralarından 50 kuruş geliri mevcuttur.

Temettuat Defterleri'ne göre belirli bir mesleği olmayan 58 kişinin³³ çoğunluğunu teşkil eden 32 kişinin her hangi bir geliri yoktur. Geriye kalan 26 kişinin bir yıllık toplam geliri 12.073,5 kuruş olup, kişi başına yıllık 464,5 kuruş gelir düşmektedir. Bu grubun gelir kaynaklarının başında % 79,2 oranı ile çiftçilik gelirleri gelmektedir. Çiftçilik faaliyetlerinden elde edilen toplam 9.563,5 kuruş gelirin % 73,5'i tarla ziraatından, % 4,9'u bağ ve bahçecilikten, % 0,8'i de hayvancılıktan elde edilir. Belirli bir mesleği bulunmayan kişilerin toprak ve para kiralarından oluşan 2.210 kuruş değerinde rant gelirleri de vardır. Rant gelirleri toplam gelirlerinin % 18,3'ünü oluşturur. Bu kişilerin gelirlerinin 300 kuruşu ise zuhûrât gelirlerinden sağlanmaktadır.

Görüldüğü üzere köylerde yaşayan beş grup halkın gelirlerinin büyük kısmını çiftçilik faaliyetlerinden elde edilen gelirler oluşturmaktadır. Bu, köylerde geçerli olan üretim faaliyetinin kendi içinde üç gruba ayırdığımız çiftçilik merkezli olduğunu göstermektedir. Tarımla uğraşan küçük üreticiler dışındaki grupların çiftçilik gelirleri, kendi mesleklerinden kazandıkları gelirlerinden çok daha fazladır. Özellikle işçiler, kendi mesleklerinden elde ettikleri gelirlerin 6,5 katını ziraat alanından elde etmektedir. Bu bilgiden hareketle köylerdeki tarım işçilerinin gelirlerinin büyük kısmını çiftlik faaliyetlerinden elde etmekte olduğu ve bunun yanında ek gelir temin etmek için diğer toprak sahiplerinin tarlalarında işçilik yaptıkları sonucunu çıkarabiliriz. Köylerde yaşayan halkın çiftçilikten sonra en önemli gelir kaynağı zuhûrât gelirleridir. Çiftçilik ve zuhûrât gelirleri, köylerdeki toplam gelirin % 95'ini oluşturmaktadır.

Gördes'in köylerinde kişi başına düşen ortalama yıllık gelirin en yüksek olduğu grup, mahallelerde olduğu gibi, esnaf ve tüccarlardır. 1844 yılında, esnaflık veya ticaret

³³ Belirli bir mesleği olmayanlar için bkz. tablo 23.

yapan bir kişi yilda ortalama 2.026 kuruş gelir elde etmiştir. Kişi başına dufen yıllık ortalama kazanç çiftçilerde 1.643 kuruş; görevlilerde 1.241,5 kuruş; işçilerde 773 kuruş; belirli bir mesleği olmayanlar içerisinde gelir sahibi olanlarda ise 464,5 kuruş olarak gerçekteşmiştir.

Gördes'in 16 köyünün Temettuat defterlerine göre, gelirin meslek grupları arasında dağılımında çiftçiler en önde gelmektedir. Köylerde nüfusun %58'ini meydana getiren çiftçiler toplam gelirin %73,3'ünü; nüfusun %28,8'ini meydana getiren işçiler toplam gelirin %17,1'ini; nüfusun %3'ünü meydana getiren esnaf ve tüccarlar toplam gelirin %4,7'sini; nüfusun %4,2'sini meydana getiren görevliler toplam gelirin %4'ünü; nüfusun %6'sını meydana getiren mesleği olmayanlar ise toplam gelirin %0,1'ini elde etmişlerdir.

B. GÖRDES'TE DOKUMA (HALICILIK) SEKTÖRÜ

1. Geleneksel Türk Halıcılığı ve Gördes'in Önemi

Ana yurdu Orta Asya olan Türkler arasında yaygın olan el sanatları arasında halıcılığın da bulunduğu bilinmektedir. Halıcılığı dünyaya yayanların Türkler olduğu ve Türklerin yaşadığı, yerleştiği, geçtiği bölgelerde halıcılık merkezlerinin kurulduğu çeşitli delillerle beraber ileri sürülmektedir.³⁴ Günümüzde devam eden Anadolu halıcılığını, Orta Asya'dan gelerek bu coğrafyaya yerleşen Türkler başlatmıştır. Başta kendi adlarını taşıyan bir medeniyet kuran Selçuklular olmak üzere Türkler, yeni yurtlarında kendi gelenek ve göreneklerini korumuşlar; halı ve kilim dokuma sanatını devam ettirmişlerdir. Selçuklular gibi aynı kaynaktan gelen Anadolu Türk beylikleri ve aşiretleri de yerleştikleri Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde halıcılığın ortaya çıkmasına ve bu el sanatının gelişimine katkıda bulunmuşlardır.³⁵

Gördes'in Saruhanoğulların idaresi altına girdiği 14. yüzyılın başlarından itibaren Türkmen ve Yörük aşiretleri bölgeye yerleşmeye başlamışlardır. Halıcılığı çok

³⁴ Bu deliller arasında yer alan halının ilk adı olan "kalın" kelimesinin yalnız eski Türk lüगतlarında geçmesi ve Orta Asya steplerinde yapılan kazılarda halı ve dokuma parçalarının bulunması bu iddiaları kuvvetlendirmektedir. Bu konuda bkz. Güngör Işıksaçan, **Batı Anadolu'nun Başlıca Halı Merkezlerinde İmâl Edilen Halıların Desen ve Kaliteleri Üzerinde Araştırmalar**, Yayınlanmış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Lif Teknolojisi Kürsüsü, İzmir 1964, s. 7.

³⁵ Dirik, a.g.e., s. 17; Işıksaçan, a.g.e., s. 7; Türkiye'de Halıcılık, s. 5.

iyi bilen ve geleneksel olarak devam ettiren Türklerin bölgeye yerleşmesi, aynı zamanda Gördes'te halıcılığın başlamasında da asıl etken olmuştur.³⁶ Diğer bölgeler gibi Gördes'te de ilk dönemlerde halıcılık önemli bir gelir kaynağı olmamakla beraber geleneksel olarak devam ettirilmiş ve zamanla gelişmiştir. İlk dönemlerde halı, ticarî meta özelliği taşımamakta; âilelerin çoğunlukla kendi ihtiyaçları için dokudukları ve yerel pazarlarda sınırlı sayıda sattıkları bir eşya konumundadır.³⁷

Anadolu'da çeşitli yörelerinde dokunan halılara genel olarak "Türk Halısı" denir; fakat bu halılarda kendi içinde umûmiyetle iki gruba ayrılır. İskenderun körfezinden Trabzon'a kadar, Fırat nehrinin kolları ile Anadolu yaylasını birbirinden ayıran dağ silsilelerinin doğu ve batı tarafında kalan bölgelerde dokunan halıların nitelikleri arasında farklılıklar mevcuttur. Türk Halısı olarak şöhret kazanan halılar, bu hattın batı tarafında yer alan bölgelerde, özellikle Ege bölgesinde dokunan halılardır.³⁸

Batı Anadolu'da Uşak, Gördes, Kula, Bergama gibi çeşitli geleneksel halıcılık merkezleri ortaya çıkmıştır.³⁹ Eskiden beri halı dokumakla ün kazanan Gördes, en önemli halıcılık merkezlerinden biridir. Batı Anadolu'da ilk halıcılığın Gördes ve Kula'da başladığı daha sonra diğer bölgelere yayıldığı iddia edilmektedir.⁴⁰ Demirci halıcılığın başlamasında ise Gördes'in önemli bir payı olduğu bilinmektedir. 1880 yılı dolaylarında meydana gelen çekirge ve yangın felaketi sonucu ekonomik sıkıntı çeken Demirci kazasının ileri gelenlerinden birçok kişi, Gördes'e gelerek halıcılık hakkında bilgi almış, dönüşlerinde kendilerine halıcılığı öğretecek bir aileyi Demirci'ye getirmişlerdir. Bu sayede Demirci'de halkın önemli bir geçim kaynağı olan halıcılık gelişmiştir.⁴¹ Bu yazılanların ışığında, Gördes'te halı imalatının erken dönemlerde başladığını; civar kasaba ve şehirlerde de halıcılığın gelişmesinde önemli bir görev üstlendiğini söyleyebiliriz.

³⁶ Yurdoğlu, a.g.e., s. 48-49.

³⁷ Önder Küçükerman, **Batı Anadolu'daki Türk Halıcılık Geleneği İçinde İzmir Limanı ve Isparta Halı Fabrikası**, İstanbul 1990, s. 18; Besim Atalay, **Türk Halıcılığı ve Uşak Halıları**, Ankara 1967, s. 16.

³⁸ Mehmed Ali Mehmedoğlu, – R. Ettinghausen, "Halı", **İA**, V, s. 136; Dirik, a.g.e., s. 66.

³⁹ Küçükerman, a.g.e., s. 18 vd.; Mehmedoğlu, a.g.m., s. 138-141; Işıkşayan, a.g.e., s. 11-16.

⁴⁰ Remzi Banaz, **Uşak'ta Dokuma Sanayii ve Dokumacılık**, Uşak 1969, s. 5.

⁴¹ Donald Quatert, **Sanayi Devrimi Çağında Osmanlı İmalat Sektörü**, İstanbul 1999, s. 267; Gökmen, a.g.t., s. 269-270.

Gördes'te halıcılık erken tarihlerde başlamış olmasına rağmen; günümüzde bilinen en eski Gördes halı örneklerini, 17. yüzyıla ait, Osmanlı saray üslubuyla dokunmuş olan seccadeler meydana getirir.⁴² Kâzım Dirik ise, kataloglarda Gördes seccadelerinin 7-8 asırlıklarının bulunduğunu belirtmektedir.⁴³ Gördes halıcılığının ilk dönemleriyle ilgili bilgi veren bir diğer kaynak 1640 tarihli "Es'ar Defteri"dir. Anadolu'nun farklı bölgelerinden İstanbul'a gönderilen yiyecek ve diğer maddeler ile bunların fiyatları hakkında kayıtların bulunduğu defterde, Gördes dokuması kaliçe (küçük halı) hakkında da bilgi verilmektedir. Buna göre boyu 2 zira' 6 rub', eni 1 zira' 7 rub' olan Gördes işi sarı çatma hammâm kaliçesinin fiyatı 400 akçadır.⁴⁴

Dünyada dokunan halılarda kullanılan iki ilmik veya düğüm tekniğinden biri olan, ilk olarak Türklerin kullandığı "çift düğüm" denilen ilmiğin halıcılıkla ilgili tüm yayınlarda "Gördes Düğümü" olarak geçmesi⁴⁵, Gördes'in Türk halıcılığındaki önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca, Gördes'e asıl ününü kazandıran seccadelerin⁴⁶ Avrupa ve Amerika'da Gördes ismi ile beraber, birbirinin yerine kullanılması da Gördes'in haklı şöhretinin bir başka delilidir.⁴⁷ Uşak, halıcılık alanında en önde gelen ve üretim hacmi en fazla olan şehir olmasına rağmen⁴⁸; Anadolu'yu gezen Avrupalı seyyah Charles Texier, eserinde, Gördes halılarının Uşak halılarından daha güzel olduğuna dikkat çekerek; fiyatlarının dört beş kat daha yüksek olduğunu belirtmektedir.⁴⁹ Gördes'in halı ve seccadelerinin tüm Avrupa'da şöhret bulmasının nedeni, genel olarak Türk halılarında olduğu gibi, kalitesi ve sahip olduğu değerdir.⁵⁰

⁴² F. Ülkü Bilgin, "Eski Gördes Seccadeleri", *Manisa Dergisi*, II/4 (1983), s. 66-67; Oktay Aslanapa – A. J. Wensinck, "Seccâde", *İA*, X, s. 3.

⁴³ Dirik, a.g.e., s. 66.

⁴⁴ Yaşar Yücel, *Es'ar Defteri (1640 Tarihli)*, Ankara 1992, s. 75.

⁴⁵ Mehmedoğlu, a.g.m., s. 137; Bilgin, a.g.m., s. 66.

⁴⁶ Halıcılıkla ilgili kaynakların çoğunda Gördes'in meşhur seccadelerinin teknik özelliklerinden, sanat değerinden uzun uzun bahsedilmektedir. Bu yazılanlar, okuyucuda Gördes seccadelerinin halılarından daha önde geldiği, en azından sanat değeri açısından, izlenimi uyandırmaktadır. Gördes seccadeleri hakkında daha ayrıntılı bilgi ve değerlendirmeler için bkz. Bilgin, a.g.m., s. 66-69; Işıksaçan, a.g.e., s. 14-15; Aslanapa, a.g.m., s. 306; Dirik, a.g.e., s. 66-70.

⁴⁷ Bilgin, a.g.m., s. 66.

⁴⁸ Uşak şehrinde halı imalatının üretim değerleri için bkz. Quataert, a.g.e., s. 242-245.

⁴⁹ Charles Texier, *Küçük Asya (Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi)*, II, Ankara 2002, s. 366.

⁵⁰ Bu çalışma, sanat tarihiyle alâkalı bir çalışma olmadığı için Gördes halılarından ve genel olarak Türk halılarından bahsederken teknik özellikleri, estetik değerleri üzerinde durulmamıştır. Sadece Gördes ile bağlantılı yerlerde, Gördes halıcılığının önemini sergileyebilmek için fazla detaya girmeden bu konulara da kısmen değinilmiştir. Ayrıca, çalışmamızın bu bölümünde Gördes halıcılığının, Türk

2. Osmanlı Devleti'nde Ticarî Halı Üretimini Gelişimi

16. yüzyıldan itibaren halıcılık ticarî bir sektör özelliği kazanmaya başlamış, halı üretiminde nisbî artış olmuştur. Bu dönemde halıcılığın önemli bir iktisadî faaliyet olarak gelişmesinde iç pazarların yanı sıra Avrupa'dan gelen talepler de etkili olmuştur.⁵¹ Avrupa'da refah seviyesinin yükselmesine paralel olarak lüks mallara olan talep artmıştır. Bu lüks malların başında şark halıları geliyordu. Avrupalının gözünde şark halısı, marifetli ustaların ellerinden çıkan sanat ve maddî değeri yüksek bir üründür. 19. yüzyıla kadar Avrupa'ya gönderilen halılar lüks mallar grubuna girdiğinden sadece üst sınıfların satın alabildiği bir ticarî ürün olarak kalmıştır. Dolayısıyla bu dönemde yapılan imalat daha çok iç pazarda tüketilmiştir.⁵²

Türk halılarının Avrupa'da iyice revaç bulduğu 18. yüzyılın sonlarına doğru ticarî halı imalatında canlanma yaşandı ve 19. yüzyıl boyunca bu canlılık artarak devam etti. Halı ticaretinin gelişmesinde çeşitli Avrupa ülkelerinden gelen yoğun talep belirleyici olmuştur.⁵³ Çeşitli Avrupa ülkelerinden hatta Amerika'dan dahi gelen yoğun halı taleplerine, Osmanlı Devleti, 1850'li yıllardan itibaren Batı Anadolu'da en önemli geleneksel halı merkezlerinden olan Gördes ve Uşak'ta halı imalatını teşvik eden politikalar izleyerek cevap vermiştir.⁵⁴ Devlet, bu iki merkezde halı imalatını aktif olarak desteklerken aynı zamanda halılarda görülmeye başlanan kalite düşüklüğün önüne geçmek için çaba sarfetmiştir.⁵⁵

19. yüzyılın ortalarına kadar Anadolu'daki halı ticaretinde müslüman Osmanlı tüccarların hakimiyeti söz konusudur.⁵⁶ 1860'lı yıllardan itibaren Anadolu halı pazarına giren Avrupalı şirket ve tüccarlar, bu pazarı ele geçirmişler ve halı ticareti bunların

---

halıcılığı içindeki önemi iktisadî ve sosyal açıdan ele alındığı için genel olarak halıcılık tâbiri kullanılmış; halı, seccade ve kilim ayrımı üzerinde fazla durulmamıştır.

⁵¹ Küçükerman, a.g.e., s. 18.

⁵² Quataert, a.g.e., s. 239-240.

⁵³ A.g.e., s. 240-241.

⁵⁴ Küçükerman, a.g.e., s. 19; Quataert, a.g.e., s. 242-243; Yurdun Güvenen, "Gördes Halıcılık San'atı Hicri 1181 Salur Mahkemesi", *Gördes Tarih ve Kültür Dergisi*, sy. 2 (Haziran 2003), s. 25-26, 29.

⁵⁵ Küçükerman, a.g.e., s.19; Quataert, a.g.e., s. 243; Atalay, a.g.e., s. 43.

⁵⁶ Zeki Sönmez, "19. Yüzyıl Sonlarında Türk Halılarının Avrupa'ya İhracı Konusundaki Gelişmelere Kısa Bir Bakış ", *Türk Soylu Halkların Halı, Kilim Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri*, 27-31 Mayıs 1996 Kayseri, Ankara 1998, s. 292; Melih Gürsoy, "İzmir Sanayinin Geçmişi ve Bugünü", *Son Yüzyıllarda İzmir ve Batı Anadolu Uluslararası Sempozyumu*, İzmir – Çeşme 28. IX – 2. X. 1992, İzmir 1993, s. 129.

tekelinde devam etmiştir.⁵⁷ İçlerinde Gördes'in de bulunduğu çeşitli yerlerde acentalarını açan Şark Halı Şirketi ve diğer şirketler ile beraber halı ticaretinin hacmi genişlemeye devam etmiştir.⁵⁸ İzmir'den yapılan halı ihracatı 1850'li yıllarda 5,7 milyon kuruş değerinde iken 1913 yılında bu değer 8 katına ulaşmıştır.⁵⁹

Halı üretim faaliyetlerin biçimine gelince: Halı imalatı evlerde ya evin bahçesinde ya da bu iş için uygun odasında yapılıyordu. Hanelerin halı üretimindeki önemi yüzyılın sonuna kadar devam etmiştir. 1900'lü yıllarda Avrupalı şirketlerin büyük atölye ve fabrikalar da üretim gerçekleştirdiği dönemde bile evlerde üretim devam etmiştir. Evin hanımı halı üretiminde önemli görev üstleniyor; üretim faaliyetlerini organize ediyor ve gerektiği kadar işçi temin ediyordu.⁶⁰ Gördes ve Uşak'ta, halı imalatında kullanılacak yünü eğirme, boyama ve dokuma işleri ayrı ayrı kişiler tarafından yapılıyordu. Gerek müslüman Osmanlı tüccarların ve gerekse Avrupalı tüccar ve şirketlerin pazara hakim olduğu dönemlerde, evlerde yapılan üretim tüccarların verdiği siparişi yerine getirme şeklinde devam etmiştir. Alınan siparişler ev tezgahlarında parça başı ücretle imal ediliyor; bu sayede ailenin ekonomisine önemli katkı sağlanıyordu. Çoğu zaman bu tüccar ve şirketler, üretim için gerekli olan hammaddeyi de temin etmişlerdir.⁶¹

3. Gördes'te Ticarî Halı Üretimi

Gördes, ticarî halı üretiminin ilk başladığı geleneksel halı merkezlerinden biridir. Gördes'te ticarî halı üretimi, bir önceki bölümde genel hatlarıyla verdiğimiz Osmanlı Devleti'nde halı ticaretinin gelişim süreciyle bağlantılı olarak, bu sürecin içinde gelişmiştir. Gördes ve ticarî halı üretiminde önde gelen diğer şehir ve kasabaların 19. yüzyılın büyük bir dönemi için halı ticaretinde nisbî önemlerini ortaya koyacak rakamlar henüz mevcut değildir. Halıcılık sektöründe önde gelen bölgelerin yıllık üretim miktarları, bu ticarettten elde ettikleri gelirler, tezgah ve işçi sayıları hakkında,

⁵⁷ Sönmez, a.g.m., s. 293; Gürsoy, a.g.m., s. 129.

⁵⁸ Küçükerman, a.g.e., s. 89.

⁵⁹ Quataert, a.g.e., s. 242-243.

⁶⁰ Bilindiği üzere halı dokuma işini kadınlar ve kızlar yapıyordu. Erkek nüfus ise başta boyama olmak üzere halı imalatının çeşitli safhalarında görevler üstleniyordu.

⁶¹ Quataert, a.g.e., s. 273-282; Sönmez, a.g.m., s. 292-293; Gürsoy, a.g.m., s. 129.

kaynaklarda verilen rakamlar istisnasız olarak 19. yüzyılın son çeyreğine aittir.⁶² Gördes bu konuda istisna teşkil etmemektedir.

Gördes'te halı imalatı ve Gördes halıları ile ilgili vereceğimiz bilgilerin, 19. yüzyılın son çeyreğine ait olanları salnamelerden; önceki dönemlere ait olanları ise Arşiv belgelerinden elde edilmiştir. Arşiv belgelerinde, Gördes halıcılığının teşviki için alınan tedbirlerden imalatın artırılmasına; Gördes halılarının devlet binalarının tefrişinde kullanılmasından uluslararası sergilere gönderilmesine kadar çeşitli konularda zengin malûmât bulunmaktadır.

1251 (1835-1836) yılında Medine-i Münevver'de bulunan Haremeyn binalarının tefrişi için lazım gelen kaliçelerin Gördes'te imal ettirilmesi kararlaştırılmış ve bu iş için Saruhan mütesellimi Hacı Eyüb Ağa görevlendirilmiştir. Hacı Eyüb Ağa, kendisine gönderilen isti'câlnâmeye cevaben gönderdiği şukkada istenilen halıların imalatının tamamlandığını ve şukkanın gönderildiği tarihten birkaç gün sonra Mihaliç iskelesine develerle sevk edileceğini bildirmiştir. Merkeze gönderilen şukkada halıların mahallinde rabt olunacağı için parça parça ve numaralanarak sevk edileceği; ayrıca parçaları mahallinde birbirine ilave edecek iki kaliçe ustasının da halılarla birlikte gönderileceği ifade edilmiştir. Halıların on beş gün içinde iskeleye vâsıl olacağını bildirildiği kağıtta, halıların nakli için gemi temin edilmesi de rica edilmiştir. Saruhan mütesellimi Hacı Eyüb Ağa'dan gelen şukka üzerine, Mihaliç voyvodasına emir verilerek; kaliçeler için emniyetli bir yerin ve yeterli miktarda kayığın hazırlanması bildirilmiştir.⁶³ Bu konuyla ilgili tespit edebildiğimiz iki belgede de kaç zira' halı gönderildiği bildirilmemesine rağmen yeterli miktarda kayığın temin edilmesinin istenmesi ve iki ustanın halılarla beraber gönderilecek olması halı miktarının fazla olduğu izlenimi uyandırmaktadır.

Hicri 1265.2.15 (11.01.1849) tarihli belge, Saruhan sancağı dahilinde kazalarda imal edilen kilim ve seccadelerden kaza dışında gümrüğü olmayan mahallere gönderilenlerden damga vergisi alınması hususundadır. Esnaf, 1262 yılı nihayetine kadar bu vergiyi ödemediği halde 1263 yılında itibaren muhalefet ederek ödemek

⁶² Bölgesel olarak halı üretim ve gelir miktarları ile işçi ve tezgah sayılarının dağılımı için bkz. Quataert, a.g.e., s. 245-247; Sönmez, a.g.m., s. 293; Banaz, a.g.e, s. 6; Küçükerman, a.g.e., s. 91.

⁶³ BOA, HH, nr. 27480; 27480-A.

istememiştir. Bunun üzerine durum, Aydın ve Saruhan mültezimi olan İbrahim Hakkı Efendi tarafından dilekçe ile merkeze bildirilmiştir. Meclis-i Muhasebe-i Maliye'de alınan kararla damga vergisinin eski tarifede olduğu gibi beher yüz kuruşundan dört kuruş olarak alınmasına karar verilmiş ve bu karar Saruhan Kaymakamına bildirilmiştir.⁶⁴ Bu belgeden Saruhan sancağında, dahilî gümrük resmi olarak kilim ve seccadelerden %4 oranında damga resmi alındığını öğreniyoruz. Bilindiği üzere 1840 yılında dahilî gümrük tarifeleri düzenlenmiştir. Bu düzenlemeyle çeşitli oranlarda alınan dahilî gümrük resmi, 1859 yılında %12 olarak belirlenmiş; bu oran 1866 yılında % 8'e düşürülmüştür. Daha sonraki yıllarda ise bütün kara gümrükleri kademeli olarak kaldırılmıştır.⁶⁵

Çeşitli Avrupa ülkelerinden gelen taleplerle beraber 1840'lı yıllarında halı ihracatında artış yaşandı ve halı ticareti devletin önemli bir gelir kaynağı olarak belirdi. Osmanlı Devleti ise, bu yıllarda halıcılık alanında önemli iki merkezde, Uşak ve Gördes'te, üretim miktarını artırmak ve kaliteyi yükseltmek için çeşitli dönemlerde imtiyaz, muafiyet ve gümrük vergisinin tamamen kaldırılması gibi uygulamalara gitti. İlk olarak 1261/1845 yılında, ihraç edilen halılardan beş yıl süreyle gümrük resmi alınmamasına karar verildi.⁶⁶ Beş yıl devam eden resm-i gümrük muafiyeti uygulamasının sona ermesinden sonra Gördes ve Uşak halılarından gümrük vergisi alınmaya başlanmıştır. Ancak, bu uzun sürmemiş; ilk olarak 1267 (1851) yılının Receb ayında, Gördes ve Uşak'ta imal edilen kalıçelerin has imalı ve revacı için hazine tarafından fedakarlık yapılarak, Gördes ve Uşak halılarının gümrük resmi tenzil edilmiştir.⁶⁷ Gümrük vergisinde indirim yapıldığı tarihten iki ay sonra, 1267 yılının Ramazan ayında, söz konusu halıların gümrük imtiyazı iki yıl uzatılmıştır.⁶⁸ Nihayet, gümrük imtiyazının sona erdiği 1269 (1853) yılında, Hazine Kethüdasının takdim ettiği tezkire üzerine sâdır olan fermanla Gördes, Uşak ve Kula halılarından beş yıl müddetle gümrük vergisi alınmaması kararlaştırılmıştır.⁶⁹ Vergi imtiyazı ve muafiyeti ile ilgili belgelerin tamamında, halı imalatının artırılması özellikle vurgulanmaktadır. Bu

⁶⁴ BOA, A.MKT.MHM, nr. 9/91.

⁶⁵ Çakır, a.g.e., s. 54.

⁶⁶ Güvenen, a.g.m., s. 25.

⁶⁷ BOA, A.MKT.MHM, nr. 32/87.

⁶⁸ BOA, A.MKT.NZD, nr. 38/57.

⁶⁹ BOA, A.MKT.NZD, nr. 75/67.

dönemde, halı imalatını teşvik eden vergi imtiyazına dair başka belgelerin de bulunacağını düşünmekteyiz.

Avrupa ülkelerinde Türk halısına talep artışının yaşandığı bu dönemde, devletin izlediği halı imalatını teşvik edici politika, Gördes ve Uşak'ta halı üretimini artırdığı muhakkaktır. Devletin halı üretimini aktif olarak desteklediği bu dönemde, Gördes kazasının Uşak ile beraber Batı Anadolu'da en önemli halı üretim merkezi olduğunu söyleyebiliriz.

Türk halılarının Avrupa'ya ihracatının artışında uluslararası sergi ve fuarların önemine dikkat çeken yayınlar vardır.⁷⁰ Şüphesiz, Avrupa'da düzenlenen uluslararası sergiler, halıların tanıtımı için faydalı olmuştur. Uluslararası sergilere değişik ülkelerden gelen katılımcı ve ziyaretçiler, Türk halısını yakından görme ve tanıma imkanına sahip olmuşlardır. 2 Safer 1268 (1851) tarihli Ticaret Nezareti'ne gönderilen şukkada, Londra'da düzenlenen fuara aksozpozisyon satılabilecek kilim, halı, seccade, yastık vb. el işlerinin ve dokuma ürünlerinin gönderilmesinin faydalı olacağı ifade edilmektedir.⁷¹ Fuara gönderilen dokuma ürünlerinin hangi bölgelerden istendiği belgede belirtilmemiştir. Sergiye gönderilen ürünlerin tam listesini veren Rifat Önsoy da eserinde halı, kilim ve seccadelerin nerelere ait olduğunu yazmamaktadır.⁷² Londra fuarına gönderilen dokuma ürünlerinin bir kısmının Gördes'e ait olduğu düşünülebilir.

Osmanlı Devleti'nin katıldığı ikinci uluslararası sergi, 1855 yılında Paris'te düzenlenen sergidir. Paris'teki sergiye gönderilen 52 adet halı ve seccadenin içinde Gördes işi halı ve seccadeler de yer almaktadır.⁷³ Bir diğer uluslararası sergi, ikinci defa Londra'da yapılan sergidir. Osmanlı Devleti, bu sergiye de diğerlerinde olduğu gibi masrafları hazinece karşılanan çeşitli ürünler göndermiştir. 1862 yılında, ikinci defa Londra'da yapılan uluslararası sergiye gönderilecek ürünlerle ilgili belgede, özellikle Gördes ve Uşak'tan seccade ve halı gönderilmesinin uygun olacağı belirtilmektedir.⁷⁴ Ticaret Nezareti'ne gönderilen 11 Receb 1278/13 Ocak 1862 tarihli bu belgede, Mayıs

⁷⁰ Türkiye'de Halıcılık, s. 4; Dirik, a.g.e., s. 31.

⁷¹ BOA, A.MKT.MVL, nr. 49/39. Belgede sadece tekstil ürünlerin üzerinde durulmamaktadır. Hububattan madenlere kadar çeşitli mal ve ürünlerin gönderilmesi düşünülmektedir.

⁷² Rifat Önsoy, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Katıldığı İlk Uluslararası Sergiler ve Sergi-i Umumi-i Osmani (1863 İstanbul Sergisi)", *Bellekten*, XLVII/185 (1983), s. 196-197.

⁷³ Önsoy, a.g.m., s. 200.

⁷⁴ BOA, A.MKT.NZD, nr. 391/51.

ayında düzenlenecek sergiye katılmanın Osmanlı hazinesine 6-7 yük kuruşluk maliyeti olacağı da vurgulanmaktadır. Aynı belgede, sergiye gönderilecek ürünlerin tespiti için daha önceki Londra ve Paris sergilerine gönderilen eşyalarla ilgili taşradan getirilmiş evrâk ve defterlere mürâcaat edilmesinin uygun olacağını belirtilmiş olması⁷⁵, Londra yapılan ilk uluslararası fuara gönderilen halı ve seccadelerin içinde Gördes'e ait olanlarının bulunduğu dair düşüncemizi kuvvetlendirmektedir.⁷⁶

10 Rebû'l-evvel 1269/22 Aralık 1852 tarihini taşıyan oldukça kısa bir belgede, halı imalatının hızlandırılması için Saruhan kaymakamına ve Uşak kazası müdürüne olmak üzere iki kıt'a emr-i ferman gönderildiği bildirilmektedir.⁷⁷ Tanzim edilen bu belgeyi yukarıda değindiğimiz belgelerle beraber değerlendirdiğimiz zaman, devletin bu iki merkezde halı imalatını özendirmek ve üretim miktarlarını artırmak için aktif bir görev üstlendiği gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Viyana sefiri tarafından gönderilen 6 Şevval 1269/15 Mayıs 1853 tarihli mektupta, sefarethane olarak tutulan binanın tadilatının yapılması gerektiği bildirilmektedir. Viyana sefiri, binanın bazı odalarının tefrişi için gerekli olan 210 zira' halının Gördes veya Uşak'tan satın alınarak Viyana'ya gönderilmesini istemektedir.⁷⁸ Viyana sefirinin 29 Safer 1270/1 Aralık 1853 tarihinde Maliye Nazırına gönderdiği tezkireden bu halıların Gördes halısı olduğunu öğreniyoruz.⁷⁹ Sefir, kaleme aldığı tezkirede, daha önceki mektubunda istenilen halıların ölçülerinin bildirilmiş olmasına karşı, gönderilen Gördes halılarının ancak binanın iki salonuna döşenebildiğini üçüncü salona yetişmediğini bildirmekte ve icabının yapılmasını bildirmektedir.⁸⁰ Viyana Sefarethanesi'ne gönderilen halının miktarı fazla olmamakla beraber Gördes halısının uygun bulunması, Gördes'in halıcılıktaki önemli konumunu işaret etmektedir.

Harem-i Şerif müdürü Edhem Bey'in mektubu üzerine, Harem-i şerif binalarının tamiri bitmek üzere olduğundan bu binaların tefrişinin gereği anlaşılmıştır. Bunun

⁷⁵ BOA, A.MKT.NZD, nr. 391/51. Ayrıca; Önsoy, 29 Cemaziyelâhir 1278 tarihli, aynı içerikli farklı bir belgeden bahsetmektedir. Önsoy, a.g.m., s. 203.

⁷⁶ Önsoy ise, Gördes ve Uşak halılarının II. Londra uluslararası sergisine gönderilmesi hakkında verdiği bilgide, bu halıların I. Londra ve Paris sergilerinde çok beğenildiğini yazmaktadır. Önsoy, a.g.m., s. 203.

⁷⁷ BOA, MKT.NZD, nr. 69/71.

⁷⁸ BOA, HR.MKT, nr. 59/64.

⁷⁹ BOA, HR.MKT, nr. 67/88.

⁸⁰ BOA, HR.MKT, nr. 67/88.

üzerine, Edhem Bey'den lazım gelen halının ölçü ve miktarlarının tespit edilmesi istenmiş aynı zamanda Gördes'ten kumaşının dayanıklılığı ve güzelliği ile beğenilen numûnelere getirilmesine karar verilmiştir.⁸¹ Gördes'ten istenen numûnelere Kalıçeci başı Ahmed Ağa marifetiyle yaptırılmış ve gönderilen dört parça numûne Meclis-i Vâlâ'da muayene edilmiştir. 1274 yılı Muharrem ayında (Eylül 1857) kaleme alınan iki belgede gönderilen numûnelere mavi renkli olanının kumaşının dayanıklılığı ve güzelliği ile beğenildiği kaydedilmektedir.⁸² Edhem Bey'in Harem-i Şerif-i Hazret-i Nebevi için bildirdiği miktar ve ölçülere göre beğenilen mavi renkli numûnedeki 8.590 zira' olmak üzere 114 halının Gördes'ten gönderilmesine karar verilmiştir. Ayrıca, halılarının imalatına kamilen dikkat gösterilmesi ve boyalarının has imal olması istenmiş; yapılacak masrafların da Ebniye-i Seniyye⁸³ tertibatından karşılanması kararlaştırılmıştır.⁸⁴ İmal edilen halıların tekrar Meclis-i Vâlâ'da muayene edilmesi düşünülmüş ancak bunun vakit alacağı ve zahmetli olacağı için İzmir Meclisince muayene edilmesi uygun bulunmuş ve bu iş için İzmir Valisi görevlendirilmiştir. Deve ve katırlarla İzmir'e getirilecek halıların numûneye uygun olup olmadığı tetkik edildikten sonra durum İstanbul'a bildirilecek ve daha sonra mahalline gönderilmek üzere sevk olunacaktır.⁸⁵ İzmir Meclisince muayene edilen halıların numûneye uygun olduğu tespit edildikten sonra durum İstanbul'a bildirilmiştir. Bunun üzerine halıların mahalline gönderilmesi için binbaşı Hacı Hüseyin Efendi vazifelenmiştir.⁸⁶

Gördes halıları ile ilgili son belgemiz Yıldız Sarayı'nın tefrişi hakkındadır. Yıldız Sarayı'nın bazı mahallerine ferş olunmak üzere lazım gelen 2.626 zira' atık Gördes halısının mahallinden celb olunan Ustahanım vasıtasıyla imal ettirilmesine karar verilmiştir. Ancak, söz konusu halıları numunesine uygun olarak daha makûl fiyata imal edeceğini taahhüd eden halıci esnafı mutebarânından Ahmed Ağa Hazîne-i Hâssa'ya gelerek teklif vermiştir. Ustahanımın vekili Ali Rami Efendi de Hazîne-i Hâssa'ya

⁸¹ BOA, A.MKT.NZD, nr. 198/54; Harem-i Şerif müdürü Edhem Bey ve Evkaf Nezaretî'ne gönderilmek üzere kaleme alınmış 23 Sefer 1273 tarihli belge.

⁸² BOA, A.AMD, nr. 80/89; BOA, A.MKT. MVL, nr. 90/45.

⁸³ Ebniye-i Seniyye, padişah şahsına ait binalar yerinde kullanılan bir tabir olup, Ebniye-i Sultaniye Emîni ise padişah binalarının inşaat ve tadilat işleriyle ilgilenen memurun unvanıdır. Pakalın, a.g.e., c. I, s. 497-498.

⁸⁴ BOA, A.AMD, nr. 80/89; BOA, A.MKT. MVL, nr. 90/45.

⁸⁵ BOA, A.MKT.MVL, nr. 106/4.

⁸⁶ BOA, A.MKT.NZD, nr. 285/94.

gelerek Ustahanımın taahhüdünü bildirmiştir.⁸⁷ Nihayetinde, ihtiyaç duyulan 2.626 zira' Gördes halısının Ustahanım vasıtasıyla imal ettirilmesine karar verilmiştir. Ustahanımın vekili Ali Rami Efendi ile Hicri 3 Cemâziyü'l-evvel 1299 (23 Mart 1882) tarihinde yapılan mukavelenameye göre, ruz-ı kasıma kadar imal edilecek halıların bir zira'sının ücreti 80 kuruş olarak tespit edilmiştir.⁸⁸

Sonuç olarak, Başbakanlı Osmanlı Arşivi'nde tespit edebildiğimiz çeşitli belgeler, takriben elli yıllık dönemde (1835-1880), Gördes halıcılığının genel bir çerçevesini ortaya koymamıza imkan veren kıymetli bilgiler sunmaktadır. İlk olarak, gümrük vergisi imtiyazına ve muafiyetine dayanan devlet desteği ve teşvikine sahip olan iki merkezden biri olması Gördes'in Türk halıcılığındaki önemini ortaya koymaktadır. İkinci olarak da çeşitli devlet binalarının ve özel bir önem atfedilen mukaddes topraklardaki yapıların tefrişinde Gördes halıların tercih edilmiş olması dikkat çekicidir. İncelenen belgeler fonksiyonları gereği yıllık üretim miktarı, tezgah ve işçi sayısı gibi konularda bilgi vermemelerine karşılık; gerek Gördes halıcılığının konumu gerekse Gördes halılarının değeri hakkında fikir vermektedirler.

Aydın vilâyeti salnâmelerinde Gördes halıcılığı ile ilgili bilgiler bulmak mümkündür. Salnâmelerdeki kayıtlar arasında tezgah sayısı ve yıllık üretim miktarını veren rakamların bulunuyor olması, bu kaynakları değerli kılmaktadır.

1296 (1879) yılında Gördes kazasında 200 tezgahta dokuma yapılmakta olup halıların büyük bir kısmı yurt dışına ihraç edilmektedir.⁸⁹ 1880'li yıllarda Gördes'te halı üretiminin durgun olduğu görülmektedir. Gördes halısı ülke içinde ve Avrupa'da çok fazla rağbet görmesine rağmen tezgahları yeterince ıslah edilmediği için üretim miktarı düşüktür. 1301 (1883-1884) senesinde halı ve seccade üretimi yıllık toplam 50 bin zira' seviyesindedir.⁹⁰ Böyle olmakla beraber, bu dönemde Gördes, üretim miktarı bakımından Saruhan sancağı içinde ilk; Batı Anadolu bölgesinde Uşak'tan sonra ikinci sırada gelir.⁹¹

⁸⁷ BOA, Y.PRK.HH, nr. 9/40, s. 1.

⁸⁸ Ahmed Ağa ile yapılan mukavelenamenin sureti için bkz. BOA, Y.PRK.HH, nr. 9/40, s. 2.

⁸⁹ Aydın Vilâyeti Salnâmesi, Sene 1296, s. 121.

⁹⁰ Aydın Vilâyeti Salnâmesi, Sene 1301, s. 166.

⁹¹ Batı Anadolu'daki şehir ve kasabaların üretim miktarları ve diğer değerleri için bkz. Quataert, a.g.e., s. 246-247.

19. yüzyılın sonlarına kadar üretim miktarı sürekli artış trendi içinde olmasına karşılık halı üretiminde köklü değişiklikler meydana geldi. Geleneksel desen ve renklerin yerini Avrupa'dan gelen yüksek talepleri karşılamak kaygısıyla Avrupalı tüccarların siparişine göre belirlenen son derece çirkin hazır desenler ve kimyevî boyalardan elde edilen soluk renkler aldı.⁹² Halı ticaretinde yaşanan patlamanın dezavantajı, belirttiğimiz sebeplerin sonucunda halıların kalitesinde görüldü. Halıların kalitesinde düşüşün en fazla olduğu bölge, Avrupa'ya yapılan ihracatta en fazla paya sahip Batı Anadolu bölgesinde görüldü.⁹³ Salnâmelerde bu duruma da değinilmekte ve halılarda görülen kalite düşüklüğünün sebebi olarak kimyevî boyalar gösterilmektedir.⁹⁴ Esasen, Türk halısına şöhret kazandıran en önemli unsurlardan biri, başta kökboya olmak üzere değişik bitkilerden elde edilen ve solmak nedir bilmeyen renklerdir.⁹⁵ Kimyevî boyaların kullanılmasının halıların kalitesinde ve ticaretinde doğurduğu zararlar kısa zamanda fark edilmiş ve eski halis boyaların kullanımına dönülmüştür.⁹⁶

1307 (1889-1890) yılına gelindiğinde, Gördes'te tahminen yıllık seksen ile yüz bin arşın⁹⁷ halı ve kilim, beş yüz top kadar da çulha üretilmektedir.⁹⁸ Bu üretim miktarı altı yıl öncekinin yaklaşık olarak iki katına yakındır. Gördes'te üretim miktarı yüzyıl boyunca sürekli artış göstermiştir. 19. yüzyılın sonlarında, 1315 (1897) yılında, 600'den fazla tezgahta üretilen halının miktarı 150 bin arşına yükselmiştir.⁹⁹ Aynı yıl, halı imalatından elde edilen gelirin değeri 50 bin Osmanlı lirasıdır¹⁰⁰ ve halıların çoğu Avrupa ve Amerika'ya ihraç olunmaktadır.¹⁰¹ 1906 yılında ise, Gördes kazasında 600 tezgahta 2000 işçi halı dokuyordu. Bu yıl, halı üretiminden elde edilen gelir 6,2 milyon kuruşa ulaşmıştır.¹⁰²

Netice itibariyle, geleneksel halı merkezlerinden biri olan Gördes'te ticarî halı üretimi 19. yüzyıl boyunca artış göstermiştir. Tabii üretim miktarındaki bu artış, tezgah

⁹² Quataert, a.g.e., s. 250-261; Sönmez, a.g.m., s. 293.

⁹³ Sönmez, a.g.m., s. 293.

⁹⁴ Aydın Vilâyeti Salnâmesi, Sene 1306, s. 108.

⁹⁵ Mehmedoğlu, a.g.m., s. 136; Dirik, a.g.e., s. 36 vd.

⁹⁶ Aydın Vilâyeti Salnâmesi, Sene 1306, s. 108.

⁹⁷ Arşın ve zira' hemen hemen aynı değerde uzunluk ölçüleri (dirsekten orta parmağa kadar) olup, birbirinin yerine de kullanılmaktaydı. Kürkman, a.g.e., s. 335, 412-413.

⁹⁸ Aydın Vilâyeti Salnâmesi, Sene 1307, s. 747.

⁹⁹ Aydın Vilâyeti Salnâmesi, Sene 1315, s. 488.

¹⁰⁰ 1 Osmanlı lirası = 108 kuruştur; bu konuda bkz. Aydın Vilâyeti Salnâmesi, Sene 1313, s. 444.

¹⁰¹ Aydın Vilâyeti Salnâmesi, Sene 1315, s. 488.

¹⁰² Quataert, a.g.e., s. 247 (tablo 5.7).

ve istihdam edilen işçi sayılarının artışı ile paralel olmuştur. Kalitesiyle Avrupa ve Amerika'da ün kazanan Gördes halılarının büyük çoğunluğu ihraç edilmiştir.

Araştırmamızda ulaştığımız sonuçlara göre, Gördes halkının önemli bir gelir kaynağı olan halıcılığın temettü tahrirlerinin yapıldığı dönemde dahi gümrük vergisi muafiyetine mevzû teşkil edecek düzeyde yapılmakta olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan, 1844 yılında kazanın toplam gelirinin yaklaşık olarak % 17'lik kısmını meydana getiren kaynağı belirsiz zuhûrât gelirlerinin önemli bir kısmının halıcılıktan elde edilen gelirler olduğunu söyleyebiliriz.¹⁰³ Ancak bu iddiamız kesin delillerden yoksun olduğu için tahminden öteye gidememektedir.

C. VERGİ

1. Vergi Türleri

İncelediğimiz dönemde Gördes kazasında, devlete ödenen vergiler üç grupta toplanmaktadır:

1. Vergi-i Mahsûsa
2. Öşürler ve Resmler
3. Cizye

a. Vergi-i Mahsûsa

Tanzimat Fermanı'nda yer alan mali ıslahatlarla ilgili maddelerden özellikle vergilerde adaletin sağlanması hususu dikkat çekmektedir.¹⁰⁴ Bu amaçla; Tanzimat'tan önce "tekâlif-i örfiyye" adı altında toplanan bir çok vergi ilga edilerek, herkesin gelire göre toplanacak "vergi" adıyla tek bir vergi kalemi tesis edilmiştir.¹⁰⁵ Kaldırılan örfi vergilerden bazı indirimler yapılmış ve bu vergiler "ancemaatin vergisi" adı altında yani

¹⁰³ Batı Anadolu'da halıcılığın yaygın olduğu bir diğer önemli merkez olan Uşak şehrinin Temettuat defterinde de tezgahların kaydı bulunmamaktadır. Ancak, Uşak şehrinin gelirleri arasında halıcılık gelirleri (78.171 kuruş) görünmektedir (Özdeğer, a.g.m., s. 248). Temettuat defterlerinin yöresel uygulamalarda aldığı farklı şekiller çerçevesinde bu durumu değerlendirirsek, Gördes'in zuhûrât gelirlerinin kaynağını halıcılık oluşturduğu fikri makûl bir yaklaşım olarak kabul edilebilir.

¹⁰⁴ Çakır, a.g.e., s. 22.

¹⁰⁵ Süleyman Sûdî, a.g.e., s. 78-79.

devlete mahallece, köyce ödenecek vergi olarak düzenlenmiştir.¹⁰⁶ Yerleşim birimlerinden talep edilen ancemaatin vergisi, ilgili yerleşim birimindeki haneler arasında gelir düzeylerine münasip olarak vergi-i mahsûsa adı altında paylaştırılacaktır. Bu uygulama ile, halkın mali gücüne göre vergi ödemesi ve böylece vergilerde adaletin sağlanması amacı gerçekleştirilmiş olacaktır.

Ancemaatin vergisi halkın ödeme gücüne göre tevzii olunacağı için öncelikle halkın mali gücünü oluşturan emlak, arazi ve hayvan varlığı ile diğer gelir kaynaklarından elde ettiği gelirlerinin tespit edilmesi gerekiyordu.¹⁰⁷ İşte, 1845 (1261) yılında yapılan sayımların amacını, halkın gelir kaynaklarını, bu kaynaklardan elde ettiği yıllık gelirleri ile devlete ödediği verginin tespit edilmesi oluşturmaktadır. Temettuat Defterleri'nin, her bir vergi mükellefi için ayrılan kısımlarında o kişinin sahip olduğu emlak, hayvan ve arazi miktarı, çeşitli gelir kaynaklarından 1844 (1260) yılında elde ettiği gelir ve devlete ödediği vergi-i mahsûsa miktarı kaydedilmiştir. Bu sayımlar ile halkın gelirleriyle, verdiği vergi oranı arasında adaletsizlik olup olmadığı anlaşılabilir.

Bu dönemde, ancemaatin vergisinin halk arasında dağılımının adaletten uzak olduğuna dair yoğun şikayetler olmuştur. Nitekim 1845 yılında yapılan sayımlar sonucunda, hane başına toplanan vergi-i mahsûsa oranlarında adaletsizlikler olduğu ortaya çıkmıştır.¹⁰⁸ Gördes kazasına ait Temettuat Defterleri'nde de bu konudaki adaletsizliklere tesadüf edilmiştir. Yıllık gelirlerinin % 1'inden % 65'ine kadar olan kısımlarını vergi olarak ödeyen kimseler olduğu gibi¹⁰⁹; yıllık geliri eşit olan iki kişiden farklı oranlarda vergi talep edildiği¹¹⁰ de olmuştur. Bazı mahallelerde ise geliri yüksek olandan daha az, geliri düşük olandan daha fazla vergi alındığı görülmektedir.¹¹¹ Hatta

¹⁰⁶ Çakır, a.g.e., s. 49.

¹⁰⁷ Şener, a.g.e., s. 96.

¹⁰⁸ Tozduman, a.g.t., s. 97-98.

¹⁰⁹ Nakîb Ağa mahallesinde sâkin 40 numaralı hanenin reisi (aile numarası 46) olan Karaüzümoğlu Abdullah, yıllık kazandığı 1.478,5 kuruş gelirin sadece 30 kuruşunu yani % 2'sini vergi olarak devlete öderken; Recebli mahallesinde sâkin 27 numaralı hanenin reisi (aile numarası 33) Hacı İbrahim Aġaoġlu Mehmed, yıllık kazancı olan 465 kuruşun % 65'ini (300 kuruş) vergi olarak ödemiştir. bkz. Ek 6. (Recebli ve Nakîb Aġa mahallelerinin ilgili tabloları.)

¹¹⁰ Cuma mahallesinde yaşayan 33 numaralı hanenin reisi (aile numarası 44) İsmail Efendioġlu İsmail ile aynı mahallede 34 numaralı hanenin reisi (aile numarası 45) Kasımoġlu İbrahim'in yıllık gelirleri 900'er kuruş olmasına rağmen birinden 300 kuruş diğerinden ise 234 kuruş vergi tahsil edilmiştir.

¹¹¹ Divan mahallesinde oturan 9 numaralı hanenin reisi (aile numarası 21) Kuloġlu Hacı Mustafa, bir yılda kazandığı 1.132,5 kuruştan 440 kuruşunu vergi olarak öderken; aynı mahallede oturan 10 numaralı

bazı kişilerin, gelirlerinin tamamına yakını vergi olarak devlete ödediğini¹¹²; sayıları çok az da olsa bazı hane reislerinin de defterlerdeki kayıtlarına göre, ödediği vergi miktarının gelirlerinden yüksek olduğunu saptayabilmekteyiz.¹¹³

Dolayısıyla Temettuat Defterleri'ndeki verilerden hareketle Gördes kazasının mahallelerinde ve köylerinde 1844 yılında vergi-i mahsûsa adı altında toplanan ancemaatin vergisinin miktarını tespit etmemiz mümkün olmuştur.

aa. Mahallelerde Toplanan Vergi-i Mahsûsa

Gördes kasabasının mahallelerinde 1844 yılında, toplanan vergi-i mahsûsanın toplam değeri 192.898 kuruştur.¹¹⁴ Bu miktar, mahallelerde 1844 yılında elde edilen toplam gelirin % 19,9'una tekabül etmektedir. Verginin mahallelere göre dağılımında, 135 hane (147 aile) ile kasabanın en büyük mahallesi olan Rumiyan mahallesi en başta gelir; bu mahalleden toplanan 21.364 kuruş vergi, toplam verginin %11,1'ini meydana getirir. Müslüman mahalleleri içinde 77 hanesiyle (83 aile) en kalabalık mahalle olan Cuma mahallesinden toplanan vergi 17.778 kuruştur. Cuma mahallesinden toplanan vergi, toplam verginin % 9,2'sini meydana getirir. Toplam vergi içindeki payları yüksek olan diğer üç mahalle % 7,2 oranı ile Divan, % 7 oranı ile Karacaoğlu ve % 6,7 oranı ile Ebubekir Ağa mahalleleridir. Bu üç mahalleden toplanan vergi miktarları ise, Divan mahallesinde 13.952,5 kuruş, Karacaoğlu mahallesinden 13.418 kuruş ve Ebubekir Ağa mahallesinde 12.887 kuruştur. Nakîb Ağa mahallesi 7.783,5 kuruşla toplam verginin % 4'ünü oluştururken, Kedi Alioğlu mahallesi 7.548 kuruşla toplam verginin % 3,9'unu meydana getirmektedir. Orta mahallesi de 7.268,5 kuruş vergisiyle toplam verginin % 3,8'ini teşkil eder. Toplam vergi miktarı içindeki payları % 3'ün üzerinde olan diğer dört mahalle Bekir Efendizâde, Kaymak, Küçük İmam ve Pazar mahalleleridir. Bu mahallelerden Bekir Efendizâde 6.537 kuruşla toplam verginin % 3,4'ünü, Kaymak 6.239 kuruşla toplam verginin % 3,2'sini, Pazar mahallesi 6.116 kuruşla toplam

---

hanenin reisi (aile numarası 22) Yahyaoğlu Mustafa Çelebi, yıllık kazancı olan 2.539 kuruştan 360 kuruşunu vergi olarak ödemiştir.

¹¹² Örneğin; Buldanlı Emir mahallesinde sâkin 12 numaralı hanenin reisi olan çakmak İbrahim, yıllık elde ettiği 200 kuruşun % 65'ini meydana getiren 130 kuruşu vergi olarak devlete vermiştir.

¹¹³ Sayıları fazla olmayan bu kişilerden biri Ebubekir Ağa mahallesinde yaşayan ve defterde mesleği müezzin olarak belirtilmiş olan Haliloğlu Hacı Hafız İbrahim'dir. 43 numaralı hanenin reisi (aile numarası 56) olan bu kişinin yıllık geliri 117,5 kuruş; vergisi ise 130 kuruştur.

¹¹⁴ Bkz. tablo 55.

verginin % 3,2'sini ve Küçük İmam mahallesi 6.001 kuruşla toplam verginin % 3,1'ini oluşturur. Diğer mahallelerin ise toplam vergi miktarı içindeki payları % 3'ün altında kalmaktadır. Buna göre kasabada toplanan toplam verginin, Mahmud Çavuş mahallesi % 2,9'unu, Akaoğlu, İpekli ve Recebli mahalleleri % 2,8'ini, Kuzumoğlu ve Molla Mustafa mahalleleri % 2,5'ini, Baş Amuca ve Kozluoğlu mahalleleri % 2,1'ini, Helvacı mahallesini % 1,9'unu, Buldanlı Emir mahallesi % 1,8'ini, Ali Ağaoğlu mahallesi % 1,5'ini, Hoşab mahallesi % 1,3'ünü, Mücellidoğlu ve Müfti Efendi mahalleleri % 1,2'sini, Köle Osman mahallesi % 1,1'ini, Kantarcı ve Karaböce mahalleleri % 1'ini, Çolakoğlu mahallesi % 0,8'ini, Suhte mahallesi % 0,7'sini ve Mecikoğlu mahallesi de %0,2'sini ödemektedir.

Mahallelerden toplanan verginin mahallelerin toplam gelirine oranladığımızda; vergi yükünün en fazla olduğu mahallenin, sadece iki hanenin bulunduğu Mecikoğlu mahallesini hariç tutarsak, Recebli mahallesi olduğu görülür.¹¹⁵ Recebli mahallesinde yaşayanlar, 1844 yılında, toplam gelirlerinin ortalama % 26,2'sini vergi olarak devlete ödemişlerdir. Vergi yükünün fazla olduğu diğer beş mahalle ise Ali Ağaoğlu, Buldanlı Emir, Kedi Alioğlu, Nakîb Ağa ve Suhte mahalleleridir. Bu beş mahallenin ödedikleri vergilerinin gelirlerine oranı % 23'ten % 24,9'a kadar yükselmektedir. Vergi yükünün en az olduğu mahalle ise Baş Amuca mahallesidir. Bu mahalle sâkinlerinin ödedikleri vergilerinin gelirlerine oranı ortalama % 12,8'dir. Baş Amuca mahallesinden sonra ortalama vergi yükünün az olduğu mahalleler sırasıyla % 15,3 oranı ile Divan, % 16,8 oranı ile Bekir Efendizâde ve % 18,2 oranı ile Kantarcı mahalleleridir. Mahallelerin vergi yüklerindeki bu farklı oranlar, kasabanın vergi yükünün halk arasında adaletsiz dağılımına dâir düşüncemizi desteklemektedir. Bununla beraber, Gördes kasabasının ortalama vergi yükü, diğer bir ifadeyle, mahallelerden toplanan toplam verginin mahallelerin toplam gelirleri içindeki ortalama % 19,9 oranı, Batı Anadolu bölgesinde yer alan Ödemiş ve Muğla üzerine yapılan çalışmalarda verilen ortalama vergi yükü oranlarıyla uyumaktadır.¹¹⁶

¹¹⁵ Bkz. tablo 55.

¹¹⁶ Ödemiş kasabasının ortalama vergi-i mahsûsa yükü % 20,8 (Güran, "Ödemiş", s. 317); Muğla şehrinin ortalama vergi-i mahsûsa yükü ise % 20'dir (Akgünlü, a.g.t., s. 94).

Tablo 55: Mahallelere Göre Vergi-i Mahsûsa'nın Dağılımı				
Mahalleler	Gelir	Vergi-i Mahsûsa	Verginin Gelire Oranı (%)	Verginin Toplam Vergiye Oranı (%)
Akaoğlu	24.538	5.441	22,2	2,8
Ali Ağaoglu	12.906	2.968	23	1,5
Baş Amuca	32.308,5	4.120,5	12,8	2,1
Bekir Efendizâde	38.899	6.537	16,8	3,4
Buldanlı Emir	14.428,5	3.388	23,5	1,8
Cuma	86.314	17.778	20,6	9,2
Çolakoğlu	6.850,5	1.436	21	0,8
Divan	91.463	13.952,5	15,3	7,2
Ebubekir Ağa	63.028	12.887	20,4	6,7
Helvacı	16.701	3653	21,9	1,9
Hoşab	12.437	2.564,5	20,6	1,3
İpekli	26.184,5	5.393,5	20,6	2,8
Kantarçı	10.565,5	1.923	18,2	1
Karaböce	8.658	1.859	21,5	1
Karacaoğlu	65.538	13.418	20,5	7
Kaymak	27.966,5	6.239	22,3	3,2
Kedi Alioğlu	30.375,5	7.548	24,9	3,9
Kozluoğlu	19.994	4.087	20,4	2,1
Köle Osman	9.881,5	2.051,5	20,8	1,1
Kuzumoğlu	23.081	4.817,5	20,9	2,5
Küçük İmam	30.086	6.001	20	3,1
Mahmud Çavuş	28.412,5	5.654	19,9	2,9
Mecikoğlu	1.000	358	35,8	0,2
Molla Mustafa	21.745	4.894	22,5	2,5
Mücellidoğlu	10.564,5	2.342	22,2	1,2
Müfti Efendi	11.073,5	2.214	20	1,2
Nakîb Ağa	33.044,5	7.783,5	23,6	4
Orta	37.419	7.268,5	19,4	3,8
Pazar	30.295,5	6.116	20,2	3,2
Recebli	20.782	5.451	26,2	2,8
Suhte	5.788,5	1.390	24	0,7
Rumiyan	115.565	21.364	18,5	11,1
Toplam	967.894	192.898	19,9	100

Gördes'in mahallelerine ait defterlerde kaydı bulunanların bir kısmı ise vergi-i mahsûsayı ödemekten muaf tutulmuştur. Geliri vergi veremeyecek kadar düşük olanlardan, îâneyle geçinen ve çalışamayacak durumda olan hasta veya yaşlılardan ve

hane reisi durumunda bulunan kadınlardan ve yetim olan çocuklardan¹¹⁷ vergi talep edilmemiştir.

Netice itibariyle, 1844 yılında Gördes'in 32 mahallesinde toplanan vergi-i mahsûsa miktarı toplam 192.898 kuruştur. Bu miktarın 171.534 kuruşu müslümanlardan, 21.364 kuruşu gayr-i müslimlerden alınmıştır. Buna göre toplam verginin % 88,9'unu müslüman, % 11,1'ini de gayr-i müslim halktan toplanan vergiler oluşturmaktadır.

bb. Köylerde Toplanan Vergi-i Mahsûsa

1844 yılında Gördes'in defterlerde kaydı bulunan 16 köyünde toplanan vergi-i mahsûsa miktarı 209.529 kuruştur.¹¹⁸ Bu miktar, 1844 yılında köylerde elde edilen toplam gelirin % 16,7'sine denk gelmektedir. Köyler arasında vergi yükü en fazla olanı 29.187 kuruşla ve toplam vergi içindeki % 13,9 payıyla Yaka köyüdür. Köylerden toplanan toplam vergi içindeki payı % 10'u geçen diğer iki köy Boyalı ve Kırani köyleridir. Boyalı köyü 26.974 kuruş vergi ile toplam verginin % 12,9'unu; Kırani köyü de 22.584 kuruş vergi ile toplam verginin % 10,8'ini ödemektedir. Bu üç köy dışında toplam vergi miktarları yüksek dört köy daha vardır. Bu dört köy ödedikleri verginin miktarına göre Yayakırıldığı, Oğulduruk, Tepe ve Beğel köyleri olarak sıralanmaktadır. Bu köylerden Yayakırıldığı toplam verginin % 8,6'sını (17.975 kuruş), Oğulduruk % 8,4'ünü (17.665 kuruş), Tepe % 8,1'ini (17.016 kuruş) ve Beğel % 7,8'ini (16.430 kuruş) ödemektedir. Geriye kalan diğer köylerin toplam vergi içindeki payları % 5 veya % 5'in altındadır. Buna göre toplanan verginin % 5'i Efendili köyünden, % 4,7'si Kuşluk köyünden, % 4,5'i Boraz köyünden, % 3,8'i Dudluca köyünden, % 3,3'ü Kabakoz köyünden, % 2,8'i Kara Yakub köyünden, % 2'si Küçük ve Malkoca köylerinden ve % 1,4'ü de Sarı Aliler köyünden tahsil edilmiştir.

Toplanan verginin köylerin toplam gelir miktarının yüzde kaçına tekabül ettiğini tetkik ettiğimizde, köylerin vergi yükünün ağır olup olmadığını tespit etmemiz mümkün olabilmektedir. Buna göre gelirlerinin % 23,6'sını vergi olarak devlete ödeyen

¹¹⁷ İlk bakışta çocuklardan vergi alındığı izlenimi uyanmaktadır. Ancak; çocukların kayıtları dikkatle incelendiğinde, sene-i sabıkda ödenen vergilerin müteveffa babaları tarafından ödendiği tespit edilmektedir. Örnek teşkil etmesi için bkz. BOA, ML.VRD.TMT, nr. 1967, s. 38: Molla Mustafa mahallesinde sâkin 21 numara hanenin reisi (aile numara 25) Sologlu Ahmed'in yetiminin kaydı.

¹¹⁸ Bkz. tablo 56.

Oğulduruk köyü vergi yükünün en fazla olduğu köydür. Vergi yükünün diğer köylere nispeten daha ağır olduğu Kabakoz köyünde ortalama vergi yükü % 20,5, Kırani köyünde ortalama vergi yükü % 19,7 ve Kuşluk köyünde ortalama vergi yükü % 19,4'tür. Vergi yükünün diğer köylere göre en az olduğu köy ise Küçük köyüdür. Bu köyde yaşayanlar, yıllık gelirlerinin ortalama % 11'ini vergi-i mahsûsa olarak devlete ödemişlerdir. Vergi yükünün diğer köylere oranla oldukça az olduğu diğer iki köy, Boraz ve Kara Yakub köyleridir. Boraz köyünün ortalama vergi yükü % 12,2 iken bu oran Kara Yakub köyünde % 13,1'dir. Bu bilgilerden hareketle mahallelerde olduğu gibi köylerde de vergi dağılımında hakkaniyetsizlik vardır diyebiliriz. Köylerde de bir grup halk vergi-i mahsûsadan muaf tutulmuştur. Bu grup, vergi ödemeye gücü yetmeyen fakirlerden, çalışamayacak durumda olan ve yardımlarla geçinen ihtiyar ve hastalar ile hane reisi durumunda olan çocuk ve kadınlardan oluşmaktadır. Ayrıca Küçük köyüne Akhisar ve İzmir'den gelen dört zimmîden de vergi-i mahsûsa talep edilmemiştir.

Tablo 56: Köylere Göre Vergi-i Mahsûsa'nın Dağılımı

Köyler	Gelir	Vergi-i Mahsûsa	Verginin Gelire Oranı %	Verginin Toplam Vergiye Oranı %
Beğel	93.621	16.430	17,6	7,8
Boraz	77.512	9.426	12,2	4,5
Boyalı	161.036	26.974	16,8	12,9
Dudluca	51.920	8.025	15,5	3,8
Efendili	59.621	10.413	17,5	5
Kabakoz	33.477	6.874	20,5	3,3
Kara Yakub	44.347	5.813	13,1	2,8
Kırani	114.547	22.584	19,7	10,8
Kuşluk	50.163	9.730	19,4	4,7
Küçük	37.849,5	4.173	11	2
Malkoca	26.740	4.268	16	2
Oğulduruk	74.875,5	17.665	23,6	8,4
Sarı Aliler	18.089,5	2.976	16,5	1,4
Tepe	108.823	17.016	15,6	8,1
Yaka	178.538	29.187	16,4	13,9
Yayakırıldığı	124.557	17.975	14,4	8,6
Toplam	1.255.714,5	209.529	16,7	100

Sonuç olarak, 1844 yılında, Gördes'in köylerinden toplam 209.529 kuruş vergi toplanmıştır. Toplam verginin köyler arasında dağılımının çok da adil olmadığı görülmüştür. Toplam gelirinin ortalama 1/4'ünü vergi olarak devlete ödeyen Oğulduruk

köyünün vergi yükü, gelirin ortalama 1/9'unu vergi olarak devlete ödeyen Küçük köyüne göre oldukça fazladır. Dolayısıyla 1845 yılında yapılan sayımın en önemli amacı olan halkın mali gücüne münasib bir verginin tayin edilmesi hususunun önemi ortaya çıkmaktadır. Halkın serveti, gelir kaynakları ve yıllık ortalama kazancı tespit edilip buna uygun vergi dağılımı gerçekleştirildiği oranda mali alanda yapılan düzenlemeler başarıya ulaşabilecektir.

b. Öşürler ve Resmler

Daha önceleri toprağın verimliliğine bağlı olarak çeşitli mahsûllerden onda bir, dokuzda bir ve sekizde bir olarak toplanan öşür vergisi, Tanzimat'ın ilk yıllarında onda bir oranında toplanmaya başlanmıştır.¹¹⁹ Gördes kazasına ait Temettuat defterlerinde çiftçilikten elde edilen 1844 yılı hasılatı tespit edilirken, ödenen âşâr vergisinin dokuz katı alınarak, elde edilen rakam çiftçilik gelirleri olarak kaydedilmiştir. Bu itibarla, Gördes kazasına ait defterlerde çiftçilik faaliyetlerden temin edilen gelirler, öşrü 1/10 oranında tenzil edilmiş rakamları göstermektedir. “Yetiştirilen Ürünler” bölümünde değindiğimiz üzere, bir çok ürünün öşür vergisi aynen toplanırken bazı ürünlerin öşür vergisi ise bedelen toplanmıştır. Öşürler dışında koyun, keçi ve arı kovanlarından alınan resmler de defterlere kaydedilmiştir.

aa. Mahallelerde Toplanan Öşürler ve Resmler

Gördes kasabasında ticarî amaçlarla yetiştirilen sınaî mahsûllerden öşür aynı olarak toplanmıştır. Üretimi en fazla yapılan mahsûllerin öşür miktarı da fazla olacağından, sınaî mahsûller içinde öşür miktarı en fazla olan ürün kökboyadır. Kökboyadan alınan öşrün toplam miktarı 4.046 kıyyedir.¹²⁰ Kökboyanın kıyye başına birim fiyatı kalitesine göre 6 – 6,9 kuruş arasında olup, kökboyadan alınan öşrün toplam değeri 26.767 kuruştur. Kaza merkezinde, kökboyadan sonra en fazla yetiştirilen sınaî ürün olan palamuttan toplanan öşrün miktarı 22,8 kantardır. 1 kantar fiyatı 26,5 , 30 ve

¹¹⁹ Mustafa Nuri Paşa, *Netayic ül-Vukuat*, sad. Neşet Çağatay, c. III-IV, Ankara 1980, s. 289.

¹²⁰ Bkz. tablo 57.

Tablo 57: Mahallelerde Tarım Ürünlerinden Toplanan Özürlüler

Mahalleler	Hububatlar														Sınai Bitkiler				Üzüm	Göğeri	Susam
	Buğday	Arpa	Çavdar	Nohut	Burçak	Darı	Kikboya	Palamut	Duhan	Üzüm	Göğeri	Susam									
Akaoğlu	Keyl 1,5 Kuruş 225	Keyl 1 Kırs 7,5					Kıyye 248 Kuruş 1640				Kıyye 661 Kuruş 494										
Ali Ağaoglu	10,5 1575	1 7,5					16,5 109				224 169					30					
Baş Amuca	5,5 825	1 7,5					130 860				639 480										
Bekir Efendizâ.	35 5290	9 70					178 1186				624 466										
Buldanlı Emir	3,5 525	2 15					126 826				387 291										
Cuma	28,5 4275	8,5 64					209 1398	3	90		1708 1275				7						
Çolakoglu	7 1050	2 15					11,5 77				178 133										
Diyan	41 6095	33 190	8	80	1,5 23		383 2476	1	40		1222 917					14					
Ehubekir Ağa	28,5 4275	13 99					140 927	4,5	120		1105 827										
Helvacı	14 2100	5,5 40,5					76,5 507				634 477				15						
Hosab	3 450	1,5 11,5					103 695				383 287										
İpekli	11 1575	8 60,5					284 1893				729 546										
Kantarçı	1,5 225						53 346				199 146										
Karaböce	1,5 225						87,5 577				177 133										
Karacaoğlu	23,5 3525	1,5 11,5	4	48	1 15	1 7,5	76,5 522	6	175		1271 937										
Kaymak	24 3600	2 14,5			0,5 7,5		124 739,5				580 434										
Keçi Alioğlu	4 600	1,5 11				3	191 1272				1014 761										
Kozluoğlu	7 1050	3 22,5					95 623				526 394										
Köle Osman							25,5 170				267 198										
Kuzumoglu	3,5 525						236 1565				397 298										
Küçük İmam	17,5 2625	12 89,5					276 1820	3	90		870 653										
Mahmud Çavuş	17,9 2670	9 67,5					126 834				614 456				7	7,5					
Mecitoglu																					
Molla Mustafa	13,5 2075	3,5 26					185 1239				797 607				12						
Mücellidoglu	6 900	9 67,5					77,5 510	1	35		403 302										
Müfti Efendi	6 900	5,5 41,5					45,5 300				226 170										
Nakib Ağa	6,5 975	5,5 41					83,5 559	2	60		985 737										
Orta	3 450	1 8,5	0,5 5,5				33,5 213,5				409 307										
Pazar	4,5 675						10 60				346 263										
Recebi	11 1580						27 175,5				187 140										
Suhte		3 22,5					38 262				136 101										
Rumıyan	10 1500	2 15	2 24				350 2385	2	60	15 75	1314 979										
TOPLAM	350 52360	143 1019	15 158	6,5 98	7 55	3 25	4046 26767	22,5 670	15 75	75 19212	14378 14378	71 71			21,5 21,5						

35 kuruş olan palamuttan toplanan öşrün kuruş olarak toplam değeri 670 kuruştur. 1844 yılında, sadece Rum mahallesinde yetiştirilen tütünün kıyye başına birim fiyatı 5 kuruştur. Toplam 15 kıyye toplanan tütün öşrünün tutarı 75 kuruştur.

Kasabada kökboyadan sonra en fazla yetiştirilen tarım ürünü olan üzümünden alınan öşür miktarı da doğal olarak yüksek olacaktır. Öşrü aynen toplanan üzümünden alınan öşrün toplam miktarı 19.212 kıyyedir. Birim fiyatı 0,75 kuruş olan üzümünden alınan öşrün toplam tutarı ise 14.378 kuruştur.

Hububattan toplanan öşre gelince; hububattan öşrün aynî olarak alınması kanun-ı kadîmdendir. Mahallelerde en fazla yetiştirilen tahıl ürünü olan buğdaydan toplam 349,5 keyl öşür alınmıştır. Keyl başına birim fiyatı 15 kuruş olan buğdaydan toplam 5.236 kuruş öşür tahsil edilmiştir. Birim fiyatı 5 – 8 kuruş arasında değişen arpadan toplam 142,5 keyl öşür toplanmıştır. Arpadan toplanan öşrün tutarı 1.019 kuruştur. Toplanan öşür miktarı bakımından üçüncü sırada yer alan çavdarda toplam 14,5 keyl öşür alınmıştır. Kalitesine göre kıymeti 10 ve 12 kuruş olan çavdardan alınan öşrün toplam değeri 157,5 kuruştur. Kaza merkezinde üretimi yapılan bir diğer tahıl ürünü olan nohuttan toplanan öşrün miktarı 6,5 keyldir. Nohut öşrünün toplam tutarı 97,5 kuruş, birim değeri ise 15 kuruştur. Burçaktan toplam 7 keyl öşür alınmış olup bunun toplam tutarı ise 55 kuruştur. Burçağın keyl başına birim fiyatı kalitesine göre 7,5 ve 10 kuruştur. Kasabada en az yetiştirilen tahıl ürünü darıdır. Darıdan alınan toplam öşür 3 keyldir. Birim değeri 8,3 kuruş olan darıdan toplanan öşrün tutarı da 25 kuruştur.

Gördes'te öşrü bedelen toplanan iki ürün vardır. Bu ürünler 1844 yılında, fazla üretilmediğinden bu ürünlerden tahsil edilen öşürlerin kıymeti fazla olmamıştır. Göğeri öşrü şeklinde deftere kaydedilmiş sebze ve meyvelerden alınan öşrün toplam tutarı 71 kuruştur. Öşrü bedelen toplanan susamdan da toplam 21,5 kuruş öşür alınmıştır.

Gördes'te yaygın olmamakla beraber hayvancılık da yapılmaktadır. Sahibine yıllık hasılat getiren koyun ve keçilerden ağnam resmi alınırken sağman inekler için vergi talep edilmemiştir. Tanzimat'ın ilanını müteakib ağnâm resminde yeni düzenlemeler yapılmıştır. Buna göre her koyun ve keçi başına, cinsi her ne olursa olsun,

beşer kuruş “resm-i maktû” ve yirmişer pare “mübâşiriyye” tayin edilmiştir.¹²¹ Ancak, incelediğimiz defterlerde koyun ve keçi için verilen verginin miktarı 0,5'er kuruş diğer bir ifadeyle 20'şer paredir. Dolayısıyla Gördes'te koyun ve keçiden toplanan vergi miktarının, tespit edilen vergi miktarının çok altında kaldığı görülmektedir.¹²² Bunun sebebi, yeni düzenlemenin yanlış anlaşılmasının neticesinde vergi olarak sadece mübâşiriyye hakkı olan 20 parenin toplanması olabileceği gibi; bir ihmalden veya sayımı yapan idarecilerin eksikliğinden de kaynaklanmış olabilir. Ayrıca bu vergiler bazı hayvan sahiplerinden alınırken bazılarında alınmamıştır.¹²³ Hatta, aynı mahallede sâkin kişilerden, az miktarda hayvanı olandan vergi alınırken hayvan sayısı buna bağlı olarak da gelir miktarı fazla olan kişiden vergi alınmadığı olmuştur. Defterlerdeki ağnam resmi ile ilgili kayıtlar bu verginin adil toplanmadığını göstermektedir. Sonuç olarak, Gördes kasabasında 1844 yılında, gelir temin edilen koyun ve keçilerden toplam 190 kuruş vergi alınmıştır. Bu verginin 167 kuruşunu koyunlardan alınan vergiler, 23 kuruşunu da keçilerden alınan vergiler oluşturmaktadır.

Hayvanlardan alınan bir diğer vergi türü kovan resmidir. Arıcılıktan gelir sağlayan aile reislerinden sahip oldukları arı kovana başına 0,75 kuruş vergi alınmıştır. Kovan resminin toplam tutarı 13,5 kuruştur. Defterdeki kayıtlara göre, biri Küçük İmam mahallesinde diğeri Rum mahallesinde oturan iki kişiden kovan vergisi alınmadığı tespit edilmiştir.

Görüldüğü üzere, mahallelerde toplanan toplam 48.705 kuruş öşür ve resmin % 56,5'i sınaî ürünlerden, % 29,5'i üzümünden, %13,5'i tahıl ürünlerinden, % 0,1'i bahçe ürünlerinden ve % 0,4'ü de hayvanlardan tahsil edilmiştir. Bunun yanında toplam öşrün % 99,4'ünü aynî öşürler kalan % 0,6'sını da bedelen toplanan öşürler ve hayvan vergileri oluşturmaktadır.

¹²¹ Abdurrahman Vefik, a.g.e., s. 211.

¹²² Misâl teşkil etmesi için Divan mahallesinde 31 numaralı hanenin (aile numarası 469) reisinin kaydına değinebiliriz. Bu kişi, 40 koyun ve 7 keçisi için toplam 23,5 kuruş “âdet-i ağnam” resmi ödemiştir. Bkz. BOA, ML.VRD.TMT, nr. 1971, s. 13.

¹²³ Örneğin, Karacaoğlu mahallesinde 24 numaralı ailenin reisi olan çoban, 70 koyun ve 7 keçisinden yıllık toplam 903 kuruş gelir elde etmesine karşılık bu kişiden vergi talep edilmemiştir. Bu kişinin kaydı için bkz. BOA, ML.VRD.TMT, nr. 1971, s. 47. Defterdeki kayıtlara göre bu örnekler çoğaltılabilir.

bb. Köylerde Toplanan Öşürler ve Resmler

Köylerde de yetiştirilen sınaî bitkilerin başında kökboya gelir. Kökboyadan alınan öşrün miktarı toplam 8.875 kıyyedir.¹²⁴ 1 kıyye kökboyanın ortalama birim fiyatı 6,5 kuruş ve kökboyadan toplanan öşrün toplam tutarı 58.340 kuruştur. Köylerde öşrü aynen toplanan bir diğer sınaî ürün palamuttur. 1 kantar palamutun birim değeri takriben 30 kuruş olup toplam 761 kantar palamut öşrü toplanmıştır. Palamut öşrünün toplam tutarı ise 22.778 kuruştur.

Hububat ürünleri arasında öşür miktarı en fazla olanı buğdaydır. Birim fiyatı 15 kuruş olan buğdaydan toplam 1.359 keyl öşür toplanmış olup, toplam tutarı ise 20.385 kuruştur. Arpadan alınan öşür 854 keyldir. Keyl başına birim fiyatı 7,5 kuruş olan arpadan toplanan öşrün değeri 6.408 kuruştur. Birim kıymeti 15 kuruş olan nohuttan toplanan öşür miktarı 125 keyldir. Bu miktarın kuruş olarak değeri 1.875 kuruştur. Kalitesine göre 7,5 , 8 ve 10 kuruştan işlem gören burçaktan toplam 145 keyl öşür toplanmıştır. Burçaktan alınan öşrün toplam tutarı da 1.381 kuruştur. 117 keyl toplanan mısır darısı öşrünün kuruş cinsinden kıymeti 933 kuruştur. Mısır darısının birim fiyatı kalitesine göre 8 ve 10 kuruştur. Üretim ve toplanan öşür miktarı en az olan tahıl ürünü çavdardır. Birim fiyatı 10 kuruş olan çavdardan toplanan öşür miktarı sadece 1 keyldir.

Köylerde ziraati, mahallelerdeki kadar yaygın olmayan üzümünden alınan öşrün toplam miktarı 9.892 kıyyedir. 1 kıyye üzümün birim değeri 0,75 kuruş (30 para) olup üzümünden alınan toplam öşrün kuruş olarak tutarı 7.396 kuruştur.

Köylerde öşrü bedelen toplanan dört çeşit ürün vardır. Bu ürünlerin başında meyve ve sebzeler gelir. Bu tür ürünlerden alınan göğeri öşrünün toplam tutarı 787 kuruştur. Diğer üç ürün sınaî mahsüllerden oluşmaktadır. Bunlar içinde kozadan 454,5 kuruş, susamdan 452 kuruş ve pamuktan 24,5 kuruş öşür tahsil edilmiştir.

Köylerde koyun ve keçiden alınan ağnam resmi mahallelerde olduğu gibi her koyun ve keçi başına 0,5 kuruş olarak alınmıştır. Bu hayvanlardan toplanan toplam 264,5 kuruş ağnam resminin 189,5 kuruşunu keçilerden geriye kalan 75 kuruşunu da

---

¹²⁴ Bkz. tablo 58.

koyunlardan toplanan vergiler oluşturur. Köylerde de bu tür vergiler her hayvan sahibinden talep edilmemiştir.

Kovan başına 0,75 kuruş alınan kovan vergisinin toplam tutarı ise 21,25 kuruştur. Arıcılık yapanların çoğundan bu vergi tahsil edilirken bir kısmından ise alınmamıştır.

Netice itibariyle, köylerde toplanan toplam 121.510,25 kuruş öşür ve resmin % 67,5'ini sınaî ürünlerden, % 25,5'ini tahıl ürünlerinden, % 6,1'ini üzümünden, % 0,6'sını bahçe ürünlerinden ve % 0,2'sini de hayvanlardan alınan vergiler oluşturur. Bunun yanında toplam öşürün % 98,6'ü aynı olarak, % 1,4'ü de bedelen toplanmıştır. Hayvanlardan alınan vergiler de bedelen toplanmıştır.

c. Cizye

Cizye İslâm devletinin sınırları içerisinde yaşayan gayr-i müslim halkın rüste erişmiş yani 15 yaşını tamamlamış erkek nüfusundan her baş için alınan şer'î bir vergidir. Ebu Hanife, reayayı zenginler, orta halk ve fakirler olmak üzere üç gruba ayırmış ve bu gruplardan alınacak cizye miktarlarını da zenginlerden 48, orta halktan 24 ve fakirlerden 12 dirhem gümüş olarak kabul etmiştir.¹²⁵ Osmanlı Devleti, Ebu Hanife'nin görüşünü benimseyerek cizye vergisini zenginlerden 48, orta hallilerden 24 ve fakirlerden 12 dirhem gümüş olarak toplamıştır. Osmanlı Devleti'nde mevcut olan uygulamada, baş vergisi sağlıklı ve akıllı her fertten, 14 yaşını doldurunca alınmaya başlamış ve 75 yaşına kadar tahsil edilmiştir.¹²⁶ Görüldüğü üzere, cizye vergisi çocuklardan, kadınlardan, 75 yaşını geçkin ihtiyarlardan ve 75 yaşın altında olan erkek nüfusun çalışamayacak kadar hasta, sakat ve yaşlı olanlarından talep edilmemiştir.

Bir dirhem gümüşün bir kuruşa eşit olmasından dolayı, cizye vergisi uzun dönem zenginlerden 48, orta hallilerden 24 ve fakirlerden 12 kuruş olarak toplanmıştır. 1834 (1250) yılında, kuruşun eski değerini yitirmesi sebebiyle cizye vergisinde yeni bir düzenlemeye gidilmiştir. Buna göre, zenginlerden 60, orta hallilerden 30 ve fakirlerden 15'er kuruş cizye alınması kararlaştırılmıştır.¹²⁷ Tanzimat süresince cizye vergisi,

¹²⁵ Boris Christoff Nedkoff, "Osmanlı İmparatorluğunda Cizye", *Bulleten*, VII / 32 (1944), s. 608 -609.

¹²⁶ A.g.m., s. 621.

¹²⁷ Süleyman Sûdî, a.g.e., s. 126.

toplanma yönteminde bazı değişiklikler yapılarak belirtilen oranda toplanmaya devam etmiştir. 1856 yılında Islahat Fermanı ile (1856) kaldırılmış; daha doğrusu bedel-i asker vergisine dönüştürülmüştür.¹²⁸

Rum mahallesine ait Temettuat Defteri'ndeki kayıtlardan hareketle 1844 yılında, bu mahallede yaşayan gayr-i müslimlerden toplanan cizye vergisini grupları itibariyle tespit edebiliyoruz. Defterde kayıtlı her bir hane veya aile için ayrılan kısımlarda, ilgili şahsın hane numarasının üzerinde hangi cizye grubuna dahil olduğunu gösteren a'lâ (zengin), evsat (orta halli) ve ednâ (fakir) tâbirlerinin kısaltılmış biçimlerine yer verilmiştir. Bu bilgilerden hareketle, Rum mahallesinde toplam 105 gayr-i müslimin cizye vergisi ödemekte olduğunu öğreniyoruz. Rumların 18'i a'lâ grubunda, 56'sı evsat grubunda ve 31'i de ednâ grubunda yer almıştır.¹²⁹

Mahalle	A'lâ		Evsat		Ednâ		Muaf		Toplam		
	Kişi	Vergi	Kişi	Vergi	Kişi	Vergi	Kişi	Vergi	Muaf	Mükellef	Vergi
Rumiyan	18	1.080	56	1.680	31	465	42	—	42	105	3.225

A'lâ grubundaki 18 kişi, 60'ar kuruştan toplam 1.080 kuruş cizye vergisi ödemiştir. Rum nüfusunun % 12,2'sini oluşturan bu zenginler grubu, toplam cizye vergisinin % 33,5'ini ödemektedir. Evsat grubunda yer alan 56 kişiden 30'ar kuruş olarak tahsil edilen cizye vergisinin toplam miktarı 1.680 kuruştur. Rum nüfusunun % 38,1'ini meydana getiren orta halliler, toplam cizye vergisinin % 52,1'ini ödemektedir. Fakirlerden meydana gelen ve Rum nüfusunun % 21,1'lik kısmını oluşturan ednâ grubundaki 31 kişi ise 15'er kuruştan toplam 465 kuruş cizye vergisi ödemiştir. Bu miktar, toplam cizye vergisinin % 14,4'üne tekabül etmektedir.

Rumların bir kısmı ise cizye vergisini ödemekten muaf tutulmuştur. Bu kişilerin sayısı 42 olup mahalle nüfusunun % 28,6'sını meydana getirirler.¹³⁰ Cizye vergisinden

¹²⁸ Mustafa Nuri Paşa, a.g.e., s. 292.

¹²⁹ Bkz. tablo 159.

¹³⁰ Gördes kazasındaki gayr-i müslimler kasabada, Rumiyan mahallesinde sâkindirler. Gördes'in köylerinde ise, Küçük köyüne sonradan (kökboya ticareti) geldiği anlaşılan ve kayıtları bu köyün defterinin sonuna eklenen dört kişi dışında gayr-i müslim bulunmamaktadır. Ancak, sayımın yapıldığı

muaf olan 28 kişinin kayıtları Rum mahallesine ait defterin son sayfalarında diğer Rumların kayıtlarından ayrı, müstakil olarak yer almaktadır. Bu kişilerin kayıtlarının başladığı 20. sayfada muafiyet gerekçeleri belirtilmiştir. Buna göre, bu kişiler İngiliz Devleti'nin himayesi altında buldukları için cizye vergisinden muafırlar.¹³¹ Ayrıca; bu 20 kişinin devlete ödedikleri vergi-i mahsûsanın yıllık gelirlerine ortalama oranı % 8 gibi kasaba ortalamasının çok altında kalması da dikkat çekicidir. Cizye vergisinden muaf tutulan diğer 14 kişi ise yetim, ihtiyar ve fakirlerden oluşmaktadır.

Cizye vergisi ödeyenlerden hareketle, Gördes'te yaşayan tek gayr-i müslim topluluk olan Rumların, yaklaşık olarak % 53,3'ünün orta halli, % 17,2'sinin varlıklı ve % 29,5'inin fakir olduğunu söyleyebiliriz.

2. Toplam Vergi Yüğü

Gördes kazasında halktan toplanan üç çeşit vergiyi bir önceki kısımda miktarlarıyla beraber belirttik. Burada ise, halktan toplanan üç çeşit verginin toplamını tespit ettikten sonra Gördes'in mahallelerinde ve köylerinde yaşayan halkın toplam vergi yüküne ve bu vergilerin yıllık gelire oranına değineceğiz.¹³²

a. Mahallelerde Toplam Vergi Yüğü

Kaza merkezi olan Gördes kasabasında yaşayan nüfustan, 1844 yılında, toplam 192.898 kuruş vergi-i mahsûsa, toplam 45.500,5 kuruş öşür, toplam 204 kuruş ağnam ve kovan resimleri ve 3.225 kuruş da Rumlardan cizye vergisi alınmıştır. Bu vergilerin toplamı 241.827,5 kuruştur. Toplam vergilerin % 79,8'ini vergi-i mahsûsa, % 18,8'ini öşürler ve % 0,1'ini hayvan vergileri ve % 1,3'ünü cizye vergileri meydana getirmektedir.

---

tarihte Küçük köyünde oturan bu kişilerden cizye vergisi talep edilmemiştir. Bu dört gayr-i müslimin kaydının bulunduğu sayfanın üst kısmında verilen açıklamadan ("*Áher kazadan olub Küçük karyesinde mütemekkin idüğü*") ve bu kişilerin lakaplarından (Akhisarlı, İzmirli gibi), söz konusu kişilerin başka kazalardan geldiği anlaşılmaktadır. Bu kişilerin kayıtları için bkz. BOA, ML.VRD.TMT, nr. 1968, s. 25.

¹³¹ BOA, ML.VRD.TMT, nr. 1967, s. 20.

¹³² Mahalle ve köyler için toplam vergi yükünü hesaplarken İki yöntem kullanacağız. İlk yöntemde, defterde vergi ve gelirlerle ilgili rakamlar olduğu gibi esas alınacak; ikinci yöntemde ise bizim, defterlerdeki öşür vergileri ve çiftçilik gelirleri bağlamında farklı tespit ettiğimiz rakamlar esas alınacaktır.

Defterlerdeki kayıtlara göre, kasaba halkının 1844 yılı gayri sâfi toplam gelirleri 967.894 kuruştur. Toplam gelirin 852.326,5 kuruşu müslümanlara, 115.567,5 kuruşu Rumlara aittir. Diğer bir ifadeyle kasaba nüfusunun % 86,2'sini oluşturan müslümanlar, toplam gelirin % 88,1'lik kısmına; kasaba nüfusunun % 13,8'ini oluşturan Rumlar ise toplam gelirin % 11,9'una sahiptirler.

Müslümanlar 1844 yılında, 171.534 kuruşu vergi-i mahsûsa, 44.812,5 kuruşu öşürler, 180,5 kuruşu ağnam ve kovan resimleri olmak üzere toplam 216.527 kuruş vergi ödemiştir. Müslümanların verdikleri toplam vergi miktarını, toplam gelirlerine oranladığımızda, elde ettiğimiz rakam müslümanların toplam vergi yükünü gösterir ki, bu rakam da % 25,4'tür. Bu rakam, müslümanların vergi yükünü yansıtan gerçek rakam değildir. Çünkü "Gelir Kaynakları" ve "Öşürler" bölümlerinde değindiğimiz üzere, çiftçilikten elde edilen gelirler, öşür vergisi 1/10 oranında tenzil edildikten sonra geriye kalan kısmı göstermektedir. Dolayısıyla, tenzil edilen bu miktarları toplam gelire ilave edip, elde ettiğimiz yeni gelir miktarı üzerinden toplam vergi yükünü hesaplırsak, daha doğru sonuçlara ulaşabiliriz. Buna göre, müslümanların toplam geliri 897.319 kuruşa çıkacaktır. Müslümanlardan toplanan toplam verginin bu miktara oranı ise % 24,1 olacaktır ve böylece müslüman halkın toplam vergi yükünün % 25,4 değil, % 24,1 oranında olduğunu ifade edebiliriz. Müslümanların toplam vergi yükünün % 79,2'si vergi-i mahsûsa, % 20,7'si öşürler ve % 0,1'i de hayvan vergilerinden oluşmaktadır.

Kasabada yaşayan Rumlar ise 1844 yılında, 21.364 kuruşu vergi-i mahsûsa, 3.688 kuruşu öşürler, 3.225 kuruşu cizye ve 23,5 kuruşu ağnam ve kovan resimleri olmak üzere toplam 28.300,5 kuruş devlete vergi ödemesi yapmıştır. Rumların verdikleri toplam vergi miktarını, toplam gelirlerine oranladığımızda, Rumların vergi yükünün % 24,5 olduğu görünmektedir. Gerçekte bu rakam, çiftçilik hasılatından tenzil edilen öşür vergilerinin toplam gelire eklenmesiyle, elde edilen toplam 119.255,5 kuruş gelir üzerinden hesaplandığı zaman daha düşük olacaktır. Buna göre, Rumların toplam vergi yükünün % 23,7 olduğu ortaya çıkmaktadır. Rumların toplam vergi yükünün % 75,5'ini vergi-i mahsûsa, % 13'ünü öşürler, % 11,4'ünü cizye ve % 0,1'ini de hayvan vergileri meydana getirmektedir.

Görüldüğü gibi, kasabada müslüman ve Rumların vergi yükleri birbirine oldukça yakındır. Rumların müslümanlardan fazla olarak cizye vergisi ödemelerine

rağmen vergi yüklerinin müslümanlara nazaran biraz düşük olduğu görülmektedir. Bunun sebebi, Rumların tarım alanından elde ettikleri gelirlerinin dolayısıyla devlete ödedikleri öşür vergilerinin az olmasıdır.

b. Köylerde Toplam Vergi Yüğü

Defterlerdeki kayıtlara göre 1844 yılında, köylerden toplanan toplam verginin miktarı 331.037,75 kuruştur. Toplam gelirin % 63,3'ünü (209.529) vergi-i mahsûsa, % 36,6'sını (121.223 kuruş) öşürler ve % 0,1'ini (285,75 kuruş) ağnam ve kovan vergileri meydana getirmektedir.

Köylerde 1844 yılında, elde edilen gayri sâfi gelirlerin toplamı ise 1.255.715,5 kuruştur. Köylerde toplanan toplam vergi miktarını, defterde kayıtlı toplam gelire oranladığında, köylerin toplam vergi yükü % 26,4 olarak bulunur. Ancak çiftçilik gelirlerinden tenzil edilen öşür vergilerini toplam gelire ekleyerek bulduğumuz toplam geliri esas alarak yapılacak hesaplamada vergi yükünün oranı değişecektir. Bu esasa göre yaptığımız hesaplamada, köylerin toplam vergi yükünü ortalama % 24 olarak tespit etmekteyiz.

Netice itibariyle, Gördes kasabasında ve Gördes'in köylerinde 1844 yılında, toplam vergi yükü oranı takriben % 24 civarındadır. Bu oran, Batı Anadolu'da yer alan Ödemiş kasabasının toplam vergi yükü oranıyla karşılaştırıldığında, hemen hemen aynı olduğu görülmektedir.¹³³ Fakat; Gördes kazasından ancemaatin ödenen ve toplam vergi yükünün mahallelerde % 79,8'ini, köylerde % 63,3'ünü teşkil eden vergi-i mahsûsanın haneler arasına dağılımının yeterince adil olmadığı tespit edilmiştir.

---

¹³³ Ödemiş kasabasının toplam vergi yükü %25 dolaylarındadır. Güran, "Ödemiş", s. 174.

SONUÇ

XIX. yüzyılın ortalarında Osmanlı maliyesinde, Tanzimat'ın öngördüğü, halktan ödeme gücünü esas alan daha adil vergi toplanması amacıyla vergi düzenlemesinin yapılması gündeme gelmiştir. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için, öncelikle ülke genelinde halkın ekonomik potansiyelini yani servet unsurlarını ve gelir kaynaklarını ortaya çıkaracak kapsamlı bir tahrir çalışmasının yapılmasının gerekliliği anlaşılmıştır. Vergi düzenlemesinin yapılabilmesi ve bu amaçla ile girişilecek reformlara esas teşkil etmesi amacıyla, 1845 yılında yapılan tahrirler esnasında hazırlanan Temettuat defterlerinde yer alan veriler, bize aynı tarihlerde kaza merkezi olan Gördes kasabasının mahalleleri ve köylerinin sosyal ve ekonomik durumları hakkında kapsamlı bilgiler sağlamaktadır.

Frigyalılar döneminden itibaren Batı Anadolu'da önemli bir merkez olan Gördes, XIII. yüzyılın sonlarında Saruhanoğulları tarafından fethedilmiş ve bu tarihten itibaren yoğun Türk iskânı neticesinde hızla Türkleşmiştir. Eski çağlarda eyalet merkezi durumunda olan Gördes kasabasının sayımın yapıldığı dönemde nüfusu 4.350 civarındadır; köylerinin nüfusu ise 9.000'e yakın olmalıdır. Temettuat defterlerine göre, sayımın yapıldığı dönemde kasabada çok sayıda dükkan, değirmen, debbağhane, cami ve mescit bulunmaktadır.

Kasaba, 31'i müslüman 1'i gayr-i müslim olmak üzere toplam 32 mahalleden meydana gelmiştir. Aynı inanca sahip kişilerin bir arada oturma isteğinden dolayı, kasabadaki tek gayr-i müslim millet olan Rumlar, müslümanlardan ayrı olarak kendi mahallelerinde oturmuşlardır. Tahririn yapıldığı dönemde kasaba nüfusunun %86'sı müslümanlardan, %14'ü de gayr-i müslimlerden oluşmaktadır. Gördes'in köylerinde ise tamamen müslümanlar yaşamakta olup, Küçük köyünde bulunan 4 gayr-i müslim kökboya ticareti için köye gelmiştir.

İncelenen dönemde, gerek kaza merkezi olan Gördes kasabasında ve gerekse Gördes'in köylerinde yaşayan halkın büyük bir kısmının "Mehmed", "Mustafa", "Ahmed", "İbrahim", "Ali", "Hüseyin" ve "Süleyman" adlarını taşıdıkları tespit edilmiştir. Söz konusu adların Anadolu'nun pek çok bölgesinde de yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir. Bunun yanında, araştırmamızda incelediğimiz kasaba ve

köylerde, diğerlerinden kolayca ayırt edilebilecek, aynı âile adlarını taşıyan âilelerin büyük bir kısmı arasında akrabalık bağı bulunduğunu düşünmekteyiz. Ayrıca, kasaba ve köylerde yaşayan halkın takriben %10'unun "Hacı" lakabını taşıması, kazanın ekonomik durumu hakkında önemli bir gösterge olarak değerlendirilebilir.

Gördes kasabasında ve köylerde yaşayan hane ve âile reislerini, bir bakıma sosyal statülerini belirleyen mesleklerine göre ziraatle uğraşan küçük üreticiler, işçiler, esnaf ve tüccarlar, kazanın çeşitli alanlarda hizmet ihtiyacını karşılayan görevliler ve belirli bir mesleği olmayanlar olmak üzere beş gruba ayırmak mümkündür. Gördes kasabasında, bu meslek grupları arasında %36,3'lük payla esnaf ve tüccarların ilk sırada yer alması, kasabada çeşitli mal ve hizmet üreten meslek dallarının gelişmişliğinin ve kasaba ekonomisinin canlılığının göstergesidir. Ayrıca, ziraatle uğraşanların kasaba nüfusunun %34'ünü teşkil etmesi de ziraî faaliyetlerin kasabanın iktisadî hayatında önemli bir yere sahip olduğunun kanıtıdır. Dolayısıyla, Gördes kasabası hem esnaflık ve ticaret ile ilgili çeşitli meslekî faaliyetlerin hem de ziraatin yaygın olduğu bir kasaba görünümündedir. Gördes'in köylerinde ise köy yaşamının gereği olarak nüfusun tamamına yakınının tarımsal alanda yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

Gördes kasabasında özellikle dokumacılık alanındaki meslek sahiplerinin sayısının fazla oluşu, dokumacılık sektörünün kasabada gelişmiş olduğuna işaret etmektedir. Dokumacı meslek kolundaki bezzazların sayısı (36 kişi) dikkat çekicidir. Bezzazlık, Batı Anadolu'da bir diğer halıcılık merkezi olan Uşak şehrinde de dokumacılık alanında yaygın bir meslek koludur. Kasabanın dokumacılık sektöründe çalışan terzi ve papuşçuların sayısı da hayli fazladır. Esnaflık ve ticaret alanında gelişmiş bulunan bir diğer sektör dericiliktir. Dericilik alanında debbağlık ve semercilik zenaatları kasabada önde gelen meslekler arasındadır. Temettuat defterlerinde meslekleri tüccar olarak kayıtlı olanların sayısı da oldukça fazladır. Tüccarların sayısının fazla oluşu, Gördes kasabasında ticarî hayatın, küçük bir kasaba için hayli canlı olduğunun delili olarak değerlendirilebilir.

Temettuat defterlerinden edindiğimiz bilgilere göre, kasabada ve özellikle köylerde halkın iktisadî yaşamında ziraî faaliyetler önemli bir yer işgal etmektedir. Kasabada yaşayan halkın %80'i, köylerde ise %92'si toprak sahibidir. Toprağın kullanım alanlarına göre dağılımı incelendiğinde, nüfusun yoğun olduğu kasaba ve

şehirlerde yaygın olan bağcılığın Gördes kasabasında da ön planda olduğu görülmektedir. Bağcılık gibi pazara dönük üretim faaliyeti olan kökboya ziraati de kasabada yaygındır. Köylerde ise sınaî bitkiler ve hububat üretiminin ön planda olduğu, bağcılığın ise çok da yaygın olmadığı tespit edilmiştir. Toprak sahipleri, tarlalarında çeşitli mahsûllerin üretimini kendileri yaparak gelir temin etmektedirler. Bazı toprak sahipleri ise tarlalarını ortağa ya da kiraya vermek suretiyle değerlendirmektedir. Çeşitli meslek sahiplerinin ve belirli bir mesleği bulunmayanların toprağı mevcut olmakla beraber, en fazla toprağı sahip zümre doğal olarak çiftçilerdir.

Gördes kasabasında yetiştirilen ürünler arasında kökboya ve üzüm en başta gelmektedir. Hububat ekimi kasabada yaygın olmamakla beraber, buğday ve arpa hem miktar hem de değer itibariyle kasabada yetiştirilen hububatın %95'ini oluşturur. Kasabada çiftçilik gelirlerinin %55,1'i kökboyadan, %29,6'sı üzümünden, %13,6'sı hububattan, %0,1'i de bahçe mahsûllerinden elde edilmiştir. Gördes'in köylerinde ise kökboya, palamut ve hububat üretimi hayli yaygın olup, üzüm az miktarda yetiştirilmektedir. Köylerde çiftçilik faaliyetlerinden elde edilen toplam gelirin %67,7'si kökboya ve palamuttan oluşan sınaî bitkilerden, %25,6'sı başta buğday ve arpa olmak üzere hububattan, %6,1'i üzümünden ve %0,6'sı bahçe mahsûllerinden temin edilmiştir. Yetiştirilen ürünlerle ilgili verilen hasılat rakamlarından anlaşıldığı üzere, Gördes kazası genelinde ticarî amaçlarla üretilen sınaî bitkilerin, özellikle kökboyanın üretimi yoğun olarak yapılmaktadır. Sınaî bitkilerden sonra, kasabada üzüm, köylerde ise hububat üretimi önemli bir gelir kaynağını teşkil etmektedir.

Gördes kazasında halkın geçim kaynaklarını, iştigal ettikleri mesleklerinden sağladıkları gelirlerin dışında çiftçilik, ortakçılık, zuhûrât gelirleri ve bina ile toprak kiralardan oluşan rant gelirleri meydana getirmektedir. Hayvancılık ise gerek mahallelerde ve gerekse köylerde önemli bir gelir kaynağı oluşturmamaktadır. Kazada gelir seviyeleri yüksek olan grupların sıralaması kasaba ve köylerde aynıdır. Buna göre, gelir seviyeleri yüksek olan grup esnaf ve tüccarlardır. Esnaf ve tüccarları sırasıyla çiftçiler, görevliler, işçiler ve belirli bir mesleği olmayanlar takip eder.

1845 yılında kasaba nüfusunun %13,9'unu teşkil eden Rumların toplam gelir içindeki payları %11,9'dur. Temettuat defterindeki cizye kayıtlarına göre, Rumların büyük bir kısmı, %38,1'i orta hallidir. Rum nüfusu içinde zenginlerin oranı %12,2,

fakirlerin oranı ise %21,1'dir. Rumların %28,6'sı ise, cizye vergisinden muaf tutulmuştur. Bu kişilerin çoğunluğu İngiliz devletinin himayesi altında bulunmaktadır. Rumların dikkat çekici özelliği, faal nüfusun yaklaşık olarak %72'sinin esnaflık ve ticaret ile ilgili mesleklerle uğraşmalarıdır. Diğer bir ifadeyle kasabanın sanayi ve ticaretinde Rumların %26'lık bir payı vardır.

Gördes kazasında yaşayan halktan 1844 yılında vergi-i mahsûsa, öşür ve Rumlardan cizye vergisi olmak üzere üç çeşit vergi toplanmıştır. Halkın yetiştirdiği koyun ve keçilerden alınan "adet-i aġnâm" vergisi ile arılardan kovan başı alınan kovan vergisinin miktarları çok azdır. Toplanan vergiler arasında miktar olarak en fazla olanı vergi-i mahsûsa olup, kazada vergi-i mahsûsanın gelire oranı %20 dolaylarındadır. Müslümanların toplam vergi yükü, Rumlara göre biraz daha fazladır.

Geleneksel halıcılık merkezlerinden biri olan Gördes'te incelediğimiz dönemde halı imalatının ticarî bir nitelik kazanarak hızla arttığı ve bu artış trendinin XIX. yüzyıl boyunca devam ettiğini araştırmamız esnasında ulaştığımız çeşitli kaynaklardan tespit ettik. Gördes'te halı imalatının gelişmesinde Gördes halılarının Avrupa ve Amerika'da haklı bir şöhret kazanmasının yanında, devletin Batı Anadolu'da halıcılık sektöründe iki önemli merkez olan Gördes ve Uşak'ta halı imalatını özendirici ve teşvik edici politika izlemesinin de etkisi vardır.

Tüm bu yazılanlardan hareketle, XIX. yüzyılın ortalarında Gördes kazasında halkın sosyal ve ekonomik yönden refah seviyesinin iyi olduğunu söyleyebiliriz. Kazada bol miktarda yetiştirilen pazara dönük kökboya, palamut ve üzümün ticarî faaliyetlerin artmasında tesirli olduğu muhakkaktır. Başta dokumacılık olmak üzere çeşitli zenaat kollarının kasabada gelişmesi de refah seviyesinin yükselmesinde etkili olmuştur. Ayrıca, genel bir tanımlama ile halıcılık olarak adlandırdığımız halı, kilim ve seccade üretimi de kaza ekonomisine önemli katkılar yapmıştır. Kasabanın zaman içerisinde çok fazla gelişmemesinin nedeni ise bulunduğu coğrafi konum itibariyle önemli ticaret ve ulaşım yollarına bağlantısının zayıf olmasıdır.

BİBLİYOGRAFYA

A) ARŞİV VESİKALARI

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

a. Bâb-ı Âlî Evrak Odası Sadâret Evrakı Tasnifi

Dîvân-ı Hümâyûn Âmedî Kalemî
Nr. 80/8

Dîvân-ı Hümâyûn Beylikçi Kalemî
Nr. 13/44.

Sadâret – Mektûbî Nezâret ve Devâir Kalemî
Nr. 38/57, 69/71, 75/67, 198/54, 285/94, 391/51.

Sadâret – Mektûbî, Meclis-i Vâlâ Kalemî
Nr. 49/39, 90/45, 106/4.

Sadâret – Mektûbî, Mühimme
Nr. 9/91, 32/87.

b. Hatt-ı Hümâyûn Tasnifi

Nr. 27480, 27480-A.

c. İrâde - Mesâil-i Mühimme Tasnifi

Nr. 65 ve lefleri

d. Hariciye Nezâreti – Mektûbî Kalemî

Nr. 59/64, 67/88.

e. Yıldız – Perâkende, Hazine-i Hassa Tasnifi

Nr. 9/40.

f. Maliye – Ceride Defterleri Tasnifi

Nr. 376, 655.

g. Kâmil Kepeci Tasnifi

Nr. 6087.

h. Temettuat Defterleri

Nr. 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1981, 2011.

B) KAYNAK ESERLER VE ARAŞTIRMALAR

ABDURRAHMAN VEFİK, *Tekâlif Kavâidi*, c. II, İstanbul 1330.

ADIYEKE, Nuri, "Temettuat Sayımları ve Bu Sayımları Düzenleyen Nizamname Örnekleri", *OTAM*, sy. 11 (2000), s. 769-823.

AHMED TEVFIK, "Saruhanoğulları", *TOEM*, II/10 (1329), s. 615-619.

AKAR, Şevket Kamil, "19. Yüzyılda Edirne Eyaletine Bağlı Ahyolu Kazasının Sosyal ve Ekonomik Yapısı", *Türk Dünyası Araştırmaları*, sy. 120 (1999), s. 71-102.

AKGÜNLÜ, Volkan Levent, *Temettuat Defterlerine Göre XIX. Yüzyılın Ortalarında Muğla'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, basılmamış yüksek lisans tezi, İstanbul 2001.

ASLANAPA, Oktay – A. J. Wensinck, "Seccâde", *İA*, X, s. 302- 306.

ATALAY, Besim, *Türk Halıcılığı ve Uşak Halıları*, Ankara 1967.

Aydın Vilâyeti Salnamesi, Sene 1296, 1301, 1302, 1303, 1306, 1307, 1311, 1313, 1314, 1315.

BANAZ, Remzi, *Uşak'ta Dokuma Sanayii ve Dokumacılık*, Uşak 1969.

BARKAN, Ömer Lütfi, "«Tarihî Demografi» Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi", *Türkiyat Mecmuası*, X (1951), s. 1-26.

BAYKARA, Tuncer, "Kökboya", *Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, VII/14 (İstanbul 1964), s. 221-226.

BELDICEANU – STEİNER, Irene, "XV. Ve XVI. Asırlarda Anadolu'da Ortakçılar", *VIII. Türk Tarih Kongresi, Ankara 11-15 Ekim 1976, Kongreye Sunulan Bildiriler*, II, Ankara 1981, s. 1321-1326.

BİLGİ, Nejdet, "Saruhan Sancağı'nın 1842 Yılı Nüfusu", *Manisa Dergisi*, sy. 14 (1997), s. 23-32.

BİLGİN, F. Ülkü, "Eski Gördes Seccadeleri", *Manisa Dergisi*, II/4 (1983), s. 66-70.

ÇADIRCI, Musa, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Ülke Yönetimi", *TCTA*, I, İstanbul 1985, s. 210-230.

ÇADIRCI, Musa, "Türkiye'de Muhtarlık Teşkilâtının Kurulması Üzerine Bir İnceleme", *Bellekten*, XXXIV/135 (1970), s. 409-420.

ÇADIRCI, Musa, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Ankara 1997.

- ÇAKIR, Coşkun, **Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi**, İstanbul 2001.
- DARKOT, Besim, “Gördes”, **İA**, IV, s. 815.
- DİRİK, Kâzım, **Eski ve Yeni Türk Halıcılığı ve Cihan Halı Tipleri Panoraması**, İstanbul 1938.
- EMECEN, Feridun M., **XVI. Asırda Manisa Kazâsı**, Ankara 1989.
- ERGENÇ, Özer, “Osmanlı Şehrindeki ‹Mahalle› nin İşlev ve Nitelikleri Üzerine”, **Osmanlı Araştırmaları**, IV (1984), s. 69-78.
- EVLİYA ÇELEBİ, **Seyahatnâme**, IX, İstanbul 1935.
- GENÇ, Mehmet, **Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi**, İstanbul 2000.
- GÖKMEN, Ertan, **Tanzimat’tan II. Meşrutiyet’e Demirci Kazası**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2000.
- GÜRAN, Tefik, “19. Yüzyıl Temettüat Tahrirleri”, **Osmanlı Devleti’nde Bilgi ve İstatistik**, Ankara 2000, s. 74-94.
- GÜRAN, Tefik, **19.Yüzyıl Osmanlı Tarımı**, İstanbul 1998.
- GÜRAN, Tefik, “Ondokuzuncu Yüzyıl Ortalarında Ödemiş Kasabasının Sosyo-Ekonomik Özellikleri”, **İFM, Ord. Prof. Ömer Lütfi Barkan’a Armağan**, XLI/1-4 (1984), s. 301-319.
- GÜRSOY, Melih, “İzmir Sanayinin Geçmişi ve Bugünü”, **Son Yüzyıllarda İzmir ve Batı Anadolu Uluslararası Sempozyumu**, İzmir – Çeşme 28. IX – 2. X. 1992, İzmir 1993, s. 123-133.
- GÜVENEN, Yurdun, “Gördes Halıcılık San’atı Hicri 1181 Salur Mahkemesi”, **Gördes Tarih ve Kültür Dergisi**, sy. 2 (Haziran 2003), s. 20-34.
- IŞIKSAÇAN, Güngör, **Batı Anadolu’nun Başlıca Halı Merkezlerinde İmâl Edilen Halıların Desen ve Kaliteleri Üzerinde Araştırmalar**, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Lif Teknolojisi Kürsüsü, basılmamış doktora tezi, İzmir 1964.
- İLKER, Süleyma Sami - Hüseyin Tuncay - Halil Aker, **Bir Zamanlar Gördes**, Manisa 1999.
- İNALCIK, Halil, **Tanzimat ve Bulgar Meselesi**, İstanbul 1992.
- KALLEK, Cengiz, “Kile”, **DVİA**, XXV (2002), s. 568-571.
- KUBAN, Doğan, “Anadolu – Türk Şehri Taihî Gelişmesi, Sosyal ve Fizikî Özellikleri Üzerinde Bazı Gelişmeler”, **Vakıflar Dergisi**, sy. VII (1968), s. 53-73.
- KÜÇÜKERMEN, Önder, **Batı Anadolu’daki Türk Halıcılık Geleneği İçinde İzmir Limanı ve Isparta Halı Fabrikası**, İstanbul 1990.

KÜRKMAN, Garo, **Anadolu Ağırlık ve Ölçüleri**, İstanbul 2003.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., “Osmanlı Sosyal ve İktisâdî Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri”, **Bellekten**, LIX/225 (1995), s. 395-412.

Manisa İl Yıllığı, 1973.

Manisa, Manisa Valiliği Yayını, Manisa 1995.

MEHMEDOĞLU, Mehmed Ali – R. Ettinghausen, “Halı”, **İA**, V, s. 129-141.

MUSTAFA NURİ PAŞA, **Netayic ül-Vukuat**, sad. Neşet Çağatay, . III-IV, Ankara 1980.

NEDKOFF, Boris Christoff, “Osmanlı İmparatorluğunda Cizye”, **Bellekten**, VII/29-32 (1944), s. 599-652.

ORTAYLI, İlber, **Tanzimat Devri Osmanlı Mahalli İdareleri (1840 – 1880)**, Ankara 2000.

ÖNSOY, Rifat, “Osmanlı İmparatorluğu’nun Katıldığı İlk Uluslararası Sergiler ve Sergi-i Umumi-i Osmani (1863 İstanbul Sergisi)”, **Bellekten**, XLVII/185 (1983), s. 195-235.

ÖZÇELİK, Selahittin, “Temettuat Defterlerine Göre İnay ve Çevresinde İktisadî ve Sosyal Hayat”, **21. Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu (25-27 Ekim 2001)**, c.I, İstanbul 2001, s. 259-274.

ÖZDEĞER, Mehtap, “19. Yüzyılda Uşak Şehrinde Sosyal ve Ekonomik Hayat”, **21. Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu (25-27 Ekim 2001)**, c.I. İstanbul 2001, s. 231-258.

ÖZTÜRK, Said, “Temettuat Tahrirleri”, **Akademik Araştırmalar Dergisi**, sy. 4-5 (2000), s. 537-591.

PAKALIN, Mehmet Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, 3 c., İstanbul 1993.

QUATAERT, Donald, **Sanayi Devrimi Çağında Osmanlı İmalat Sektörü**, İstanbul 1999.

SHAW, Stanford – Ezel Kural Shaw, **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye**, I-II, terc. Mehmet Harmancı, İstanbul 1994, 2000.

SÖNMEZ, Zeki, “19. Yüzyıl Sonlarında Türk Halılarının Avrupa’ya İhracı Konusundaki Gelişmelere Kısa Bir Bakış ”, **Türk Soylu Halkların Halı, Kilim Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri**, 27-31 Mayıs 1996 Kayseri, Ankara 1998, s. 291-295.

SÜLEYMAN SÜDÎ, **Defter-i Muktesid**, I, İstanbul 1307.

ŞEMSETTİN SAMİ, **Kâmûs-ı Türkî**, İstanbul 1989.

ŞEMSETTİN SAMİ, **Kâmûsu'l-A'lâm**, V, İstanbul 1314.

ŞENER, Abdüllatif, **Tanzimat Dönemi Osmanlı Vergi Sistemi**, İstanbul 1990.

TEKDEMİR, Mehmet, **Bilinmeyen Yönleriyle Gördes**, Yayınlanmamış Çalışma, Elazığ 1974.

Temel Türkçe Sözlük, II, İstanbul 1986.

TEXIER, Charles, **Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi**, terc. Ali Suat, II, Ankara 2002.

TOPRAK, Zafer, "İktisat Tarihi", **Türkiye Tarihi III (Osmanlı Devleti 1600-1908)**, İstanbul 2000, s. 217-271.

TOZDUMAN TERZİ, Arzu, **Aydın Güzelhisarı'nın Sosyal ve İktisâdî Durumu (1844)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1992.

Türkiye'de Halıcılık, Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsası Birliği Yayını, Ankara 1959.

ULUÇAY, Çağatay – Besim Darkot, "Manisa", **İA**, VII, s. 288-294.

ULUÇAY, Çağatay, "Saruhanogulları", **İA**, X, s. 239-244.

ULUÇAY, Çağatay, **XVII inci Yüz Yılda Manisa'da Ziraat, Ticaret ve Esnaf Teşkilâtı**, İstanbul 1942.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, **Osmanlı Devleti Tarihi**, c. I, Ankara 1972

YEDİYILDIZ, Bahaeddin - Özkan İzgi, "1445 Yılında Ordu ve Yöresinde Kullanılan Şahıs Adları", **Şükrü Elçin Armağanı**, Ankara 1983, s. 359-366.

YURDOĞLU, Zekeriya, **Gördes Tarihi**, Manisa 1993.

YÜCEL, Yaşar, **Es'ar Defteri (1640 Tarihli)**, Ankara 1992.

EKLER

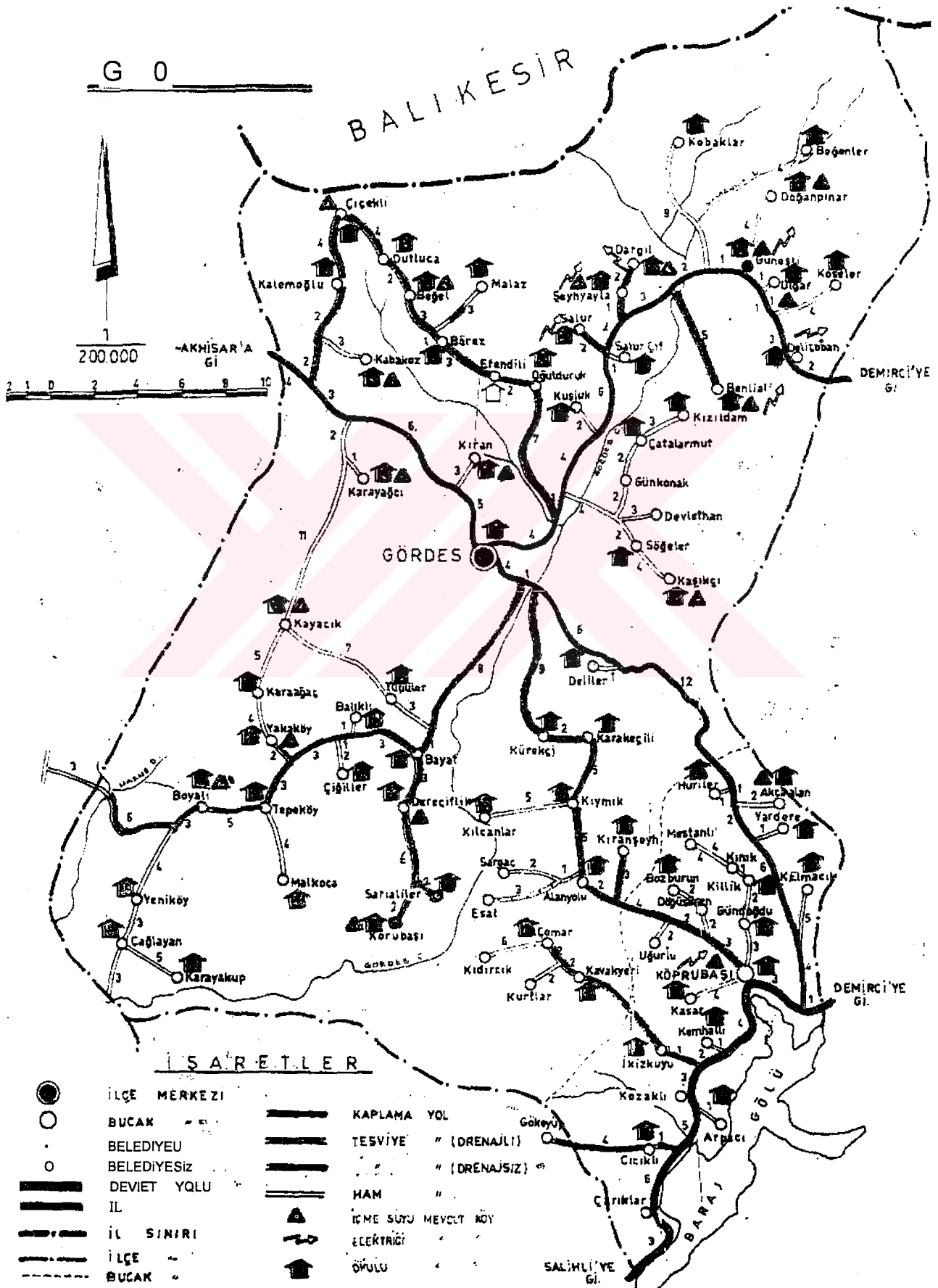
Açıklama: Bu bölümde Gördes kazasının 32 mahallesine ve 16 köyüne ait Temettuat Defterleri'nin tablolar halinde dökümü yapılmıştır. Ekler bölümü toplam 9 ekten oluşmaktadır. Bunlar, Gördes kazasının haritası, Gördes ve Aydın Güzelhisarı'nın Temettuat Defterleri'nden seçilmiş 8 kişinin kayıtlarının dökümü, mahallelerde ve köylerde yaygın olarak kullanılan âile adları, mahallelerde ve köylerde yaşayan halkın gelir kaynakları ve devlete ödedikleri vergiler ile sahip oldukları topraklardan meydana gelmektedir.

Her bir mahalle ve köy için ayrı ayrı hazırlanan tablolardan gelir kaynakları ve vergilerle ilgili olanında, sırasıyla hane ve âile reislerinin meslekleri, çeşitli alanlardan elde ettikleri bir yıllık (1844 yılı) kazançları, devlete ödedikleri vergiler ve toplam vergi yükü kaydedilmiştir. Bu tablolarda ticaret (T), ziraat (Z), sanat (S), işçilik (İ), maaş (M), rant (R) ve zuhûrât (Zu) gelirleri, bu şekilde kısaltılmış şekilleriyle sıralanmıştır.

Mahallelerde ve köylerde yaşayan halkın sahip olduğu topraklar ve bu topraklardan elde edilen gelirlerin kaydedildiği tablolarda, halkın sahip olduğu topraklar kullanım alanlarına göre ayrı ayrı gösterilmiştir. Bu tablolarda yer alan bilgilerden 1260 (1844) yılına ait olanları kesin, 1261 (1845) yılına ait olanları ise tahminî rakamları içermektedir. Ayrıca, ortakçılık usûlü ile işlenen arazilerden elde edilen gelirlerle ilgili olarak arazi sahibinin payı hasılat başlığı altında, ortak veya ortakçıların payı ise hisse başlığı altında verilmiştir.

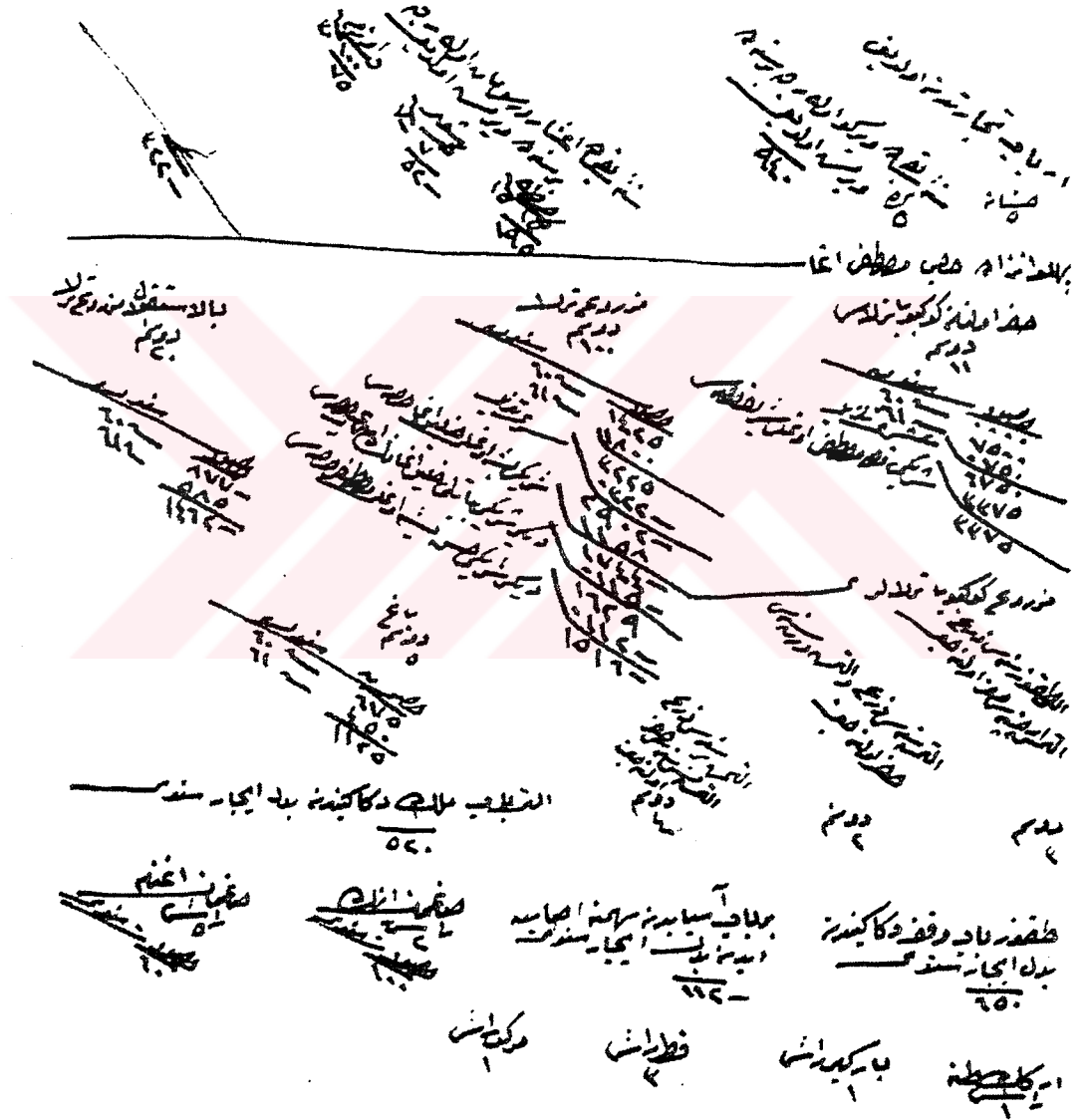
KAYNAK MANİSA
1973 İL YILLIĞI s.80

KM.

EK - 2 : Gördes Kazasının Mahalle ve Köylerinin Temettuat Defterlerinden Örneklemeye Seçilmiş 5 Kişinin Kayıtlarının Dökümü

BELGE 1 : BOA, ML.VRD.TMT, nr. 1971, sayfa 71

بجمله رهنه کتبنا متعلق
بوسمه تجار لغندنه و سایر تجار متعلقه ظهوره متعلق
11185

**Gördes Kasabası'nın Cuma mahallesinde sâkin Pehlivanzâde Hacı Mustafa Ağa'nın kaydı
(BOA, ML.VRD.TMT, nr. 1971, s. 71)**

Hane 5 Numara 5

Pehlivanzâde Hacı Mustafa Ağa (Erbâb-ı Ticaretten olduğu)

	<u>Gurus</u>
Sene-i sâbıkda vergü olarak bir senede vermiş olduğu	940
A'sâr ve rüsûmât olarak bir senede vermiş olduğu	322,5

	<u>Kevl</u>	<u>Gurus (birim değer)</u>	<u>Gurus (toplam)</u>
Hınta	13	15	195
Şa'ir	7	7,5	52,5
Üzüm	<u>Kıvve</u>	<u>Gurus (birim değer)</u>	<u>Gurus (toplam)</u>
	100	0.75 (30 pare)	75

	<u>Hasılât-ı Senevviyesi</u>	<u>Şeriki Hisse</u>	
	<u>Dönüm</u>	<u>Gurus</u>	<u>Gurus</u>
Mezrû Tarla	100		
• 1260 senesi		670	612.5
• 1261 senesi		<u>846.5</u>	<u>773.5</u>
		1516.5	1386
Hazır Olunan Kökboya Tarlası	11		
• 1260 senesi		-----	-----
• 1261 senesi		3375	3375

	<u>Hasılât-ı Senevviyesi</u>	<u>Gurus</u>
	<u>Dönüm</u>	<u>Gurus</u>
Bil-müstakil Mezrû Tarla	20	
• 1260 senesi		877.5
• 1261 senesi		<u>585</u>
		1462.5
Bağ	5	
• 1260 senesi		675
• 1261 senesi		<u>450</u>
		1125
Mezrû Kökboya Tarlaları		
(Elli dokuz senesi zirâ' (olunub) altmış üç senesi hazır olacağı)	3	---
(Altmış senesi zirâ' (olunub) altmış dört senesi hazır olacağı)	2	---
(Altmış bir senesi zirâ' (olunub) altmış beş senesi hazır olacağı)	4	---

	<u>Kıt'a (Bâb)</u>	<u>İcâr-ı Senevviyesi (Gurus)</u>
Müstakil Gayr-i Menkul		
Dekâkin (Mülk)	6	520
Dekâkin (Vakıf)	9	650
Hisseli Gayr-i Menkul		
Bir bâb âsiyabdan <u>sehmine isabet eden</u>	1	112.5

	<u>Re's</u>	<u>Gurus</u>
Sağman Ağnâm	5	60
Sağman İnek	2	100
Erkek Dana	1	
Bargir	1	
Katır	3	
Merkeb	1	

Mecmû'ından Bir Senede Tahminen Temettu'i

	<u>Gurus</u>
Hasılâtı	5182
Bir senede tüccarlığından ve sâir ticaretinden zuhûrât temettu'i	<u>6000</u>
	11182

Handwritten text in Arabic script, including a large red 'X' watermark. The text is arranged in several sections:

- Top right: **بسم الله الرحمن الرحيم** (In the name of Allah, the Most Gracious, the Most Merciful)
- Top left: **الحمد لله الذي هدانا لهذا...** (Praise to Allah who guided us to this...)
- Middle right: **صبره اوتى ابراهيم** (Patience granted to Ibrahim)
- Middle left: **من روى كوكب يدرك** (Who has seen a star that reaches)
- Bottom center: **بسم الله الرحمن الرحيم** (In the name of Allah, the Most Gracious, the Most Merciful)
- Bottom right: **بسم الله الرحمن الرحيم** (In the name of Allah, the Most Gracious, the Most Merciful)

At the bottom, there is a handwritten calculation:

$$\begin{array}{r} 441 \\ 800 \\ \hline 1241 \end{array}$$

Below the calculation, the text reads: **بسم الله الرحمن الرحيم** (In the name of Allah, the Most Gracious, the Most Merciful)

Gördes Kasabası'nın Bekir Efendizâde mahallesinde sâkin Hacı Himmedoğlu İbrahim'in kaydı (BOA, ML.VRD.TMT, nr. 1967, s. 6)

Hane 21 Numara 27

Hacı Himmedoğlu İbrahim
(Rençber taifesinden olduğı)

	<u>Guruş</u>
Sene-i sâbıkda vergü olarak bir senede vermiş olduğı	234
Sene-i sâbıkda a'sâr ve rüsûmât olarak bir senede vermiş olduğı	43,5

	<u>Kıyve</u>	<u>Guruş (birim değer)</u>	<u>Guruş (toplam)</u>
Üzüml	10	0,75 (30 pare)	7,5
Kökboya	5,5	6,5	36

	<u>Hasılât-ı Senevvivesi</u>	
	<u>Dönüm</u>	<u>Guruş</u>
Hazır Olunan Kökboya Tarlası	10	
• 1260 senesi		324
• 1261 senesi		<u>225</u>
		549
Bağ	2	
• 1260 senesi		67,5
• 1261 senesi		<u>45</u>
		112,5
Mezrû Kökboya Tarlası (Elli dokuz senesi zirâ' ve altmış üç senesi hazır olacağı)	1	---

	<u>Guruş</u>
Mecmû'ından Bir Senede Tahminen Temettu'ı	
Hasılâtı	331
Bir senede zuhûrâtdan temettu'ı	<u>800</u>
	1131

اعضای هیئت مدیره
مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران
تاریخ: ۱۳۵۰/۰۵/۰۵

فراوانی
مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران
تاریخ: ۱۳۵۰/۰۵/۰۵

علی ارشدی
مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران
تاریخ: ۱۳۵۰/۰۵/۰۵

مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران
تاریخ: ۱۳۵۰/۰۵/۰۵

مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران
تاریخ: ۱۳۵۰/۰۵/۰۵

مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران
تاریخ: ۱۳۵۰/۰۵/۰۵

مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران
تاریخ: ۱۳۵۰/۰۵/۰۵

مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران
تاریخ: ۱۳۵۰/۰۵/۰۵

مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران
تاریخ: ۱۳۵۰/۰۵/۰۵

مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران
تاریخ: ۱۳۵۰/۰۵/۰۵

مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران
تاریخ: ۱۳۵۰/۰۵/۰۵

مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران
تاریخ: ۱۳۵۰/۰۵/۰۵

مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران
تاریخ: ۱۳۵۰/۰۵/۰۵

مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران
تاریخ: ۱۳۵۰/۰۵/۰۵

**Gördes Kasabası'nın Divan mahallesinde sâkin Ali Ustaoglu Hasan Ali'nin kaydı
(BOA, ML.VRD.TMT, nr. 1971, s. 5)**

Hane 6 Numara 16

Ali Ustaoglu Hasan Ali ibn-i El-hâc Hafiz
(Bezzaz esnafından olduğu)

			<u>Gurus</u>
Sene-i sâbıkda vergü olarak bir senede vermiş olduğu			520
A'şâr ve rüsûmât olarak bir senede vermiş olduğu			70
	<u>Keyl</u>	<u>Gurus (birim değer)</u>	<u>Gurus (toplam)</u>
Hinta	1	15	15
Şa'ir	2	5	10
	<u>Kıyye</u>	<u>Gurus (birim değer)</u>	<u>Gurus (toplam)</u>
Üzüm	60	0,75 (30 pare)	45
			<u>Hasılât-ı Senevviyesi</u>
			<u>Dönüm</u> <u>Gurus</u>
Mezrû Tarla			20
• 1260 senesi			225
• 1261 senesi			100
			325
Gayr-i Mezrû Tarla (Mezkur tarla kır olup dört-beş senede bir zirâ' olunduğı)			30

Bağ			6
• 1260 senesi			405
• 1261 senesi			270
			675
Mezrû Kökboya Tarlası (Altmış senesi zirâ' olunub altmış dört senesi hazır olacağı)			8

		<u>Dönüm</u>	<u>Seneviye bedel-i icarı</u>
Sebzevat Bahçesi		3	150
Müstakil Gayr-i Menkul		<u>Kıt'a (Bâb)</u>	<u>İcâr-ı Senevviyesi (Gurus)</u>
Han		1	1500
Âsîyab		1	500
Hisseli Gayr-i Menkul		<u>Kıt'a (Bâb)</u>	<u>İcâr-ı Senevviyesi (Gurus)</u>
Mülkiyet üzere mutasarrıf olduğu dekâkından <u>sehmine isabet eden</u>		3	165
		<u>Re's</u>	<u>Gurus</u>
Sağman Ağnâm		40	400
Katır		1	---
Mecmû'ndan Bir Senede Tahminen Temettu'ı			<u>Gurus</u>
Hasılâtı			3215
Bezzazlık ticaretinden ve sermayeden			3000
			6215

BELGE 4 : BOA, ML.VRD.TMT, nr. 1968, sayfa 28

Handwritten document in Persian script, featuring a large red watermark 'X' in the background. The text is arranged in several lines and includes various signatures and dates. At the bottom, there is a date: ۱۳۷۶ / ۰۵ / ۰۵ (1376/05/05) and the text: حکم شماره ۱۳۷۶/۰۵/۰۵ (Order No. 1376/05/05).

Gördes Kazası'nın Boyalı köyünde sâkin Küçük Mehmedoğlu Ali'nin kaydı.

(BOA, ML.VRD.TMT, nr. 1968, s. 28)

Hane -(7) Numara 9

Merkumun (Küçük Mehmedoğlu Hacı Hüseyin'in) hanesinde sâkin biraderi Ali temettu'atı.
(Erbâb-ı Ziraattan olduğu)

			Gurus
Sene-i sâbıkda bir senede vermiş olduğu vergüsü			300
A'sâr ve rüsûmâtdan sene-i sâbıkda vermiş olduğu			214,5

	<u>Kevl</u>	<u>Guruş (birim değer)</u>	<u>Guruş (toplam)</u>
Hınta	3	15	45
Şa'ir	2	7,5	15
Burçak	1	10	10

	<u>Kırye</u>	<u>Guruş (birim değer)</u>	<u>Guruş (toplam)</u>
Üzüm	4	0,75 (30 pare)	3
Boya (kökboya)	3	6,67	20

	<u>Kantar</u>	<u>Guruş (birim değer)</u>	<u>Guruş (toplam)</u>
Palamut	4	30	120

Göğeri öşrü (bedelen) 4

	<u>Hasılât-ı Senevviyesi</u>	<u>Dönüm</u>	<u>Guruş</u>
Mezrû Tarla	18		
• 1260 senesi			643,5
• 1261 senesi			693
			1336,5
Hazır Olunan (Kök)Boya Tarlası	2		
• 1260 senesi			180
• 1261 senesi			144
			324
Palamutluk Tarlası	5		
• 1260 senesi			1080
• 1261 senesi			360
			1440
Bağ	1		
• 1260 senesi			27
• 1261 senesi			27
			54

	<u>Re's</u>	<u>Gurus</u>
Sağman İnek	1	50
Öküz	2	----
Katır	1	----
Merkeb	1	----

Mecmû'ından Tahminen Bir Senede Temettu'ı	<u>Gurus</u>
Hasılâtı	1577,5
Bir Senede Zuhûrâtı	500
	2077,5

علاء
عبدغنی عثمانق

مردوخیزلا
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱

مصارفخانه کتکسویه تهرانی
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱

شروع کتکسویه تهرانی
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱

مافوق
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱

میرزا امین
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱

آصفی
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱

قطری
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱

مکتب ذی

بجمله کتکسویه تهرانی در وقت انتقال
۵۷۱
۵۷۱
۱۰۷۱

برینه ظهورنامه

علاء
عبدغنی عثمانق

مردوخیزلا
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱

مصارفخانه کتکسویه تهرانی
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱

شروع کتکسویه تهرانی
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱

مافوق
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱

میرزا امین
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱

آصفی
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱

قطری
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱
۵۷۱

مکتب ذی

بجمله کتکسویه تهرانی در وقت انتقال
۵۷۱
۵۷۱
۱۰۷۱

برینه ظهورنامه

Gördes Kazası'nın Oğulduruk köyünde sâkin Ömeroğlu Ömer'in kaydı.

(BOA, ML.VRD.TMT, nr. 1970, s. 2)

Hane -(7) Numara 9

Ömeroğlu Ömer temettu'atı.
(Rençber taifesinden olduğu)

Sene-i sâbıkda bir senede vermiş olduğu vergü-yi senevi Gurus 300
A'shârdan ve rüsûmâtдан sene-i sâbıkda vermiş olduğu 77,5

	<u>Kevl</u>	<u>Gurus (birim değer)</u>	<u>Gurus (toplam)</u>
Hinta	1,5	15	22,5
Şa'ir	1	7,5	7,5
Nohud	0,5	15	7,5

	<u>Kıvve</u>	<u>Gurus (birim değer)</u>	<u>Gurus (toplam)</u>
Üzüm	10	0,75 (30 pare)	7,5
Kökboya	5	6,5	32,5

	<u>Hasılât-ı Senevviyesi</u>	<u>Dönüm</u>	<u>Gurus</u>
Mezrû Tarla		15	
• 1260 senesi			337,5
• 1261 senesi			157,5
			<u>495</u>
Hazır Olunan Kökboya Tarlası		0,5	
• 1260 senesi			292,5
• 1261 senesi			225
			<u>517,5</u>
Bağ		4	
• 1260 senesi			67,5
• 1261 senesi			63
			<u>130,5</u>
Mezrû Kökboya Tarlası		1	
(Altmış bir senesi zirâ' olunub altmış beş senesi hazır olacağı)			---

	<u>Re's</u>	<u>Gurus</u>
Boz İnek	1	---
Öküz	2	---
Katır	1	---
Merkeb	1	---

Mecmû'ından Bir Senede Tahminen Temettu'ı	<u>Gurus</u>
Hasılâtı	571,5
Bir Senede Zuhûrâtı	500
	<u>1071,5</u>

EK - 3 : Güzelhisar-ı Aydın'ın Temettuat Defterlerinden
Örnekleme Seçilmiş 3 Kişinin Kayıtlarının Dökümü

BELGE 6 : BOA, ML.VRD.TMT, nr. 2011, sayfa 4

روزنامه دیکری مکتوبه در سنه سابقه ده
بر سنه ده و بریش اولویف
۵۰۰۰

اعشار و کسور سابقه سنه سابقه ده
بر سنه ده و بریش اولویف
۵۰۰۰

روزنامه کسرها کسرها کسرها
وقفا قسمة ارضه بنیاده اشجری و کسرها
قضا سنه اخیر یحیی اولویف

۷۴

خانه
مکله مزبور کله سنه شماره لو عسکر سواریلرنده علی کتاده ایبه بیک اصلاح و اضافی و تمهات

سز روح ترلا
قطعه
دوغ
۷۴
ماصله
۷۴۰
۴۷۵
۱۰۹۵

غذیه سز روح ترلا
دوغ
۸۰۰
۸۰۰

بزاز دو کاف
۱
۸۰۰

ایجا سنه
۵۷۰

۵۰

اقولف
۶

قع صیفه انکی
رئیس
۲

۲۰۹۵ حاصله تنه تخفی
۶۰۰۰ شماره بدلات تنه تخفی
۸۰۹۵

EK: 3

Güzelhisar-ı Aydın'ın Ramazan Paşa mahallesinde sâkin Ali Beğzâde Emin Beğın kaydı
(BOA, ML.VRD.TMT, nr. 2011, s. 4)

Hane 1 Numara 1

Mahalle-i mezbure sükkanesinden Tımârlû asâkir sûvarilerinden Ali Beğzâde Emin Beğın emlâk ve arazi ve temettu'ı

	<u>Gurus</u>
Merkûmın vergü-yi mahsûsadan sene-i sâbıkda bir senede vermiş olduğu	500
A'şâr ve rüsûmâtıdan sene-i sâbıkda bir senede vermiş olduğu	72

	<u>Dolu</u>	<u>Guruş (birim değer)</u>	<u>Guruş (toplam)</u>
Hinta	4	5	20
Şa'ir	21	2,5	52

Merkûmın Sultanhisar'ı kazasında Salvatlu (?) ve Kavaklı karyelerinde zeytin eşcârı ve Köşk kazasında incir bahçesi olduğu

	<u>Kıt'a</u>	<u>Hasılât-ı Senevviyesi</u> <u>Dönüm</u>	<u>Guruş</u>
Mezrû Tarla	5	72	
• 1260 senesi			720
• 1261 senesi			<u>375</u>
			1095
Gayr-i Mezrû Tarla (Merkûmın kendi hayvanâtı otlığı)	2	20	

	<u>Kıt'a (Bâb)</u>	<u>İcâr-ı Senevviyesi (Guruş)</u>
Bezzaz Dükkanı	1	800
Âşiyab	1	570

	<u>Re's</u>	<u>Gurus</u>
Düve	6	---
Öküz	4	---
Kara Sığır İneği	2	---

	<u>Gurus</u>
Hasılâtından temettu'ı	2095
Tımâr bedelâtından temettu'ı	<u>6000</u>
	8095

BELGE 7 : BOA, ML.VRD.TMT, nr. 2039, sayfa 13

Handwritten signatures and text in Arabic script, including names like "ولدا استرلو املان وارافى", "زوم سبله برباب بقال", "قديشونلي خانق برباب", "مرد سبله برباب", and "قديشونلي خانق برباب".

Güzelhisar-1 Aydın'ın Rumiyan mahallesinde sâkin Zaharyo veledi İstirilyo (?)'nun kaydı (BOA, ML.VRD.TMT, nr. 2039, s. 13)

Hane 108 Numara 108

Mumcu esnafından Zaharyo veled İstirilyo (?)emlâk ve arazi ve temettu'ı (Mumcu)

	<u>Guruş</u>	<u>Pare</u>
Kezâlik vergü-yi mahsûsa vermiş olduğu	127	
A'şârdan bir senede vermiş olduğu	23	30

	<u>Gurus</u>	<u>Pare</u>
Üzüm öşrü	6	10
Revgan-ı zeyt öşrü	17,5	

	<u>Sâk</u>	<u>Hasılât-ı Senevviyesi</u>	<u>Dönüm</u>	<u>Gurus</u>
Bağ			1,5	
• 1260 senesi				62,5
• 1261 senesi				<u>62,5</u>
				125
Eşcâr-ı Zeytin	10			
• 1260 senesi				175
• 1261 senesi				<u>200</u>
				375

Müstakil Gayr-i Menkul	<u>Kıt'a (Bâb)</u>	<u>İcâr-ı Senevviyesi (Gurus)</u>
Kurşunlu Han'da Oda	1	272
Zevcesinin Bakkal Dükkanı	1	264

Hisseli Gayr-i Menkul	<u>Kıt'a (Bâb)</u>	<u>İcâr-ı Senevviyesi (Gurus)</u>
Yukarı Amuca (?) Hanında <u>16 hissede 1 hissesi</u>		225

Merkûmın Bir Senede Tahminen Mecmû'ı Temettu'ı

	<u>Gurus</u>
Ticaretinden	1000
Hasılât	<u>998,5</u>
	1998,5

Güzelhisar-ı Aydın'ın Ali Baba Sultan mahallesinde sâkin Küçük Mehmed bin Mustafa'nın kaydı (BOA, ML.VRD.TMT, nr. 1981, s. 9.)

Hane 68 Numara 68

Küçük Mehmed bin Mustafa'nın emlâk ve arazi ve temettu'ı
(Debbağ Çırağı)

	<u>Gurus</u>
Sene-i sâbıkda vergü-yi mahsûsadan bir senede vermiş olduğu	70
A'sâr ve rüsûmı olarak sene-i sâbıkada bir senede vermiş olduğu	12,5

	<u>Gurus</u>
Üzüm öşrü	5
Göğeri öşrü	7,5
	<u>Hasılât-ı Senevviyesi</u>
	<u>Dönüm</u> <u>Gurus</u>
Bağ	2
• 1260 senesi	50
• 1261 senesi	<u>50</u>
	100

	<u>Hasılât-ı Senevviyesi</u>	<u>Şeriki Hisse</u>
	<u>Dönüm</u>	<u>Gurus</u>
Mezrû Tarla	3	
• 1260 senesi	75	75
• 1261 senesi	<u>20</u>	
	95	

Merkûmın Bir Senede Temettu'ı

	<u>Gurus</u>
Hasılâtından	125
Temettuatdan	<u>625</u>
	750

**EK:4 Gördes Kasabasında Yaşayan Müslümanların Yaygın Olarak
Kullandıkları Âile Adları**

Âile Adı	Hane Sayı	Âile Sayı	Âile Adı	Hane Sayı	Âile Sayısı
Yörükoğlu	12	12	Ömeroğlu	4	4
			Resiloğlu ?	4	4
Kabakozluoğlu	7	7	Sandıkçioğlu	4	4
			Sarı Süleymanoğlu	4	4
Berberoğlu	6	6	Soloğlu	4	4
Hoşaboğlu	6	6	Şeyhioğlu	4	4
Leblebicioğlu	6	6			
Molla Abdullahoğlu	6	6	Akaoğlu	3	3
Mumcuoğlu	6	6	Ali Amucaoğlu	3	3
Nalbandoğlu	6	7	Allâmezâde	3	5
Pehlivanzâde	6	6	Arslanoğlu	3	3
Suhteoğlu	6	6	Cennetoğlu	3	3
Sunullohoğlu	6	6	Çullioğlu	3	3
Veziroğlu	6	6	Değirmencioğlu	3	3
			Dervişoğlu	3	3
Emiroğlu	5	5	Emrelioğlu	3	3
Mecikoğlu	5	5	Etimekçioğlu	3	3
Musaoğlu	5	5	Hacı Halilağaoğlu	3	3
Mücellidoğlu	5	5	Hacı Hüseyinoğlu	3	4
Müderrisoğlu	5	5	Hacı Mahmud Ağazâde	3	3
Nasuhioğlu	5	5	Hacı Sarıoğlu	3	3
Pes Hasanoğlu	5	5	Kaçıkoğlu	3	3
			Kantarcızâde	3	3
Araboğlu	4	4	Karacaoğlu	3	3
Aydınlıoğlu	4	4	Karamanlıoğlu	3	3
Boyacioğlu	4	4	Kasımoğlu	3	3
Çavuşoğlu	4	4	Katırcıoğlu	3	3
Çelebioğlu	4	4	Keçi Emiroğlu	3	3
Demircilioğlu	4	4	Kısdıroğlu	3	3
Devlethanlıoğlu	4	5	Koğancılıoğlu	3	3
Emir İsmailoğlu	4	4	Kuloğlu	3	3
İpeklizâde	4	4	Kurt Himmadoğlu	3	3
Kalaycıoğlu	4	4	Osmanoğlu	3	4
Kara Üzümoğlu	4	4	Otcuoğlu	3	3
Karagözoğlu	4	4	Peykoğlu	3	3
Keydanoğlu	4	4	Samuroğlu	3	3
Kıranî Köylüoğlu	4	4	Sarrâcoğlu	3	3
Kurdoğlu	4	5	Serçeoğlu	3	3
Kuzumoğlu	4	4	Sipahioğlu	3	3
Mestanoğlu	4	4	Topaloğlu	3	3
Müftioğlu	4	5	Yufkacıoğlu	3	3
			Diğerleri	534	602
			TOPLAM	846	922

EK 5: Köylerde Yaygın Olarak Kullanılan Âile Adları

KÖYLER	Âile Adı	Hane Sayısı	Âile sayısı	KÖYLER	Âile Adı	Hane Sayısı	Âile sayısı	
Beğel	Boduroğlu	4	4	Kuşluk	İmamoğlu	5	6	
	Koca Himmedoğlu	3	3		Boduroğlu	3	3	
	Tokmakoğlu	3	3		Mansuroğlu	3	3	
					Taka Alioğlu	3	4	
Boraz	Sağıroğlu	3	3	Küçük	Hacı Mehmedoğlu	3	3	
					Himmedoğlu	3	3	
Boyalı	Kara Musaoğlu	4	4	Oğulduruk	Karaoğlanoğlu	2	3	
	Bıçakoğlu	3	3					
	Çolakoğlu	3	3					
	Bekiroğlu	2	3	Sarı Aliler	Hacı Gedikoğlu	4	4	
	Hacı Osmanoğlu	2	3		Çitcioğlu	3	3	
	Hacı Ömeroğlu	2	3		Danacioğlu	3	3	
	Küçük Mehmedoğlu	2	5					
					Hacı Kerimoğlu	2	4	
Dudluca	Görgüşoğlu (?)	3	3	Tepe				
	Hacı Abdurrahmanoğlu	2	3		Tokatlıoğlu	5	5	
					Hamzaoğlu	3	5	
Efendili	Abacioğlu	4	4		Türkmenoğlu	3	3	
	Hacı Hüseyinoğlu	4	4					
	Kethüdaoğlu	2	3	Yaka	Lafçioğlu	5	7	
			Turduoğlu		5	5		
Kabakoz	Suhteoğlu	3	3		Hacı Mustafaoğlu	3	3	
	Şerifoğlu	3	3		Hatiboğlu	3	5	
					Kökoğlanoğlu	3	3	
Kıranî	Tataroğlu	4	4		Köseoğlu	3	4	
	Kobuzoğlu	3	3		Abdülkadir Hocaoğlu	2	4	
	Sağıroğlu	3	4		Hüseyin Beşeoğlu	2	3	
	Sarioğlanoğlu	3	3					
	Kuru Hasanoğlu	2	3	Yayakırıldığı	Abdülkadiroğlu	3	4	
	Osmanoğlu	2	3		Araboğlu	3	3	
					Balcioğlu	3	3	
				Diğerleri		714	789	
					TOPLAM		863	965

Ali Ağaoğlu Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu						Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)		
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar		Vergi-i Mahsusa	Toplam Vergi
1	Rençber		292,5				20	980	1292,5	45	360	405	31
2	Kadın		180				20		200	22,5	-	22,5	13
3	Rençber		36					800	836	4	179	183	22
4	Rençber		1551,5						1551,5	116	300	416	27
5	Papuşçu		67,5	600					667,5	7,5	179	186,5	28
6	Rençber		130,5					500	630,5	15	179	194	31
7	Rençber		67,5					800	867,5	7,5	234	241,5	28
8	Rençber		1381,5					200	1581,5	105	300	405	26
9	Dilenci												
10	Çapacı		67,5					600	667,5	4,5	179	183,5	27
11	Rençber		40,5					500	540,5	4,5	130	134,5	25
12	Rençber		94,5					500	594,5	6	80	86	14
13	Rençber		54					400	454	6	80	86	19
14	Kahveci		45	600					645	4	234	238	37
15	Rençber		978,5						978,5	117,5	234	351,5	36
16	Rençber		1400						1400	7,5	300	307,5	22

Baş Amuca Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	Talebe-i Ulûm		170				36	150	356	22,5	80	102,5	29
2	Rençber		411,5						411,5	37,5	100	137,5	33
3	Ortakçı		270						270				
4	Ortakçı		141,5						141,5				
5	Çapacı				300				300	-	79,5	79,5	27
6	Rençber		697,5						697,5	116	179	295	42
7	Rençber		612,5						612,5	75	234	309	50
8	Rençber		481,5						481,5	72	130	202	42
9	Çapacı		292,5		307				600	27,5	179	206,5	34
10	Çapacı		22,5		377				400	3	80	83	21
11	Rençber		2241,5						2241,5	309,5	300	609,5	27
12	Rençber		528,5					571	1100	52,5	300	352,5	32
13	Rençber		2555						2555	487,5	234	721,5	28
14	Kalaycı		180	520					700	22,5	234	256,5	37
15	Teba'dan		27					423	450	1,5	234	235,5	52
16	Rençber		126					600	726	15	179	194	27
17	Rençber		94,5					200	294,5	13,5	130	143,5	49
18	Teba'dan				500				500	-	80	80	16
19	Çapacı		112					238	350	20	179	199	57
20	Rençber		36					414	450	4,5	179	183,5	41
21	Çapacı		36		400				436	4,5	-	4,5	1
22	Çapacı				200				200	-	80	80	40
23	Rençberr		517,5						517,5	45	80	125	24
24	Ashâb-ı Çiftlikândan		810					17120	17930	100	850	950	5

Bekir Efendizâde Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	İmam	400	2640.5				50		3090.5	272	440	712	23
2	Muhtar		2362				809		3171	292.5	220	512.5	16
3	Erbab-ı Ziraat		1368						1368	-	220	220	16
4	Erbab-ı Ziraat		815				350		1165	82.5	300	382.5	33
5	Dülger		54	600					654	7.5	179	186.5	29
6	Teb'adan		135		500				635	15	80	95	15
7	Kadayıfçı			500					500	-	130	130	26
8	Mısırcı	600	99				120		819	12	234	246	30
9	Semerci		690.5	902.5			7		1600	80	360	440	28
10	Debbağ		54	300					354	7.5	130	137.5	39
11	Kalaycı		225	700					925	30	234	264	29
12	Boya Sımsarı	400	238.5						638.5	43	179	222	35
13	Tüccar	1000	292.5						1292.5	7.5	234	241.5	19
14	Ortakçı		225						225				
15	Ortakçı		112.5						112.5				
16	Rençber		455					420	875	51	179	230	26
17	Erbab-ı Ziraat		2286						2286	325	179	504	22
18	Erbab-ı Ziraat		2232				716		2948	325	360	685	23
19	Kadın						789		789				
20	Duhancı		95	850			64		1009	11	179	190	19
21	Asker												
22	Debbağ		112.5	700					812.5	15	179	194	24
23	Rençber		168.5					700	868.5	22.5	130	152.5	18
24	Manav		885					205	1090	101	179	280	26
25	Helvacı		139.5	1200					1339.5	7.5	234	241.5	18
26	Rençber		1771						1771	120	234	354	20
27	Rençber		331					800	1131	7.5	234	241.5	21
28	Rençber		545						545	60	179	239	44
29	Terzi	1300							1300	-	234	234	18
30	Debbağ		157.5	600					757.5	22.5	179	201.5	27
31	Talebe		1248				1047		2295.5	229	-	229	10
32	Ortakçı		45						45				
33	Ortakçı		35						35				
34	Ortakçı		30						30				
35	Ortakçı		25						25				
36	Rençber		45					400	445	6	130	136	31
37	Rençber		297.5					200	497.5	52.5	179	231.5	47
38	Muytab		59						59	7.5	179	186.5	316
39	Çapacı				500				500				
40	Terzi			1000					1000	-	300	300	30
41	Papuşçu		67,5	300					367,5	10	130	140	38

Buldanlı Emir Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	Rençber		2497,5						2497,5	285	360	645	26
2	Rençber		414						414	57,5	179	236,5	57
3	Yetim												
4	Asker												
5	Rençber		382,5						382,5	42,5	80	122,5	32
6	Rençber		1485						1485	154	300	454	31
7	Rençber		1136						1136	82,5	300	382,5	34
8	Rençber		832,5						832,5	101	179	280	34
9	Rençber		130					250	380	15	179	194	51
10	Rençber		238,5					500	738,5	43	234	277	38
11	Hizmetkar		54		150				204	6	80	86	42
12	Kahveci			200					200	-	130	130	65
13	Çapacı				300				300	-	80	80	27
14	Esir-i firâş												
15	Çapacı				500				500	-	130	130	26
16	Rençber		715,5						715,5	4,5	179	183,5	26
17	Çapacı		72					700	772	6	234	240	31
18	Rençber		922,5						922,5	105	130	235	25
19	Teba'dan				300				300				
20	Rençber		1372,5						1372,5	195	234	429	31
21	Rençber		564,5					200	764,5	72,5	300	372,5	49
22	Rençber		112,5					400	512,5	15	80	95	19

Cuma Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	İmam / Bezzaz	1500	472						1972	64	360	424	22
2	Muhtar / Kundakçı		156	600					756	7.5	179	186.5	25
3	Bezzaz	1000	112.5				240		1352.5	15	234	249	18
4	Rençber		124					600	724	25	179	204	28
5	Tüccar	6000	3899.5				1282		11182	322.5	940	1262.5	11
6	Ortakçı		1687.5						1687.5				
7	Ortakçı		579						579				
8	Ortakçı		58						58				
9	Ortakçı		56						56				
10	Tüccar	2700	1291				40		4031	124	520	644	16
11	Ortakçı		75						75				
12	Ortakçı		76						76				
13	Ortakçı		40						40				
14	Bezzaz	3500	1419				100		5019	67.5	620	687.5	14
15	Kadın						400		400				
16	Mısırcı		1415						1415	157.5	179	336.5	24
17	Bezzaz	534	466						1000	97.5	300	397.5	40
18	Manav		36	800					836	4	179	183	22
19	Demirci		117.5	1200					1317.5	15	234	249	19
20	Sarrâc		117.5	1200					1317.5	15	234	249	19
21	Rençber		917.5						917.5	105	234	339	37
22	Nalbant		94	600					694	12	300	312	45
23	Teba'dan				800				800	-	130	130	16
24	Nalbant		61	800					861	7.5	234	241.5	28
25	Debbağ		540	1000					1540	60	360	420	27
26	Debbağ		24	600			50		674	2	234	236	35
27	Nalbant		1301	500					1801	27	360	387	21
28	Ortakçı		1080						1080				
30	Nalbant		61	1200					1261	7.5	360	367.5	29
31	Çapacı		182						182	22.5	80	102.5	56
32	Papuşçu		32	1000					1032	4	234	238	23
33	Rençber		292.5	300					592.5	40	300	340	57
34	Rençber		505					500	1005	90	300	390	39
35	Muallim-i		324						324	32	80	112	35
36	Sıbyan Rençber		560					300	860	75	234	309	36
37	Semerci		36	700					736	4	234	238	32
38	Semerci		149	600					749	12	234	246	33
39	Rençber		292.5					700	992.5	32.5	179	211.5	21
40	Rençber		281					700	981	34	234	268	27
41	Rençber		22.5		300				322.5	3	80	83	26
42	Papuşçu		112.5	900					1012.5	15	234	249	25
43	Papuşçu		256.5	943.5					1200	31	234	265	22
44	Semerci		112.5	787.5					900	15	234	249	28

Cuma Mahallesi (Devam)

No	Mesleği	Toplam Temettü							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettü	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
45	Eskici		61	839					900	7,5	300	307,5	34
46	Kahveci Teba'sı		18		400				418	4	80	84	20
47	Rençber		510					500	1010	57	234	291	29
48	Rençber		590						590	65	234	299	51
49	Rençber		55					700	755	7,5	179	186,5	25
50	Kasab		30	1000				12,5	1042,5	4	234	238	23
51	Talebeden		63,5					12,5	376	11	80	91	24
52	Çapacı				500				500	-	130	130	26
53	Kadın		58,5						58,5	9	-	-	
54	Berber		59	800					859	7,5	179	186,5	22
55	Berber		40	700					740	5	179	184	25
56	Berber		13,5	486,5					500	1	130	131	26
57	Rençber		153					847	1000	19	234	253	25
58	Semerci		90	610					700	15	179	194	28
59	Debbağ		18	800					818	2	234	236	29
60	Rençber		67,5					232	300	10	33,5	43,5	15
61	Demirci		31,5	300					331,5	4	130	134	40
62	Rençber		427,5					300	727,5	56	179	235	32
63	Semerci		27	600					627	3,5	179	182,5	29
64	Helvacı		355,5						355,5	52	130	182	51
65	Nalbant		2318	700				75	3093	386	440	826	27
66	Çapacı		279		600				879	37,5	179	216,5	25
67	Rençber		608					400	1008	78	234	312	31
68	Mescid İmamı		345					20	765	10	179	189	25
69	Debbağ		167,5	800					967,5	22,5	179	201,5	21
70	Duhancı		1490						1490	205	360	565	38
71	Dülger			800					800	-	179	179	22
72	Yetim												
73	Rençber		68		332				400	8	130	138	35
74	Terzi			400					400	-	130	130	33
75	Papuşçu		99	501					600	12	130	142	24
76	Rençber		997					823	1820	105	440	545	30
77	Talebe-i Ulûm		518						518	49	130	179	35
78	Mısırcı	546	54						600	7,5	130	137,5	23
79	Berber		275,5	824,5					1100	36	300	336	31
80	Mekteb-nişîn												
81	Manav			1000					1000	-	234	234	23
82	Rençber		675					400	1075	90	234	324	30
83	Bezzaz	451	549						1000	67,5	300	367,5	37
84	Mısırcı			300					300	-	130	130	43
85	Papuşçu		54	946					1000	7,5	234	241,5	24
86	Rençber				430				430	-	130	130	30
87	Rençber		1156,5						1156,5	132	179	311	27
88	Semerci		40	960					1000	5	234	239	24
89	Demirci		112,5	337,5					450	15	130	145	32
90	Rençber		778,5						778,5	113	234	347	45
91	Rençber		18					300	318	2	80	82	26

Çolakoğlu Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	Rençber		590					610	1200	60	300	360	30
2	Mekteb-nişin							190	190				
3	Rençber		686.5					400	1086.5	99.5	179	278.5	26
4	Rençber		686					400	1086	82.5	179	261.5	24
5	Çapacı				300				300	-	130	130	43
6	Çapacı				500				500	-	130	130	26
7	Rençber		472.5					600	1072.5	56	179	235	22
8	Rençber		198					500	698	24	179	203	29
9	Çapacı		67.5					150	217.5	7.5	80	87.5	40
10	Hizmetkar				100				100				
11	Eskici			400					400	-	80	80	20

Divan Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	İmâm		592						592	71	30,5	101,5	17
2	Muhtar		90					390	480	12	104	316	24
3	Çapacı		394		300				694	22,5	100	122,5	18
4	Hamamcı		31,5	500					531,5	3	100	103	19
5	Kadın		27					924,5	951,5	3	-	3	
6	Çocuk							1250	1250				
7	Kadın		67,5					191	258,5				
8	Kadın							220	220				
9	Muallim-i Sıbyan		27						27	3	79	82	283
10	Çapacı		459		500				959	44,5	300	344,5	36
11	Kadın		72						72	9	-	9	13
12	Çocuk							240	240				
13	Mısırcı		1551	1800				200	3551	210	520	730	21
14	Ortakçı		236						236				
15	Ortakçı		202,5						202,5				
16	Bezzaz	3000	1030					2315	6345	70	520	590	9
17	Kasab Kalfası		173		400				573	20,5	130	150,5	26
18	Çapacı		466		500				966	53	179	232	24
19	Bezzaz	700	1890						2590	75	440	515	20
20	Ortakçı		1350						1350				
21	Erbab-ı Ziraat		1132,5						1132,5	135	440	575	50
22	Terzi		1739	600				200	2539	181,5	360	541,5	21
23	Bezzaz		420					410	1330	500	30	234	20
24	Ortakçı		151,5						151,5				
25	Leblebici		45	600					645	6	179	185	29
26	Rençber		1081,5					1000	2081,5	202	440	642	31
27	Çapacı		292,5					430	1222,5	500	55	185	15
28	Rençber		1202					430	1632	366,5	179	545,5	33
29	Ortakçı		960						960				
30	Ortakçı		235						235				
31	Bezzaz	1300	114					380	1794	15	440	455	25
32	Rençber		515					1000	1515	7,5	179	186,5	12
33	Tüccar	550	1200						1750	7,5	237	244,5	14
34	Rençber		90		400				490	7,5	179	186,5	38
35	Dülger		504	600					1104	82,5	130	212,5	19
36	Rençber		115					800	915	14	130	144	16
37	Debbağ		58	2000					2058	11	360	371	18
38	Bezzaz	3000	99						3099	12	520	532	17
39	Rençber		550		250				800	67	179	246	31
40	Bezzaz	1500	67,5						1567,5	7,5	300	307,5	20
41	Rençber		832,5					400	1232,5	123	234	357	29
42	Rençber		247,5					1000	1247,5	31	179	210	19
43	Rençber		326,5					300	626,5	7,5	179	186,5	30
44	Rençber		283,5					300	583,5	7,5	130	137,5	24
45	Hizmetkar				800				800	-	234	234	29

Divan Mahallesi (Devam)

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
46	Çocuk		456						456	23.5	300	323.5	71
47	Rençber		130					400	530	15	130	145	27
48	Dülger			800					800	-	130	130	16
49	Rençber		67.5					500	567.5	9	130	139	24
50	Duhancı		38	600					638	6	234	240	38
51	Erbab-ı Ziraat		1260					600	1860	99.5	300	399.5	21
52	Terzi		307.5	500				45	852.5	40	130	170	20
53	Rençber		147					323	470	21.5	80	101.5	22
54	Tüccar	1700	825						2525	75	220	295	12
55	Ortakçı		690						690				
56	Ortakçı		150						150				
57	Tüccar	750	900						1650	40	220	260	16
58	Ortakçı		540						540				
59	Tüccar	1500	2697					374	4571	636	440	1076	24
60	Ortakçı		1550						1550				
61	Ortakçı		815						815				
62	Tüccar	2541	5009					450	8000	612.5	800	1412.5	18
63	Ortakçı		750						750				
64	Ortakçı		450						450				
65	Ortakçı		700						700				
66	Ortakçı		260						260				
67	Hizmetkar		67			300			367	3.5	-	3.5	1
68	Rençber		2000						2000	-	520	520	26
69	Kadın		292					20	312	40	-	40	13
70	Bahçivan		155.5			800			955.5	22.5	234	256.5	27
71	Çapacı					200			200	-	80	80	40
72	Mücellid		60	400					460	7.5	230	237.5	52
73	Rençber		215					600	815	30	130	160	20
74	Erbab-ı Ziraat		1007					600	1607	401	360	761	47
75	Ortakçı		144						144				
76	Ortakçı		900						900				
77	Ortakçı		450						450				
78	Ortakçı		450						450				
79	Talebe		15					20	35	2	-	2	6
80	Asker												
81	Manav		2697	500					3197	468.5	130	598.5	19
82	Çocuk							664	664				
82*	Debbağ			1200					1200	-	234	234	20
83	Çocuk		54					1350	1404	7.5	-	7.5	1
84	Bezzaz	1200							1200	-	179	179	15
85	Katip					600			600	-	130	130	22
86	Çapacı	600	226						826	22.5	179	201.5	24
87	Tüccar		1234					50	1284	40	179	219	17
88	Talebe		310					16	326				
89	Dülger Kalfası												
90	Papuşçu		28	300					328	4	179	183	56
91	Debbağ Kalfası			300					300				

Ebubekir Ağa Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	İmam / Talebeden		81				60		141	11	80	91	65
2	Talebeden		54						54	6	80	86	159
3	Muhtar / Helvacı		2148.5						2148.5	247.5	300	547.5	25
4	Hatib		171				50		221	2	80	82	37
5	Ortakçı		135						135				
6	Tüccar	1200	2075					50	3325	277.5	620	897.5	27
7	Tüccar	2500	580					160	3240	72.5	620	692.5	21
8	Tüccar	600	915						1515	142.5	300	442.5	29
9	Helvacı		254	1000					1254	33	300	333	27
10	Semerci		360	800					1160	3	234	237	20
11	Çapacı												
12	Terzi		112.5	600					712.5	15	234	249	35
13	Hamal	750	190		750				1690	30	360	390	23
14	Ortakçı		135						135				
15	Mısırcı		878	1500				240	2618	195	360	555	21
16	Ortakçı		202.5						202.5				
17	Ortakçı		202.5						202.5				
18	Debbağ		61	700					761	7.5	179	186.5	25
19	Kadı	1200	40.5						1240.5	5	234	239	19
20	Kundakçı		832.5	1500				5	2337.5	105	440	545	23
21	Rençber		297						297	57	80	137	46
22	Çapacı				500				500	-	80	80	16
23	Semerci			300					300	-	80	80	27
24	Semerci		1265						1265	270	179	449	35
25	Ortakçı		101						101				
26	Rençber												
27	Semerci		440.5	1700				370	2510.5	45	520	565	23
28	Ortakçı		643.5						643.5				
29	Nalçacı		112.5	400					512.5	15	234	249	49
30	Papuşçu		36	600					636	4	179	183	29
31	Eskici		315	700					1015	40	300	340	33
32	Debbağ		360.5	350					710.5	39	130	169	24
33	Boyacı		247.5					100	347.5	30	130	160	46
34	Papuşçu			600					600	-	179	179	30
35	Keçeci		61	1000					1061	7.5	234	241.5	23
36	Tüccar	2000	90						2090	10	300	310	15
37	Dülger		261	2000				80	2341	30	360	390	17
38	Ortakçı		135						135				
39	Çapacı		696						696	82.5	179	261.5	38
40	Değirmenci		106	400					506	10	234	244	48
41	Debbağ		382.5						382.5	45	80	125	33
42	Talebeden												
43	Debbağ		585	3000				500	4085	90	620	710	17
44	Çapacı		182						182	13.5	80	93.5	51

Ebubekir Ağa Mahallesi (Devam)

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
45	Çapacı		72						72	9	33,5	42,5	59
46	Demirci			600					600	-	179	179	30
47	Hizmetkâr				200				200	-	33,5	33,5	17
48	Papuşçu		94,5	500					594,5	11	179	190	32
49	Çapacı		364,5					400	764,5	71	179	250	33
50	Çapacı							550	550				
51	Talebeden		27						27	3	-	3	11
52	Rençber		562,5					1500	2062,5	90	300	390	19
53	Ortakçı		675						675				
54	Rençber		552,5					1030 1000	2582,5	107	440	547	21
55	Ortakçı		810						810				
56	Müezzin		117,5						117,5	-	130	130	111
57	Bezzaz	1400	84						1484	7,5	300	307,5	21
58	Bezzaz	800	121,5						921,5	15	234	249	27
59	Debbağ		81	600				190	871	14	300	314	36
60	Kasab		171	3000				250	3421	20	620	640	19
61	Çapacı		135		600				735	15	179	194	26
62	Berber		40,5	300					340,5	4	80	84	25
63	Papuşçu		117	600					717	21	179	200	28
64	Çapacı		87,5		800				887,5	11,5	234	245,5	28
65	Askerde												
66	Meczûb												
67	Yetim												
68	Dellâl			300					300	-	33,5	33,5	11
69	Debbağ		51,5	400					451,5	7,5	130	137,5	30
70	Debbağ		220,5	800					1020,5	33	234	267	26
71	Attar			600					600	-	80	80	13
72	Papuşçu		45	300					345	5	80	85	25
73	Esnaf Şeyhi												
74	Talebeden												
75	Semerci		112,5	800					912,5	15	130	145	16

Helvacı Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	İmam / Bezzaz	1000	1592,5						2592,5	179,5	440	619,5	24
2	Muhtar / Bezzaz	1500	220,5						1720,5	24	440	464	27
3	Rençber		2272,5						2272,5	340	360	700	31
4	Rençber		990	1000					1990	120	440	560	28
5	Rençber		1045				75		1120	112,5	440	552,5	49
6	Ortakçı		45						45				
7	Ortakçı		77,5						77,5				
8	Ortakçı		77,5						77,5				
9	Rençber		225					500	725	30	234	264	36
10	Rençber		2080						2080	230	440	670	32
11	Rençber		594						594	67,5	130	197,5	33
12	Çapacı		90					200	290	-	80	80	28
13	Rençber		1147,5						1147,5	120	130	250	22
14	Bezzaz	600	31,5						631,5	4	179	183	29
15	Yetim							450	450				
16	Tebâ'dan				500				500	-	130	130	26
17	Hizmetkar		90					200	290	12	130	142	49
18	Çapacı				300				300	-	80	80	27

Hoşab Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	Rençber		972					600	1572	135	360	495	31
2	Rençber		720					200	920	115	360	475	52
3	Rençber		1637						1637	394	360	754	46
4	Ortakçı		1354,5						1354,5				
5	Rençber		52					948	1000	7,5	300	307,5	31
6	Rençber		495					500	995	104,5	234	338,5	34
7	Eskici		108	700				30	838	14	179	194	23
8	Rençber		168,5					700	868,5	22,5	179	201,5	23
9	Rençber		52					500	552	7,5	100	107,5	19
10	Rençber		315					300	615	70	79	149	24
11	Ortakçı		157,5						157,5				
12	Dülger		202,5					307	510	45	80	125	25
13	Çapacı		112,5		800				912,5	15	33,5	48,5	5
14	Rençber		542					500	1042	78	300	378	36
15	Rençber		112,5					600	712,5	15		15	2
16	Mekteb-nişîn		112,5					150	262,5	15		15	6

Kantarlı Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	İmam / Talebeden		1362			325	2463		4150	9	360	369	9
2	Ortakçı		1250						1250				
3	Rençber		1072						1072	116,5	234	350,5	33
4	Berber			500					500	-	130	130	26
5	Talebeden		99			75	150		324	12	80	92	28
6	Rençber		1228,5						1228,5	101	300	401	33
7	Rençber		342				200		542	33	130	163	30
8	Rençber		1251				300		1551	178	300	478	31
9	Rençber		423,5				300		723,5	47	179	226	31
10	Çapacı		54						54	6	80	86	159
11	Çapacı		220,5				200		420,5	27	130	157	37

Karaböce Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu						Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)		
		T	Z	S	i	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar		Vergi-i Mahsusa	Toplam Vergi
1	Rençber		256,5					300	556,5	34,5	130	164,5	30
2	Rençber		1602						1602	176	234	410	26
3	Rençber		319,5					300	619,5	37	179	216	35
4	Rençber		401					300	701	35	150	185	26
5	Rençber		1350						1350	-	234	234	17
6	Rençber		67,5					432,5	500	7,5	179	186,5	37
7	Rençber		63					337	400	7,5	80	87,5	22
8	Rençber		870						870	112,5	179	291,5	34
9	Rençber		49,5					300,5	350	4,5	130	134,5	38
10	Rençber		756						756	160	130	290	38
11	Ortakçı		675						675				
12	Rençber		954						954	157,5	234	391,5	41

Karacaoğlu Mahallesi (Devam)

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
42	Kadın		202.5						202.5	45	-	45	22
43	Rençber	800	135.5						935.5	19.5	234	253.5	27
44	Çapacı		82					30 400	512	10	130	140	27
45	Çocuk		130					1380	1510	12	520	532	35
46	Rençber		1905					17	1922	377	520	897	47
47	Kadın		211					73	284	35	-	35	12
48	Kalaycı		319.5	1200				34	1553.5	50	440	490	32
49	Rençber		236					600	836	45	130	175	21
50	Helvacı		268	1200				12	1480	37.5	234	271.5	18
51	Rençber		793					1500	2293	10	440	450	20
52	Kalaycı		90					510	600	11	179	190	32
53	Tüccar	1000	270						1270	7,5	360	367,5	29
54	Dülger		90.5	800					890.5	4,5	179	183.5	21
55	Papuşçu		172	1300					1472	21	360	381	26
56	Bahçıvan					400			400	-	130	130	33
57	Bahçıvan		34			600			634	3	179	182	29
58	Dilenci												
59	Eskici		18	300					318	2	80	82	26
60	Papuşçu		18	500					518	2	130	132	25
61	Rençber		562.5					200	762,5	30	179	209	27
62	Rençber		256.5					500	756,5	52,5	179	231,5	31
63	Çoban					756		500	1256	31,5	234	265,5	21
64	Rençber		562.5					500	1062,5	15	179	194	18

Kaymak Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu						Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)		
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar		Vergi-i Mahsusa	Toplam Vergi
1	İmam		54					300	354	7,5	80	87,5	25
2	Muhtar		90	1400					1490	11	300	311	21
3	Çapacı		1255					800	2055	150	520	670	33
4	Çapacı		135					600	735	15	130	145	20
5	Çapacı		135		400				535	13	80	93	17
6	Tüccar	200	1393,5						1593,5	105	360	465	29
7	Palamud	932,5	67,5						1000	7,5	234	241,5	24
8	Çapacı		931,5		800				1731,5	105	300	405	23
9	Yetim												
10	Rençber		67,5					232	300	7,5	80	87,5	29
11	Rençber		721						721	82,5	234	316,5	43
12	Rençber		718					500	1218	120	300	420	34
13	Rençber		933,5						933,5	146	300	446	48
14	Ortakçı		636						636				
15	Rençber		386					700	1086	52,5	300	352,5	32
16	Ortakçı		75						75				
17	Hizmetkar				300				300				
18	Rençber		1237,5						1237,5	210	234	444	36
19	Çapacı		108		500				608	12	130	142	23
20	Eskici		374	200					574	42	130	172	30
21	Rençber		312					400	712	11	179	190	27
22	Rençber		135					400	535	15	130	145	27
23	Çapacı		967,5						967,5	105	179	284	29
24	Rençber		861						861	198,5	234	432,5	50
25	Ortakçı		421,5						421,5				
26	Ortakçı		421,5						421,5				
27	Rençber		288					500	788	32	234	266	34
28	Rençber		871						871	7,5	179	186,5	21
29	Rençber		495					300	795	37,5	179	216,5	27
30	Rençber		157,5					1000	1157,5	15	234	249	22
31	Mekteb-nişin		67,5					180	247,5	7,5		7,5	3
32	Çapacı		67,5		500				567,5	7,5	130	137,5	24
33	Rençber		67,5		400				467,5	7,5	80	87,5	19
34	Attar		67,5	1200					1267,5	7,5	300	307,5	24
35	Rençber		67,5					800	867,5	7,5	179	186,5	21
36	Rençber				300				300	-	80	80	27
37	Rençber		90					600	690	10	130	140	20
38	Çapacı				400				400	-	80	80	20

Kedi Alioğlu Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	İmam		886,5						886,5	100,5	140	240,5	27
2	Muhtar / Bezzaz	2500	1017					100	3617	131	520	651	18
3	Talebeden		247,5					20	267,5	60	130	190	71
4	Ortakçı		135						135				
5	Ortakçı		135						135				
6	Rençber		639						639	12	80	92	14
7	Ortakçı		540						540				
8	Kasab		1001						1001	112,5	300	412,5	41
9	Papuşçu		67,5	500					567,5	7,5	80	87,5	15
10	Rençber		742,5					800	1542,5	112,5	300	412,5	27
11	Ortakçı		540						540				
12	Talebeden							90	90				
13	Rençber		632,5						632,5	85	179	264	42
14	Rençber		191					209	400	22,5	234	256,5	64
15	Keçeci		301,5					300	601,5	37,5	80	117,5	20
16	Rençber		193					807	1000	28	360	388	39
17	Rençber		319,5					300	619,5	37,5	179	216,5	35
18	Çapacı		796,5						796,5	15	179	194	24
19	Ortakçı		675						675				
20	Rençber		660						660	105	234	339	51
21	Kahveci		90					310	400				
22	Yetim		54						54				
23	Rençber		1206						1206	37,5	179	216,5	18
24	Rençber		495						495	60	300	360	73
25	Rençber		270					200	470	37,5	234	271,5	58
26	Rençber		1462,5						1462,5	165	360	525	36
27	Rençber		207,5					402	610	23,5	179	202,5	33
28	Rençber		342					200	542	40	179	219	40
29	Rençber		1224						1224	186	179	365	30
30	Dilenci												
31	Rençber		400						400	4,5	300	304,5	76
32	Berber			800					800				
33	Rençber		403						403	43,5	179	222,5	55
34	Rençber		168,5					500	668,5	22,5	234	256,5	38
35	Rençber		630						630	63	179	242	38
36	Teba'dan		54					300	354	7,5	130	137,5	39
37	Talebe		90						90	10	130	140	156
38	Rençber		1305						1305	180	440	620	48
39	Rençber		641,5						641,5	22,5	179	201,5	31
40	Ortakçı		450						450				
41	Rençber		886,5						886,5	100,5	130	230,5	26
42	Papuşçu			300					300				
43	Rençber		382,5					200	582,5	15	80	95	16
44	Rençber		596					200	796	67,5	234	301,5	38
45	Rençber		810						810	97,5	234	331,5	41
46	Çapacı		256,5					300	556,5	33	130	163	29
47	Mahkeme							300	300	-	130	130	43
48	Katırcı		67,5					1000	1067,5	7,5	234	241,5	23

Kozluoğlu Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	Hizmetkar				100				100	-	-	-	
2	Rençber		936					800	1736	150,5	300	450,5	26
3	Ortakçı		270						270				
4	Nalçacı		63	800					863	7,5	179	186,5	22
5	Çapacı												
6	Çapacı												
7	Çapacı				300				300	-	130	130	43
8	Leblebici			500					500	-	80	80	16
9	Çapacı		13,5				20	800	833,5	1,5	234	235,5	28
10	Rençber		1890						1890	162	300	462	24
11	Rençber		796,5						796,5	12	179	191	24
12	Talebeden		526,5						526,5	67	300	367	70
13	Rençber		1350						1350	105	30	405	30
14	Asker												
15	Semerci Çırağı		40,5						40,5	4,5	80	84,5	209
16	Rençber		675					400	1075	79	234	313	29
17	Rençber												
18	Çapacı		191,5		800				991,5	22,5	200	222,5	22
19	Asker												
20	Hizmetkar		67,5		300				367,5	7,5	179	186,5	51
21	Rençber		357,5					700	1057,5	52,5	179	231,5	22
22	Rençber		459					200	659	52,5	130	182,5	28
23	Rençber		1125						1125	105	300	405	36
24	Debbağ			600					600	-	130	130	22
25	Rençber		573,5					526	1100	67,5	300	367,5	33
26	Kadın							119	119				
27	Muallim-i sıbyan		1012,5						1012,5	150	130	280	28
28	Terzi												
29	Çapacı		72				20	200	292	7,5	80	87,5	30
30	Kahveci			500					500				
31	Rençber		607,5					392	1000	67,5	234	301,5	30
32	Teba'dan		259		500				759	30	179	209	28
33	Çapacı				400				400				

Köle Osman Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	Rençber		1195						1195	165	234	399	33
2	Rençber		393,5					800	1193,5	42,5	234	276,5	23
3	Çapacı				600				600	-	33,5	33,5	6
4	Rençber		169,5					700	869,5	22,5	179	201,5	23
5	Asker												
6	Dilenci												
7	Rençber		135					700	835	18	179	197	24
8	Rençber												
9	Rençber		885						885	18	234	252	28
10	Rençber		447					400	847	38,5	179	217,5	26
11	Rençber		497					400	897	33	80	113	13
12	Rençber		618,5					200	818,5	22,5	179	201,5	25
13	Çoban				351				351	15	130	145	41
14	Çoban				236			500	736	14,5	130	144,5	20
15	Demirci		54	600					654	8	130	138	21
16	Çapacı								-	-	130	130	

Kuzumoğlu Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettü							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettüya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettü	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	Muhtar / Mısırcı		112.5	1500					1612.5	15	360	375	23
2	Leblebici		61	500					561	7.5	300	307.5	55
3	Rençber		67.5					300	367.5	7.5	80	87.5	24
4	Rençber		1567.5						1567.5	255	300	555	35
5	Rençber		1012.5						1012.5	165	179	344	34
6	Rençber		596.5						596.5	67.5	234	311.5	52
7	Rençber		90						90	12	33.5	45.5	51
8	Asker												
9	Rençber		511						511	7.5	130	137.5	27
10	Rençber		472.5					300	772.5	55	179	234	30
11	Rençber				500				500	-	80	80	16
12	Rençber		749						749	131.5	234	365.5	49
13	Rençber		1980						1980	22.5	379	401.5	20
14	Keçeci		67.5	532.5					600	7.5	179	186.5	31
15	Rençber		2800						2800	360	440	800	29
16	Rençber		3357.5						3357.5	495	300	795	24
17	Semerci		168.5	500					668.5	22.5	179	201.5	30
18	Eskici		517.5	500					1017.5	50	300	350	34
19	Rençber		100					300	400	12	80	92	23
20	Keçeci		594						594	95	179	274	46
21	Rençber		67.5					532	600	7.5	179	186.5	31
22	Çapacı				300				300				
23	Leblebici		157.5	700					857.5	15	234	249	29
24	Rençber		529					200	729	67.5	179	246.5	34
25	Rençber		439					400	839	37.5	80	117.5	14

Y.Ö. YÜRSEKMERTEK KURULU
BAĞCISALTI MAHALLESİ MERKEZİ

Küçük İmam Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	İmam / Talebeden		652.5					30	682.5	82.5	130	212.5	31
2	Muhtar		4077					150	4227	417.5	440	857.5	20
3	Kadın		22.5					50	72.5	3		3	4
4	Talebe												
5	Rençber		697.5						697.5	119	179	298	43
6	Hizmetkar				300				300				
7	Rençber		1721						1721	222.5	300	522.5	30
8	Ortakçı		202.5						202.5				
9	Rençber		774						774	12	179	191	25
10	Ortakçı		337.5						337.5				
11	Ortakçı		337.5						337.5				
12	Rençber		891					400	1291	165	300	465	36
13	Rençber		1777.5						1777.5	199.5	300	499.5	28
14	Rençber		1350						1350	127	440	567	42
15	Rençber		1337.5						1337.5	167.5	300	467.5	35
16	Çapacı		90					400	490	12	80	92	19
17	Rençber		607.5						607.5	51	179	230	38
18	Rençber		675					300	975	75	234	309	33
19	Rençber		697.5					500	1197.5	106.5	300	406.5	34
20	Çapacı		90					400	490	11	179	190	39
21	Semerci		472.5					800	1272.5	85	360	445	35
22	Rençber		1496.5						1496.5	199.5	234	433.5	29
23	Rençber		130					600	730	12	179	191	26
24	Dellâi		40.5					400	440.5	4.5	80	84.5	19
25	Çapacı				400				400				
26	Çapacı												
27	Rençber		270					600	870	52.5	179	231.5	27
28	Rençber		1305						1305	145	179	324	25
29	Yetim		416						416	57.5	-	57.5	14
30	Rençber		1350						1350	180	300	480	36
31	Rençber		504					300	804	50	179	229	28
32	Rençber		855						855	105	179	284	33
33	Rençber		720						720	101	234	335	47
34	Rençber		382.5					200	582.5	60	179	239	41
35	Rençber		855						855	131	179	310	36

Mahmud Çavuşoğlu Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	İmam / Kuzatdan		661.5					160	821.5	67	130	197	24
2	Muhtar		3352.5						3352.5	415.5	440	855.5	26
3	Mukayyid-i Nüfus		144				300	18	462	37.5	80	117.5	25
4	Ortakçı		96.5						96.5				
5	Çapacı										130	130	
6	Rençber		1771						1771	216	360	576	33
7	Rençber		836				50	1000	1886	85	440	525	28
8	Rençber		420					600	1020	7.5	179	186.5	18
9	Kasab Kalfası		774	400					1174	92	179	271	23
10	Leblebici		810	700					1510	75	360	435	29
11	Leblebici		837						837	93	234	327	39
12	Çocuk												
13	Rençber		359				67	400	826	22.5	147	169.5	21
14	İmam		359				67	400	826	22.5	147	169.5	21
15	Rençber		359				67	800	1226	22.5	147	169.5	14
16	Helvacı		112.5	1200					1312.5	15	300	315	24
17	Rençber		982.5					700	1682.5	113	300	413	25
18	Eskici / İhtiyar												
19	Rençber		540					1200	1740	75	360	435	25
20	Rençber		112.5					500	612.5	15	130	145	24
21	Terzi		441	559					1000	50	234	284	28
22	Berber		382.5	617.5					1000	45	179	224	22
23	Çoban		721					1279	2000	5	440	445	22
24	Rençber		1297.5						1297.5	146	300	446	34
25	Mekteb-nişin												
26	Bezzaz	1000	45						1045	5	179	184	18
27	Leblebici		112.5	600					712.5	15	179	194	27
28	Derviş					300			300	-	80	80	27

Mecikoğlu Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	Papuşçu			600					600	-	179	179	30
2	Rençber				400				400	-	179	179	45

Molla Mustafa Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	İmam		2198						2198	333,5	300	633,5	29
2	Mekteb-nişin		135						135	19	-	19	14
3	Rençber		1620						1620	185	300	485	30
4	Kasab		408	2000			50		2458	50	440	490	20
5	Rençber		34				33	200	267	4,5	179	183,5	69
6	Kasab		1183,5				33		1216,5	185	300	485	40
7	Rençber		1737						1737	208,5	440	648,5	37
8	Rençber		412					300	712	52,5	300	352,5	50
9	Rençber		663,5						663,5	97,5	179	276,5	42
10	Rençber		1518,5						1518,5	237,5	179	416,5	27
11	Rençber		567,5						567,5	7,5	130	137,5	24
12	Rençber		45					300	345	5	80	85	25
13	Rençber		1800						1800	262,5	300	562,5	31
14	Hizmetkar		67,5						67,5	7,5	-	7,5	11
15	Rençber		1000						1000	132,5	300	432,5	43
16	Rençber		783						783	104	179	283	36
17	Rençber		427,5						427,5	52,5	80	132,5	31
18	Mısırcı		121,5	300					421,5	15	130	145	34
19	Çapacı				200	180			380	-	80	80	21
20	Çapacı		999						999	12	130	142	14
21	Talebe		63						63	9	179	188	298
22	Çapacı				200				200	-	80	80	40
23	Çapacı		270		500				770	6	130	136	18
24	Rençber		362					700	1062	41,5	300	341,5	32
25	Çocuk		337,5						337,5	50	179	229	68

Mücellidoğlu Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	İmam		990						990	120	179	299	30
2	Muhtar		880.5						880.5	222.5	130	352.5	40
3	Ortakçı		337.5						337.5				
4	Rençber		162.5						162.5	15	80	95	58
5	Rençber		308					300	608	63	130	193	32
6	Ortakçı		146						146				
7	Rençber		495					105	600	48	130	178	30
8	Ortakçı		450						450				
9	Rençber		877.5						877.5	45	130	175	20
10	Dülger		61					500	561	7.5	80	87.5	16
11	Rençber		652.5					300	952.5	75	300	375	39
12	Rençber		792						792	106	179	285	36
13	Rençber		1935						1935	257.5	300	557.5	29
14	Yetim												
15	Rençber		697.5						697.5	30	234	264	38
16	Demirci		54	400					454	7.5	130	137.5	30
17	Rençber				500				500	-	130	130	26
18	Rençber		54					300	354	7.5	130	137.5	39
19	Çapacı				200				200	-	80	80	40

Müfti Efendi Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	i	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	Talebeden		225					2401	2625,5	30	360	390	15
2	Rençber		486						486	56,5	179	235,5	48
3	Rençber		922,5						922,5	105	234	339	37
4	Rençber		790						790	108	234	342	43
5	Rençber		105					814	919	30	150	180	20
6	Ortakçı		74,5						74,5				
7	Talebeden		459					210	669	27	150	177	26
8	Rençber		175,5					324,5	500	19,5	179	198,5	40
9	Hatîb / Rençber		1075,5						1075,5	45	179	224	21
10	Rençber		1075,5						1075,5	120	130	250	23
11	Asker												
12	Çapacı		22,5		277				300	3	80	83	28
13	Rençber		517,5						517,5	7,5	80	87,5	17
14	Çapacı		495						495	52,5	179	231,5	47
15	Çapacı				500				500	-	80	80	16
16	Dellâk			200					200				

Orta Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)			
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi		
1	İmam / Müderris		40.5					260	300.5	6	33.5	39.5	13		
2	Muhtar / Papuşçu		54						500	554	7.5	130	137.5	25	
3	Attâr		45						300	345	7.5	130	137.5	40	
4	Rençber		54						1000	1054	7.5	234	241.5	23	
5	Rençber		675						1400	2075	30	360	390	19	
6	Kundakçı		36						1000	1036	4	179	183	18	
7	Terzi			600					600	-	80	80	13		
8	Tüccar	400							400	-	130	130	33		
9	Terzi		22.5						700	722.5	2.5	80	82.5	11	
10	Çapacı							60	600	660	-	130	130	20	
11	Debbağ Kalfası			600					600	-	179	179	30		
12	Kadın								338	338					
13	Rençber		49.5						300	349.5	6	33.5	39.5	11	
14	Debbağ		36						1700	1736	4	300	304	18	
15	Yetimler		207						450	657	26	-	26	4	
16	Rençber		212.5						1000	1212.5	33	179	212	17	
17	Rençber		408						44	800	1252	51	179	230	18
18	Ortakçı		108							108					
19	Yetim		130.5						44	174.5	15	-	15	9	
20	Papuşçu		135						40	3000	3175	18	520	538	17
21	Debbağ		61.5							1200	1261.5	7.5	300	307.5	24
22	Boyacı		469							2000	2469	76	440	516	21
23	Ortakçı		38							38					
24	Rençber		126							400	526	25	179	204	39
25	Rençber / Mütevveffa											80	80		
26	Kâtip								600	600	-	234	234	39	
27	Bahçıvan		108							1000	1108	14	300	314	28
28	Çapacı		67.5							800	867.5	7.5	234	241.5	28
29	Rençber		112.5							800	912.5	15	179	194	21
30	Rençber		90							90	15	-	15	17	
31	Kadı		79							2000	2079	-	440	440	21
32	Ortakçı		157.5							157.5					
33	Müderris		45						120	165	7.5	33.5	41	25	
34	Demirci		63							300	363	8	80	88	24
35	Dülger														
36	Dülger		92.5							1300	1392.5	11	300	311	22
37	Bezzaz	800	22.5							822.5	3	80	83	10	
38	Tüccar	1800	674.5							2474.5	45	360	405	16	
39	Kâtip		18							18	2	80	82	456	
40	Papuşçu			800						800	-	130	130	16	
41	Kasab		855							855	105	234	339	40	
42	Debbağ Kalfası		112.5						100	212.5	15	80	95	45	
43	Hizmetkâr				300					300	-	80	80	27	
44	Talebeden					300				300	-	80	80	27	
45	Bahçıvan		31.5							1200	1231.5	2	234	236	19
46	Debbağ		31.5	1300						1331.5	3	234	237	18	

Pazar Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettü							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)		
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettü	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi	
1	İmam		345					190	1500	2035	50	440	490	24
2	Muhtar		585					6	400	991	90	234	324	32
3	Mısırcı		162.5					125	1500	1787.5	21	354	375	21
4	Papuşçu		387						1000	1387	56	360	416	30
5	Papuşçu		91						800	891	32	234	266	30
6	Ortakçı	135								135				
7	Ortakçı	20								20				
8	Nalband		327						1000	1327	2.5	234	236.5	18
9	Ortakçı	225								225				
10	Papuşçu		49.5						700	749.5	7.5	234	241.5	32
11	Çapacı		86.5						900	986.5	7.5	179	186.5	19
12	Çapacı		86.5						700	786.5	12.5	179	191.5	24
13	Debbağ		36						700	736	5	179	184	25
14	Çapacı		36						300	336	5	70	75	22
15	Debbağ		31.5	2500				200		2731.5	5	520	525	19
16	Debbağ							100	1500	1600	-	440	440	28
17	Çapacı		111						1200	1311	12.5	234	246.5	19
18	Kebabçı			1300						1300	-	234	234	18
19	Çapacı		29						800	829	4	80	84	10
20	Çapacı		29						600	629	4	80	84	13
21	Papuşçu		108						500	608	15	130	145	24
22	Çapacı		112.5						1400	1512.5	15	300	315	21
23	Tüccar		11						800	811	1	179	180	22
24	Papuşçu			800						800	-	130	130	16
25	Hoşabçı		51						800	851	7.5	179	186.5	22
26	Çapacı		31.5						500	531.5	5	80	85	16
27	Papuşçu			1000						1000	-	179	179	18
28	Helvacı Çırağı													
29	Dülger		72						1200	1272	10	234	244	20
30	Çapacı					400				400	-	80	80	20
31	Helvacı Kalfası			300						300	-	80	80	27
32	Çapacı					500				500	-	-	-	
33	Debbağ		36						600	636	5	130	135	21
34	Bahçıvan		60						600	660	7.5	130	137.5	21

Recebli Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	İmam		54						54	7,5	33,5	41	76
2	Muhtar		90					1200	1290	15	360	375	29
3	Bahçıvan				800				800	-	234	234	29
4	Hizmetkar				100				100	-	-	-	
5	Rençber		362				45	600	1007	63,5	307	370,5	37
6	Ortakçı		112,5						112,5				
7	Muallim-i Sıbyan		30						30	3	-	3	10
8	Rençber		112,5					300	412,5	-	80	80	19
9	Boyacı		18					500	518	2	179	181	35
10	Papuşcu		25					800	825	3	300	303	37
11	Eskici												
12	Çapacı				800				800	-	130	130	16
13	Bahçıvan				300				300	-	130	130	43
14	Rençber		352					500	852	10	179	189	22
15	Ortakçı		112,5						112,5				
16	Yetim												
17	Bezzaz		1275						1275	40,5	360	400,5	31
18	Ortakçı		1221						1221				
19	Kebabçı		751,5					900	1651,5	85	360	445	27
20	Kebabçı Çırağı				100				100				
21	Değirmenci		18					500	518	2	179	181	35
22	Debbağ Kalfası		31					800	831	4	179	183	22
23	Bahçıvan		36					600	636	4	234	238	37
24	Berber				600				600	-	179	179	30
25	Rençber		42,5					600	642,5	2	130	132	21
26	Ortakçı		49,5						49,5				
27	Bahçıvan		36					600	636	4,5	179	183,5	29
28	Bahçıvan		22,5					600	622,5	3	179	182	29
29	Bahçıvan		22,5					600	622,5	3	234	237	38
30	Rençber		1008					300	1308	16	179	195	15
31	Rençber		292,5					400	692,5	29	179	208	30
32	Ortakçı		180						180				
33	Rençber		315				150		465	37,5	300	337,5	73
34	Rençber		752,5					300	1052,5	96,5	234	330,5	31
35	Ortakçı		263						263				
36	Duhancı				500				500	-	234	234	46
37	Yetim		371						371	45,5	-	45,5	12
38	Çapacı		40						40	4,5	-	4,5	11
39	Rençber		50					300	350				
40	Debbağ		70		700				770	10	179	189	25

Suhte Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu						Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)		
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar		Vergi-i Mahsusa	Toplam Vergi
1	Rençber		1262					800	2062	211	520	731	35
2	Rençber				300				300	-	130	130	43
3	Rençber		103,5					900	1003,5	13	234	247	25
4	Rençber		612					200	812	93	179	272	33
5	Rençber		45					300	345	6	130	136	39
6	Talebe							300	300	-	33,5	33,5	11
7	Rençber		369					300	669	45	130	175	26
8	Rençber		297						297	39,5	33,5	73	25

Rumiyan Mahallesi

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	Bezzaz	1500	1566						3066	46,5	520	566,5	18
2	Ortakçı		438,5						438,5				
3	Ortakçı		292,5						292,5				
4	Ortakçı		438,5						438,5				
5	Tüccar	500	1717,5						2217,5	125,5	560	685,5	31
6	Tüccar	1200	90						1290	15	520	535	41
7	Bezzaz	1710							1710	52,5	300	352,5	21
8	Değirmenci		1772,5						1772,5	175	179	354	20
9	Katırcı Çırağı			200					200	-	-	-	
10	Siyam Yağcı			2000					2000	-	240	240	12
11	Siyam Yağcı		617,5	500					1117,5	67,5	200	267,5	24
12	Bezzaz		1305						1305	180	244	424	32
13	Siyam Yağcı		645	1500					2145	51+10	520	581	27
14	HamamNatırı				500				500	-	130	130	26
15	Bahçıvan				300				300	-	80	80	26
16	Yetim												
17	Yapıcı		115	600					715	12	130	142	20
18	Değirmenci			800					800	-	179	179	22
19	Terzi			200					200	-	80	80	40
20	Bakırcı			600					600	-	-	-	
21	Yapıcı			300					300	-	130	-	43
22	Bakırcı		751,5	748,5					1500	75	360	435	29
23	Siyam Yağcı		405	1000					1405	52,5	520	572,5	41
24	Değirmenci							200	200	-	-	-	
25	Değirmenci			600					600	-	130	130	22
26	Eskici		760	800					1560	16	300	316	20
27	Bezzaz	500							500	-	150	150	30
28	Bezzaz	2300	162,5						2462,5	15	520	535	22
29	Bezzaz	700	27						727	3,5	234	237,5	33
30	Boya Simsarı	800	31,5						831,5	4	234	238	29
31	Attar		270	2000					2270	37,5	520	557,5	25
32	Yapıcı		82	600					682	11	130	141	21
33	Yetim												
34	Kuyumcu Çırağı			300					300				
35	Yetim		40,5						40,5				
36	Terzi			700					700	-	100	100	14
37	Bahçıvan				500				500	-	100	100	20
38	Kahveci			400					400	-	100	100	25
39	Rençber		90					600	690	12	130	142	21
40	Eskici		90	600					690	12	130	142	21
41	Terzi Çırağı												
42	Terzi		81	1000					1081	11	179	190	18
43	Rençber		227,5					350	577,5	9	140	149	26
44	Bahçıvan		38		1000				1038	4,5	300	304,5	29
45	Terzi			800					800		179	179	22

Rumiyan Mahallesi (Devam)

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
46	Aşçı			300					300		80	80	27
47	Dellak		22.5						22.5	2.5	80	82.5	366
48	Yapıcı												
49	Ekmekci Çırağı		36	500					536	5	80	85	16
50	Çerçi		36					700	736	5	130	135	18
51	Boyacı		611.5	1200					1811.5	82.5	300	382.5	21
52	Hizmetkar		1404						1404	157.5	70	227.5	16
53	Ekmekci Kalfası			500					500		130	130	26
54	Rençber		1644						1644	445+2	300	747	45
55	Yapıcı		819						819	127.5	234	361.5	44
56	Kürekci		292.5						292.5	40	130	170	58
57	Ekmekci		337.5	1000					1337.5	45	234	279	21
58	Kiracı		67.5					500	567.5	7.5	80	87.5	15
59	Bahçıvan		40.5		400				440.5	4.5	80	84.5	19
60	Dilenci / İlane												
61	Basmacı		40.5	600					640.5	4.5	179	183.5	29
62	Rençber		1800						1800	-	80	80	4
63	Çapacı										154	154	
64	Bezzaz	800	927						1727	56	520	576	33
65	Kiracı		63					400	463	7.5	80	87.5	19
66	Çapacı				700				700		80	80	11
67	Yetim												
68	Yapıcı		36	500					536	4.5	130	134.5	25
69	Ekmekci		513.5	1500					2013.5	54	520	574	29
70	Ekmekci			500					500		130	130	26
71	Rençber		326.5						326.5	37.5	80	117.5	36
72	Değirmenci		94.5	300					394.5	11	119	130	33
73	Değirmenci			500					500	-	60	60	12
74	Bahçıvan		12		800				812	20	234	254	29
75	Rençber		45					700	745	-	179	179	24
76	Palamud	500							500	-	130	130	26
77	Simsarı Rençber		121.5				30	800	951.5	15	234	249	26
78	Bezzaz	900	121.5						1021.5	15	300	315	31
79	Rençber		1012.5					1000	2012.5	150	300	450	22
80	Bahçıvan				800				800	-	179	179	22
81	Tüccar		1575						1575	30	300	330	21
82	Ortakçı		1350						1350				
83	Bahçıvan		63		800				863	7.5	234	241.5	28
84	Terzi			500					500	-	80	80	16
85	Duhancı			500					500	-	117	117	23
86	Tüccar	2786						300	3086	4.5	440	444.5	14
87	Değirmenci		514	1200					1714	64	360	424	25
88	Rençber				700				700	-	130	130	19
89	Yetim												
90	Katırcı			800					800	-	130	130	16

Rumiyan Mahallesi (Devam)

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
91	Çerçi										130	130	
92	Değirmenci			700					700	-	-	--	
93	Yapıcı												
94	Ekmekci			500					500	-	-	--	
95	Tüccar	700							700	-	80	80	16
96	Çapacı	600							600	-	130	130	22
97	Değirmenci			800					800	-	179	179	22
98	Boya Simsarı	600							600	-	179	179	30
99	Çerçi	800							800	-	234	234	30
100	Dilenci/lane												
101	Değirmenci			600					600	-	179	179	30
102	Ekmekci			1000					1000	-	220	220	22
103	Bahçıvan				300				300	-	80	80	27
104	Siyam Yağcı		90	800					890	5	300	305	34
105	Yetim												
106	Yetim												
107	Terzi Çırağı			500					500	-	-	--	
108	Yetim												
109	Yapıcı			800					800	-	234	234	29
110	Çapacı				600				600	-	130	130	22
111	Değirmenci			300					300	-	80	80	27
112	Çerçi	600							600	-	80	80	13
113	Hizmetkar				400				400	-	-	--	
114	Siyam Yağcı		67.5	2000					2067.5	7.5	520	527.5	26
115	Çerçi	500							500	-	80	80	16
116	Terzi			500					500	-	80	80	16
117	Değirmenci			500					500	-	80	80	16
118	Yapıcı			600					600	-	80	80	13
119	Yapıcı			700					700	-	234	234	33
120	Yapıcı			500					500	-	130	130	26
121	Bahçıvan				1000				1000	-	130	130	13
122	Tüccar	1000	1687,5						2687.5	-	300	300	11
123	Ortakçı		843,5						843.5				
124	Ortakçı		843,5						843.5				
125	Muallim-i sıbyan					500			500	-	80	80	16

EK 7: Gördes'in Köylerinde Yaşayan Halkın Gelir Kaynakları ve Devlete Ödedikleri Vergiler

Beğel Köyü

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsûsa		Toplam Vergi
1	Erbab-ı Ziraat		558,5						558,5	71	300	371	66
2	Muhtar / Erbab-ı Ziraat		2440						2440	151	300	451	18
3	Erbab-ı Ziraat		3342						3342	418	440	858	26
4	Erbab-ı Ziraat		857					400	1257	66	234	300	24
5	Erbab-ı Ziraat		1166						1166	31,5	300	331,5	28
6	Çapacı		67,5						67,5	7,5	130	137,5	204
7	Demirci		40,5	1300					1340,5	4,5	300	304,5	23
8	Demirci			800					800	-	130	130	13
9	Erbab-ı Ziraat		1350					650	2000	152	360	512	26
10	Erbab-ı Ziraat		648					400	1048	67,5	234	301,5	29
11	Erbab-ı Ziraat		1411,5						1411,5	180	300	480	34
12	Kömürcü		392					400	792	43	179	202	26
13	Erbab-ı Ziraat		761					1000	1761	99,5	360	459,5	26
14	Erbab-ı Ziraat		1105					300	1405	116,5	360	476,5	34
15	Rençber		864,5					400	1264,5	38	300	338	27
16	Erbab-ı Ziraat		1735					500	2235	253,5	440	693,5	31
17	Erbab-ı Ziraat		1163,5					300	1463,5	138,5	300	438,5	30
18	Erbab-ı Ziraat		1272,5					200	1472,5	178,5	234	412,5	28
19	Erbab-ı Ziraat		3109,5						3109,5	356	440	796	26
20	Rençber		534					500	1034	64,5	179	243,5	24
21	Erbab-ı Ziraat		909						909	104,5	130	234,5	26
22	Erbab-ı Ziraat		2579						2579	371,5	440	811,5	31
23	Erbab-ı Ziraat		1129						1129	119	234	353	31
24	Erbab-ı Ziraat		2032						2032	235	234	469	23
25	Erbab-ı Ziraat		2912,5						2912,5	345	520	865	30
26	Erbab-ı Ziraat		1389						1389	145,5	360	505,5	36
27	Erbab-ı Ziraat		279,5					500	779,5	30	360	390	50
28	Erbab-ı Ziraat		1242,5						1242,5	147,5	130	277,5	22
29	Erbab-ı Ziraat		2572					500	3072	243	520	763	25
30	Rençber		1882						1882	253,5	300	553,5	29
31	Rençber		1011					500	1511	124,5	234	358,5	24
32	Erbab-ı Ziraat		1780						1780	232	360	592	33
33	Erbab-ı Ziraat		963,5					300	1263,5	89	179	268	21
34	Senâ' Taifesinden		1449,5						1449,5	213,5	260	473,5	33
35	Erbab-ı Ziraat		2061						2061	209,5	260	469,5	23
36	Erbab-ı Ziraat		655					400	1055	75,5	234	309,5	29
37	Rençber		790					300	1090	83,5	234	317,5	29
38	Rençber		396						396	52	179	231	58
39	Rençber		689						689	26,5	80	106,5	15
40	Ev Kadını							40	40				
41	Erbab-ı Ziraat		1539,5						1539,5	182	179	361	23
42	Rençber		507					500	1007	54	234	288	29
43	Rençber		1818,5						1818,5	225	234	459	25
44	Erbab-ı Ziraat		1327,5					500	1827,5	166,5	300	466,5	26

Beğel Köyü (Devam)

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)		
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsûsa		Toplam Vergi	
48	Erbab-ı Ziraat		1260					300	1560	98,5	300	398,5	26	
49	Erbab-ı Ziraat		2493,5						2493,5	370,5	440	810,5	33	
50	Erbab-ı Ziraat		2038						2038	238	360	598	29	
51	Erbab-ı Ziraat		1593,5						1593,5	228	300	528	33	
52	Rençber		1543,5					500	2043,5	138	360	498	24	
53	Erbab-ı Ziraat		1554					1000	2554	147,5	440	587,5	23	
54	Rençber		828						828	70	130	200	24	
55	Çocuk		684						684	96,5	-	96,5	14	
56	Rençber		632						632	70,5	130	200,5	32	
57	Çapacı		45					800	845	5,5	179	184,5	22	
58	Çapacı		621					400	1021	21	179	200	20	
59	Rençber		3218						3218	312	234	546	17	
60	Rençber		437					100	537	41	80	121	23	
61	Çapacı		540					500	1040	70	80	150	14	
62	Erbab-ı Ziraat		734					300	1034	78	179	257	25	
63	İhtiyar													
64	Yetimler		368						368	60,5	-	60,5	16	
65	Rençber		262					500	762	-	130	130	17	
66	Hizmetkar				400				400	-	-	-		

Boraz Köyü

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	Erbab-ı Ziraat		1840,5						1840,5	228	360	588	32
2	Ortakçı		900						900				
3	İmam		443						443	66	179	245	55
4	Erbab-ı Ziraat		6489,5						6489,5	831	440	1271	20
5	Erbab-ı Ziraat		2425,5						2425,5	367,5	300	667,5	28
6	Ortakçı		1125						1125				
7	Erbab-ı Ziraat		3559,5						3559,5	474	440	914	26
8	Erbab-ı Ziraat												
9	Erbab-ı Ziraat		4516						4516	645,5	440	1085,5	24
10	Erbab-ı Ziraat		4716						4716	681	440	1121	24
11	Erbab-ı Ziraat		2297,5						2297,5	324	300	624	27
12	Çapacı		79,5					1000	1079,5	7,5	179	186,5	17
13	Erbab-ı Ziraat		5490,5						5490,5	670	440	1110	20
14	Erbab-ı Ziraat		3802						3802	664,5	440	1104,5	29
15	Erbab-ı Ziraat		1516,5						1516,5	129,5	234	363,5	24
16	Erbab-ı Ziraat		1618					400	2018	166,5	360	526,5	26
17	Erbab-ı Ziraat		5702,5						5702,5	628,5	440	1068,5	19
18	Erbab-ı Ziraat		3792						3792	556	440	996	26
19	Erbab-ı Ziraat		2531						2531	364,5	234	598,5	24
20	Çocuk							100	100				
21	Erbab-ı Ziraat		3567,5						3567,5	391	440	831	23
22	Erbab-ı Ziraat		2425						2425	200,5	300	500,5	21
23	Erbab-ı Ziraat		1368,5						1368,5	180,5	234	414,5	30
24	Erbab-ı Ziraat		1374						1374	204	234	438	32
25	Erbab-ı Ziraat		2424						2424	353,5	300	653,5	27
26	Erbab-ı Ziraat		2214						2214	250,5	130	380,5	17
27	Çapacı		905					300	1205	75,5	179	254,5	21
28	Erbab-ı Ziraat		765						765	80	179	259	34
29	Rençber		1006						1006	66	234	300	30
30	Çapacı		437					300	737	48	234	282	38
31	Rençber		1755,5						1755,5	206	234	440	25
32	Rençber		543						543	60,5	130	190,5	35
33	Çapacı		450,5					200	650,5	50	130	180	28
34	Çapacı		493					500	993	47,5	179	226,5	23
35	Rençber		1651						1651	222,5	234	456,5	28
36	Çapacı		426					400	826	7,5	179	186,5	23
37	Çapacı		99					700	799	12	130	142	18
38	Çapacı		888						888	73,5	80	153,5	17

Boyalı Köyü

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	Talebeden		2988						2988	474	130	604	20
2	Muhtar		122,5					300	422,5	2,5	140	142,5	34
3	Erbab-ı Ziraat		2930						2930	404	440	844	29
4	Erbab-ı Ziraat		2903,5						2903,5	422	440	862	30
5	Rençber		36					50 600	686	4	180	184	27
6	Erbab-ı Ziraat		1647						1647	258,5	360	618,5	38
7	Erbab-ı Ziraat		2659,5						2659,5	423	440	863	32
8	Rençber		2295,5						2295,5	332,5	300	632,5	28
9	Erbab-ı Ziraat		1577,5					500	2077,5	214,5	300	514,5	25
10	Erbab-ı Ziraat		1634					450	2084	214	300	514	25
11	Erbab-ı Ziraat		1255						1255	188	300	488	39
12	Erbab-ı Ziraat		2241,5						2241,5	330	520	850	38
13	Irgad				500				500	—	85	85	17
14	Erbab-ı Ziraat		2987,5						2987,5	460,5	300	760,5	25
15	Erbab-ı Ziraat		1632					400	2032	—	360	360	18
16	Erbab-ı Ziraat		868,5						868,5	136,5	234	370,5	43
17	Erbab-ı Ziraat		1309,5						1309,5	181,5	130	311,5	24
18	Erbab-ı Ziraat		1822					1000	2822	248	520	768	27
19	Erbab-ı Ziraat		2484						2484	418,5	360	778,5	31
20	Erbab-ı Ziraat		1226,5						1226,5	178	234	412	34
21	Erbab-ı Ziraat		1206						1206	196,5	300	496,5	41
22	Rençber		787,5						787,5	111,5	179	290,5	37
23	Erbab-ı Ziraat		4728						4728	631	520	1151	24
24	Erbab-ı Ziraat		1609,5						1609,5	188	360	548	34
25	Erbab-ı Ziraat		1116					500	1616	183,5	360	543,5	34
26	Erbab-ı Ziraat		1445						1445	206,5	300	506,5	35
27	Irgad		297					100	397	48	179	227	57
28	Irgad		126						126	14	250	264	210
29	Irgad		576						576	93	—	93	16
30	Erbab-ı Ziraat		1403,5						1403,5	219	234	453	32
31	Erbab-ı Ziraat		2682						2682	353	440	793	30
32	Erbab-ı Ziraat		1498,5						1498,5	221,5	300	521,5	35
33	Erbab-ı Ziraat		815						815	103	130	233	29
34	Irgad		815					500	1315	103	230	333	25
35	Erbab-ı Ziraat		1242					500	1742	150	360	510	29
36	Erbab-ı Ziraat		4108,5						4108,5	541	520	1061	26
37	Irgad				500				500	—	80	80	16
38	Çapacı		373,5						373,5	61,5	—	61,5	16
39	Erbab-ı Ziraat		1917,5						1917,5	192	360	552	29
40	Erbab-ı Ziraat		2666,5						2666,5	358	360	718	27
41	Erbab-ı Ziraat		243,5					500	743,5	31	179	210	28
42	Erbab-ı Ziraat		1735,5						1735,5	245,5	360	605,5	35
43	Irgad				500				500	—	—	—	—
45	Irgad		355,5					200	555,5	41,5	234	275,5	50
46	Erbab-ı Ziraat		2281,5						2281,5	324	440	764	33
47	Erbab-ı Ziraat		2117,5						2117,5	299,5	360	659,5	31
48	Erbab-ı Ziraat		760,5					700	1460,5	110,5	360	470,5	32
49	Rençber		1264,5						1264,5	183	179	362	29
50	Asker												
51	Erbab-ı Ziraat		1521					600	2121	247,5	440	687,5	32
52	Erbab-ı Ziraat		1838						1838	260	234	494	27

Boyalı Köyü (Devam)

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
53	Erbab-ı Ziraat	3240,5							3240,5	588	520	1108	34
54	Çapacı	850,5						300	1150,5	136,5	179	315,5	27
55	Rençber	788						700	2088	138,5	440	578,5	28
56	Erbab-ı Ziraat	1248,5						600	1848,5	225	440	665	36
57	Erbab-ı Ziraat	1828,5							1828,5	116	179	295	16
58	Çapacı	738,5						300	1038,5	91,5	160	251,5	24
59	Erbab-ı Ziraat	1866							1866	228,5	179	407,5	22
60	Erbab-ı Ziraat	3559,5							3559,5	514,5	600	1114,5	31
61	Erbab-ı Ziraat	1174,5						1000	2174,5	183	360	543	25
62	Erbab-ı Ziraat	1471						1100	2571	226,5	440	666,5	26
63	Rençber	2882							2882	311	360	671	23
64	Çocuk												
65	Erbab-ı Ziraat	2497							2497	348,5	360	708,5	28
66	Mekteb-nişin	13,5						200	213,5	1	-	-	
67	Rençber	1630							1630	185	90	275	17
68	Rençber	2230,5						600	2830,5	325	520	845	30
69	Erbab-ı Ziraat	2079							2079	317,5	440	757,5	36
70	Erbab-ı Ziraat	1806							1806	236	360	596	33
71	Semerci	806							806	121,5	130	251,5	31
72	Erbab-ı Ziraat	1433,5							1433,5	238,5	300	538,5	38
73	Rençber	1994,5							1994,5	272,5	440	712,5	36
74	Erbab-ı Ziraat	2020							2020	290	360	650	32
75	Talebeden	568						400	968	67	179	246	25
76	Çapacı	715,5						500	1215,5	100	234	334	27
77	Rençber	2146,5							2146,5	282	360	642	30
78	Çapacı	355,5						300	655,5	35,5	80	115,5	18
79	Çapacı	355,5							355,5	52	-	52	15
80	Erbab-ı Ziraat	1557,5							1557,5	211	300	511	33
81	Rençber	1930,5							1930,5	393	300	693	36
82	Erbab-ı Ziraat	1089						500	1589	165,5	300	465,5	29
83	Irgad				300				300	-	80	80	27
84	Çapacı	1176							1176	155	80	235	20
85	Rençber	1458,5							1458,5	204	360	564	39
86	Mekteb-nişin												
87	Irgad	427,5							427,5	62,5	130	192,5	45
88	Rençber	814,5						500	1314,5	131,5	234	365,5	28
89	Çapacı	733,5							733,5	109	179	288	39
90	Çapacı	477							477	81,5	234	315,5	66
91	Rençber	1723,5							1723,5	235	234	469	27
92	Erbab-ı Ziraat	1260						300	1560	189	234	423	27
93	Rençber	720							720	105	300	405	56
94	Erbab-ı Ziraat	2034,5							2034,5	266,5	300	566,5	28
95	Rençber	562,5						300	862,5	70	130	200	23
96	Rençber	1324						500	1824	174,5	230	404,5	22
97	Erbab-ı Ziraat	1971							1971	270	360	630	32
98	Erbab-ı Ziraat	1855						500	2355	250,5	360	610,5	26
99	Asker												
100	Çapacı				500				500	-	80	80	16
101	Erbab-ı Ziraat	873							873	132	179	311	36
102	Rençber	603							603	92	80	172	29

Boyalı Köyü (Devam)

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
103	İrgad		531						531	31,5	80	111,5	21
104	Rençber		1565,5						1565,5	219	179	398	25
105	Çapacı				600				600				-
106	İrgad				500				500				-
107	Çapacı				400				400				-

Dudluca Köyü

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	Tüccar	4300	1753						6053	236,5	620	856,5	14
2	İmam		734					300	1034	80	80	160	15
3	Erbab-ı Ziraat		641,5					300	941,5	52,5	234	286,5	30
4	Erbab-ı Ziraat		1536					300	1836	181,5	360	541,5	30
5	Erbab-ı Ziraat		545					450	995	71,5	234	305,5	31
6	Asker		22,5						22,5				
7	Erbab-ı Ziraat		1188,5						1188,5	161	234	395	33
8	Rençber		132,5						132,5	4	100	104	78
9	Erbab-ı Ziraat		325,5					1300	1625,5	21	300	321	20
10	Erbab-ı Ziraat		378					1300	1678	46,5	300	346,5	21
11	Erbab-ı Ziraat		1215					300	1515	124	360	484	32
12	Erbab-ı Ziraat		2316					700	3016	356,5	520	876,5	29
13	Ortakçı		659						659				
14	Erbab-ı Ziraat		1362					600	1962	131	360	491	25
15	Erbab-ı Ziraat		1880					1200	3080	178	440	618	20
16	Erbab-ı Ziraat		1229,5					300	1529,5	153	300	453	30
17	Erbab-ı Ziraat		2109						2109	265,5	300	565,5	27
18	Erbab-ı Ziraat		725					1300	2025	69,5	300	369,5	18
19	Erbab-ı Ziraat		1391						1391	241	179	420	30
20	Erbab-ı Ziraat		1364,5						1364,5	72	300	372	27
21	Erbab-ı Ziraat		2343						2343	243,5	200	443,5	19
22	Erbab-ı Ziraat		2354,5						2354,5	243,5	200	443,5	19
23	Erbab-ı Ziraat		2332						2332	253,5	120	373,5	16
24	Erbab-ı Ziraat		1157					1000	2157	128,5	360	488,5	23
25	Erbab-ı Ziraat		932					600	1532	118	360	478	31
26	Erbab-ı Ziraat		1335					800	2135	108	360	468	22
27	Erbab-ı Ziraat		1065					500	1565	84	300	384	25
28	Hizmetkar				300			300	600		80	80	13
29	Erbab-ı Ziraat		487						487	58	80	138	28
30	Yatalak		491						491	41,5	80	121,5	25
31	Erbab-ı Ziraat		820						820	94	234	328	40
32	Karyede Sakin Değil												
33	Erbab-ı Ziraat		340					600	940	22,5	130	152,5	16
34	Yetim							65	65				
35	Karyede Sakin Değil							600	600				

Efendili Köyü

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	İmam					300			300	-	80	80	27
2	Erbab-ı Ziraat	2929,5							2929,5	90	230	320	11
3	Erbab-ı Ziraat	2015							2015	333	300	633	31
4	Ortakçı	789							789				
5	Erbab-ı Ziraat	2438							2438	280,5	360	640,5	26
6	Erbab-ı Ziraat	882							882	106	234	340	39
7	Erbab-ı Ziraat	1132							1132	130,5	234	364,5	32
8	Erbab-ı Ziraat	409,5						400	809,5	46,5	179	225,5	28
9	Erbab-ı Ziraat	633						300	933	75,5	179	254,5	27
10	Erbab-ı Ziraat	853							853	141,5	179	320,5	38
11	Rençber	751						200	951	75,5	179	254,5	27
12	Erbab-ı Ziraat	1053,5							1053,5	138	179	317	30
13	Erbab-ı Ziraat	2250,5							2250,5	246	440	686	30
14	Erbab-ı Ziraat	1508,5						300	1808,5	168	360	528	29
15	Erbab-ı Ziraat	1715							1715	240	234	474	28
16	Çapacı	906,5							906,5	104,5	130	234,5	26
17	Çapacı	1129,5							1129,5	106,5	80	186,5	17
18	Erbab-ı Ziraat	954,5						300	1254,5	81	234	315	25
19	Erbab-ı Ziraat	857						200	1057	90,5	234	324,5	31
20	Çapacı	679							679	60,5	179	239,5	35
21	Erbab-ı Ziraat	1161							1161	133,5	179	312,5	27
22	Erbab-ı Ziraat	1555							1555	122,5	300	422,5	27
23	Çapacı	337,5						300	637,5	7,5	130	137,5	22
24	Çapacı	875						200	1075	113	179	292	27
25	Rençber	294						800	1094	25	179	204	19
26	Erbab-ı Ziraat	461						600	1061	82,5	179	261,5	25
27	Rençber	898,5							898,5	121	80	201	22
28	Erbab-ı Ziraat	1062							1062	96	179	275	26
29	Yatalak	202,5							202,5	22,5	30	52,5	26
30	Erbab-ı Ziraat	1854,5							1854,5	208,5	360	568,5	31
31	Erbab-ı Ziraat	1350							1350	148	234	382	28
32	Mühürdar	777							777	87,5	179	266,5	34
33	Çapacı	135							135	15	80	95	70
34	Erbab-ı Ziraat	1722							1722	192	234	426	25
35	Rençber	644						400	1044	83	234	317	30
36	Erbab-ı Ziraat	277						800	1077	37,5	234	271,5	25
37	Erbab-ı Ziraat	878,5						300	1178,5	75,5	300	375,5	32
38	Çapacı	902,5							902,5	95,5	130	225,5	25
39	Erbab-ı Ziraat	2334							2334	247,5	300	547,5	23
40	Çapacı	936							936	154	80	234	25
41	Erbab-ı Ziraat	1538							1538	163,5	300	463,5	30
42	Çapacı	610							610	73,5	179	252,5	41
43	Meczub							100	100	-	80	80	80
44	Çapacı	550						600	1150	37,5	179	216,5	19
45	Yatalak												
46	Çapacı	414						600	1014	39,5	179	218,5	22
47	Çapacı	301,5						300	601,5	32	130	162	27
48	Fakir												
49	Erbab-ı Ziraat	1958,5							1958,5	211	300	511	26
50	Erbab-ı Ziraat	1305							1305	22,5	179	201,5	15

Efendili Köyü (Devam)

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	i	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
51	Demirci			700					700	-	234	234	33
52	Meczub												
53	Çapacı		178					1000	1178	24,5	179	203,5	17
54	Çapacı		40,5					200	240,5	4,5	80	84,5	35
55	Çapacı		36					500	536	4	80	84	16
56	Çapacı . Firari									-	80	80	
57	Çapacı		145,5					600	745,5	15	80	95	13
58	Çapacı		90					700	790	7,5	130	137,5	17

Kabakoz Köyü

No	Mesleği	Toplam Temettu						Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)		
		T	Z	S	i	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar		Vergi-i Mahsusa	Toplam Vergi
1	İmam		1477						1477	144	234	378	26
2	Mühtar		1884						1884	183	360	543	29
3	Rençber		1092						1092	114	234	348	32
4	Erbab-ı Ziraat		1564,5						1564,5	184,5	360	544,5	35
5	Çapacı		49,5					750	799,5	8	130	138	17
6	Erbab-ı Ziraat		964,5					400	1364,5	138	300	438	32
7	Erbab-ı Ziraat		1604						1604	178	360	538	34
8	Erbab-ı Ziraat		634,5					700	1334,5	80	300	380	28
9	Erbab-ı Ziraat		1066,5						1066,5	129,5	179	308,5	29
10	Erbab-ı Ziraat		961					300	1261	118,5	360	478,5	38
11	Erbab-ı Ziraat		1183						1183	147,5	179	326,5	28
12	Erbab-ı Ziraat		2202,5						2202,5	251,5	440	691,5	31
13	Erbab-ı Ziraat		1287,5						1287,5	158,5	179	337,5	26
14	Erbab-ı Ziraat		1061						1061	123	234	357	34
15	Çapacı		333					200	533	37	130	167	31
16	Çapacı		117					850	967	11,5	179	190,5	20
17	Erbab-ı Ziraat		1400						1400	188	440	628	45
18	Erbab-ı Ziraat		1046					400	1446	167,5	360	527,5	36
19	Ortakçı		636						636				
20	Erbab-ı Ziraat		1524					500	2024	145	440	585	29
21	Ortakçı		1125						1125				
22	Erbab-ı Ziraat		1106					300	1406	109	234	343	24
23	Erbab-ı Ziraat		511					300	811	89	179	268	33
24	Erbab-ı Ziraat		754					250	1004	90,5	234	324,5	32
25	Erbab-ı Ziraat		598,5					400	998,5	67,5	179	246,5	25
26	Erbab-ı Ziraat		1256						1256	111,5	130	241,5	19
27	Erbab-ı Ziraat		673						673	94	130	224	33
28	Müteveffa												
29	Yetim							50	50				
30	Meczub												
31	Erbab-ı Ziraat		1392						1392	186,5	360	546,5	39
32	Yatalak							35	300		30	30	9

Kara Yakub Köyü

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	Muhtar / Rençber		3276,5						3276,5	349	360	709	22
2	İmam		977						977	141,5	234	375,5	38
3	Rençber		837						837	93	—	93	11
4	Rençber		4158,5						4158,5	451	234	685	16
5	Erbab-ı Ziraat		1800						1800	191,5	230	421,5	23
6	Rençber		662						662	107,5	130	237,5	36
7	Rençber		1147,5						1147,5	164	180	344	30
8	Çapacı		90					600	690	15	180	195	28
9	Rençber		1198,5					200	1398,5	132	300	432	31
10	Erbab-ı Ziraat		3256,5						3256,5	420	234	654	20
11	Rençber		585						585	85	130	215	37
12	Çapacı		900						900	150	80	230	26
13	Erbab-ı Ziraat		792					300	1092	87,5	179	266,5	24
14	Çocuk												
15	Rençber		1026						1026	134	130	264	26
16	Rençber		770						770	115	180	295	38
17	Çapacı							200	200	—	—	—	
18	Rençber		1314						1314	202,5	80	282,5	22
19	Rençber		873					200	1073	109,5	180	289,5	27
20	Rençber		1765						1765	218	280	498	28
21	Erbab-ı Ziraat		1549,5						1549,5	206,5	300	506,5	33
22	Erbab-ı Ziraat		1958						1958	256,5	300	556,5	28
23	Erbab-ı Ziraat		978,5						978,5	107,5	80	187,5	19
24	Rençber		2719,5						2719,5	263	440	703	26
25	Erbab-ı Ziraat		3061						3061	238	440	678	22
26	Hizmetkar		100			200			300	—	—	—	
27	Rençber		1532,5						1532,5	217,5	179	396,5	26
28	Çocuk		1543						1543	202,5	234	436,5	28
29	Erbab-ı Ziraat		1121,5						1121,5	112	179	291	26
30	Rençber		315					400	715	50	130	180	25
31	Çapacı					500			500	—	80	80	16
32	Çapacı		640						640	85	130	215	34
33	Irgad					500			500	—	—	—	
34	Irgad					300			300	—	—	—	

Kıranfı Köyü

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	Talebeden		1305					50	1355	131	300	431	32
2	Muhtar / Rençber		3040						3040	394	440	834	27
3	Ortakçı		551						551				
4	Yetimler		459,5						459,5	65,5	-	65,5	14
5	Erbab-ı Ziraat		447					200	647	57	179	236	36
6	Ortakçı		66						66				
7	Erbab-ı Ziraat		694					500	1194	86	300	386	32
8	Çapacı		483,5					400	883,5	55	179	234	26
9	Çapacı		2536						2536	37,5	300	337,5	13
10	Erbab-ı Ziraat		721					300	1021	92,5	234	326,5	32
11	Erbab-ı Ziraat		1226					500	1726	98,5	300	398,5	23
12	Rençber		1688					200	1888	163,5	440	603,5	32
13	Çapacı		558						558	74,5	234	308,5	55
14	Çapacı		240,5					600	840,5	27	130	157	19
15	Erbab-ı Ziraat		1026						1026	123	360	483	47
16	Erbab-ı Ziraat		810,5						810,5	94,5	-	94,5	12
17	Erbab-ı Ziraat		855,5						855,5	109,5	179	288,5	34
18	Çapacı		571,5					200	771,5	50	130	180	23
19	Çapacı		358					400	758	50	130	180	24
20	Erbab-ı Ziraat		1779						1779	91,5	300	391,5	22
21	Ortakçı		1125						1125				
22	Çapacı		706,5					400	1106,5	50	130	180	16
23	Erbab-ı Ziraat		352					800	1152	65,5	300	365,5	32
24	Ortakçı		135						135				
25	Ortakçı		169						169				
26	Çapacı		1543					500	2043	201	440	641	31
27	Erbab-ı Ziraat		3390						3390	379,5	234	613,5	18
28	Çapacı		25					500	525	1,5	80	81,5	16
29	Rençber		1110						1110	98,5	179	277,5	25
30	Erbab-ı Ziraat		2974						2974	309,5	520	829,5	28
31	Ortakçı		270						270				
32	Ortakçı		122						122				
33	Erbab-ı Ziraat		1832						1832	203,5	360	563,5	31
34	Erbab-ı Ziraat		1833						1833	224,5	300	524,5	29
35	Erbab-ı Ziraat		1262					300	1562	151	300	451	29
36	Çapacı		308					300	608	4,5	130	134,5	22
37	Çapacı		360					300	660	-	80	80	12
38	Rençber		1645						1645	204	360	564	34
39	Ortakçı		720						720				
40	Çapacı		209					300	509	7,5	80	87,5	17
41	Çocuk							50	50				
42	Erbab-ı Ziraat		1046					500	1546	115	360	475	31
43	Erbab-ı Ziraat		1269,5					500	1769,5	161,5	300	461,5	26
44	Erbab-ı Ziraat		1962,5						1962,5	209	300	509	26
45	Çapacı		1082						1082	139,5	234	373,5	35
46	Çapacı		119						119	15,5	30	45,5	38
47	Çapacı		583					500	1083	47,5	234	281,5	26
48	Erbab-ı Ziraat		403					800	1203	49,5	300	349,5	29
49	Çapacı		403					400	803	33,5	80	113,5	14

Kıranî Köyü (Devam)

No	Mesleği	Toplam Temettu						Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)		
		T	Z	S	i	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar		Vergi-i Mahsusa Vergi	Toplam
50	Çapacı		117					500	617	15	130	145	24
51	Erbab-ı Ziraat		447					400	847	57	234	291	34
52	Erbab-ı Ziraat		622					400	1022	80	179	259	25
53	Rençber		790					400	1190	92	300	392	33
54	Çapacı	500							500		130	130	26
55	Erbab-ı Ziraat		2268,5						2268,5	60	360	420	19
56	Çapacı		624						624	65,5	234	299,5	48
57	Çapacı		428					400	828	50,5	179	229,5	28
58	Rençber		995					300	1295	112	234	346	27
59	Çapacı		196					400	596	34,5	179	213,5	36
60	Erbab-ı Ziraat		1592					400	1992	140	440	580	29
61	Rençber		1022					300	1322	103	300	403	30
62	Çapacı		421,5					1000	1421,5	34,5	300	334,5	24
63	Çapacı		558						558	12	130	142	25
64	Erbab-ı Ziraat		689					600	1289	108,5	300	408,5	32
65	Erbab-ı Ziraat		1860						1860	215,5	360	575,5	31
66	Çapacı		756,5					300	1056,5	95	234	329	31
67	Çapacı		540					700	1240	60,5	179	239,5	19
68	Erbab-ı Ziraat		2052,5						2052,5	184	360	544	27
69	Yatalak												
70	Çapacı		867						867	16,5	231	247,5	29
71	Ortakçı		675						675				
72	Çapacı		768						768	37,5	179	216,5	28
73	Erbab-ı Ziraat		2470						2470	244,5	440	684,5	28
74	Çapacı		1032					500	1532	162,5	234	396,5	26
75	Çapacı	600						300	900	—	231	231	26
76	Rençber		1705,5						1705,5	134	300	434	25
77	Ortakçı		1800						1800				
78	Çapacı	300							300	—	80	80	27
79	Çapacı		409,5					500	909,5	55	179	234	26
80	Ortakçı		225						225				
81	Rençber		1161						1161	30	300	330	28
82	Ortakçı		900						900				
83	Erbab-ı Ziraat		814,5						814,5	93	300	393	48
84	Ortakçı		450						450				
85	Erbab-ı Ziraat		306						306	31,5	130	161,5	53
86	Erbab-ı Ziraat		843						843	94	130	224	27
87	Rençber		345					300	645	35,5	130	165,5	26
88	Teba'dan		436,5					300	736,5	40	130	170	23
89	Çapacı	500							500	—	80	80	16
90	Rençber		229,5					300	529,5	31	179	210	40
91	Erbab-ı Ziraat		1990						1990	179	440	619	31
92	Rençber		891,5					400	1291,5	113,5	360	473,5	37
93	Ortakçı		540						540				
94	Erbab-ı Ziraat		853					200	1053	116	234	350	33
95	Rençber		1568					500	2068	133	360	493	24
96	Ortakçı		1350						1350				
97	Rençber		840					300	1140	76,5	300	376,5	33
98	Çapacı		346,5					400	746,5	43	130	173	23

Kıranî Köyü (Devam)

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
99	Erbab-ı Ziraat		2353,5						2353,5	237	440	677	29
100	Çapacı		158				600	758	15	179	194	26	
101	Erbab-ı Ziraat		821					821	137	179	316	38	
102	Ortakçı		270					270					
103	Erbab-ı Ziraat		1191					1191	243,5	300	543,5	46	
104	Ortakçı		789,5					789,5					
105	Erbab-ı Ziraat		725				300	1025	80	234	314	31	
106	Erbab-ı Ziraat		1816					1816	278,5	360	638,5	35	
107	Çapacı		1008,5					1008,5	55	234	289	29	
108	Çapacı		573				300	873	23,5	130	153,5	18	
109	Yetim		97					97	7,5	—	7,5	8	
110	Çapacı		750				250	1000	88,5	234	322,5	32	
111	Çapacı		99				600	699	12	179	191	27	
112	Erbab-ı Ziraat		402				600	1002	59,5	320	379,5	38	
113	Çapacı		614				200	814	73,5	130	203,5	25	
114	Asker		100					100					
115	Çapacı	500						500	—	80	80	16	
116	Hizmetkâr	200						200					
117	Çapacı		322				200	522	37,5	80	117,5	23	
118	Talebe-i Ulûm		450					450					
119	Erbab-ı Ziraat		745					745	105,5	200	305,5	41	
120	Ortakçı		135					135					
121	Ortakçı		135					135					

Küçük Köyü

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	Muhtar / Rençber		2381,5						2381,5	226	360	586	25
2	Rençber		679,5						679,5	81,5	179	260,5	38
3	Erbab-ı Ziraat		1048,5						1048,5	71,5	234	305,5	29
4	Erbab-ı Ziraat		1413					300	1713	162	360	522	30
5	Çapacı				600				600	-	130	130	22
6	İhtiyar												
7	Rençber		194,5					800	994,5	10,5	179	189,5	19
8	Irgad		427,5					700	1127,5	45	130	175	16
9	Irgad		463,5					200	663,5	66,5	80	146,5	22
10	Erbab-ı Ziraat		1017					500	1517	88	179	267	18
11	Rençber		441					300	741	54	80	134	18
12	Irgad		315					800	1115	17,5	179	196,5	18
13	Erbab-ı Ziraat		1341						1341	177,5	234	411,5	31
14	Rençber		621					300	921	91,5	179	270,5	29
15	Rençber		1633,5						1633,5	156,5	300	456,5	28
16	Erbab-ı Ziraat		5008,5						5008,5	1135,5	440	1575,5	31
17	Erbab-ı Ziraat		3096						3096	385,5	440	825,5	27
18	Alil												
19	Erbab-ı Ziraat		1340						1340	122,5	360	482,5	36
20	Yatalak												
21	Irgad		36					300	336	4	-	4	1
22	Irgad				500				500	-	130	130	26
23	Akhisarlı Konstantin		2587,5						2587,5	450	-	450	17
24	Akhisarlı Dimitri		450						450	-	-	--	
25	Tüccar		8055						8055	540	-	540	7
26	Akhisarlı İstefan								-	-	-	-	

Malkoca Köyü

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	Muhtar		1936,5						1936,5	267,5	360	627,5	32
2	Rençber		1372,5						1372,5	214	234	448	33
3	Erbab-ı Ziraat		4396,5						4396,5	755,5	520	1275,5	29
4	Rençber		702						702	94,5	230	324,5	46
5	Erbab-ı Ziraat		2995						2995	420	440	860	29
6	Erbab-ı Ziraat		1255						1255	179	300	479	38
7	Erbab-ı Ziraat		1152					400	1552	165,5	360	525,5	34
8	Rençber		868,5						868,5	143	130	273	31
9	Rençber		1894,5						1894,5	290	234	524	28
10	Rençber		1547,5						1547,5	212,5	360	572,5	37
11	Rençber		787,5						787,5	119,5	130	249,5	32
12	Rençber		722,5						722,5	110	130	240	33
13	Rençber		823,5						823,5	132,5	80	212,5	26
14	Irgad		2817						2817	420,5	360	780,5	28
15	Rençber		1454						1454	200	160	360	25
16	Irgad				100				100	-	80	80	80
17	Irgad		67,5					500	567,5	10	80	90	16
18	Irgad		45					500	545	5	80	85	16
19	Mekteb-nişin		202,5					200	402,5	30	-	30	7

Oğulduruk Köyü

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	İmam		351.5						351.5	45	234	279	79
2	Rençber		571.5					500	1071.5	77.5	300	377.5	35
3	Rençber		259					501	760	29.5	179	208.5	27
4	Hizmetkâr	400							400				
5	Çapacı		331					800	1131	37.5	360	397.5	35
6	Çapacı		400.5						400.5	41	179	220	55
7	Rençber		706					300	1006	85.5	179	264.5	26
8	Rençber		645					400	1045	55	234	289	28
9	Ortakçı		562.5						562.5				
10	Rençber		527					600	1127	62.5	234	296.5	26
11	Çapacı		191.5					600	791.5	27	234	261	33
12	Rençber		555					500	1055	66.5	234	300.5	28
13	Erbab-ı Ziraat		1024					500	1524	79.5	300	379.5	25
14	Erbab-ı Ziraat		1064					200	1264	103.5	234	337.5	27
15	Erbab-ı Ziraat		698					1000	1698	67.5	360	427.5	25
16	Erbab-ı Ziraat		312					300	612	37.5	234	271.5	44
17	Çapacı		67.5					600	667.5	7.5	130	137.5	21
18	Rençber		380						380	28.5	179	207.5	55
19	Erbab-ı Ziraat		962.5						962.5	99.5	234	333.5	35
20	Alil ve İhtiyar												
21	Rençber		391.5					300	691.5	52	179	231	33
22	Erbab-ı Ziraat		1006						1006	22.5	179	201.5	20
23	Çapacı		99					500	599	12	179	191	32
24	Hizmetkâr		50					100	300	450	80	80	18
25	Rençber		528					500	1028	62.5	234	296.5	29
26	Hizmetkâr				200				200	30	30	30	15
27	Erbab-ı Ziraat		517.5					500	1017.5	62.5	234	296.5	29
28	Rençber		590					500	1090	84	234	318	29
29	Rençber		556					800	1356	62.5	360	422.5	31
30	Erbab-ı Ziraat		887					500	1387	115.5	360	475.5	34
31	Erbab-ı Ziraat		843					500	1343	97.5	360	457.5	34
32	Rençber		768					300	1068	65.5	300	365.5	34
33	Çapacı		186					800	986	20.5	300	320.5	33
34	Rençber		1657.5						1657.5	245.5	360	605.5	37
35	Rençber		1107					300	1407	143.5	300	443.5	32
36	Rençber		428					400	828	40	179	219	26
37	Rençber		1370						1370	179.5	360	539.5	39
38	Rençber		675.5					400	1075.5	93	234	327	30
39	Çapacı		213					300	513	26.5	130	156.5	31
40	Erbab-ı Ziraat		551					800	1351	53.5	300	353.5	26
41	Çapacı		819.5					400	1219.5	120	234	354	29
42	Çapacı		67.5					800	867.5	7.5	179	186.5	22
43	Çapacı		260						260	15	234	249	86
44	Erbab-ı Ziraat		515					500	1015	64	234	298	29
45	Erbab-ı Ziraat		682					500	1182	81	234	315	27
46	Çapacı		121.5					1200	1321.5	15	300	315	24
47	Çapacı		605					500	1105	59.5	234	293.5	27
48	Erbab-ı Ziraat		693					600	1293	108	234	342	26
49	Erbab-ı Ziraat		660					300	960	58.5	234	292.5	30

Oğulduruk Köyü (Devam;)

No	Mesleği	Toplam Temettu						Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)		
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar		Vergi-i Mahsusa	Toplam Vergi
50	Çoban		852,5					600	1452,5	62,5	360	422,5	29
51	Çapacı		202,5					600	802,5	22,5	179	201,5	25
52	Erbab-ı Ziraat		832,5					500	1332,5	92,5	300	392,5	29
53	Rençber		353					700	1053	77,5	300	377,5	36
54	Çapacı		121,5					600	721,5	15	179	194	27
55	Çapacı		179					700	879	24	179	203	23
56	Erbab-ı Ziraat		2421						2421	296	440	736	30
57	Fakir												
58	Müteveffa												
59	Rençber		974					200	1174	92,5	300	392,5	33
60	Erbab-ı Ziraat		606						606	52	234	286	47
61	Rençber		603,5					700	1303,5	75	360	435	33
62	Erbab-ı Ziraat		940,5					300	1240,5	108,5	234	342,5	28
63	Çapacı		99					300	399	6	179	185	46
64	Erbab-ı Ziraat		696					600	1296	74,5	300	374,5	29
65	Rençber		272					600	872	19,5	130	149,5	17
66	Çapacı		274,5					250	524,5	23,5	130	153,5	29
67	Yetim		30					20	50				
68	Meczub												
69	Çapacı		691					400	1091	54	234	288	26
70	İhtiyar												
71	Erbab-ı Ziraat		310					400	710	37,5	130	167,5	24
72	Rençber		263					300	563	30	234	264	47
73	Fakir												
74	Çapacı		495					600	1095	16	179	195	18
75	Ortakçı		360						360				
76	Çocuk												
77	Çapacı		67,5					200	267,5	7,5	179	186,5	70
78	Çapacı		490						490	58	234	292	60
79	Çapacı		288					600	888	33,5	130	163,5	18
80	Çapacı		576					400	976	15	179	194	20
81	Rençber		675					400	1075	62	179	241	22
82	Çapacı		279					300	579	31	179	210	36
83	Çapacı		441					600	1041	53,5	179	232,5	22
84	Çapacı		211,5					400	611,5	53,5	130	183,5	30
85	Çapacı		335					300	635	37	179	216	34
86	Çapacı	300							300	-	80	80	27
87	Çapacı		341					700	1041	35,5	179	214,5	21
88	Karyede Sakin Değil												
89	Çapacı		163,5					400	563,5	9,5	80	89,5	16
90	Çapacı		927						927	98,5	130	228,5	25

Sarı Aliler Köyü

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	İmam / Rençber		1211						1211	147	80	227	19
2	Muhtar / Rençber		1625						1625	230	300	530	33
3	Rençber		1582.5					300	1882.5	199	300	499	27
4	Rençber		735						735	99	130	229	31
5	Çapacı				8				8	-	18	18	225
6	Mekteb-nişîn		486					120	606	91.5	-	91.5	15
7	Rençber		609					600	1209	66	234	300	25
8	Rençber		1093.5						1093.5	155.5	180	335.5	31
9	Rençber		872.5					200	1072.5	97.5	234	331.5	31
10	Rençber		905					300	1205	105	180	285	24
11	Rençber		1258.5					1200	2458.5	162.5	440	602.5	25
12	Demirci		1500						1500	-	360	360	24
13	Rençber		801						801	113	80	193	24
14	Erbab-ı Ziraat		1332.5					1100	2432.5	134.5	440	574.5	24
15	Çapacı							50	50	-	-	-	-
16	Hizmetkar				200				200	-	-	-	-

Tepe Köyü

No	Mesleği	Toplam Temettu						Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)		
		T	Z	S	i	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar		Vergi-i Mahsusa	Toplam Vergi
1	İmam		3701						3701	554	360	914	25
2	Muihtar		3949,5						3949,5	637	440	1077	27
3	Erbab-ı Ziraat		4212,5						4212,5	666,5	440	1106,5	26
4	Erbab-ı Ziraat		2533,5						2533,5	293	360	653	26
5	Erbab-ı Ziraat		1476						1476	213	234	447	30
6	Erbab-ı Ziraat		5618						5618	1047	520	1567	28
7	Erbab-ı Ziraat		2493						2493	346,5	360	706,5	28
8	Rençber		2831,5						2831,5	414	300	714	25
9	Erbab-ı Ziraat		2162,5						2162,5	390	360	750	35
10	Rençber		774						774	103,5	130	233,5	30
11	Çapacı		616,5					600	1216,5	101	234	335	28
12	Rençber		1235					500	1735	173,5	234	407,5	23
13	Rençber		968,5					700	1668,5	135	234	369	22
14	Rençber		742,5					300	1042,5	113	179	292	28
15	Rençber		720					300	1020	107	179	286	28
16	Rençber		393,5					1000	1393,5	51	180	231	17
17	Erbab-ı Ziraat		459					600	1059	51	180	231	22
18	Rençber		675						675	82,5	130	212,5	31
19	Çapacı		648					25 600	1273	64,5	234	298,5	23
20	Erbab-ı Ziraat		1525						1525	240,5	360	600,5	39
21	Çapacı		562,5					30 300	892,5	85	234	319	36
22	Çapacı		697					400	1097	123	179	302	28
23	Çapacı		179,5						179,5	20,5	130	150,5	84
24	Çapacı		755					700	1455	-	234	234	16
25	Erbab-ı Ziraat		1224						1224	156,5	234	390,5	32
26	Erbab-ı Ziraat		1102						1102	131	179	310	28
27	Erbab-ı Ziraat		1359					700	2059	192	300	492	24
28	Erbab-ı Ziraat		1935						1935	305	234	539	28
29	Erbab-ı Ziraat		2317,5						2317,5	358	360	718	31
30	Çapacı		316					500	816	31,5	134	165,5	20
31	Çapacı		13,5					55 500	568,5	1,5	100	101,5	18
32	Erbab-ı Ziraat		1642,5					600	2242,5	279	300	579	26
33	Erbab-ı Ziraat		1687						1687	238,5	234	472,5	28
34	Erbab-ı Ziraat		540					400	940	74	180	254	27
35	Çapacı		81						81	2	80	82	101
36	Erbab-ı Ziraat		2056,5						2056,5	321,5	234	655,5	32
37	Erbab-ı Ziraat		702					200	902	64,5	134	198,5	22
38	Rençber		580,5						580,5	64,5	100	164,5	28
39	Erbab-ı Ziraat		1693					500	2193	249	360	609	28
40	Rençber		436					800	1236	27,5	234	261,5	21
41	Çapacı		688,5					15 300	1003,5	121,5	179	300,5	30
42	Rençber		2272,5						2272,5	312,5	300	612,5	27
43	Erbab-ı Ziraat		729,5						729,5	94	234	328	45
44	Rençber		855					200	1055	120	234	354	34
45	Erbab-ı Ziraat		2682,5						2682,5	501,5	440	941,5	35
46	Çapacı		27					700	727	1,5	130	131,5	18
47	Erbab-ı Ziraat		1422,5						1422,5	227	234	461	32
48	Erbab-ı Ziraat		616,5					600	1216,5	117	234	351	29
49	Irgad						500		500	-	-	--	
50	Erbab-ı Ziraat		1534,5						1534,5	231	360	591	39

Tepe Köyü (Devam)

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
51	Rençber		774,5						774,5	107	134	241	31
52	Rençber		1201						1201	93,5	234	327,5	27
53	Rençber		3114						3114	546	440	986	32
54	Rençber		1318,5						1318,5	230,5	150	380,5	29
55	Çapacı		414					100	514	66	150	216	42
56	Çapacı				500				500	-	80	80	16
57	Çapacı		72						72	3	80	83	104
58	Erbab-ı Ziraat		661,5					300	961,5	100	179	279	29
59	Rençber		778,5					300	1078,5	95,5	179	274,5	25
60	Çapacı		270					100	700	45	179	224	21
61	Erbab-ı Ziraat		1161,5					900	2061,5	177,5	360	537,5	26
62	Rençber		747						747	115,5	234	349,5	47
63	Rençber		1543,5						1543,5	154,5	220	374,5	24
64	Rençber		1746						1746	154,5	220	374,5	21
65	Rençber		490,5					500	990,5	73,5	179	252,5	25
66	Hizmetkar		40,5					500	540,5	4,5	130	134,5	25
67	Çapacı		135					400	535	2,5	80	82,5	15
68	Hizmetkar		261					800	1061	46	130	176	17
69	Erbab-ı Ziraat		1683,5						1683,5	216,5	440	656,5	39
70	Çapacı		805,5						805,5	98,5	179	277,5	34
71	Mekteb-nişin		544,5						544,5	63	179	242	44
72	Rençber		333,5					400	733,5	50	179	229	31
73	Çapacı				500				500	-	80	80	16
74	Dilenci												
75	Mekteb-nişin		288						288	44,5	-	44,5	15
76	Çapacı		68					500	568	1,5	80	81,5	14
77	Rençber		1485						1485	209	234	443	30
78	Çapacı		283						283	31	130	161	57
79	Hizmetkar				400				400	-	-	-	
80	Rençber		135					500	635	18,5	80	98,5	16

Yaka Köyü

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	İmam / Rençber		774						774	141	130	271	35
2	Muhtar / Rençber		544.5						544.5	72.5	130	202.5	37
3	Erbab-ı Ziraat		3056						3056	332	350	682	22
4	Rençber		1017					200	1217	92	170	262	22
5	Rençber		450					700	1150	67.5	234	301.5	26
6	Çapacı		220.5					700	920.5	40.5	180	220.5	24
7	Çapacı		1071						1071	79.5	130	209.5	20
8	Çapacı		315					500	815	34	130	164	20
9	Rençber		634.5					200	834.5	50	130	180	22
10	Rençber		1453						1453	172	234	406	28
11	Rençber		805.5					650	1455.5	106.5	234	340.5	23
12	Çapacı		486						486	79.5	180	259.5	53
13	Rençber		1521						1521	305.5	300	605.5	40
14	Erbab-ı Ziraat		2879.5						2879.5	387	360	747	26
15	Çapacı		761					600	1361	80.5	280	360.5	26
16	Çapacı		270					400	670	27.5	80	107.5	16
17	Erbab-ı Ziraat		1705.5						1705.5	199.5	300	499.5	29
18	Rençber		1281.5					500	1781.5	164.5	300	464.5	26
19	Çapacı		716					300	1016	90	160	250	25
20	Çapacı		666					400	1066	90	200	290	27
21	Eskici		1557						1557	178	180	358	23
22	Rençber		729					1000	1729	94.5	234	328.5	19
23	Rençber		671					700	1371	97.5	180	277.5	20
24	Çapacı		656					700	1356	67.5	180	247.5	18
25	Rençber		450					900	1350	61	180	241	18
26	Asker												
27	Çapacı		945					400	1345	120	130	250	19
28	Çapacı		504					500	1004	95	230	325	32
29	Rençber		3236						3236	441.5	440	881.5	27
30	Rençber		756.5						756.5	86.5	200	286.5	38
31	Erbab-ı Ziraat		1551						1551	186	300	486	31
32	Rençber		1953					600	2553	237.5	440	677.5	27
33	Rençber		909						909	122	230	352	39
34	Rençber		859.5					800	1659.5	88.5	360	448.5	27
35	Rençber		697.5					400	1097.5	109.5	230	339.5	31
36	Irgad	300							300	-	100	100	33
37	Ev Kadını		1304.5						1304.5	210	120	330	25
38	Demirci		1422.5						1422.5	138	300	438	31
39	Demirci Çırağı				300				300	-	-	-	
40	Rençber		3163.5						3163.5	382.5	440	822.5	26
41	Rençber		1291.5					800	2091.5	127.5	360	487.5	23
42	Rençber		2371.5						2371.5	334.5	300	634.5	27
43	Rençber		2475						2475	289	300	589	24
44	Kıracı		729					400	1129	109	179	288	26
45	Çapacı		847						847	92.5	180	272.5	32
46	Çapacı								-	-	80	80	
47	Rençber		2945.5						2945.5	477	520	997	34

Yaya Kırıldığı Köyü

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
1	Talebeden		509						509	1	110	111	22
2	Muhtar / Rençber		4222,5						4222,5	704	520	1224	29
3	Müteveffa												
4	Rençber		3421						3421	321	360	681	20
5	Rençber		2395						2395	365	260	625	26
6	Rençber		2367						2367	217,5	360	577,5	24
7	Çocuk		770					1180	1950	-	-	-	
8	Rençber		3590					575	4165	343	520	863	21
9	Firar etmiş												
10	Rençber		1282,5						1282,5	95	300	395	31
11	Ortakçı		1215						1215	182,5	-	182,5	15
12	Rençber		1993,5						1993,5	204	360	564	28
13	Rençber		4195						4195	582,5	440	1022,5	24
14	Çapacı		1552,5						1552,5	242,5	360	602,5	39
15	Rençber		1723,5						1723,5	295	440	735	43
16	Rençber		482					800	1282	48	234	282	22
17	Rençber		1375					1000	2375	208,5	440	648,5	27
18	Rençber		1584						1584	208	440	648	41
19	Rençber		1584						1584	208	440	648	41
20	Çapacı		202,5		300				502,5	22,5	80	102,5	20
21	Rençber		1156,5					900	2056,5	121	360	481	23
22	Çapacı				500				500	-	80	80	16
23	Erbab-ı Ziraat		1377,5					200	1577,5	196,5	234	430,5	27
24	Erbab-ı Ziraat		1107,5					400	1507,5	112,5	300	412,5	27
25	Rençber		1396					300	1696	174	234	408	24
26	Irgad		2182,5						2182,5	157,5	440	597,5	27
27	Çapacı		794					800	1594	114,5	234	348,5	22
28	Ortakçı		90						90				
29	Ortakçı		90						90				
30	Ortakçı		90						90				
31	Rençber		2520,5						2520,5	345	150	495	20
32	Rençber		2552						2552	352,5	150	502,5	20
33	Rençber		2570						2570	357,5	140	497,5	19
34	Rençber		391,5						391,5	45	179	224	57
35	Çapacı		357,5						357,5	48,5	179	227,5	64
36	Rençber		2066						2066	240,5	440	680,5	33
37	Rençber		2506						2506	362,5	440	802,5	32
38	Rençber		580,5						580,5	17,5	234	251,5	43
39	Rençber		558						558	61,5	179	240,5	43
40	Çapacı		2498						2498	230	440	670	27
41	Rençber		3244,5						3244,5	365,5	360	725,5	22
42	Rençber		3096						3096	376,5	360	736,5	24
43	Irgad		36					700	736	4	179	183	25
44	Rençber		4296					140	4436	688,5	520	1208,5	27
45	Rençber		1471,5						1471,5	255	179	434	29
46	Irgad				300				300	-	80	80	27
47	Talebeden		1571,5						1571,5	148	80	228	15
48	Talebeden		877						877	142	-	142	16
49	Semerci		9	400					409	1	80	81	20

Yaya Kırıldığı Köyü (Devam)

No	Mesleği	Toplam Temettu							Toplam Vergi			Top. Verginin Top. Temettuya Oranı (%)	
		T	Z	S	İ	M	R	Zu	Toplam Temettu	Aşar	Vergi-i Mahsusa		Toplam Vergi
50	İhtiyar												
51	Rençber		927,5						927,5	97,5	179	276,5	30
52	Rençber		1575						1575	182,5	179	361,5	23
53	Rençber		397,5					1500	1897,5	45	234	279	15
54	Çapacı		1237,5					600	1837,5	161,5	234	395,5	22
55	Çapacı		598,5					500	1098,5	7,5	80	87,5	8
56	Çapacı		1355					300	1655	202,5	300	502,5	30
57	Çapacı		504					700	1204	10	179	189	16
58	Çapacı		724,5					700	1424,5	4,5	234	238,5	17
59	Rençber		932					500	1432	116,5	234	350,5	24
60	Rençber		691,5					800	1491,5	91	234	325	22
61	Rençber		1075					900	1975	86,5	360	446,5	23
62	Asker												
63	Rençber		571,5					1000	1571,5	61	179	240	15
64	Hizmetkar				200				200	-	-	-	
65	Çapacı		13,5					1000	1013,5	-	179	179	18
66	İhtiyar												
67	Erbab-ı Ziraat		1570,5					700	2270,5	206	360	566	25
68	Irgad				500				500	-	179	179	36
69	Erbab-ı Ziraat		1356,5					500	1856,5	224,5	300	524,5	28
70	Irgad		1035						1035	50	130	180	17
71	Çapacı		193,5					600	793,5	21,5	179	200,5	25
72	Irgad		472,5					400	872,5	52,5	130	182,5	21
73	Erbab-ı Ziraat		1426,5						1426,5	93	234	327	23
74	Irgad		553,5					300	853,5	46,5	179	225,5	26
75	İhtiyar												
76	Rençber		3600						3600	468	440	908	25
77	Rençber		828					700	1528	128,5	300	428,5	28
78	Çapacı		27					400	427	1,5	80	81,5	19
79	Irgad		94,5					800	894,5	11,5	130	141,5	16
80	Rençber		1206						1206	159	234	393	33
81	Irgad				200				200	-	80	80	40
82	Irgad								-			-	
83	Rençber		681					75	756	51,5	300	351,5	47
84	Dilenci												
85	Irgad												
86	Irgad												
87	Tüccar		6075						6075	600	-	600	10

EK: 8 : Gördes Kasabasında Yaşayan Halkın Sahip Olduğu Araziler ve Bu Arazilerden

Elde Ettikleri Yıllık Kazançlar Akaoğlu Mahallesi

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mezru Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tarlalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla
1	İmam	dn. 1260 1261	dn. 1260 1261	dönüm	dn. 1260 1261	dönüm	dn. 1260 1261 1260 1261	dn. 1260 1261	Mes. Haslat dönüm 1260
2	Muhtar	4 270 180		5 2700 1125	5				
3	Rençber	3 - -		29	2	2			
4	Asker								
5	Rençber	2 202 180		5 2070 450	1				
6	Rençber	5 630 540	15 135 72	5 378 450	1				3 10
7	Rençber	2 81 27							
8	Çocuklar	2 540 450		5					
9	Rençber	2 234 180		2 540 135		10 - 202 - 202			
10	Ortakçı								
11	Rençber	3 243 225		5					
12	Rençber	1,5 81 72		5 2 270 225	2				
13	Berber	1 67,5 40,5							
14	Rençber	2 67,5 62,5			3				
15	Çoban								
16	Rençber	3 180 135				3 - 1350 - 1350			
17	Ortakçı								
18	Çapacı	2 162 108							
19	Kalaycı	2 202 107		2 1080 -					
20	Rençber	1 40,5 27		3 3 540 112	2				
21	Rençber	4 202 180		2 2 540 450	1				
22	Rençber	1 67,5 58,5		5					
23	Rençber	1 90 54	3 67,5 -	2 2 360 675	2				

Ali Ağaoglu Mahallesi

Gayri Mevzu Tarla
Kökboya Tarlası

Kökboya Tar. Hazır

Müşterek Tarlalar

Palamutluk

Kıraya Verilen Tarla

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Mesaha dönüm	Mes. dn.	Hasılat	Mesaha dönüm	Olmayan			Mes. dn.	Hasılat	Mes. dn.	Hasılat	Mes. dn.	Hasılat
								Mes.	Hasılat	Hisse						
1	Rençber	1260	1261	2	450	135	1	2	540	450	1	1	1250	2	20	20
2	Kadın	202	157	0,5	36	36	1	2	540	450	1	1	1250	2	20	20
3	Rençber	-	-	2	-	675	1	2	540	450	1	1	1250	2	20	20
4	Rençber	99	90	2	-	675	1	2	540	450	1	1	1250	2	20	20
5	Papuşçu	67,5	67,5	20	-	-	1	2	540	450	1	1	1250	2	20	20
6	Rençber	135	126	2	-	675	1	2	540	450	1	1	1250	2	20	20
7	Rençber	67,5	67,5	2	-	675	1	2	540	450	1	1	1250	2	20	20
8	Rençber	135	108	2	-	450	1	2	540	450	1	1	1250	2	20	20
9	Dilenci	-	-	2	-	450	1	2	540	450	1	1	1250	2	20	20
10	Çapacı	67,5	67,5	2	-	450	1	2	540	450	1	1	1250	2	20	20
11	Rençber	40,5	40,5	2	-	450	1	2	540	450	1	1	1250	2	20	20
12	Rençber	54	135	2	-	450	1	2	540	450	1	1	1250	2	20	20
13	Rençber	54	54	2	-	450	1	2	540	450	1	1	1250	2	20	20
14	Kahveci	36	54	2	-	450	1	2	540	450	1	1	1250	2	20	20
15	Rençber	517	450	2	-	450	1	2	540	450	1	1	1250	2	20	20
16	Rençber	67,5	54	2	-	450	1	2	540	450	1	1	1250	2	20	20

Baş Amuca Mahallesi

Gayri Mezru Tarla
Kökboya Tarlası

Kökboya Tar. Hazır

Müşterek Tarıtlar

Palamutluk

Kiraya Verilen Tarla

No	Mesleği	Bağ	Tarla		Mesaha		Olmayan		Müşterek Tarıtlar		Palamutluk		Kiraya Verilen Tarla	
			Mes. Hasılat	Mes. Hasılat	Mesaha	Mesaha	Mes. Hasılat	Hisse	Mes. Hasılat	Mes. Hasılat	Mes. Hasılat	Mes. Hasılat		
1	Talebeden	dn. 1260	1261	dn. 1260	1261	dönüm	dn. 1260	1261	1260	1261	dn. 1260	1261	dönüm	1260
2	Rençber	8 202	135			8			2		1 -	270 -	270	
		2 -	-								3 168	115 168	115	
3	Ortakçı													
4	Ortakçı													
5	Çapacı	2 -	-											
6	Rençber	1 234	126				2 810	225	1					
7	Rençber	2 405	225				2 270	225	2					
8	Rençber	2 108	90				2 540	225	3					
9	Çapacı	1 67,5	67,5				1 180	270	1					
10	Çapacı	1 27	18			3			2					
11	Rençber	6 693	450	15 472	472		5 1620	675	1					
12	Rençber	3 337	360				2 135	225	5					
13	Rençber	3 337	272				5 4050	450	4					
14	Kalıyıcı	3 202	157			10			4					
15	Teba'dan	1 13,5	40,5						2					
16	Rençber	2 135	117						4					
17	Rençber	3 121	67											
18	Teba'dan													
19	Çapacı	1 45	36				1 135	108	1					
20	Rençber	1 40,5	31,5						2					
21	Çapacı	1 40,5	31,5											
22	Çapacı					10								
23	Rençber	3 405	360			8	2 -	135						
24	Ashâb-1	15 900	720						110					
	Çiftlikâldan												265	3500

Bekir Efendizâde Mahallesi

No	Mesleği	Bağ		Tarla	Gayri Meşru Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tartalalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla		
		Mes.	Haslat									
1	İmam/Tüccar	dn. 1260	1261	dn. 1260	1261	dönüm	dn. 1260	1261	dönüm	dn. 1260	1261	1260
2	Muhlar	8 427	315	25 450	337	200	5 1548	1687	5			
3	Ehbab-İziraat			40 832	342		10 1800	1750	5			
4	Ehbab-İziraat	4 67,5	112	30 405	450		10 270	225	10			
5	Dülger	1 67,5	40,5									
6	Teb'adan			10 135	-				2			
7	Kadayıfçı											
8	Mısırcı	2 108	90						2			
9	Semerci	5 180	135				3 540	-	1			5 120
10	Debbağ	1 67,5	40,5									
11	Kalaycı	2,5 270	180									
12	Boya Sınasarı	6 270	90				0,5 117	-	1			
13	Tüccar	3 67,5	67,5									
14	Ortakçı											
15	Ortakçı											
16	Rençber	4 99	91	30 360	-							
17	Ehbab-İziraat	6 450	360	80 950	742	80	10 1350	720				
18	Ehbab-İziraat	8 225	135	50 1350	684		10 1350	720				1 30
19	Kadın											
20	Duhancı	5 99	91									
21	Asker											
22	Debbağ	1 135	90									
23	Rençber	2,5 202	135									
24	Manav	2,5 99	71				3 810	-				
25	Helvacı	3 67,5	67,5									
26	Rençber	3 270	222				10 810	2250				

Bekir Efendizâde Mahallesi (Devam)

No	Mesleği	Bağ	Tarla		Gayri Mevzu Tarla		Kökboya Tarlası		Kökboya Tar. Hazir		Müşterek Tartlalar		Palamutluk		Kiraya Verilen Tarla				
			Mes. Haslat	Mes. Haslat	Mesaha dönüm	Mes. Haslat	Mesaha dönüm	Mes. Haslat	Mesaha dönüm	Mes. Haslat	Mesaha dönüm	Mes. Haslat	Mesaha dönüm	Mes. Haslat	Mesaha dönüm	Mes. Haslat	Mesaha dönüm		
27	Rençber	dn. 1260	1261	45	10	324	225	1	70	460	301	196	129	70	460	301	196	129	
28	Rençber	2 67.5	45	10	324	225	1	70	460	301	196	129	70	460	301	196	129	70	460
29	Terzi	3 135	100	5	405	450	3	70	460	301	196	129	70	460	301	196	129	70	460
30	Dabbâğ	1 -	-	5	1080	250	3	70	460	301	196	129	70	460	301	196	129	70	460
31	Mekteb-nişin	2 270	135	5	1080	250	3	70	460	301	196	129	70	460	301	196	129	70	460
32	Orakçı	2 270	135	5	1080	250	3	70	460	301	196	129	70	460	301	196	129	70	460
33	Orakçı	2 270	135	5	1080	250	3	70	460	301	196	129	70	460	301	196	129	70	460
34	Orakçı	2 270	135	5	1080	250	3	70	460	301	196	129	70	460	301	196	129	70	460
35	Orakçı	2 270	135	5	1080	250	3	70	460	301	196	129	70	460	301	196	129	70	460
36	Rençber	1 54	36	5	270	-	1	70	460	301	196	129	70	460	301	196	129	70	460
37	Rençber	2 202	122	5	270	-	1	70	460	301	196	129	70	460	301	196	129	70	460
38	Muytab	1 67.5	50.5	5	270	-	1	70	460	301	196	129	70	460	301	196	129	70	460
39	Çapacı	1 67.5	50.5	5	270	-	1	70	460	301	196	129	70	460	301	196	129	70	460
40	Terzi	1 67.5	50.5	5	270	-	1	70	460	301	196	129	70	460	301	196	129	70	460
41	Papuşçu	2 90	45	5	270	-	1	70	460	301	196	129	70	460	301	196	129	70	460

Buldanlı Emir Mahallesi

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mevzu Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Olmayan Mesaha	Müşterek Tarlalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla
1	Rençber	dn. 1260	1261	dönüm	dn. 1260	1261	8	dn. 1260	1261	1260
2	Rençber	5 675	630	dn. 1260	5 1890	1800	1,5	dn. 1260	1261	1260
3	Yetim	2 67,5	40,5		2 450	270				
4	Asker									
5	Rençber	1 67,5	67,5		2 315	-	1			
6	Rençber	5 306	234		4 1080	1350	4			
7	Rençber	3 202	180		2 540	1350	1			
8	Rençber	1 54	36		2 450	-	2			
9	Rençber	2 135	126	1						
10	Rençber	2 108	90		1 279	-	1			
11	Hizmetkar	1 54	54							
12	Kahveci									
13	Çapacı									
14	Esir-i İfrâş									
15	Çapacı									
16	Rençber	1 40,5	40,5				1	2 -	675 -	675
17	Ortaççı									
17	Çapacı	1 54	90							
18	Rençber	4 135	90	6	2 810	-				
19	Teba dan									
20	Rençber	4 405	315		3 1350	675	1			
21	Rençber	1,5 180	162		2 270	225				
22	Rençber	3 135	90							

Divan Mahallesi (Devam)

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mevzu Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tarlalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla						
										Mes. Haslat	Mes. Haslat	Mesaba Mes. Haslat	Mesaba Mes. Haslat	Mes. Haslat	Hisse
26	Rençber	dn. 1260 6 243	1261 180	dn. 1260 12 405	1261 90	dönüm 2 1170	1261 80	dn. 1260 52 1650	1261 1650	1261 740	1261 1650	1261 740	dn. 1260 52 1650	1261 1650	1261 740
27	Çapacı			15 495	90	4	2						1 30		
28	Rençber					4	2								
29	Ortakeçi														
30	Ortakeçi														
31	Bezzaz	2 67,5	54	8 67,5	40,5	4	2								
32	Rençber	1 67,5	62,5			2 2	900								
33	Tüccar	1 67,5	82,5			5 20	2250								
34	Rençber	2 67,5	62,5												
35	Dülger	3 67,5	40,5			2 3	225								
36	Rençber	1,5 27	5			3 3	-								
37	Debbağ	1 99	18												
38	Bezzaz	4 108	90												
39	Rençber	2 200	135	2 135	-	1 1	270	225							
40	Bezzaz	5 67,5	67,5												
41	Rençber	3 567	378			4 4	540	180							
42	Rençber	3 179	136			1 4	90	-							
43	Rençber	1 67,5	45			3 3	-	270							
44	Rençber	2 67,5	49,5			7 7	-	225							
45	Hizmetkar					6 6									
46	Çocuk														
47	Rençber	3 108	72			1 1	27	54							
48	Dülger														
49	Rençber	2 81	54												
50	Duhancı	1 54	22												
51	Ertah-ı Ziraat	4 200	155	4 474	385	2 2	315	990							

Divan Mahallesi (Devam)

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mevzu Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tartalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla		
		Mes. Haslat	Mes. Haslat	Mesaha Mes. Haslat	Mesaha Mesaha	Mes. Haslat	Hisse	Mes. Haslat	Mes. Haslat		
52	Terzi	dn. 1260 3 135	1261 106	dn. 1260 12 230	1261 150	dönüm 8	dn. 1260 0,5 126	1261 54	dn. 1260 1 1	1261 0,5	1260 20
53	Rençber	4 67,5	-15			20	1 -	540			
54	Tüccar										
55	Ortaççı										
56	Ortaççı										
57	Tüccar			10 360	-	20					
58	Ortaççı										
59	Tüccar	4 54	36								
60	Ortaççı										
61	Ortaççı										
62	Tüccar	5 540	135	25 1116	891						
63	Ortaççı										
64	Ortaççı										
65	Ortaççı										
66	Ortaççı										
67	Hizmetkar										
68	Rençber										
69	Kadın	3 360	225								
70	Bahçıvan	4 67,5	58,5	3 135	50						
71	Çapacı										
72	Mücehlid	2 67,5	31,5	1 -	22						
73	Rençber	4 270	160								
74	Ehbab-ı Ziraat	3 171	99								
75	Ortaççı										
76	Ortaççı										
77	Ortaççı										

6

Hoşab Mahallesi

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mevzu Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tarlalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla
1	Rençber	dn. 1260 2 432	1261 270	dönüm dn. 1260 2 784	1261 450	dönüm 2	dn. 1260 1261 1260 1261	dn. 1260 1261	dönüm 1260
2	Rençber	2 468	270	2 567	135	1	50 1602 1107 1602 1107		
3	Rençber	5 337	182						
4	Ortakçı								
5	Rençber	3 67,5	36,5			3			
6	Rençber	1 40,5	49,5	5 900	-				8 30
7	Eskici	2 126	90			1			
8	Rençber	2 202	135			1			
9	Rençber	2 67,5	36,5			2			
10	Rençber						3 315 - 315 -		
11	Ortakçı								
12	Dilger			3 405	-	2			
13	Çapacı	1 135	90						
14	Rençber	5 432	270	3 270	112	1			
15	Rençber	2 135	90			2			
16	Mekteb-nişin	1 135	90						

İpeki Mahallesi

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mevzu Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Hazır	Müşterek Tarlalar			Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla
							Mes. Haslat	Hisse	Hisse		
1	Rengber	3 135 117									
2	Rengber	2 202 108									
3	Çapacı	1 67,5 67,5									
4	Rengbe	1 135 108									
5	Berber	1 67,5 67,5									
6	Rengber	1 202 180									
7	Rengber	2 405 360	8 607 373								
8	Ortakçı										
9	Rengber	2 67,5 49,5		3							
10	Bahçıvan	1 67,5 58,5									
11	Rengber		5 297 270								
12	Rengber	3 1012 720									
13	Talebeden	12 171 153		9							
14	Rengber	5 337 319									
15	Ortakçı										
16	Rengber	2 135 126									
17	Rengber	2 135 90									
18	Rengber	2 40,5 40,5	3 180 54								
19	Ortakçı										
20	Ortakçı										
21	Rengber	2 270 225									
22	Rengber	2 135 90	10 270 90								
23	Rengber	2 405 360									
24	Rengber	2 135 108									
25	Rengber	3 270 252									
26	Bahçıvan	2 67,5 67,5		2							
27	Rengber										
28	Çapacı										
29	Rengber	2 180 135									
30	Rengber	2 270 360									
31	Çapacı										

20 40

Karacaöğlu Mahallesi (Devam)

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mevzu Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tartalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla
		Mes. Haslat	Mes. Haslat	Mesaba dönüm	Mes. Haslat	Mesaba dönüm	Hisse	Mes. Haslat	Mes. Haslat
51	Rençber	dn. 1260 2 90	1261 54	dn. 1260 8 -	1261 1450	dönüm 23	dn. 1260 1 180	1261 1	dn. 1260 1261 1260 1261 dn. 1260 1261 dönüm 1260
52	Kalayci	4 89	91	10 67,5	112	23	1 - 180	7	4
53	Tüccar								
54	Dölger	1 40,5	40,5						
55	Papuşcu	3 189	155						
56	Bahçivan								
57	Bahçivan	1 27	41						
58	Dilenci								
59	Eskici	1 18	18						
60	Papuşcu	1 18	18						
61	Rençber	2 270	180						
62	Rençber	2 67,5	40,5	2 135	-		2 - 675	2	
63	Çoban						6 270 -	3	
64	Rençber	2 135	90				5 - 900		

Kaymak Mahallesi

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mezru Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tartalar			Palamutluk	Kıraya Verilen Tarla
							Mes. Haslat	Hisse	Mes. Haslat		
1	İnam/Debağ	dn. 1260 1261	dn. 1260 1261	dönüm	dn. 1260 1261	dönüm	dn. 1260 1261 1260 1261	dn. 1260 1261	Mes. Haslat	Mes. Haslat	
2	Muhtar	1 67,5 40,5	2 - -	10 810	-	1	-	-	-	-	
3	Çapacı	3 540 450	1 - -	1 50	-	1	3 810 1750	1	-	-	
4	Çapacı	2 135 135	-	3 810	-	1	-	-	-	-	
5	Çapacı	1 67,5 67,5	-	3 810	1750	1	-	-	-	-	
6	Tüccar	2 135 90	-	3 810	1750	1	-	-	-	-	
7	Palamud Sımsarı	1 67,5 67,5	-	3 810	-	1	-	-	-	-	
8	Çapacı	2 135 108	-	3 810	-	1	-	-	-	-	
9	Yetim	-	-	3 810	-	1	-	-	-	-	
10	Rençber	1 67,5 67,5	-	3 540	-	2	-	-	-	-	
11	Rençber	3 202 180	-	2 810	270	3	-	-	-	-	
12	Rençber	3 67,5 67,5	2 202 18,5	2 -	225	3	-	-	-	-	
13	Rençber	2 67,5 90	-	2 -	225	3	-	-	-	-	
14	Ortakçı	-	-	2 -	225	3	-	-	-	-	
15	Rençber	3 202 180	-	2 -	225	3	-	-	-	-	
16	Ortakçı	-	-	2 -	225	3	-	-	-	-	
17	Hizmetçi	-	-	2 -	225	3	-	-	-	-	
18	Rençber	3 540 360	-	5 1350	225	3	-	-	-	-	
19	Çapacı	1 108 108	-	2 270	-	3	-	-	-	-	
20	Eskici	1 108 100	-	2 270	-	3	-	-	-	-	
21	Rençber	2 108 108	-	2 270	-	3	-	-	-	-	
22	Rençber	2 135 135	-	2 270	-	3	-	-	-	-	
23	Çapacı	2 135 90	-	5 810	900	3	-	-	-	-	
24	Rençber	-	-	5 810	900	3	900 822 889 798	-	-	-	
25	Ortakçı	-	-	5 810	900	3	-	-	-	-	

Kozluoğlu Mahallesi (Devam)

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mezru Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tarlalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla
27	Muallim-i sıbyan	dn. 1260 5	1260 1261	dn. 1260 1261	dn. 1260 1261	dn. 1260 1261	dn. 1260 1261 1260 1261	dn. 1260 1261	dn. 1260 1261
28	Terzi	5 270	225	dn. 1260 1261	dn. 1260 1261	dn. 1260 1261	dn. 1260 1261 1260 1261	dn. 1260 1261	dn. 1260 1261
29	Çapacı	2 67,5	67,5	5	3 540	-	2	2	20
30	Kahveci	2 67,5	67,5	5	3 540	-	2	2	20
31	Rençber	1 67,5	67,5	5	3 540	-	2	2	20
32	Teba'dan	2 67,5	40,5	15 202	207	34	1	1	1
33	Çapacı	3 -	-	5	5	-	1	1	1

Küçük İmam Mahallesi (Devam)

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mevzu Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tartalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla
27	Rençber	dn. 1260	1261	dn. 1260	1261	dönüm	dn. 1260	1261 1260 1261	dn. 1260 1261
28	Rençber	2	225	180	2	405	135	1	1
29	Yetim	6	517	315	2	1080	1125	8	1
30	Rençber	3	270	180	3	1350	900	3	3
31	Rençber	2	180	108	2	270	450	1	1
32	Rençber	2	135	90	2	810	675	3	3
33	Rençber	2	99	81	2	810	450	1	1
34	Rençber	3	135	90	2	405	135	1	1
35	Rençber	4	540	450	1	135	-	1	1

Meciköğlü Mahallesi

No	Mesleği	Bag	Tarla	Gayri Mevzu Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tartalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla
1	Papuşçu	dn. 1260	1261	dn. 1260	1261	dönüm	dn. 1260	1261 1260 1261	dn. 1260 1261
2	Rençber	1	-	-	1	-	-	-	1

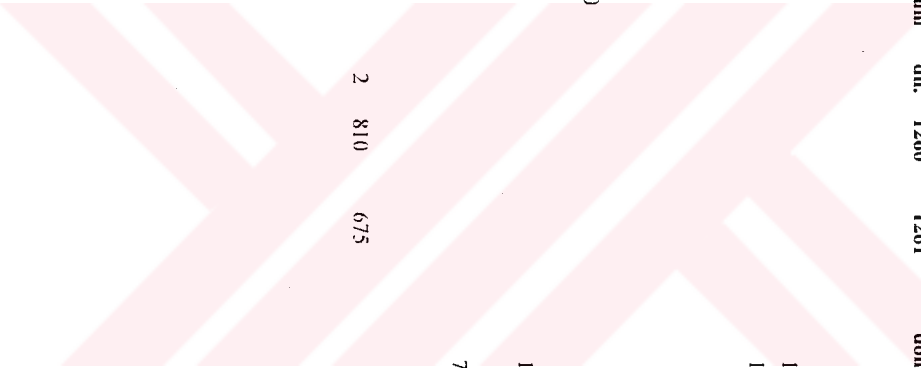

Orta Mahallesi

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mevzu Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tarlalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla
1	İnanı / Müderris	2 dn. 1260 54	2 dn. 1260 1261	Mesaha dönüm dn. 1260 27	Mesaha dn. 1260 1261	Mesaha dönüm dn. 1260 1261	Mesaha dn. 1260 1261 1260 1261	Mes. dn. 1260 1261	Mes. dönüm 1260 1261
2	Muhtar / Papuşçu	2 67.5 40.5							
3	Altâr	2 67.5 22.5							
4	Rençber	1 67.5 40.5							
5	Rençber	3 270 180							
6	Kundakçı	2 36 36							
7	Terzi								
8	Tüccar								
9	Terzi	1 22.5 22.5							
10	Çapacı	2 - -							
11	Debbag Kalfası								
12	Kadın								
13	Rençber	1 54 45							
14	Debbag	1 36 36							
15	Yetimler	3 234 180							
16	Rençber	2 135 100							
17	Rençber	3 135 90							
18	Ortakçı		15 67.5 18.5						
19	Yetim	3 135 90							
20	Papuşçu	3 162 108							
21	Debbag	3 67.5 54							
22	Boyacı	1 67.5 67.5							
23	Ortakçı								
24	Rençber	1 22.5 27.5							

Orta Mahallesi (Devam)

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mezru Tarla	Kökboya Tarlasi	Kökboya Tar. Hazir	Müşterek Tarlalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla						
										Mes. Haslat	Mes. Haslat	Mesaha Mes.	Haslat	Mesaha Mesaha	Mes. Haslat
25	Rençber	dn. 1260	1261	dönüm	dn. 1260	1261	dönüm	dn. 1260	1261	1260	1261	dn. 1260	1261	dönüm	1260
26	Katip														
27	Bahçıvan	1	126	90	4										
28	Çapacı	2	67,5	67,5											
29	Rençber	2	135	90											
30	Rençber	2	135	45											
31	Kadı														
32	Ortakçı														
33	Müderris	0,5	67,5	22,5											
34	Demirci	1	72	54	10										
35	Dulger														
36	Dulger	3	102	82,5											
37	Bezzaz	1	27	18											
38	Tıccar	6	67,5	45											
39	Katip	1	18	18											
40	Papuşçu														
41	Kasab	2	135	90											
42	Dehbağ Kalfası	2	135	90											
43	Hizmetkâr														
44	Talebden														
45	Bahçıvan	1	18	45											
46	Dehbağ	2	36	27											

Pazar Mahallesi (Devam)

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mevzu Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tarlalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla
25	Hıyabacı	dn. 1260	1261	dn. 1260	1261	dönüm	dn. 1260	1261	1260
26	Çapacı	1	45	18					
27	Papuşçu								
28	Hılvacı Çıragı								
29	Dulger	2	90	54					
30	Çapacı								
31	Hılvacı Kalfası								
32	Çapacı								
33	Debbağ	2	45	27					
34	Bahçıvan	1	67.5	54					

Recebli Mahallesi

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mevzu Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır Tarla	Müşterek Tarlalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla		
		Mes. Haslat	Mes. Haslat	Mesaha	Mes. Haslat	Mesaha	Mes. Haslat	Mes. Haslat	Mes. Haslat		
		dn. 1260	dn. 1260	dn. 1260	dn. 1260	dn. 1260	dn. 1260	dn. 1260	dn. 1260		
		1261	1261	1261	1261	1261	1261	1261	1261		
		45,5	45	45,5	45	45,5	45	45,5	45		
1	İnam	2 67,5	2 67,5	20	2	20	405	112	112	17	45
2	Muhtar	2 135	2 135	5	1	5	169	1053	169	1053	
3	Bahçıvan	1 -	1 -	3	1	3	169	1053	169	1053	
4	Hizmetkar	1 -	1 -	3	1	3	169	1053	169	1053	
5	Rençber	2 162	2 162	2	2	20	45	67,5	45	67,5	
6	Ortakçı	2 162	2 162	2	2	20	45	67,5	45	67,5	
7	Muallim-i Sibyan	1,5 37	1,5 37	20	2	20	45	67,5	45	67,5	
8	Rençber	1 -	1 -	20	2	20	45	67,5	45	67,5	
9	Boyacı	1 17	1 17	20	2	20	45	67,5	45	67,5	
10	Papuşçu	1 27	1 27	20	2	20	45	67,5	45	67,5	
11	Eskici	1 27	1 27	20	2	20	45	67,5	45	67,5	
12	Çapacı	1 -	1 -	20	2	20	45	67,5	45	67,5	
13	Bahçıvan	1 -	1 -	20	2	20	45	67,5	45	67,5	
14	Rençber	1 -	1 -	20	2	20	45	67,5	45	67,5	
15	Ortakçı	1 -	1 -	20	2	20	45	67,5	45	67,5	
16	Yulm	1 -	1 -	20	2	20	45	67,5	45	67,5	
17	Bezaz	1 27	1 27	20	2	20	45	67,5	45	67,5	
18	Ortakçı	1 27	1 27	20	2	20	45	67,5	45	67,5	
19	Kebabçı	2 135	2 135	4	2	4	630	-	-	-	
20	Kebabçı Çırağı	1 -	1 -	4	2	4	630	-	-	-	
21	Değirmenci	1 18	1 18	1	1	1	36	26	36	26	
22	Debbag Kalfası	1 36	1 36	1	1	1	36	26	36	26	
23	Bahçıvan	1 36	1 36	1	1	1	36	26	36	26	
24	Berber	1 36	1 36	1	1	1	36	26	36	26	
25	Rençber	1,5 18	1,5 18	10	2	10	15	49,5	49,5	17	45

Rumiyan Mahallesi (Devam)

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mevzu Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazir	Müşterek Tarlalar	Palanlutluk	Kiraya Verilen Tarla
101	Değirmenci	dn. 1260	1261	Mesaha dn. 1260 dönüm	Mes. Haslat 1261	Olmayan Mes. Haslat dn. 1260 dönüm	1261 1260 1261	Mes. Haslat dn. 1260 1261	Mes. Haslat dn. 1260 1261 dönüm 1260
102	Ekmekeci								
103	Bahçıvan								
104	Sıyan Yağcı	2 45	135						
105	Yetim								
106	Yetim								
107	Terzi Çırağı								
108	Yetim								
109	Yapıcı								
110	Çapacı								
111	Değirmenci								
112	Çerçi								
113	Hizmetkar								
114	Sıyan Yağcı	2 67.5	67.5						
115	Çerçi								
116	Terzi								
117	Değirmenci								
118	Yapıcı								
119	Yapıcı								
120	Yapıcı								
121	Bahçıvan								
122	Tüccar								
123	Ortaççı								
124	Ortaççı								
125	Muallim-i sıbyan								
				35			5	1688	1688

Rumiyan Mahallesi Muaf (Patenteli)

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mevzu Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazir	Müşterek Tarlalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla
1	Ticarətçi	Mes. Haslat dn. 1260	Mes. Haslat dn. 1260	Mesaha dönüm dn. 1260	Mes. Haslat 1261	Mesaha dönüm dn. 1260	Mes. Haslat 1261 1260 1261	Mes. Haslat dn. 1260 1261	Mes. Haslat dönüm 1260
2	Hekimlik	1					2 - 337 - 337		
3	Değirmenci	2 27							
4	Ortaççı								
5	Mısırçı	4 202					2 450 - 450 -		
6	Ortaççı								
7	Siyam Yağcı	4 135	2 20						
8	Siyam Yağcı	5 405		3					
9	İsgad								
10	Hatik								
11	Hizmetkar	3							
12	Rençber	1				4			
13	Değirmenci	1.5 135				2			
14	Kuyumcu	1.5 270		3 2250	135	4			
15	Çapacı								
16	Yetim								
17	Yetim	6							
18	Terzi	6				2			
19	Duhancı								
20	Bezzaz								
21	Bahçıvan			4					
22	Bezzaz								
23	Rençber	3 405		14	3 1485	1125	3		
24	Çapacı	1 67.5		3			3		

Rumiyan Mahallesi Muaf (Patentli) (Devam)

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tartalar	Palamutluk	Kiraya Verilen
25	Rençber	2	45	27	1261	1261	4		
26	Rençber	4	720	450	1261	1261	7		
27	Rençber	2	270	180	1261	1261	9		
28	Çapacı	1	202	157	135	135	2		
29	Çapacı							3	1080 675 1080 675
30	Ortakçı								
31	Hizmetkar	2							

EK 9: Gördeş'in Köylerinde Yaşayan Halkın Sahip Olduğu Araziler ve Bu Arazilere Edilen Yıllık Kazançları

Beğel Köyü

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Mes. Hasılat	Mes. Hasılat	Mesaha	Mes.	Hasılat	Mesaha	Müşterek Tarlalar	Hisse	Mes.	Hasılat	Mesaha	Kıraya Verilen Tarla	
																Gayri Mevzu Tarla
1	Ehbab-1 Ziraat	dn. 1260	1261	dn. 1260	1261	dönüm	dn. 1260	1261	dönüm	dn. 1260	1261	1260	1261	1260	Dönüm	1260
2	Muhhtar	2 27	27	15 202,5	216	0,5	409,5	135	1							
3	Ehbab-1 Ziraat	2 67,5	67,5	40 585	324	2,5	526,5	2250	4							
4	Ehbab-1 Ziraat	3 81	72	20 742,5	481,5	5	2925	2250	5							
5	Ehbab-1 Ziraat	2 40,5	40,5	12 202,5	180	2	351	900	2							
6	Ehbab-1 Ziraat	3 40,5	40,5	20 243	108	1	--	900	4							
7	Çapracı	1 67,5	67,5						3							
8	Demirci	1 40,5	40,5						2							
9	Ehbab-1 Ziraat	3 94,5	90	20 481,5	423				2							
10	Ehbab-1 Ziraat	2 67,5	67,5	20 72	135	0,5	468	--	1							
11	Ehbab-1 Ziraat	2 67,5	67,5	20 202,5	135	2	135,5	900	4							
12	Konitirci	5 99,5	99,5			2	0,5	292,5	--							
13	Ehbab-1 Ziraat	3 81	72	30 405	225	1	409,5	229,5	4							
14	Ehbab-1 Ziraat	2 27	27	20 202,5	135	1,5	819	900	5							
15	Rençber	3 67,5	67,5	20 274,5	239,5	0,5	--	540	1							
16	Ehbab-1 Ziraat	2 67,5	67,5	25 342	346,5	2,5	1872	675	4							
17	Ehbab-1 Ziraat	2 67,5	67,5	20 387	688	1	702	315	4							
18	Ehbab-1 Ziraat	2 108	110	15 297	292	1,5	1287	450	8							
19	Ehbab-1 Ziraat	2 135	108	25 738	657	3	2106	1575	4							
20	Rençber	2 27	27	15 409,5	135	0,5	144	225	8							
21	Ehbab-1 Ziraat	3 54	54	20 540	400	1	373,5	450	2							
22	Ehbab-1 Ziraat	3 54	54	30 567	661	4	2722,5	900	6							
23	Ehbab-1 Ziraat	2 67,5	67,5	20 477	220	--	526,5	900	2							
24	Ehbab-1 Ziraat	2 81	72	25 454,5	426,5	3	1579,5	1350	2							
25	Ehbab-1 Ziraat	3 108	90	150 1782	1980	2	1215	450	3							

Beğel Köyü (Devamı)

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mezru Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tarlalar	Palanmutluk	Kiraya Verilen Tarla
26	Erbab-1 Ziraat	dn. 1260 1261	dn. 1260 1261	dönüm	dn. 1260 1261	dönüm	dn. 1260 1261 1260 1261	dn. 1260 1261	Dönüm 1260
27	Erbab-1 Ziraat	2 67,5 54	25 342 301,5	2 1350 562,5	2 1053 900	2 729 180			
28	Erbab-1 Ziraat	2 67,5 54	10 202,5 135	3 1350 1350	3 1053 900	3 729 180			
29	Erbab-1 Ziraat	2 67,5 67,5	10 207 90	2 1053 900	2 729 180				
30	Rençber	2 94,5 67,5	50 769,5 540	3 1350 1350	3 1053 900	3 729 180			
31	Rençber	2 94,5 94,5	20 315 63	3 1350 1350	2 729 180				
32	Erbab-1 Ziraat	2 81 72	10 454,5 279	1 585 450	1 729 180				
33	Erbab-1 Ziraat	2 81 72	30 427,5 400	2 1579,5 900	2 1053 900	2 729 180			
34	Senâ Talışından	2 67,5 54	10 207 297	1 526,5 675	1 729 180				
35	Erbab-1 Ziraat	1 67,5 67,5	10 274,5 360	2 1579,5 450	2 729 180				
36	Erbab-1 Ziraat	2 67,5 67,5	40 238,5 369	3 1579,5 1800	1 729 180				4 40
37	Rençber	2 67,5 54	25 202,5 360	0,5 409,5 225	2,5 1053 900				
38	Rençber	1 13,5 13,5	10 36 85	1 702 630	1 729 180				
39	Rençber	1 27 22,5	10 180 76,5	0,5 261 225	2 729 180				
40	Ey Kadını	1 67,5 54	5 171 85	0,5 261 225	2 729 180				
41	Erbab-1 Ziraat	1 67,5 27	20 527,5 477	2 1053 900	2 729 180				
42	Rençber	1 40,5 27	15 175,5 130,5	0,5 270 270	2 729 180				
43	Rençber	1 81 72	30 594 315	2 1350 1225	4 1053 900				
44	Erbab-1 Ziraat	1 40,5 41,5	40 405 450	2 1053 675	3 1053 900				
45	Erbab-1 Ziraat	2 40,5 31,5	20 630 340	1 729 180	2 729 180				
46	Erbab-1 Ziraat	3 40,5 31,5	20 630 340	1 729 180	2 729 180				
47	Erbab-1 Ziraat	2 67,5 59,5	15 135 135	3 1053 900	4 1053 900				
48	Erbab-1 Ziraat	2 40,5 40,5	25 319,5 243,5	2 526,5 1250	4 1053 900				
49	Erbab-1 Ziraat	2 67,5 67,5	50 342 360	4 2925 1125	4 1053 900				
50	Erbab-1 Ziraat	2 67,5 67,5	20 495 418	3 1578,5 585	2 729 180				

Boraz Köyü (Devam)

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mezru Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tarlalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla				
										Mes. Haslat	Mes. Haslat	Mesaha dönüm	Mes. Haslat
27	Çapacı	dn. 1260	1261	dn. 1260	1261	dönüm	dn. 1260	1261	1260	1261	1261	Dönüm	1260
28	Erbab-ı Zirrat	2 270	230			6	2 410	900			2		
29	Rençber	1,5 108	90	10 202,5	189	15	1,5 440	630			3		
30	Çapacı	2 67,5	67,5				2 526,5	1250			3		
31	Rençber	2 81	72	10 72	60		1 292,5	315			1		
32	Rençber	2 67,5	63,5	40 135	--		2,5 1638	1350			3		
33	Çapacı	2 67,5	63,5	4 67,5	27		2 410	450			2		
34	Çapacı	1 40,5	40,5				1 410	--			1		
35	Rençber	2 135	108			10	1 292,5	450			2		
36	Çapacı	3 202,5	162	10 202,5	108		2 1579,5	900			3		
37	Çapacı	1 67,5	54			3	0,5 --	315			2		
38	Çapacı	2 108	90								2		
		3 135	108				0,5 526,5	--			4		

Boyalı Köyü

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mezru Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazir	Müşterek Tarlalar	Palanmutluk	Kiraya Verilen Tarla
1	Talebeden	dn. 1260 1261	dn. 1260 1261	dönüm 5	dn. 1260 1261	dönüm	dn. 1260 1261 1260 1261	dn. 1260 1261	Dönüm 1260
2	Muhtar	1 22,5 22,5	7 621 180	3 405 450	3 810 900	3 405 450	15 2240 1080	15 1890 630	5 50
3	Erbab-1 Ziraat	1 18 27	17 900 531	3 810 900	3 1350 720	0,5	15 1350 450	15 1350 450	
4	Erbab-1 Ziraat	1 36 36	8 1282,5 450	2 270 337,5	1,5	5 675 225	5 675 225		
5	Rençber	1 27 27	18 814,5 355,5	2 270 225	1,5	1 2700 900	1 2700 900		
6	Erbab-1 Ziraat	1 27 27	17 549 225	3 810 --		10 1620 540	10 1620 540		
7	Erbab-1 Ziraat	1 27 27	18 643,5 693	2 180 144		5 1080 360	5 1080 360		
8	Rençber	0,5 13,5 13,5	18 643,5 693	2 180 144		5 1080 360	5 1080 360		
9	Erbab-1 Ziraat	1 27 27	18 643,5 693	2 180 144		5 1080 360	5 1080 360		
10	Erbab-1 Ziraat	1 27 27	18 643,5 693	2 180 144		5 1080 360	5 1080 360		
11	Erbab-1 Ziraat	1,5 54 54	18 517,5 526,5	2 360 644	1	10 743,5 594	10 743,5 594		
12	Erbab-1 Ziraat	1,5 54 54	26 742,5 594	2 292,5 225	2				
13	Irgad								
14	Erbab-1 Ziraat	0,5 13,5 13,5	15 891 315	1 -- 225		0,5 3240 1080	0,5 3240 1080		
15	Erbab-1 Ziraat	1 22,5 27	7 328,5 278,5	3 945 542,5		5 810 270	5 810 270		
16	Erbab-1 Ziraat	1 13,5 13,5	8 495 135	2 180 --		5 540 180	5 540 180		
17	Erbab-1 Ziraat	1 13,5 13,5	15 585 745	2 1350 900	0,5	7 270 172	7 270 172		
18	Erbab-1 Ziraat	1 27 27	17 742,5 382,5	5 1350 450	2	10 270 90	10 270 90		
19	Erbab-1 Ziraat	2 54 54	5 589,5 288	3 810 225		15 2160 540	15 2160 540		
20	Erbab-1 Ziraat	2 67,5 67,5	5 589,5 288	1 135 225	0,5	5 810 270	5 810 270		
21	Erbab-1 Ziraat		5 135 90			10 1620 540	10 1620 540		
22	Rençber		4 135 22,5	1 180 337,5	1	5 675 225	5 675 225		
23	Erbab-1 Ziraat	2 72 72	45 1422 499,5	5 1350 1620	3	40 2160 540	40 2160 540		
24	Erbab-1 Ziraat	1 54 54	9 540 552,5	1 135 787,5	4,5	20 810 270	20 810 270		
25	Erbab-1 Ziraat	1 36 36	4 225 54	1 292,5 112,5	1	15 1080 360	15 1080 360		
26	Erbab-1 Ziraat	1 36 36	8 337,5 198	2 405 337,5	2	15 1080 360	15 1080 360		

Boyalı Köyü (Devam)

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mevzu Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tartalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla	Olmayan	
										Mesaha	Mesaha
Mes. Haslat	Mes. Haslat	Mes. Haslat	Mes. Haslat	Mes. Haslat	Mes. Haslat	Mes. Haslat	Mes. Haslat	Mes. Haslat	Mes. Haslat	Mes. Haslat	Mes. Haslat
dn. 1260	1261	dn. 1260	1261	dn. 1260	1261	dn. 1260	1261	1260	1261	1260	1261
27	Irgad	1 27	27	dönüm	dn. 1260	1261	dönüm	dn. 1260	1261	1260	1261
28	Irgad	1 36	36		2 540	900	1,5	5 810	180	5 1350	450
29	Irgad	0,5 27	27		2 270	270	2	5 405	135		
30	Erbab-1 Ziraat	1 13,5	13,5		2 540	900	1,5	5 810	180	5 1350	450
31	Erbab-1 Ziraat	2 81	81		2 270	270	2	10 1890	630	10 1890	630
32	Erbab-1 Ziraat	0,5 13,5	13,5		2 540	900	1,5	25 1890	630	10 1890	630
33	Erbab-1 Ziraat	0,5 13,5	13,5		1 90	135		1 540	180	1 540	180
34	Irgad	0,5 13,5	13,5		2 270	270	2	10 540	180	10 540	180
35	Erbab-1 Ziraat	1 22,5	22,5		2 270	270	2	5 945	315	5 945	315
36	Erbab-1 Ziraat	1 27	27		2 270	270	2	10 3510	1170	10 3510	1170
37	Irgad	0,5 27	27		2 270	270	2				
38	Çapacı	1 13,5	13,5	5							
39	Erbab-1 Ziraat	2 55	55	10	3 675	900	2	5 540	180	15 1080	360
40	Erbab-1 Ziraat	2 55	55	3	3 810	900	2	15 1485	495	15 1485	495
41	Erbab-1 Ziraat	0,5 9	9	5	2 216	337,5	1,5	8 270	90	8 270	90
42	Erbab-1 Ziraat	1 13,5	13,5	2	2 216	337,5	1,5	10 1080	360	10 1080	360
43	Irgad	1 13,5	13,5	5							
44	Irgad	1 13,5	13,5	2	2 270	270	2				
45	Erbab-1 Ziraat	2 72	72	3	3 1080	1125	3,5	10 1080	360	10 1080	360
46	Erbab-1 Ziraat	1 27	27	3	3 810	742,5		15 1350	450	15 1350	450
47	Erbab-1 Ziraat	1 22,5	22,5	3	3 270	225		5 675	180	5 675	180
48	Erbab-1 Ziraat	1 13,5	13,5	1	1 135	112,5	1	5 1215	405	5 1215	405
49	Rengber	1 13,5	13,5								
50	Asker										
51	Erbab-1 Ziraat	1 67,5	67,5	2	2 675	450	1	5 1890	630	5 1890	630
52	Erbab-1 Ziraat	0,5 13,5	13,5	5	5 1890		1,5	15 1350	450	15 1350	450
53	Erbab-1 Ziraat							10 1890	630	10 1890	630

Dudluca Köyü

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mevzu Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazir	Müşterek Tarlalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla	Olmayan		
										Mesaha	Mesaha	
Mes.	Haslat	Mes.	Haslat	Haslat	Haslat	Mes.	Haslat	Hisse	Mes.	Haslat	Mesaha	Haslat
dn.	1260	1261	dn.	1260	1261	dn.	1260	1261	1260	1261	1260	1261
1	Tuocar	1 27	27	50 751,5	450	5	5	5	2,5	1350	900	5
2	İmam	10 135	63	0,5 585	—	2	2	2	0,5	585	—	2
3	Erbab-1 Ziraat	15 472,5	810	1,5 819	675	5	5	5	0,5	292,5	—	1
4	Erbab-1 Ziraat	2 67,5	67,5	10 337,5	332,5	1	1	1	1,5	819	675	5
5	Erbab-1 Ziraat	1 13,5	13,5	10 337,5	332,5	1	1	1	0,5	292,5	—	1
6	Asker	1 —	—	10 —	22,5	2	2	2	1,5	1111,5	450	2
7	Erbab-1 Ziraat	2 13,5	13,5	10 22,5	216	1	1	1	0,5	175,5	135	1
8	Rengber	1 54	46	10 135	216	3	3	3	1,5	819	900	3
9	Erbab-1 Ziraat	2 40,5	40,5	20 202,5	162	1	1	1	1,5	409,5	900	1
10	Erbab-1 Ziraat	2 54	54	15 652,5	560	3	3	3	0,5	—	180	2
11	Erbab-1 Ziraat	2 135	135	50 1786,5	1156,5	4	4	4	1,5	1579,5	49,5	2
12	Erbab-1 Ziraat	2 40,5	40,5	25 522	396	2	2	2	0,5	—	675	1
13	Ortakeyi	10 612	630	2 1755	—	1	1	1	2	1755	—	1
14	Erbab-1 Ziraat	2 67,5	67,5	15 715,5	990	3	3	3	2	1755	—	1
15	Erbab-1 Ziraat	2 67,5	67,5	40 751,5	589,5	3	3	3	2	1755	—	1
16	Erbab-1 Ziraat	3 135	135	25 675	343	4	4	4	0,5	234	270	4
17	Erbab-1 Ziraat	2 40,5	40,5	25 585	321	2	2	2	1	526,5	450	2
18	Erbab-1 Ziraat	2 67,5	67,5	25 522	396	2	2	2	1	526,5	450	2
19	Erbab-1 Ziraat	1 40,5	40,5	50 607,5	490,5	1	1	1	1	292,5	765	4
20	Erbab-1 Ziraat	1 27	23	40 409,5	616,5	1	1	1	1	292,5	765	4
21	Erbab-1 Ziraat	1 27	27	40 409,5	535,5	1	1	1	1	292,5	765	4
22	Erbab-1 Ziraat	1 27	23	40 500	504	1	1	1	1	292,5	765	4
23	Erbab-1 Ziraat	2 40,5	40,5	25 882	675	2	2	2	1	526,5	450	2
24	Erbab-1 Ziraat	2 54	46	40 481,5	306	2	2	2	1	526,5	450	2
25	Erbab-1 Ziraat	2 67,5	67,5	45 612	666	4	4	4	1	292,5	765	4
26	Erbab-1 Ziraat	2 67,5	67,5	45 612	666	4	4	4	1	292,5	765	4

Efendili Köyü

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mevzu Tarla		Mesaha	Kökboya Tarlası		Kökboya Tar. Hazır		Müşterek Tarlalar			Palamutluk		Kiraya Verilen Tarla	
				Mesha	Mes. Haslat		Mes. Haslat	Haslat	Mesha	Mes. Haslat	Hisse	Mes. Haslat	Mesaha	Haslat			
1	İnham	dn. 1260	1261	dn. 1260	1261	dönüm	dn. 1260	1261	dönüm	dn. 1260	1261	1260	1261	1261	Dönüm	1260	
2	Erbab-1 Ziraat	5 237,5	315	25 472,5	270	20	1	1800	10	2	789	789					
3	Erbab-1 Ziraat	5 202,5	162	75 121,5	292,5				12								
4	Ortakçı																
5	Erbab-1 Ziraat	8 405	360	100 770	495	20	2	1350	6								
6	Erbab-1 Ziraat	2 67,5	67,5	25 67,5	202,5		0,5	409,5	1								
7	Erbab-1 Ziraat	2 270	-	40 202,5	180		1	819	3								
8	Erbab-1 Ziraat	5 243	225				1	702	2								
9	Erbab-1 Ziraat	2 135	135	10 135	135		0,5	175,5	1								
10	Erbab-1 Ziraat	2 135	108	10 202,5	180		0,5	409,5	1								
11	Rençber	4 135	108	25 135	198		1	936	2								
12	Erbab-1 Ziraat	3 270	225	10 270	90		1	409,5	4								
13	Erbab-1 Ziraat	4 472,5	405	100 994,5	990	50	1	702	4								
14	Erbab-1 Ziraat	5 337,5	275	60 472,5	230	20	1,5	819	6								
15	Erbab-1 Ziraat	2,5 135	135	30 67,5	135		1,5	702	2,5								
16	Çapacı	2 121,5	108			30	2	1350	7								
17	Çapacı	3 135	135			30	1,5	819									
18	Erbab-1 Ziraat	2,5 202,5	180	30 409,5	260		2	819									
19	Erbab-1 Ziraat	4 135	90	15 270	180		1	117	3								
20	Çapacı	2,5 135	135	5 -	90	15	0,5	410,5									
21	Erbab-1 Ziraat	3,5 135	117	20 270,5	382		0,5	409,5	3								
22	Erbab-1 Ziraat	5 270	225	60 540	333		1	819	2								
23	Çapacı	1 67,5	67,5			5	1,5	292,5	12								
24	Çapacı	2 162	125	4 36	22,5		0,5	270	2								
25	Rençber	4 162	117	2 67,5	45		1	819	3								
26	Erbab-1 Ziraat	1 148,5	135	15 67,5	45		0,5	526,5	2								

Efendili Köyü (Devam)

No	Mesleği	Bağ	Mes. Hasılat		Tarla	Mes. Hasılat		Mesaha dönüm	Mes. dönüm	Kökboya Tarlası	Hasılat	Mesaha dönüm	Olmayan Mesaha dönüm	Mes. dönüm	Müşterek Tarlalar			Palanlutluk	Kiraya Verilen Tarla	
			dn.	1260		1261	dn.								1260	1261	1260			1261
27	Rençber	1	135	117	5	140	135	1	819	451	2									
28	Ehbab-1 Ziraat	2,5	202,5	180	20	135	270	1,5	526,5	810	3									
29	Yatalak	2	67,5	67,5	12	135	--													
30	Ehbab-1 Ziraat	5	270	270	30	787,5	337,5	2	819	1125	10									
31	Ehbab-1 Ziraat	5	310,5	270	40	202,5	198	20	1,5	819	900	5,5								
32	Mühtüdar	1,5	67,5	67,5	25	135	112,5	1	585	--	1									
33	Çapacı	3	135	135																
34	Ehbab-1 Ziraat	8	270	225	25	405	270	2	1053	1125	4									
35	Rençber	2	270	225	10	67,5	--	1	410	360	1									
36	Ehbab-1 Ziraat	3	135	108	10	202,5	112	1			3									
37	Ehbab-1 Ziraat	8	162	135	30	337,5	180	1	--	720	4									
38	Çapacı	2,5	162	135	30	171	90	1	526,5	720	2									
39	Ehbab-1 Ziraat	8	372,5	360	40	405	360	2	1350	1620	2									
40	Çapacı	2	36	36				3	2	1350	450	0,5								
41	Ehbab-1 Ziraat	8	472,5	405	40	472,5	270	1,5	526,5	630	3									
42	Çapacı	4	135	108				3	1	526,5	450	3								
43	Meczub																			
44	Çapacı	3	270	225	10	67,5	63,5	0,5	--	225	1									
45	Yatalak																			
46	Çapacı	2	108	90	5	67,5	--	0,5	180	225	1									
47	Çapacı	2	108	90				5	0,5	180	225	1								
48	Fakir																			
49	Ehbab-1 Ziraat	8	337,5	270	30	275,5	360	1,5	1287	--	2									
50	Ehbab-1 Ziraat	2	67,5	67,5	20	275,5	360	1,5	1287	--	1									
51	Demirci																			
52	Meczub																			

31 100

Eréndilli K6yü (Devam)

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mezru Tarla	K6kboya Tarlası	K6kboya Tar. Hazır	Müşterek Tarlalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla	
		Mes. Hasılat	Mes. Hasılat	Mesaha dönüm	Mes. Hasılat	Mesaha dönüm	Mes. Hasılat	Hisse	Mes. Hasılat	Mesaha Hasılat
		dn. 1260	dn. 1260	dn. 1261	dn. 1260	dn. 1261	dn. 1260	dn. 1260	dn. 1260	1260
53	Çapacı	2 135	15 67,5	45						
54	Çapacı	2 40,5	10 100							
55	Çapacı	2 36		2						
56	Çapacı	2		2						
57	Çapacı	2 135		6						
58	Çapacı	2 67,5	6	22,5						

Kabakoz Köyü

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mezru Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tarırlar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla	Mesaha Hasılat	
										Mes. Hasılat	Mesaha Hasılat
1	İmam	dn. 1260 3 135	1261 108	dn. 1260 20 517,5	1261 630	dönüm 2 643,5	dn. 1260 1261 1260 1261	dn. 1260 1261	Dönüm 1260	Mes. Hasılat	Mesaha Hasılat
2	Muhlar	2 67,5	67,5	20 922,5	810	2 643,5	8				
3	Rençber	2 108	92	10 382,5	414	1 643,5	4				
4	Ehbab-1 Ziraat	2 108	92	20 702	468	1,5 819	4				
5	Çapacı	2 54	45				2				
6	Ehbab-1 Ziraat	2 81	72	20 810	390	2 351	3				
7	Ehbab-1 Ziraat	2 108	92	20 1071	720	1,5 409,5	5				
8	Ehbab-1 Ziraat	2 67,5	67,5	15 477	360	1 175,5	2				
9	Ehbab-1 Ziraat	2 54	45	15 585	472,5	1 526,5	3				
10	Ehbab-1 Ziraat	2 67,5	54	15 472,5	351	1 526,5	3				
11	Ehbab-1 Ziraat	2 67,5	59,5	15 441	157,5	1 819					
12	Ehbab-1 Ziraat	2 81	72	15 922,5	990	2 1260	5				
13	Ehbab-1 Ziraat	1 67,5	58,5	15 540	540	1 819	3				
14	Ehbab-1 Ziraat	2 108	90	25 472,5	274,5	1 96,5	3				
15	Çapacı	1 40,5	40,5			1 292,5					
16	Çapacı	1 67,5	58	5 36	72						
17	Ehbab-1 Ziraat	2 108	90	20 765	468	1 819	3				
18	Ehbab-1 Ziraat	2 67,5	67,5			0,5 292,5	5	20 574	697 574	697	
19	Ortakçı										
20	Ehbab-1 Ziraat	2 135	108	20 616,5	405		4	2 526,5	1125 -	1125	
21	Ortakçı										
22	Ehbab-1 Ziraat	2 81	72	15 607,5	823	0,5 292,5	3				
23	Ehbab-1 Ziraat	1 40,5	40,5	15 337,5	153	0,5 409,5	2				
24	Ehbab-1 Ziraat	2 67,5	59,5	20 337,5	225	0,5 409,5	2				
25	Ehbab-1 Ziraat	2 108	99	21 540	450		4				
26	Ehbab-1 Ziraat	2 40,5	40,5	20 436,5	468	1,5 526,5	2				

Kabakoz Köyü (Devam)

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Mesaha	Mes. Hasılat	Hasılat	Mesaha	Müşterek Tartalar	Palanuduk	Kiraya Verilen Tarla
27	Erbab-ı Ziraat	dn. 1260 1 13.5	1261 13.5	dn. 1260 10 540	1261 193.5	dönüm dn. 1260 0.5 292.5	2	dn. 1260 1261 1260 1261	dn. 1260 1261	Dönüm 1260
28	Müvevffa									
29	Yetim									6 50
30	Meczub									
31	Erbab-ı Ziraat	2 108	98	25 810	558	1 760	450			5 35
32	Yatalak	2					3			

Kıranî Köyü

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gavri Mezru Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tarpalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla	Mesaha Hasılat	
										Mes. Hasılat	Mesaha Hasılat
1	Talebeden	dn. 1260 1261	dn. 1260 1261	dönüm	dn. 1260 1261	dönüm	dn. 1260 1261 1260 1261	dn. 1260 1261	Dönüm 1260	Mes. Hasılat	Mesaha Hasılat
2	Muhlar	3 108 90	50 342 261	2	729 1080						
3	Ortakçı	4 135 108		50	3 2106 2070	2	50 652 450 652 450				
4	Yetimler	3 135 108	10 337 104	10	0,5 117 -	2					
5	Erbab-1 Ziraat	1 108 117			0,5 292 144		10 101 31,5 101 31,5				
6	Ortakçı										
7	Erbab-1 Ziraat	3 135 126	10 346 198		1 292 -	6					
8	Çapacı	2 202 180			1 292 -	4					
9	Çapacı	5 67,5 63	15 270 171		2 - 2250	4					
10	Erbab-1 Ziraat	3 135 126	15 180 204		1 526 270	5					
11	Erbab-1 Ziraat	5 67,5 62,5	20 526 333		2 292 1170	3					
12	Rençber	3 135 117	10 517 517		2 819 1170	4					
13	Çapacı	3 135 108	3 67,5 -		1 468 270	2					
14	Çapacı	1 67,5 62,5			0,5 175 -	4					
15	Erbab-1 Ziraat	3 94,5 81	20 486 324		1 526 540	4					
16	Erbab-1 Ziraat	3 94,5 72	20 256 198		1 500 -						
17	Erbab-1 Ziraat	3 108 90	15 351 265		1 526 270	4					
18	Çapacı	2 67,5 63	5 90 63	10	1 292 540	2					
19	Çapacı	2 67,5 63	5 90 -		1 292 112	2					
20	Erbab-1 Ziraat	3 202 180	15 445 306				1 90,5 2334 84 2166				
21	Ortakçı										
22	Çapacı	2 135 108	5 225 90		1 90 765	2					
23	Erbab-1 Ziraat	3 27 22,5					10 384 270 178 126				
24	Ortakçı										
25	Ortakçı										
26	Çapacı	3 270 225	30 202 99		2 1314 900	3					

Kur'anî Köyü (Devam)

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mezru Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tarlalar	Palanotluk	Kiraya Verilen Tarla				
										Mesaba	Mes. Haslat	Mesaba	Mes. Haslat
27	Erbab-1 Ziraat	dn. 1260	1261	dn. 1260	1261	dönüm	dn. 1260	1261	1260	1261	1261	Dönüm	1260
28	Çapacı	2 54	45	30	202	162	3	3159	-	3			
29	Rehber	1 13,5	36,5										
30	Erbab-1 Ziraat	3 135	108	20	225	225	10	526	900	2			
31	Ortakçı	3 135	117				2	1345	1800	9	20	1305	1037 - 392
32	Ortakçı												
33	Erbab-1 Ziraat	3 202	180	40	837	652	3	792	900	5			
34	Erbab-1 Ziraat	3 202	180	20	765	486	2	1053	1080	4			
35	Erbab-1 Ziraat	2 135	117	20	315	228	2	909	810	3			
36	Çapacı	2 40,5	36				10	0,5 500	270	1			
37	Çapacı						0,5	-	360	1			
38	Rehber	3 202	180	15	814	454				3	2	819	720 - 720
39	Ortakçı												
40	Çapacı	5 67,5	63	5	-	144							
41	Çocuk												
42	Erbab-1 Ziraat	3 67,5	63	30	441	323	2	526	540	2			
43	Erbab-1 Ziraat	2 135	117	30	499	138	2	819	630	2			
44	Erbab-1 Ziraat	2 40,5	36	50	787	558	3	1053	1350	4			
45	Çapacı	2 67,5	54	10	135	100	2	1053	720	2			
46	Çapacı	1 67,5	54	3	72	45							
47	Çapacı	2 135	126	3	-	144	1	292	225	2			
48	Erbab-1 Ziraat	2 175	162	20	270	198				8			
49	Çapacı	2 67,5	54				1	234	450	3			
50	Çapacı	2 67,5	54	20	67,5	36				2			
51	Erbab-1 Ziraat	2 67,5	63	-	270	144	1	174	-				
52	Erbab-1 Ziraat	3 202	180	25	517	344				2			

Kuşluk Köyü

No	Mesleği	Bağ	Tarla		Mesaha	Mes.	Hasılat	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Olmayan Mesaha	Mes.	Hasılat	Hisse	Mes.	Hasılat	Mesaha	Hasılat	Dönüm	
			1260	1261															1260
1	İnanm	dn. 1260	1261	dn. 1260	1261	dönüm	dn. 1260	1261	dönüm	dn. 1260	1261	1260	1261	dn. 1260	1261	Müşterek Tarlalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla	
2	Muhlar	3 67,5	63	4 270	234	1	1 1053	1080	2										
3	Ertab-ı Ziraat	3 135	117	20 171	198	2	2 1579,5	1800	1										
4	Çapacı	1,5 40,5	34	5 135	90	0,5	0,5 270	1080	1										
5	Ertab-ı Ziraat	2 108	90	20 405	300	0,5	0,5 819	450	2										
6	Çapacı	1,5 13,5	13,5						2										
7	Çapacı	3 135	126	5 202,5	18,5				1										
8	Çapacı	1 81	54	1 67,5	—	0,5	0,5 59,5	—											
9	Rençber	3 202,5	180	8 171	80	2	2 1579,5	1350	2										
10	Ertab-ı Ziraat	4 202,5	180	10 405	162	1	1 526,5	225	4										
11	Rençber	4 337,5	315	10 294,5	504	1	1 819	450	3										
12	Ertab-ı Ziraat	1,5 67,5	54	10 472,5	117	1	1 175,5	1395	2										
13	Çocuk																		
14	Rençber	2 40,5	36	10 249,5	288	0,5	—	675	2										
15	Ertab-ı Ziraat	1 54	45	10 301,5	76,5				1										
16	Rençber	3 175,5	162	5 67,5	27	0,5	0,5 234	—	1										
17	Rençber	3 175,5	162	5 270	270	10	1 —	1800	1										
18	Talibe-i Ulum	1,5 54	45	2 67,5	22,5				1										
19	Çapacı	3 108	90	4 135	45	0,5	0,5 175,5	—	1										
20	Çapacı	1 67,5	54	10 202,5	225	0,5	0,5 409,5	—	2										
21	Ertab-ı Ziraat	1 40,5	36	5 270	45	0,5	0,5 117	135	2										
22	Ertab-ı Ziraat	4 202,5	180	20 540	472,5	2	2 1053	1350	2										
23	Çapacı	2 67,5	54			3	1 292,5	—	1										
24	Ertab-ı Ziraat	2,5 202,5	180	15 450	238,5				1,5										
25	Rençber	1,5 67,5	63	15 441	225														
26	Rençber	3 202,5	180	10 —	198	2	—	1800	3										

Küçük Köyü

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mezru Tarla		Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır		Müşterek Tarlalar	Palamutluk	Kıraya Verilen Tarla	
				Mesaha	Mes.		Mesaha	Mes.			Mesaha	Mes.
1	Muhhar	dn. 1260 0,5 9	1261 9	dn. 1260 28 1485	1261 1395	dönüm 38	dn. 1260 2 540	1261 1125	dönüm 2	dn. 1260 1261 1260 1261	dn. 1260 1261	Dönüm 1260
2	Rengber	0,5 13,5	13,5	18 720	162	9	2	225	1			
3	Erbab-1 Ziraat	0,5 13,5	13,5	18 360	315	49	1	270	1125	0,5		
4	Erbab-1 Ziraat	1 18	18	25 360	225	19	3	1080	1125	2,5		
5	Çapacı											
6	Hitiyar											
7	Rengber	1 13,5	13,5	3 81	81				0,5			
8	Irgad					6	1	405	450	2		
9	Irgad	0,5 13,5	13,5	10 45	90	14	2	540	225	4		
10	Erbab-1 Ziraat	1 27	27	7 90	90	17,5	3	675	1125	2,5		
11	Rengber	0,5 13,5	13,5	15 472,5	382,5				1			
12	Irgad	1 22,5	22,5			3,5	2	135	450	0,5		
13	Erbab-1 Ziraat	1 22,5	27	27 630	382,5	10	3	945	675	1		
14	Rengber	0,5 13,5	13,5			8	2	540	675			
15	Rengber	0,5 13,5	13,5	18 585	720		2	810	1125	2		
16	Erbab-1 Ziraat	1 45	45	15 1534,5	1260							
17	Erbab-1 Ziraat	1 36	58,5	36 1543,5	1214	27	4	1890	1380	3		10 4320 2813 4320 2813
18	Afil											
19	Erbab-1 Ziraat			8 292,5	252		2	810	1125	0,5		
20	Yatalak											
21	Irgad	1 36	36			10				1		
22	Irgad											
23	Kostandi						5	4050	1125	4		
24	Dimitri						2	450	450	3		
25	Tucear			15 810			10	4050	11250	7		
26	Istefan									4		

Malkoca Köyü

No	Mesleği	Bağ	Tarla		Gayri Mezru Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tarlalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla				
			Mes. Hasılat	Hasılat							Mesaha	Mesaha	Hisse	Mes. Hasılat
1	Multer	dn. 1260	1261	dn. 1260	1261	dönüm	dn. 1260	1261	1260	1261	dn. 1260	1261	Dönüm	1260
2	Rengber			15	859,5	954			15	1486	360			
3	Erbab-ı Ziraat	0,5	13,5	3	811	504			12	1215	315			
4	Rengber			30	1386	1080	40		30	5400	900			
5	Erbab-ı Ziraat			5	832,5	499,5								
6	Erbab-ı Ziraat			25	1575	1535			15	2160	540			
7	Erbab-ı Ziraat			15	517,5	639			15	1080	273,5			
8	Rengber			15	814,5	679,5			15	675	135			
9	Rengber			10	207	180	15		15	1080	270			
10	Rengber			10	720	729			10	1890	450			
11	Rengber			7	787,5	722,5			8	1215	270			
12	Rengber			10	400,5	364,5			5	675	135			
13	Rengber			5	450	175			5	540	180			
14	İrgad			5	112,5	184,5			10	1080	270			
15	Rengber			25	1354,5	1239,5			25	2430	630			
16	İrgad			-	810	845			-	945	180			
17	İrgad			3	90	45								
18	İrgad			2	45	-								
19	Mekleub-nışın								10	270	135		10	200

Oğulduruk Köyü (Devam)

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mezru Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tarlalar	Palanlık	Kiraya Verilen Tarla
53	Rençber	dn. 1260 1261	dn. 1260 1261	dönüm	dn. 1260 1261	dönüm	dn. 1260 1261 1260 1261	dn. 1260 1261	Dönüm 1260
54	Çapacı	20 81 72	12 135 90	30	0,5 292,5 90	2	0,5 - 360 - 360		
55	Çapacı	10 81 72	15 135 90			1			
56	Erbab-ı Ziraat	10 270 270	50 809,5 697,5		1,5 1579,5 675	3,5			
57	Fakir								
58	Milteveffa								
59	Rençber	4 202,5 180	15 337,5 125		0,5 292,5 702	2			
60	Erbab-ı Ziraat	4 81 72	12 135 45		0,5 175,5 360	2			
61	Rençber	2,5 135 117	12 202 45		0,5 175,5 310	1			
62	Erbab-ı Ziraat	3 67,5 67,5	10 382,5 162		0,5 526 675	2			
63	Çapacı	4 54 54	2,5 - 45			1			
64	Erbab-ı Ziraat	2,5 135 108	20 360 337,5		0,5 175,5 -	2			
65	Rençber	3 108 90	5 67,5 45		0,5 117 117	1			
66	Çapacı	1 67,5 67,5		5	0,5 144 270				1 20
67	Yetim		10 30 -						
68	Meczub								
69	Çapacı	5 310,5 270	10 - 180		0,5 175,5 -				
70	İhtiyar								
71	Erbab-ı Ziraat	1,5 - 45	5 337,5 92,5			1			
72	Rençber	2,5 67,5 67,5	8 202,5 90						
73	Fakir								
74	Çapacı	4 108 90	5 36 -			1,5			
75	Ortakçı								
76	Çocuk								
77	Çapacı	2 67,5 67,5				1			
78	Çapacı	5 243 225	5 135 90		0,5 144 -	1			

Oğulduruk Köyü (Devam)

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mezru Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tarlalar	Palanmtlık	Kiraya Verilen Tarla	Olmayan									
										Mesaha	Mesaha								
		Mes. Hasılat	Mes. Hasılat	Mesaha	Mes. Hasılat	Mesaha	Mes. Hasılat	Hisse	Mes. Hasılat	Mesaha	Hasılat								
		dn. 1260	1261	dn. 1260	1261	dn. 1260	1261	dn. 1260	1261	dn. 1260	1261								
79	Çapacı	5	108	90	5	135	67,5	dn. 1260	1261	dönüm	dn. 1260	1261	dönüm	dn. 1260	1261	1260	1261	Dönüm	1260
80	Çapacı	4	135	117	0,5	58,5	117,5	0,5	450	0,5	1	175,5	405	1	1	1	1	1	1
81	Rençber	2,5	175,5	162	10	207	22,5	1	405	1	1	175,5	405	1	1	1	1	1	1
82	Çapacı	3	135	135	3	144	—	0,5	144	—	0,5	117	108	2	2	2	2	2	2
83	Çapacı	5	297	270	5	67,5	22,5	0,5	117	108	0,5	144	—	2	2	2	2	2	2
84	Çapacı	2,5	67,5	67,5	2	144	—	0,5	144	—	0,5	90	108	1	1	1	1	1	1
85	Çapacı	3	175,5	162	3	67,5	—	0,5	90	108	0,5	144	—	1	1	1	1	1	1
86	Çapacı	3	108	92	10	67,5	90	0,5	144	180	0,5	144	180	1	1	1	1	1	1
87	Çapacı	3	108	92	10	67,5	90	0,5	144	180	0,5	144	180	1	1	1	1	1	1
88	Karyede Sakın																		
89	Değil	1	18	12	5	67	13,5	5	0,5	108	5	0,5	108	1	1	1	1	1	1
90	Çapacı	2	67,5	67,5	7	819	900	2	819	900	2	819	900	1	1	1	1	1	1

Sarı Ailer Köyü

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mezru Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tartalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla
1	İnam-ı Karye	dn. 1260 0,5 13,5	1261 18,5	dn. 1260 8 490,5	1261 225	dönüm 2 405	dn. 1260 2 405	1261 225	Dönüm 10 405
2	Muhar-ı Karye			17 855	360	3 405	450	1	10 810
3	Rençber	0,5 13,5	13,5	18 711	400	2 144	112,5		15 810
4	Rençber			20 711	400				5 270
5	Çapacı								
6	Mekteb-nişin	1 13,5	13,5	8 382,5	400	2 211,5	-		15 810
7	Rençber			15 850	409,5				15 540
8	Rençber	0,5 9	18	8 697,5	542,5	2 180	225	0,5	5 270
9	Rençber			20 607,5	382,5				15 810
10	Rençber			15 652,5	585				
11	Denirci			25 423	405				15 594
12	Rençber			25 670,5	990,5				15 540
13	Erbab-ı Ziraat								
14	Çapacı								
15	Hizmetkar								
16	Hizmetkar								

8 50

Tepe Köyü

No	Mesleği	Bağ	Tarla		Gayri Mezru Tarla	Kökboya Tarlasi	Kökboya Tar. Hazir	Müşterek Tarlalar	Palanlutuk	Kiraya Verilen Tarla
			Mes.	Haslat						
1	İmam	dn. 1260 1261	4 35	112,5	25 936	1261 418,5	dönüm	dn. 1260 1261 1260 1261	dn. 1260 1261	Dönüm 1260
2	Muhar	4 171	45	25 1367	456	5 3240	1575	2	30 675	90
3	Erbab-1 Ziraat	1 36	40,5	25 1237,5	976	5 2160	1350	5,5	10 2025	225
4	Erbab-1 Ziraat	1 171	126	28 846	774	5 2700	675	4,5	30 2025	675
5	Erbab-1 Ziraat	2 67,5	54	18 1039,5	306	2 540	1350	2	25 1080	180
6	Erbab-1 Ziraat	4 238,5	238,5	48 1620	765	2 810	675	0,5	4 6750	135
7	Erbab-1 Ziraat	3 135	108	37 1098,5	720	3 1080	900	2	30 810	135
8	Rengber	2 81	45	27 1080	452	3 1350	1125	2	20 1215	1530
9	Erbab-1 Ziraat	1,5 40,5	40,5	17 621	257	3 2700	450	2,5	5 162	54
10	Rengber	2 54	54	5 202,5	22,5	2 405	450	2	5 270	90
11	Çapacı	2 54	54	3 45	45	2 810	225	1		
12	Rengber	2 54	54	7 427,5	270	3 675	450	2,5	15 405	135
13	Rengber	0,5 40,5	40,5	13 552,5	315	2 540	112,5	1,5	5 81	54
14	Rengber	1 13,5	13,5	8 598,5	117	2 405	337,5	1,5		
15	Rengber	1 13,5	13,5	8 598,5	238,5	0,5 350	225	0,5		
16	Rengber	1 33,5	33,5	9 292,5	292,5	1 135	—	1,5		
17	Erbab-1 Ziraat	1 31,5	31,5	9 292,5	292,5	1 125	—	1,5		
18	Rengber	1 22,5	22,5	8 180	45	2 540	—	0,5		
19	Çapacı	2 40,5	40,5			2 540	675	2		
20	Erbab-1 Ziraat	1 36	18	17 508,5	417,5	2 540	450	1		
21	Çapacı	1 76,5	76,5	3 13,5	13,5	3 1620	450	2	5 135	45
22	Çapacı	2 27	27			2 540	225	2	8 675	135
23	Çapacı	0,5 13,5	13,5	3 135	—	2 405	225	2	7 36	—
24	Çapacı			8 9	90	2 270	452,5	2	10 540	90
25	Erbab-1 Ziraat	2 108	90	17 490,5	274,5	3 810	675	2		
26	Erbab-1 Ziraat	1 36	40,5	3 328,5	179	3 810	—	2		

Yaka Köyü (Devam)

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mezru Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tarlalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla	Olmayan Mesaha						
										Mesaha	Haslat					
27	Çapacı	dn. 1260	1261	dn. 1260	1261	dönüm	dn. 1260	1261	dönüm	dn. 1260	1261	1260	1261	1261	Dönüm	1260
28	Çapacı	2 135	112,5	12 315	108	3 945	697	4	4	3	405	—	3	50	1620	730
29	Rençber	4 135	90	47 1138,5	868,5	96	3 1080	720	4	4	207	112,5	2	5	1620	730
30	Rençber	2 36	36	12 517,5	504	3 207	112,5	2	2	3	1350	1125	4	10	270	90
31	Ehbab-ı Ziraat	2 36	36	12 292,5	362,5	3 1350	1125	4	4	3	1350	1350	1,5	5	270	90
32	Rençber	2 135	112,5	17 282,5	216	3 1350	1350	1,5	1,5	1	540	337,5	1	5	225	90
33	Rençber	2 54	40,5	8 234	252	2 148,5	562,5	2	2	2	405	112,5	2	5	675	180
34	Rençber	1 108	90	8 315	180	2 540	337,5	1	1	2	405	112,5	2	5	675	180
35	Rençber	1 67,5	45	8 405	207	2 540	337,5	1	1	2	405	112,5	2	5	675	180
36	İrgad															
37	Ev Kadını	2 67,5	54	8 607,5	360	2 540	225	3	3	2	540	225	3	5	675	180
38	Bakırcı	2 117	108	5 45	270	3 1080	1125	4	4	3	1080	1125	4	5	675	180
39	Demirci Çırağı															
40	Rençber	1 67,5	67,5	15 540	432	5 2160	—	1	1	5	2160	—	1	15	675	225
41	Rençber	1 67,5	67,5	7 270	242	3 810	1125	1,5	1,5	3	810	1125	1,5	5	135	45
42	Rençber	2 103,5	112,5	15 1152	675	5 1620	900	3,5	3,5	5	1620	900	3,5	5	135	45
43	Rençber	1 81	72	3 45	27	3 2475	2250	1	1	3	2475	2250	1	5	135	45
44	Kıracı	2 36	37	2 945	450	2 945	450	1	1	2	945	450	1	5	22,5	13,5
45	Çapacı	2 67,5	67,5	2 67,5	67,5	3 675	513	1,5	1,5	3	675	513	1,5	5	22,5	13,5
46	Çapacı															
47	Rençber	5 360	315,5	25 1098	630	5 2430	337,5	5	5	5	2430	337,5	5	15	405	315
48	Tüccar	4 256,5	202,5	25 2448	918	5 1620	1350	1	1	5	1620	1350	1	1	162	72
49	Rençber			27 643,5	452,5	3 810	900	1	1	3	810	900	1	1	162	72
50	Çapacı	1 36,5	36,5			2 540	450	1,5	1,5	2	540	450	1,5	5	1350	1125
51	Rençber	2 81	45	25 922,5	670,5	5 1620	1125	3,5	3,5	5	1620	1125	3,5	5	1350	1125
52	Rençber	1 22,5	22,5	15 450	369	5 1620	1125	3,5	3,5	5	1620	1125	3,5	5	1350	1125

Yaka Köyü (Devam)

No	Mesleği	Bağ	Tarih	Gayri Mezru Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tarlalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla
53	Renber	dn. 1260 1261	dn. 1260 1261	dönüm	dn. 1260 1261	dönüm	dn. 1260 1261 1260 1261	dn. 1260 1261	Dönüm 1260
54	Çapacı	2 135 112,5	17 1035 697,5	3 -	1112,5	2,5		15 1080 270	
55	Çapacı	0,5 67,5 67,5		2 405 837	1	1		10 63 27	
56	Çapacı	1 49,5 40,5	2 54 9	3 810 675	3	3		3 31,5 13,5	
57	Çapacı	2 81 72	2 810 1120	2 810 1120	2,5	2,5		3 135 45	
58	Mekteb-nişin	2 81 72	5 157,5 157,5	2 270 270				3 135 45	
59	Asker								
60	Renber	2 81 67,5	17 819 369	3 675 225	2	2		5 94,5 45	
61	Renber	2,5 81 67,5	17 819 369	3 675 225	2	2		5 94,5 45	
62	Renber	2 67 58,5	15 360 171	5 1080 900	0,5	0,5		5 81 18	
63	Renber	2 67,5 58,5	18 630 369	2 405 225	0,5	0,5		10 540 270	
64	İhtiyar								
65	Renber	2 40,5 40,5	5 306 288	3 810 450	1,5	1,5		2 31,5 13,5	
66	Çapacı	0,5 -		1 180 225	1	1			
67	Çapacı	3 -		1 180 225	3	3			
68	Çapacı	1 67,5 67,5	50 3253,5 1848,5	10 6480 5850	1	1		30 675 90	
69	Tüccar	6 288 135							
70	Ortakçı								
71	Renber	1 40,5 40,5	13 90 27	2 270 675	1	1		5 126 36	
72	Çapacı	1 40,5 40,5		3 540 675	1	1		5 81 36	
73	Çapacı	1 67,5 58,5	5 -	2 144 225	2	2		5 81 90	
74	Çapacı	2 94,5 76,5		2 405 450	1	1			
75	Tüccar	7 202,5 112,5	100 2124 1260	10 4320 1575	22	22		3 270 90	
76	Renber	1,5 63 45		3 1080 225	1	1			
77	Çapacı	1 36 22,5		2 270 112,5					
78	Renber	3 108 90	83 372,5 582,5	2 844 675	1	1		5 181 72	

Yaka Köyü (Devam)

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mezru Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tarlalar	Palanlutluk	Kiraya Verilen Tarla	Müşterek Tarlalar		Mesaha Haslat
										Hisse	Mes. Haslat	
104	Çapacı	dn. 1260 0,5 13,5	1261 40,5	dönüm 7	dn. 1260 2 540	1261 225	dönüm 0,5	dn. 1260 10 270	1261 90	1260 10 270	1261 90	Dönüm 1260
105	Çapacı	1 27 72			2 540	112,5	1,5					
106	Çapacı	0,5 13,5 13,5			1 112,5		3	5 270	90			
107	Rençber	1 54 45	3 45 144		2 270 540		1					
108	Çapacı	2 45 45			2 270 225		1					
109	Çapacı	1 45 45			2 270 450		1					
110	Rençber	1 67,5 67,5			2 351 -		2,5					
111	Çapacı	1,5 67,5 67,5			3 540 450		1					
112	Çapacı	2 67,5 72			2 270 337,5		1,5					
113	Rençber	2 54 36	7 135 45		3 540 675		2	5 945	135			
114	Çapacı	1,5 54 45			3 810 1350		2					
115	Çapacı	1 49,5 36	7 262,5 89		3 540 450		3					
116	Nalband		8 90 36		2 180 225		1,5	2 22,5	13,5			
117	Mitveçfia											
118	Çapacı	1,5 80 72	8 135 90		2 270 225		2					
119	Çapacı	1 36 18			0,5 405 -		1,5					
120	Çapacı	2 67,5 67,5			3 810 450		4					
121	Rençber	2 135 135	8 553,5 418,5		2 675 810		1,5					
122	Çapacı						2					
123	Rençber	1 81 63	13 283,5 112,5		2 144 225		0,5	5 270	90			
124	Rençber	2 67,5 67,5	12 362,5 362,5		3 405 450		2					
125	Çapacı		8 108 90		2 270 675		1,5					
126	Dülgör	1 36 36			3 540 225		1,5					
127	Rençber	1 40,5 67,5			3 405 -		2					
128	Çapacı	1,5 67,5 67,5			2 180 -		1					
129	Çapacı	2 67,5 67,5	2 90 45		2 270 450		1,5					

Yaya Kırıldığı Köyü

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mezru Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tarlalar	Palanlık	Kiraya Verilen Tarla			
										Mes. Haslat	Mes. Haslat	Mesaha Mes. Haslat
1	Talebeden	dn. 1260 0,5 9	1261 9	dn. 1260 4 922,5	1261 875	dönüm 16 2,5	dn. 1260 5 5400	1261 450	dönüm 2	dn. 1260 1261 1260 1261	dn. 1260 1261	Dönüm 1260
2	Muhar	0,5 13,5	9 9	4 922,5	875	8	5 5400	1125	27			
3	Mütevelli											
4	Rençber											
5	Rençber	1 67,5	67,5	25 1597,5	1112,5	47	5 1620	225	3			
6	Rençber	1 27	27	35 985,5	1932	38	5 945	787	2			
7	Çocuk											
8	Rençber	2 135	135	50 2133	2520		2 270	675	4			
9	Fırar etmiş											
10	Rençber	1 45	45	30 450	90							
11	Ortakçı	1 67,5	67,5			6	2 1575	720	2			
12	Rençber	2 81	81	2 405	720	15	3 1350	1350	2			
13	Rençber	2 67,5	67,5	35 1935	1755	6	3 3240	1125	4			
14	Çapacı	0,5 22,5	22,5			41,5	5 2160	900	3,5			
15	Rençber			17 607,5	553,5	9	3 1080		1			
16	Rençber	1,5 27	27	5 405								
17	Rençber			18 22,5	22,5		2 270		4			
18	Rençber	1,5 36	36	8 1161	1035		3 675	225	3			
19	Rençber	1 36	36	1 1161	1035		2 675	225	4			
20	Çapacı			4 202,5								
21	Rençber	2 54	54	15 675	720		2 360	450	5			
22	Çapacı											
23	Erbab-ı Ziraat	0,5 13,5	13,5	25 945	535,5	16	3 810	337	6			
24	Erbab-ı Ziraat	2 67,5	67,5	20 945	1035	18			2			
25	Rençber	0,5 13,5	13,5	15 467,5	542,5		2 1080	675	2			
26	İrgaid	1 67,5	67,5	10 270	180		2 1080	2700	3			

Yaya Kırıldığı Köyü (Devam)

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mevru Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tarlalar	Palanlutluk	Kiraya Verilen Tarla	Olmayan		Mes. Haslat		Mesaha Haslat	
										Mesaha	Mes.	Haslat	Hisse		Mes.
53	Rençber	dn. 1260	1261	dn. 1260	1261	dönüm 20	dn. 1260	1261	dönüm 3	dn. 1260	1261	1260	1261	1261	Dönüm 1260
54	Çapacı	1 13,5	18	10 405	90	20	3 945	—	3	dn. 1260	1261	1260	1261	1261	
55	Çapacı	1 40,5	27	7 495	58,5	2	—	450	1,5	dn. 1260	1261	1260	1261	1261	
56	Çapacı	1 67,5	67,5	0,5 27	202	0,5	1620	675	2	dn. 1260	1261	1260	1261	1261	
57	Çapacı	1 45	45	5 135	45	2	—	337,5	1	dn. 1260	1261	1260	1261	1261	
58	Çapacı	1 40,5	58,5	5 45	198	2	—	675	0,5	dn. 1260	1261	1260	1261	1261	
59	Rençber	1 36	27	8 472,5	418,5	2	540	—	2	dn. 1260	1261	1260	1261	1261	
60	Rençber	1 54	54	8 360	60	10	405	450	3	dn. 1260	1261	1260	1261	1261	
61	Rençber	0,5 13,5	13,5	8 765	693	2	—	675	3	dn. 1260	1261	1260	1261	1261	
62	Asker														
63	Rençber	0,5 9	9	5 540	585	2,5									
64	Hizmetkar														
65	Çapacı	0,5 9	18			3			1						
66	İhtiyar														
67	Erbab-ı Ziraat	1 27	27	25 1017	585	2	810	675	2	dn. 1260	1261	1260	1261	1261	
68	İlgad					5									
69	Erbab-ı Ziraat	1 40,5	40,5	17 630	450	8	1350	202,5	2	dn. 1260	1261	1260	1261	1261	
70	İlgad	1 45	45			2	405	1575	2	dn. 1260	1261	1260	1261	1261	
71	Çapacı	0,5 13,5	13,5			1	180	—		dn. 1260	1261	1260	1261	1261	
72	İlgad			8 472,5	472,5	5				dn. 1260	1261	1260	1261	1261	
73	Erbab-ı Ziraat	1 54	67,5	8 774	607,5	2	—	675	2	dn. 1260	1261	1260	1261	1261	
74	İlgad	0,5 13,5	13,5			3	405	675	2	dn. 1260	1261	1260	1261	1261	
75	İhtiyar														
76	Rençber	0,5 9	13,5	25 1372,5	607,5	5	2700	2250	3	dn. 1260	1261	1260	1261	1261	
77	Rençber			8 436,5	252	7	720	225		dn. 1260	1261	1260	1261	1261	
78	Çapacı	0,5 13,5	40,5			4				dn. 1260	1261	1260	1261	1261	

Yaya Kırıldığı Köyü (Devam)

No	Mesleği	Bağ	Tarla	Gayri Mezru Tarla	Kökboya Tarlası	Kökboya Tar. Hazır	Müşterek Tarlalar	Palamutluk	Kiraya Verilen Tarla	
79	İrgad	dn. 1260 0,5	1261 18	dn. 1260 3	1261 67,5	dönüm 7	dn. 1260 1261	1260 1260 1261	dn. 1260 1261	Dönüm 1260
80	Rençber	1 36	36	2 45	45	3	1350 900	1,5		
81	İrgad									
82	İrgad					10				
83	Rençber	0,5 13,5	13,5	20 450	936	46				30 75
84	Dilenci									
85	İrgad									
86	İrgad									
87	Tıccar						10 5400 6750	2,5 11		

